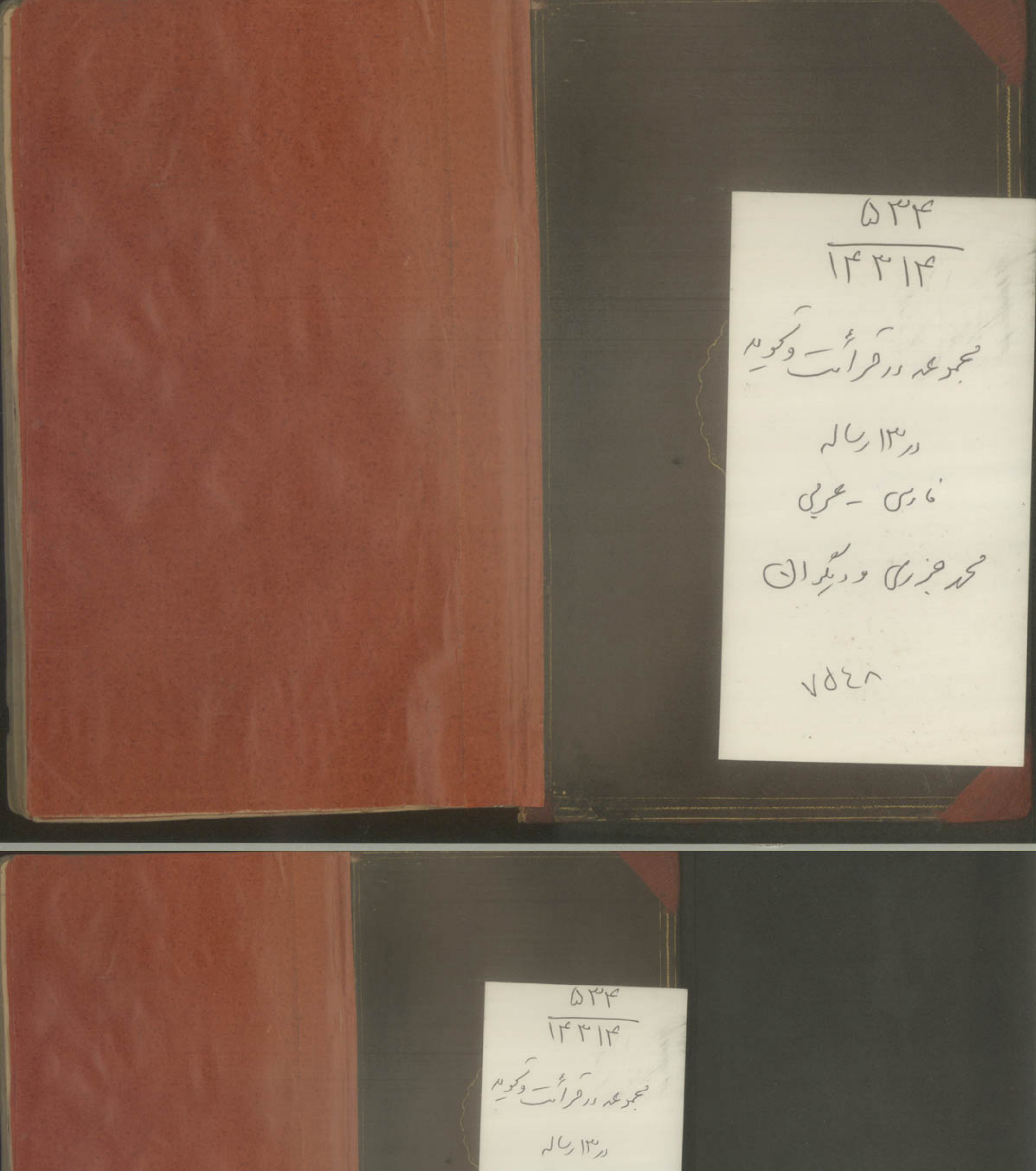
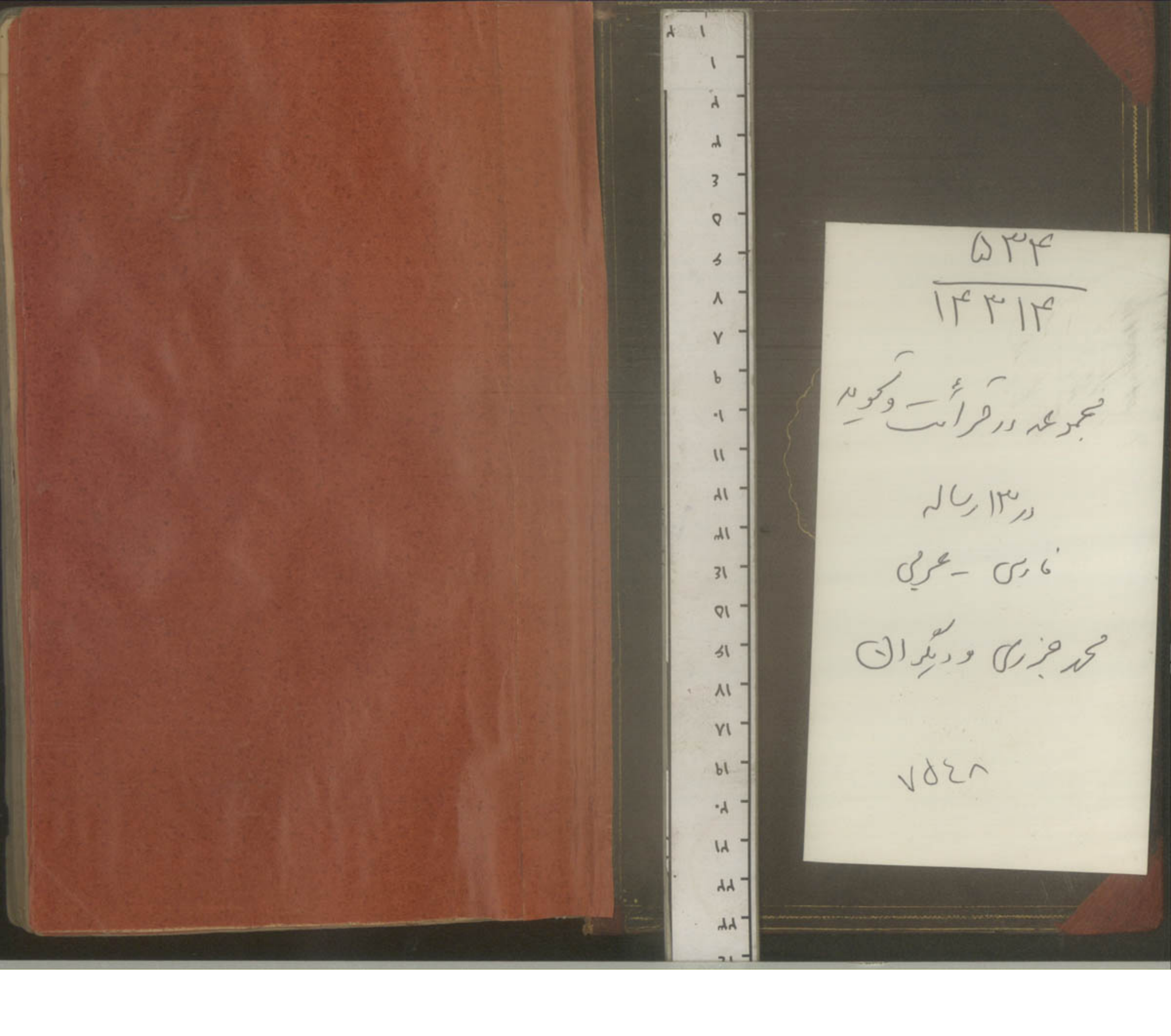

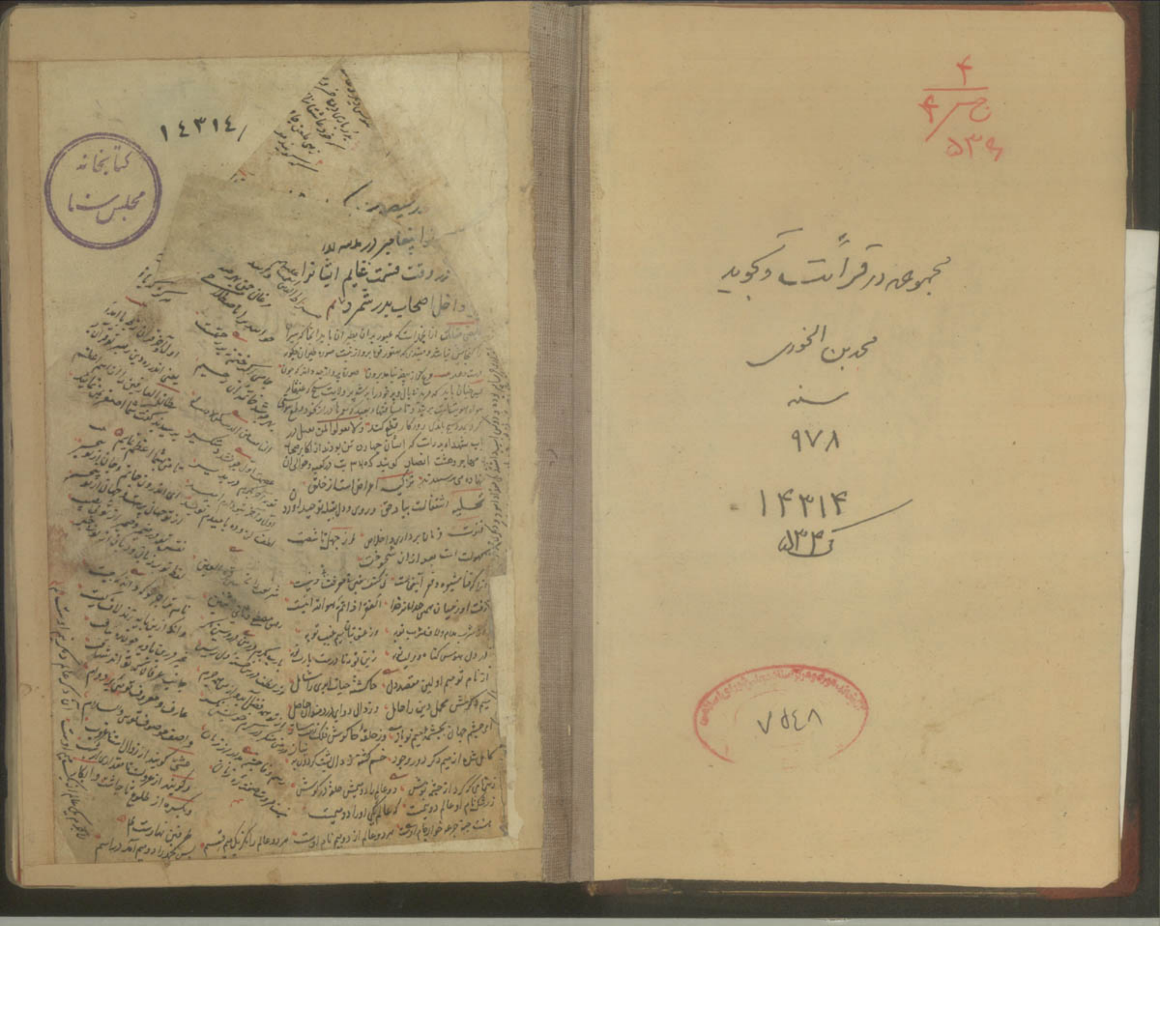

۵۳۴
۱۴۳۱۴
مجموعه در قرائت و تجوید
در ۱۳ رساله
فارسی - عربی
محمد جزری و دیگران
۷۵۴۸

۵۳۴
۱۴۳۱۴
مجموعه در قرائت و تجوید
در ۱۳ رساله
فارسی - عربی
محمد جزری و دیگران
۷۵۴۸

مجموعه در قرائت و تجوید

محمد بن الخوری

سنه

۹۷۸

الله الرحمن الرحيم

يقول راجي ... سامع محمد بن الجزري الشافعي

الحمد لله وصلى الله على نبيه ومصطفاه

محمد وآله وصحبه ومقرئ القرآن مع محبه

وبعد إن هذه مقدمة فيما على قارئه أن يعلمه

إذ واجب عليهم محتم قبل الشروع أولا أن يعلموا

مخارج الحروف والصفات ليلفظوا بأفصح اللغات

محرري التجويد والمواقف وما الذي رسم في المصاحف

من كل مقطوع وموصول بها وتاء أنثى لم تكن تكتب بها

مخارج الحروف سبعة عشر على الذي يختاره من اختبر

فألف الجوف وأختاها وهي حروف مد للهواء تنتهي

ثم لأقصى الحلق همز هاء ثم لوسطه فعين حاء

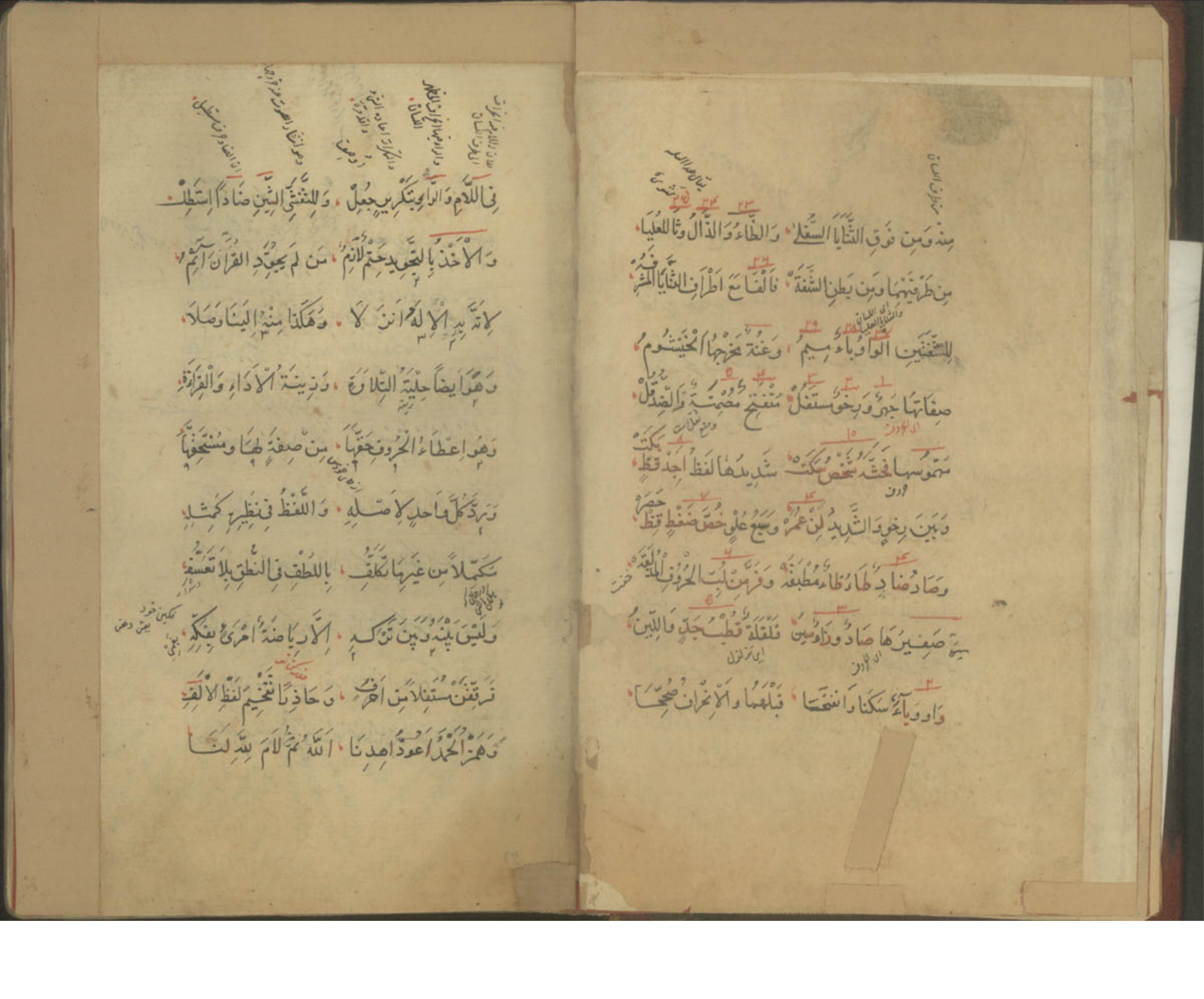
أدناه غين خاؤها والقاف أقصى اللسان فوق ثم الكاف

أسفل والوسط فجيم الشين يا والضاد من حافته إذ وليا

الاضراس من أيسر أو يمناها واللام أدناها لمنتهاها

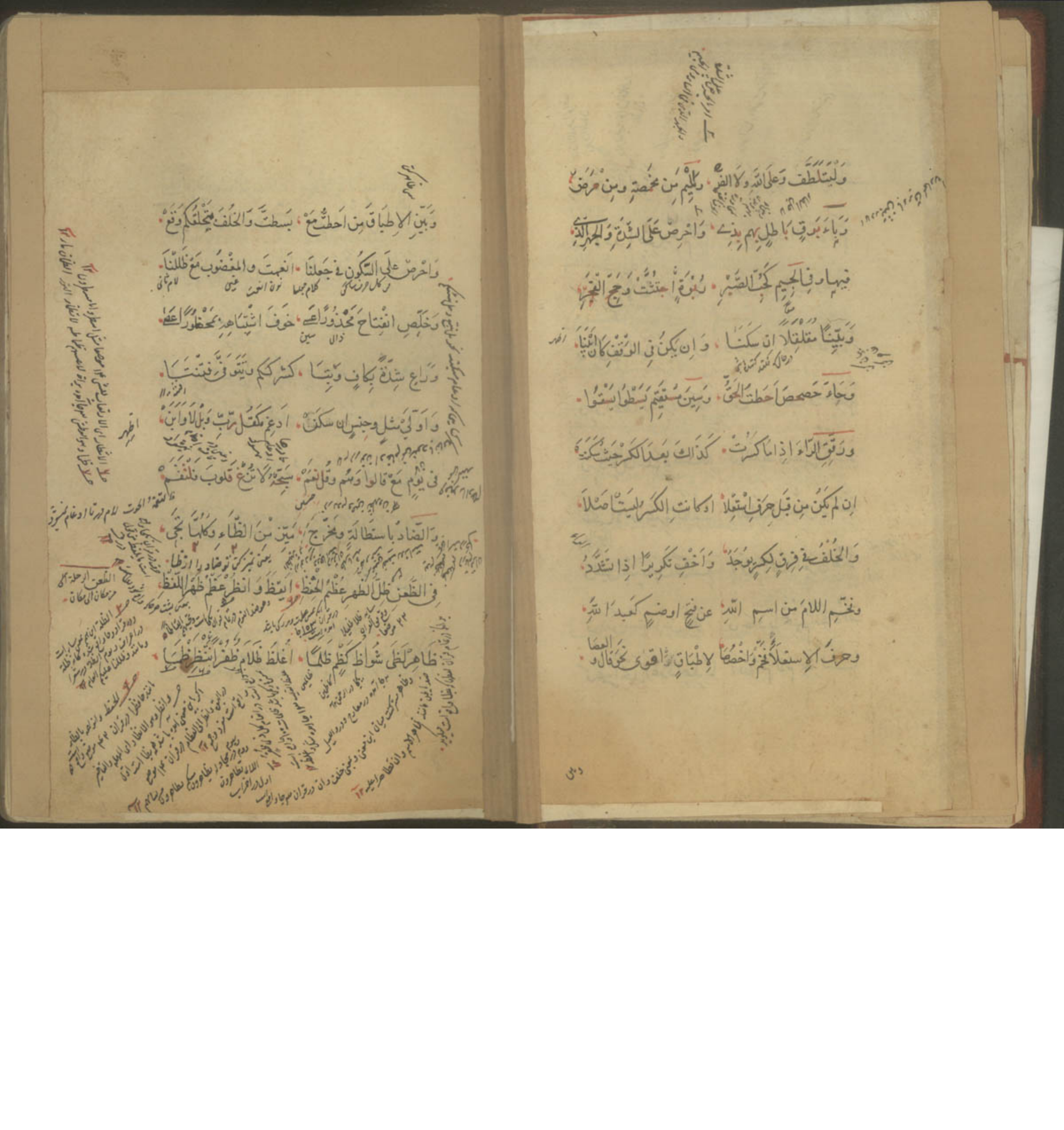
والنون من طرفه تحت اجعلوا والرا يدانيه لظهر أدخل

والطاء والدال وتا منه ومن عليا الثنايا والصفير مستكن

منه ومن فوق الثنايا السفلى ٭ والظاء والذال وثا للعليا
من طرفيهما ومن بطن الشفه ٭ فالفا مع اطراف الثنايا المشرفه
للشفتين الواو باء ميم ٭ وغنة مخرجها الخيشوم
صفاتها جهر ورخو مستفل ٭ منفتح مصمتة والضد قل
مهموسها فحثه شخص سكت ٭ شديدها لفظ اجد قط بكت
وبين رخو والشديد لن عمر ٭ وسبع علو خص ضغط قظ حصر
وصاد ضاد طاء ظاء مطبقه ٭ وفر من لب الحروف المذلقه
صفيرها صاد وزاي سين ٭ قلقلة قطب جد واللين
واو وياء سكنا وانفتحا ٭ قبلهما والانحراف صححا

في اللام والرا وبتكرير جعل ٭ وللتفشي الشين ضادا استطل
والاخذ بالتجويد حتم لازم ٭ من لم يجود القران آثم
لانه به الاله انزلا ٭ وهكذا منه الينا وصلا
وهو ايضا حلية التلاوة ٭ وزينة الاداء والقراءة
وهو اعطاء الحروف حقها ٭ من صفة لها ومستحقها
ورد كل واحد لاصله ٭ واللفظ في نظيره كمثله
مكملا من غير ما تكلف ٭ باللطف في النطق بلا تعسف
وليس بينه وبين تركه ٭ الا رياضة امرئ بفكه
فرققن مستفلا من احرف ٭ وحاذرن تفخيم لفظ الالف
وهمز الحمد اعوذ اهدنا ٭ الله ثم لام لله لنا

وليتلطف وعلى الله ولا الض ۝ واللام من مخمصة ومن مرض

وباء برق باطل بهم بذي ۝ واحرص على الشدة والجهر الذي

فيها وفي الجيم كحب الصبر ۝ ربوة اجتثت وحج الفجر

وبينا مقلقلا ان سكنا ۝ وان يكن في الوقف كان ابينا

وحاء حصحص احطت الحق ۝ وسين مستقيم يسطوا يسقوا

ورقق الراء اذا ما كسرت ۝ كذاك بعد الكسر حيث سكنت

ان لم تكن من قبل حرف استعلا ۝ او كانت الكسرة ليست اصلا

والخلف في فرق لكسر يوجد ۝ واخف تكريرا اذا تشدد

وفخم اللام من اسم الله ۝ عن فتح او ضم كعبد الله

وحرف الاستعلا فخم واخصصا ۝ الاطباق اقوى نحو قال والعصا

وبين الاطباق من احطت مع ۝ بسطت والخلف بنخلقكم وقع

واحرص على السكون في جعلنا ۝ انعمت والمغضوب مع ضللنا

وخلص انفتاح محذورا عسى ۝ خوف اشتباهه بمحظورا عصى

وراع شدة بكاف وبتا ۝ كشرككم وتتوفى فتنتا

واولى مثل وجنس ان سكن ۝ ادغم كقل رب وبل لا وابن

في يوم مع قالوا وهم وقل نعم ۝ سبحه لا تزغ قلوب فالتقم

والضاد باستطالة ومخرج ۝ ميز من الظاء وكلها تجي

في الظعن ظل الظهر عظم الحفظ ۝ ايقظ وانظر عظم ظهر اللفظ

ظاهر لظى شواظ كظم ظلما ۝ اغلظ ظلام ظفر انتظر ظما

أظفر ظنا كيف جا وعظ سوى ۞ عضين ظل النحل زخرف سوى
وظلت ظلتم وبروم ظلوا ۞ كالحجر ظلت شعرا نظل
يظللن محظورا مع المحتظر ۞ وكنت فظا وجميع النظر
إلا بويل هل وأولى ناضرة ۞ والغيظ لا الرعد وهود قاصرة
والحظ لا الحض على الطعام ۞ وفي ظنين الخلاف سامي
وإن تلاقيا البيان لازم ۞ أنقض ظهرك يعض الظالم
واضطر مع وعظت مع أفضتم ۞ وصف ها جباههم عليهم
وأظهر الغنة من نون ومن ۞ ميم إذا ما شددا وأخفين
الميم إن تسكن بغنة لدى ۞ باء على المختار من أهل الأدا

وأظهرنها عند باقي الأحرف ۞ واحذر لدى واو وفا أن تختفي
وحكم تنوين ونون يلفى ۞ إظهار ادغام وقلب اخفا
فعند حرف الحلق أظهر وادغم ۞ في اللام والرا لا بغنة لزم
وادغمن بغنة في يومن ۞ إلا بكلمة كدنيا عنونوا
والقلب عند البا بغنة كذا ۞ لاخفا لدى باقي الحروف أخذا
والمد لازم وواجب أتى ۞ وجائز وهو وقصر ثبتا
فلازم إن جاء بعد حرف مد ۞ ساكن حالين وبالطول يمد
وواجب إن جاء قبل همزة ۞ متصلا إن جمعا بكلمة
وجائز إذا أتى منفصلا ۞ أو عرض السكون وقفا مسجلا
وبعد تجويدك للحروف ۞ لا بد من معرفة الوقوف
والابتداء وهي تقسم إذا ۞ ثلاثة تام وكاف وحسن

وهي لما تم فان لم يوجد … تعلق او كان معنى فابتدي
فالتام فالكافي ولفظا فامنعن … الا رءوس الاي جوز فالحسن
وغير ما تم قبيح وله … الوقف مضطرا ويبدا قبله
وليس في القران من وقف يجب … ولا حرام غير ما له سبب
واعرف لمقطوع وموصول وتا … في المصحف الامام فيما قد اتى
فاقطع بعشر كلمات ان لا … مع ملجا ولا اله الا
وتعبدوا ياسين ثاني هود لا … يشركن تشرك يدخلن تعلوا على
ان لا اقولوا لا اقول ان ما … بالرعد والمفتوح صل وعن ما
نهوا اقطعوا من ما بروم والنسا … خلف المنافقين ام من اسسا
فصلت النسا وذبح حيث ما … وان لم المفتوح كسر ان ما
لانعام والمفتوح يدعون معا … وخلف الانفال ونحل وقعا

وكل ما سالتموه واختلف … ردوا كذا قل بئسما والوصل صف
خلفتموني واشتروا في ما اقطعا … اوحي افضتم اشتهت يبلوا معا
ثاني فعلن وقعت روم كلا … تنزيل ظلة وغير ذي صلا
فاينما كالنحل صل ومختلف … في الشعرا والاحزاب والنسا وصف
وصل فالم هود الن نجعلا … نجمع كيلا تحزنوا تاسوا على
حج عليك حرج وقطعهم … عن من يشاء من تولى يوم هم
ومال هذا والذين هؤلا … تحين في الامام صل ووهلا
اووزنوهم وكالوهم صل … كذا من ال وها ويا لا تفصل
ورحمت الزخرف بالتا زبره … الاعراف روم هود كاف البقرة
نعمتها ثلث نحل ابرهم … اخيرات عقود الثان ثم
ثم لقمان ثم فاطر كالطور … عمران لعنت بها والنور

القصص

وامرات يوسف وعمران ٠ بحريم معصيت بقدسمع بجض ٠

شجرت الدخان سنت فاطر ٠ كلا والانفال وحرف غافر ٠

قرت عين جنت فى وقعت ٠ فطرت بقيت وابنت وكلت ٠

اوسط الاعراف وكلا خلف ٠ جمعا وفردا فيه بالتاء عرف ٠

وابداء بهمز الوصل من فعل بضم ٠ ان كان ثالث من الفعل يضم ٠

واكسره حال الكسر والفتح وفى ٠ لاسماء غير اللام كسرها وفى ٠

وابن مع ابنة امرء واثنين ٠ وامرة واسم مع اثنين ٠

وحاذر الوقف بكل الحركه ٠ الا اذا رمت فبعض الحركه ٠

الا بفتح او بنصب واشم ٠ اشارة بالضم فى رفع وضم ٠

وقد تقضى نظمى المقدمه ٠ منى لقارئ القرآن تقدمه ٠

الحمد لله لها ختام ٠ ثم الصلوة بعد والسلام ٠

تم ٩٨٣

طريق الشاطبية

اسماء القراء الاربعة (المزدوين)	الرموز
نافع	ا
قالون	ب
ورش	ج
ابن كثير	د
بزی	ه
قنبل	ز
ابو عمرو	ح
دوری	ط
سوسی	ی
ابن عامر	ك
هشام	ل
ابن ذكوان	م
عاصم	ن
ابو بكر	ص
حفص	ع
حمزه	ف
خلف	ض
خلاد	ق
الكسائی	ر
ابو الحارث	س
الدوری	ت
فيصل	الواو

اسماء القراء مع الرواة مجتمعين

الرمز	القارئ	الراويان
ابج	نافع	قالون، ورش
دهز	ابن كثير	بزی، قنبل
حطی	ابو عمرو	دوری، سوسی
كلم	ابن عامر	هشام، ابن ذكوان
نصع	عاصم	ابو بكر، حفص
فضق	حمزه	خلف، خلاد
رست	الكسائی	ابو الحارث، الدوری

اسماء القراء المتفقين فى القراءة وذكر عددهم ورموزهم	عددهم	رموزهم
الكوفيين وهم عاصم وحمزه وكسائی	٣	ث
القراء كلهم غير نافع	٦	خ
الكوفيين وابن عامر	٤	ذ
الكوفيين وابن كثير	٤	ظ
الكوفيين وابو عمرو	٤	غ
حمزه وكسائی	٢	ش
الكسائی وحمزه وابو بكر	٣	صحبه
الكسائی وحمزه وحفص	٣	صحاب
نافع وابن عامر	٢	عم
نافع وابن كثير وابو عمرو	٣	سما
ابن كثير وابو عمرو	٢	حق
ابن كثير وابو عمرو وابن عامر	٣	نفر
ابن كثير ونافع	٢	حرمی
كوفيين ونافع	٤	حصن

قاعده چند از تجوید که نوشته شد در بیان مد بدانکه مد دو گونه است طبیعی
و غیر طبیعی مد طبیعی عبارتست از امتدادی که حاصل است ذات حروف مد را بقدر تلفظ بدیشان
مثل الف قال و واو یقول و یاء قیل مثال هر سه ماشد اوذینا از امد اصلی و ذاتی نیز گویند و غیر
طبیعی عبارتست از زیادتی این امتداد و باب مد و قصر که در کتب قراءت ذکر کرده میشود مراد از ان مد
این نوع است و ازامد فرعی و عرضی نیز گویند و قصر عبارتست از ترک این زیاده و ابقاء مد طبیعی و زیادة
امداد را لابدست از سببی و سبب لفظی باشد یا معنوی و سبب لفظی دو چیزست ساکن و همزه و
ساکن ممکن نباشد الا بعد از حرف مد و لین لازم باشد یا عارضی و هر یکی مدغم باشد یا مظهر مثال ساکن
لازم مدغم دآبه و الصآخه و اتحآجونی و مظهر کاف صاد قاف میم نون یس والقرآن الحکیم نزد مظهر
و محیای و اللائی در قرائت مسکن و مثال ساکن عارض مدغم ادغام کبیر ابو عمرو است مثل الرحیم ملک
قال لهم المصیر لا یکلف و مظهر سکون وقف باشد مثل نستعین و یوم الدین و ما یکون و فانقون و بئس
المهاد و دار القرار و بیس و الذئب و الضان و مثال نقرده ابدال کننده همزه و مد این نوع
در حالت وقف باسکان باشد یا باشمام در انچه تواند بود یعنی در انچه مرفوع یا مضموم باشد و وجه مد
از برای سکون آنست که تمکن پیدا شود و لتین جهت بین الساکنین پس گویا که قایم مقام حرکت است
و در سبب ساکن مد لازم باشد اجماعست قرا را در مد آن بر تیغ اشباع و در ان تفاوتی نیست نزد
جمهور و علی برغشد و این را در عرف قرا مد لازم از جهة آن گویند یا انکه لازم صفت ساکن باشد
و مضاف محذوف باشد یعنی مد ساکن لازم و این مد عدل نیز گویند از جهت انکه معادل حرکت
و انچه عارض باشد مد طول و توسط و قصر در ان جایز باشد از جهت اعتبار عارض و عدم اعتبار
و رعایت جانبین اما سبب همزه باشد خالی از ان نیست که آن همزه مقدم باشد بر حرف مد یا موخر
اگر مقدم باشد مثل آمن و اوتی و ایمانا مد آن مخصوص است بروایت ورش نافع و از روایت ورش بطریق ازرق
و توسط و قصر نیز کرده از همین طریق و اگر موخر باشد از حروف مد خالی از ان نیست که مجتمع باشد
در یک کلمه مثل جاء و شاء و سیء و جیء و عن سوء و آن تبوء این را مد متصل و واجب خوانند
و اگر در دو کلمه قصر که عبارتست از مد طبیعی باشد وارد نشد اما تفاوت در عبارت قرا هست
و نزد صاحب تیسیر و جمعی بچهار مرتبه تفاوت است طول به ورش و حمزه ~~بتوسط~~
و فروتر از ایشان عاصم و فروتر از وی ابن عامر و کسایی و فروتر از ایشان قالون و ابو عمرو
و ابن کثیر و نزد شاطبی و تبع وی تفاوت بدو مرتبه است طولی از برای ورش و حمزه

(حاشیه: بر حال خود هم)
(حاشیه: یا انکه یا نه مجتمع باشند در یکی کلمه ه و لغیره)

و توسطی

و توسطی از برای باقیان و جمهور را عمل برینست از جهت انکه اضبط است پس مذهب
شاطبی مد عاصم و ابو عمرو یکی باشد و اگر در دو کلمه مجتمع باشند یعنی همزه و حروف مد مثل بما انزل
و قالوا آمنا و فی انفسهم و هولاء و یا آدم و امره الی الله و الا الفاسقین این را مد منفصل
خوانند و بسط نیز خوانند و مد حرف بحرف و مد جایز نیز گویند و در سی نوع ابو جعفر و ابن کثیر
و سوسی را غیر قصر نباشد که عبارتست از مد طبیعی و یعقوب و دوری را با قالون دو وجه
باشد یکی مد و طریق تیسیر همینست از برای دوری و اهل عراق که در تیسیر کنند مراد از دوری است
و قصر از زواید شاطبیه است **فصل** اگر در صور مذکوره بجای حرف مد هر دو حرف لین باشند
در یک کلمه پس اگر بعد از ایشان همزه باشد مثل شیء و سوء در حالت وصل بغیر از قصر نباشد
اما ورش که طول و توسط کند در وصل و در حالت وقف طول و توسط و قصر است از برای همه
قرا مگر ورش که قصر نمی کند و اگر بعد از ایشان ساکن باشد یا لازم خواهد بود یا عارض
و بر هر تقدیر مشدد خواهد بود یا نه اما لازم غیر مشدد حرف عین است در فاتحه مریم و شوری
که حرف لین است جاری مجرای حرف مد داشته اند و مد و طول کرده اند ~~و قصر نیز کرده اند از~~
توسط نیز از همه کرده اند و قصر نیز کرده اند از طریق نشر بنابر انکه اگرچه ساکن
لازم است اما شرط حروف لین لیست نه حروف مد و لوکر طول مذهب ابن مجاهد و بعضی و شیخ
ابو القاسم شاطبی است و ثانی یعنی توسط مذهب ابو الطیب عبد المنعم بن غلبون است که در باب
مد و قصر در شاطبی مذکور است و وجه ثالث در جامع البیان و غیرها و این هر دو وجه مختار اند
نزد جمیع مصریان و مغاربه از برای همه قرا و لازم مشدد دو حرف است در قرائت ابن کثیر
هاتین و ارنا الذین و همین دو وجه بطریق مذکوره از برای وی در کلمتین باشد و اما
ساکن عارض غیر مشدد مثل الّیل و بیت و الحسنین و الخوف و الموت و الطولی و لیت
در حالت وقف باسکان یا باشمام در انچه اشمام در انجا جایز باشد و بهر سه وجه که طول و
توسط و قصر است در وی جایزست از برای همه قرا و هر سه وجه در شاطبیه هست و هر که
نفی این وجوه از شاطبیه میکند استعداد فهم شاطبیه ندارد و طول مذهب ابو الحسن علی بن
بشر است و اصحاب وی و توسط مذهب اکثر محققان و اختیار حافظ ابو عمرو
دانی است و شیخ شاطبی و قصر مذهب حذاق مثل ابو بکر شنداسی و بعضی و شیخ محمد جزری
در نشر فرموده است که تحقیق درین مقام آنست که این هر سه وجه در انجا روا نباشد

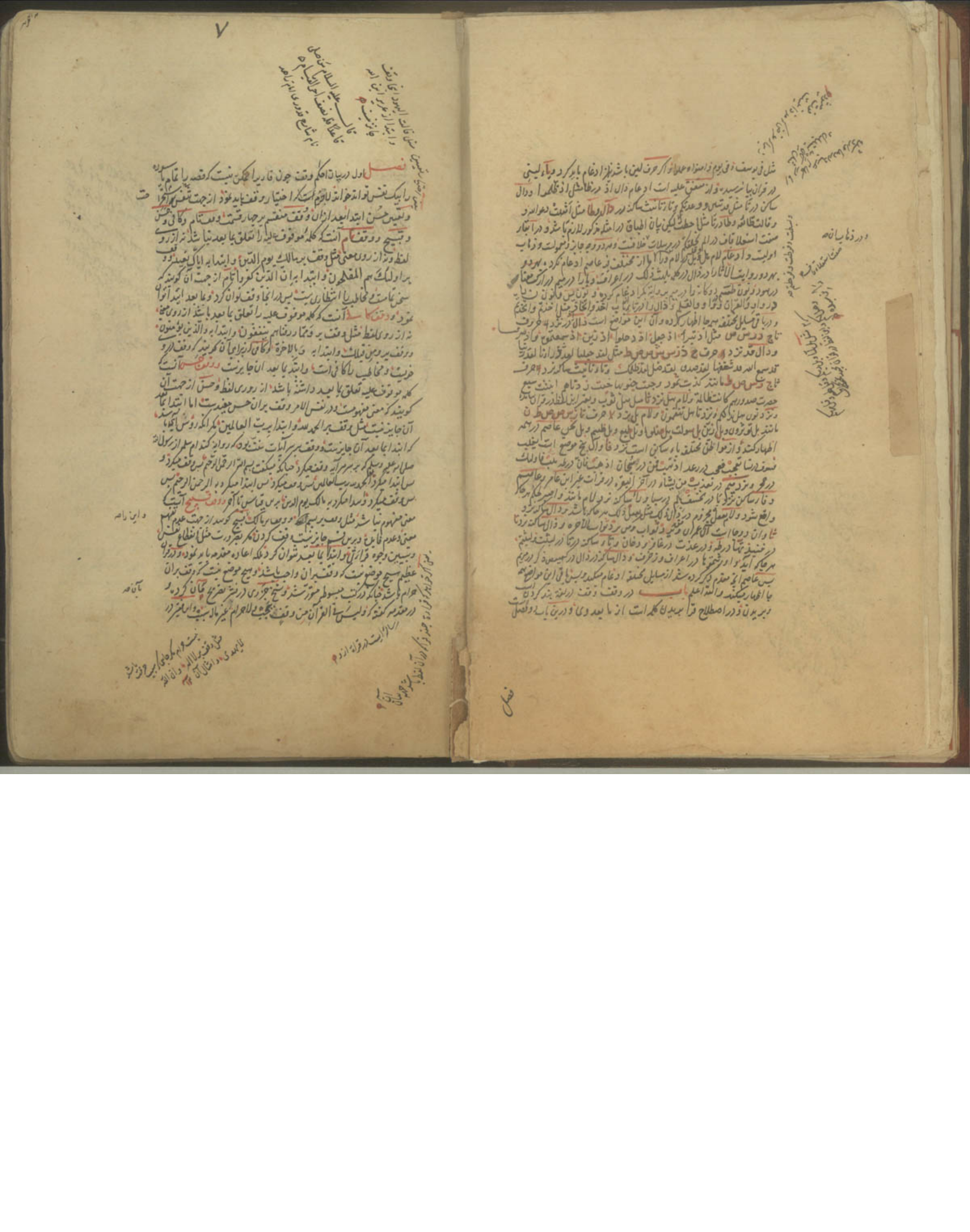
(حاشیه: بسیط ه)
(حاشیه: مفتوحه)
(حاشیه: تیسیر ه)
(حاشیه: نکره واو و یا ساکنین اند که ما قبلشان مستوی باشند متصل با ایشان در یکی کلمه ه)
(حاشیه: از برای همه)
(حاشیه: و در الامالی)
(حاشیه: به آن اقرا میکند ه همچنانکه مروی است از امام عبدالله قصاب از کمال عباس هزیرا از شاطبی ه)

الا از برای کسی که در حروف مد این باب اشباع کرده اما از برای کسی که در اینجا قصر کرده
اینجا تغیر قصر نباشد و اگر در اینجا توسط کرده در اینجا تغیر از توسط و قصر جایز نیست شد
خواه که اعتبار عارض کنند و خواه نکنند و عارض شده مثل اللیل لباسا اللیل [illegible]
کشف فعل بالخیر لنفسی در ادغام کبیر نزد هر سه وجه طول و توسط و قصر در وی جایز باشد و لهذا
و از جمله کسانی که مد و توسط را نقل کرده اند استاد ابو عبدالله قصاع است اما سبب
معنوی قصد مبالغات در نفی وان سبب قوی مقصود مهتم است نزد عرب و که وی نزد قرا ضعیف
است اما از برای حمزه وارد شده و از جملات مد تعظیم در مانند لا اله الا الله لا اله الا هو
لا اله الا انت و از برای قاصران منفصل وارد شده است در بعضی از کتب قرات مثل مصنفات ابو
معشر طبری و بعضی کلاز طریق ایشان خوانده ام و از این جملات مد مبالغه نفی در لا ریب از برای
حمزه مانند لا ریب لا جرم و لا شیه لا مرد و لا مبدل و لا معقب تنبیهات معلوم شد که
شرط مد حروف مد است و سبب موجب پس شرط گاه باشد که لازم باشد مثل اولئک و دابة و گاه
عارض باشد مثل یا و در حالت وقف یا غیر اصل باشد مانند ءانتم نزد انکه فصل میکنند بین الهمزتین به
الف و گاه ثابت باشد و گاه متغیر و گاه قوی باشد بانکه حرکت ما قبلش از جنس او باشد و گاه
ضعیف باشد بانکه حرکت ما قبلش از جنس او نباشد و همچنین سبب گاه لازم باشد مثل [illegible]
و اسرائیل و گاه عارض باشد مثل والنجوم مسخرات در حالت ادغام و وقف و گاه متغیر باشد
مثل الم الله هؤلاء ان کنتم در حالت وصل اول از برای همه دوم از برای ابوعمرو و گاه قوی باشد
و گاه ضعیف باشد و اقوی اسباب که لفظی باشد و اقوی لفظیات که ساکن باشد یا همزه متصل و اقوی
ساکن انست که لازم باشد و نزد بعضی ساکن مدغم اقوی است از مظهر و ساکن عارض اقوی است
از منفصل و منفصل اقوی است از سببی که مقدم باشد بر حروف مد و اضعف همه انست سبب
لفظی اقوی است از معنوی از جهت انکه مجموع علما است و ساکن اقوی است از همزه بنابر انکه مد در
قایم مقام حرکت و ممکن از نطق نخست حاصل نمیشود الا به مد از این جهت تفاوت در ان نیست
و از منفصل اقوی است بهمین دلیل و متصل اقوی است از منفصل از برای انکه مدش مجموع علما است
و اگرچه متفاوت است و منفصل قوی است از همزه مقدم بر حرف مد از برای انکه مختلف اند در مد بعد
از همزه مقدم بر حرف متفق اند بر مد منفصل پس هرگاه شرط و سبب مجتمع شوند باتفاق لزوم
مد لازم و واجب باشد و هرگاه یکی مختلف باشد یا هر دو ضعیف شوند یا شرط متغیر یا عارض
شود و سبب قوی نباشد مد ممتنع باشد و هرگاه که یکی ضعیف باشد یا سبب عارض متغیر شود
یا متغیر مد و قصر جایز باشد و بر این قواعد کم چند مسئله و تنبیه متفرع میشود اول

مد مانند خلوا الی جایز نباشد از برای ضعف شرط با اختلاف حرکه سابق و ضعف
سبب با انفصال و جایز باشد مد مانند شیء و سوء و اگرچه در بعض احوال خلاف هست از برای ورش
در همه حال از برای قوت سبب با اتصال همچنانکه جایز نیست مد عین و یاسین در حالتین و مد
مانند الموت و اللیل در وقف از برای قوت سبب بسکون ثانی در مانند [illegible]
و اشباع ان آن در مذهب فاصل اختلافست بعض اعتبار [illegible] کرده اند اگرچه عارض
از برای انکه بعد از وی همزه متصلست قوی [illegible] پس از باب مد متصل باشد و نظر
اعتبار عروض ابدال است در مانند ءانذرتهم از حیثیت سکون که بعد از وی است در مذهب ازرق
و این مذهب جماعتست و از ان جملات ابو عبدالله در کتاب کافی بر [illegible] کرده و ظاهر کلام
تیسیر در مسئله ها انتم ایضا و استاد محقق عبدالواحد در شرح تیسیر در باب الهمزتین من کلمه
انکار حافظ ابوعمرو میکند بر که قالون و هشام و ابوعمرو [illegible] لعلی هذا یلزم المدین
المحقق و المکینه الان مد هشام الطول و مد السوسی اقصر و مد قالون و الدوری اوسط و کذلک
من قبیل المد المتصل و بزیادت [illegible] از طریق کافی بر استاد خود خوانده ام اما جمهور شامیان و مصریان
و مغاربه و عراقیان بر عدم اعتبار انند الف فصل را و مسئله اندر [illegible] از برای ورش معارض
است با انکه سبب انجا ساکن است و سکون اقوی است از همزه و اگر کسی را اراده تفتیش و تحقیق
و تمحیص از این باشد کتاب نشر شیخ محمد جزری را مطالعه کند ثالث هرگاه که سبب مد از صفت
خود متغیر شود خواه همزه و خواه ساکن مد و قصر جایز باشد بنا بر الغاء عارض و اعتبار آن
و هر دو مذهب قوی است و هر دو نظر صحیح در فروع و معمول بها است و هر دو خوانده ایم و اول
ارجح است نزد جماعتی از ائمه مجود مثل ابوعمرو دانی و ابن شریح و شاطبی و حجت ایشان انست
که مد کننده معامله با اصل کرده است و قاصر معامله با لفظ کرده است و معامله با اصل اولی
و اقیس است و تحقیق در این باب آنست که گوئیم اگر اثر سبب باقی نیست مثل جاء امرنا در
قولین ابوعمرو و الم الله در قراءت همه قراء اولی است و اگر باقیست مثل هؤلاء ان در اینجا
در روایت بزی و قالون مد اولی باشد تا موجود بر معدوم مرجح باشد و بعض از
شراح شاطبیه در مثل این توسط را نیز اعتبار کرده اند مراعات للجانبین و قیاس بر سکون
وقف کرده اند و این قیاس صحیح نیست و فرق میان عروض موجب و تغیر آن
واضحست و خواهد آمد در تنبیه سادس رابع هرگاه که از برای ابوعمرو هؤلاء
ان کنتم خوانده میشود در وجه قصر منفصل تقدیر کنند که همزه اولی محذوفست

چنانکه مذهب جمهور است پس در مد قصر باید کرد از جهت انفصال و در اولاد ان دو
وجه از جهت عروض حذف و اعتبار بعارض باشد و در وجه مد منفصل اولاد ان را
البته مد باید کرد و جایز نیست مدها با قصر اولاد ان از برای آنکه خالی از آن نیست
که اولاد ان یا متصل می انگارند یا منفصل اگر منفصل گیرند باید مدها او را مد باید کرد
و با قصرها قصر و اگر متصل گیرند از ان با قصرها مد باید کرد پس ح این هنگام که مدها که انفصالش
متفق علیه است با قصر اولاد ان که اتصالش مختلف فیه است وجهی نداشته باشد پس غیر از
سه وجه در جمع ابو عمرو صحیح نباشد **خامس** هرگاه که خوانده شود از برای
ابو عمرو ها انتم هؤلاء و تعدد هرگاه در ها انتم برای تنبیه است پس دو وجه مد منفصل جایز
باشد دو وجه در ها انتم بنا بر تغیر همزه و در وجه قصر منفصل جایز نباشد الا قصر در
در هر دو و مد ها انتم و قصر هؤلاء جایز نباشد از برای آنکه وجه ندارد **سادس**
هرگاه که وصل کنند الم فاتحه ال عمران را بلفظ جلاله در یا و میم از برای همه قراء مد
و قصر همه جایز باشد باعتبار استصحاب حکم و باعتبار عارض و هر دو وجه منصوص است از ائمه قراء
و ابو الحسن بن غلبون در تذکره گفته است که هر دو وجه نیکو است اما من بقصر میخوانم
و بقصر اخذ میکنم و ابو عبد الله الفارسی گفته است که اکثر درین محل توسط قرا
گیرند تا مراعات جانبین کرده باشند و وجه باشد همچنین اما این بجود نقل و قیاس
است و نقل با قیاس مساعدت نمیکند و اصل درین باب نقل و روایت است پس توسط که
او گفته اصلا عمل نباید کرد و نشاید و قیاس سکون بر سکون وقف درست نیست و
فرق آنست که در سکون وقف بسبب قصر متغیر شده و سبب مد عارض پس اگر اعتبار
عارض کنند مد باید کرد و در مد تفاوت هست پس توسط نیز ممکن بود و مد ظاهر است
و اینجا سبب مد متغیر شده و سبب قصر عارض پس اگر عارض اعتبار نمی کنی و بحکم
استصحاب مد میکنی همان مد که پیش از تغیر سبب بود بباید کرد و اگر اعتبار بعارض
میکنی قصر است و در قصر تفاوت نیست **سابع** در عمل با قوی السببین و درین
دو تنبیه است اول هرگاه وقف باسکان یا باشمام کنند چنانچه نستعین و بعض او یشکرون
قصر اصلا جایز نباشد از برای کسی که مذهب وی در وصل اشباع است بلکه عکس
جایز باشد یعنی اگر کسی را در مد مرتبه توسط باشد هرگاه که بر مانند مذکورات
وقف کنند اشباع تواند کرد تا اعمال سبب اصل کرده باشد یا تقویه بسبب عارض

پس اگر قاری وقف کند بسکون از برای عاصم مثلا بر علی السماء خالی از آن نیست که
اعتبار میکند یا نه اگر نکند مثل حالت وصل باشد یعنی همچنان باشد که بر مانند حساب کتاب
از برای او در حالت وقف بسکون قصر کرده باشد پس مرتبه توسط نگاه دارد و
اگر اعتبار کند بعارض بر توسط زیاده کند و بحال اشباع رساند و همچنان باشد که
بر حساب و کتاب بر زیادت مد وقف کرده باشد پس در مثل یشاء دو وجه جایز باشد اسکان
با توسط و اشباع و اشمام همچنین و روم با توسط فقط و در مثل من السماء سه وجه با
اسکان یا توسط و اشباع و اشمام با توسط و در مثل یسفک الدماء ترجیح نیز دو وجه
باشد اسکان با توسط و اشباع تامل فانها دقیقة و اگر درین صور از برای ورش وقف
بسکون کنند بغیر از اشباع جایز نباشد از برای آنکه مرتبه وی در مد اشباع است و سبب مد
متغیر نشده بلکه سبب همزه بسکون تقویت زیاده کرد پس در مانند یشاء او را سه وجه
باشد اسکان و اشمام و روم همه با اشباع و در من السماء دو وجه باشد و در یسفک
الدماء یک وجه **ثانی** هرگاه که وقف کنند بر مشدد مثل صواف و دواب و تبشرون
نزد مشدد و بمصرع و الذان و هذان و هاتین و ارنا الذین منقض الطلاق ایه آنست
که فرق نباشد در قول این مد و قصر وصلا و اگر در وقف بر زیادتی برمد وصل قایل شوند
دور نباشد اگر چه بعض از ائمه قایل شده اند بزیادتی مد مشدد بر غیر مشدد و در الم مد لام بر
میم زیاده نهاده اند بواسطه تشدید پس این گفته اول باشد از جهت اجتماع سه ساکن
باب در ادغام و ادغام بر دو قسمت کبیر و صغیر کبیر آن بود که حرف اول از مثلین یا متقاربین یا
با متجانسین متحرک باشد او را ساکن کنند و در دوم ادغام کنند و این در قرات ابو عمرو و یعقوب
است و عاصم از جمله کلمه را ادغام کنند یکی قال ما مکنی در الکهف دوم در لا تامنا در سوره
یوسف و در لا تامنا اشمام لازم باشد و اشمام درین ادغام بهم رسانیدن لبهاست بعد از
اسکان حرف مضموم پس بنا بر اشمام ادغام در لا تامنا ناقص باشد و ادغام صغیر آنست که
اول از مثلین یا متجانسین یا متقاربین ساکن باشد و او را در دوم درج کنند و این بر دو قسمت
یکی متفق علیه و دیگر مختلف فیه اما متفق علیه ادغام دو مثلست که بهم رسند و اول ساکن باشد
خواه در یک کلمه باشد مثل یدرککم و یوجهه و خواه در دو کلمه مثل فاضرب به و اضرب بعصاک
و ربحت تجارتهم و قلوبهم مرض الا که هرگاه اول حرف مد باشد که در ان ادغام جایز نیست

بعضی رسایل خود تحقیق و تبیین این بحث نموده والله اعلم فصل در بیان
وقف بر اواخر کلم و کیفیت آن بدانکه وقف را در کلام عرب وجوه متعدده هست و
مستعمل از آن وجوه نزد قراء نه وجه است سکون و این اصلست و روم و اشمام و ابدال
و نقل و ادغام و حذف و اثبات و الحاق اما الحاق عبارتست از ها سکت که لاحق کلمات
میشود مثل فیمه و لمه در قرائت بعضی قرا مثل یعقوب و اثبات عبارتست از یا آنکه در
وصل محذوف میباشند مانند وال و واق در قرائت ابن کثیر و حذف عبارتست از یا آنکه
که در وصل ثابت میباشند و آن یا آت زواید است مثل ذا بر و الی الداع که در کتب قرائت
در باب زواید مذکور است و ادغام و نقل آنست که در باب وقف حمزه بیان شد بر همزات مثل
قروء و النسی و شیء و سوء و الخب و المرء و ابدال در سه نوع میباشد اول اسم منصوب منون
که تنوین آنرا در وقف بدل میکنند بالف مثل علما دوم اسم مونث بتا که در وقف آن تا را
بدل میکنند بها مثل رحمت و نعمت سیوم ابدال همزه در مثل یشاء و غیره بحرفی که در مذهب
حمزه و هشام و در این باب ازین وجوه مذکوره هیچ مقصود نیست بلکه مقصود اسکانست
و روم و اشمام اما اسکان اصلست در وقف در کلمات که در وصل متحرک اند از برای
آنکه معنی وقف ترک حرکت و قطع ذکر است و وقف ضد ابتداست پس همچنانکه ابتدا بساکن ممکن
نیست اصل آنست که وقف مخصوص باشد بسکون و روم عبارتست از نطق ببعضی
از حرکت موقوف علیه و ابو عمرو از استاد خود نقل کرده که عطار ثلث است در حرکت
تلثین و بر این معنی است کلام حافظ ابی عمرو دانی که در تیسیر گفته که حتی یذهب معظمها و اشمام
عبارتست از اشارت بحرکت موقوف علیه بعد از آنکه آنرا ساکن کرده باشند و از آن
است که فرق نیست میان وقف بسکون و اشمام الا بتحریک عضو یعنی ضم شفتین و از جهت که
اعمی آنرا درک نتواند کرد و از جهت که بهر وجهی که در وقف اسکان جایز است از طول و
توسط و قصر در اشمام نیز جایز است و در روم که بعضی حرکت هست حکم وصل دارد بغیر از
قصر جایز نیست مثل حکم وصل پس باین عبارت وقف بر اواخر کلم منقسم باشد بر سه قسم
قسم اول آنکه وقف بر آن بغیر از اسکان جایز نباشد و نه روم جایز باشد و نه
اشمام و آن پنج صنف است اول آنکه در اصل ساکن باشد مثل فلا تنهر و ارجع
فاهجر و من یعتصم دوم آنکه در وصل متحرک باشد بفتح غیر منون و آن حرکه غیر منقوله باشد
مانند لا ریب و ان الله و یؤمنون و امن و ضرب و قول آنکه که تجویز کرده

روم را در مفتوح هشد مثل علیهن و منهن و من هذا و کان و یحق الحق و الله
الحق و تب و الانف بس در شیخ غلط و خطایست و مخالف جمیع علما و قرائت و شیخ محمد جزری
در نشر گفته که معتبر نیست سقط وقف بر مشدد در مفتوح بروم مثل صواف و کان
و علیهن پس بسیاری از آن کسان که نمی دانند وقف میکنند بروم از جهت التقا ساکنین
و این خطا است و جایز نیست بلکه صواب وقف بسکونست در الفاظ مذکوره با تشدید و جمع
ساکنین زیرا که جمع میان ساکنان در وقف مغفور است و شیخ برهان الدین در شرح شاطبی
میگوید که بعضی از جهال قرا وقف میکنند بروم در مشدد در مفتوح مثل علیهن و منهن و
کان و من صد و این غلط و خطایست نقلا و تعلیلا اما نقل پس بدرستیکه در کتب احدی از ائمه
امصار بلکه نص کرده اند بر منع آن اما تعلیل پس التقا ساکنین در وقف جایز است در
اجتماع محقق مثل مصر و عین القطر پس در مقدر بطریق اولی خواهد بود و صاحب
تیسیر گفته که و لا یستعملونه فی النصب و النصب و شیخ شاطبی مطلقا منع کرده و گفته و لم یره
فی الفتح و النصب قاری و عند امام النحو فی الکل اعملا و شیخ جزری نیز منع کرده و گفته در طیبه
که و امنعهما فی الفتح و النصب بل فی الجر و الکسر یرام مسجلا و الله اعلم سیوم ها که لاحق اسما
میشود بدل از تای تانیث مانند الجنة و الملائکة و القبلة و لعبرة چهارم میم جمع در قرائت
صله کننده آن پنجم حرکت عارضه خواه از برای نقل باشد مثل من استبرق و ذواتی اکل
و خواه از برای التقای ساکنین باشد مثل لم یکن الذین و اشتروا الضلالة قسم دوم
آنچه جایز است در آن وقف بسکون و بروم نه باشمام و آن آنست که در حالت وصل متحرک
باشد بکسره خواه اعرابی باشد و خواه بنائی مثل بسم الله الرحمن الرحیم و مالک یوم الدین و
من الناس و فارهبون و هؤلاء و اف و سبع سموات و همچنین کسره که منقول باشد از حرکت
در یک کلمه چنانکه در وقف حمزه میباشد مانند المرء و ظن السوء الا آنکه منقول باشد
از حرفی که در کلمه دیگر باشد مثل ارجع الیهم یا از برای التقای ساکنین باشد و ساکن اول از
کلمه دیگر باشد مانند قالت اخرج و اجتثت من فوق الارض یا آنکه ساکن ثانی عارض کلمه اول باشد
مثل شرب در حینئذ و یومئذ که در اینها مجموع وقف اسکان باید کرد و پس قسم سیم آنچه جایز

عوض از کلمه که محذوف شده است عارض ساکن اول که ذال اذ است ساکن ثانی که تنوین است
پس کسره التقای ساکنین کرد

باشد در آن وقف بالسکان و روم و اشمام هر سه و آن آنست که داخل متحرک باشد نه کما دام آن ضمه منقول نباشد از کلمه دیگر یا از جهت التقاء ساکنین پس حرکت اشمل باشد و حرکت اعراب و حرکت بنا و حرکت منقوله از حرفی که محذوف باشد از نفس کلمه مثل حرکت اعراب الله الصمد و نخلق و عذاب الیم و مثال حرکت بنا من قبل و من بعد و یا صالح و مثال حرکت منقوله از نفس کلمه دفٌ و الکمرأ و مثال حرکت از کلمه دیگر که نمی شاید روم و اشمام در آن ضمه لام قل اوحی و نون من اوتی و مثال حرکت التقاء ساکنین ضمه تا در قالت اخرج و دال و لقد استهزئ و میم علیهم القتال و بهم الاسباب و آنکه ضمه میکشد و اما ها ضمیر باعتبار ما قبل منقسم میشود بنه قسم از برای آنکه پیش از وی ساکن باشد یا متحرک اگر متحرک باشد سه قسم میشود از برای آنکه حرکه فتح خواهد بود یا ضم یا کسره مثل لهٌ و احمدهٌ و بهٌ و اگر ساکن باشد خالی از آن نیست که آن ساکن صحیح باشد مثل منهٌ و عنهٌ یا غیر صحیح باشد و در غیر صحیح پنج اقسام داخل میشود از برای آنکه یا الف خواهد بود مثل جتباه و هدیناه یا واو مدی مثل عقلوه و خذوه یا لینی مثل شروه و لیرضوه یا یای مدی یا لینی مثل الیه و ثمن یدیه و در این هر نه قسم سه مذهبست یکی آنکه اصلا روم و اشمام جایز نباشد و از شاطبیه مستفاد میشود بلکه ظاهر است دوم آنکه مطلقا جایز باشد و در انیر و تجرید و تلخیص و ارشاد و کفایه و غیر از این کتب اختیار همچنانست و هر دو وجه را ابو عمرو دانی در غیر تیسیر ذکر کرده سیم آنکه جماعتی از محققان تفصیل کرده اند پس منع کرده اند روم و اشمام را اگر پیش از ها ضمیر ضمه باشد یا کسره یا واو مدی و لینی و یا یای مدی و لینی و در غیر از این شش صورت تجویز کرده اند و در جاهایی که پیش از ها ضمیر ساکن صحیح باشد یا الف یا فتحه با روم و اشمام جایز باشد بمذهب این طایفه و در غیر این جاها که پیش مثال دیگر باشد جایز نباشد و این قولیست که شاطبیه با آنکه مذکور ست و اختیار شیخ جزری این بود پس در مثل الیه و علیه اگر وقف کنند بمذهب آنکس که مطلقا تجویز میکند اسکان و روم هر دو جایز باشد و در وجه اسکان طول و قصر و توسط جایز باشد چنانکه چهار وجه گردد و مثل بیه و فرق میان حرف مد و لین نیست در تجویز مد و توسط و قصر این قدر هست که وجه طول در حرف مد اولیست و در لین اضعف و در مذهب کسی که اشارت روم و اشمام تجویز میکند سه وجه باشد باسکان و آن طول

و توسط و قصر است و در مثل احتبه و هدیه بمذهب کسی که اشارت را تجویز میکند هفت وجه باشد سه باسکان و سه باشمام و یکی با روم و در ما انسانیه از برای حفص چهار وجه باشد و از برای دیگران چهار وجه و همچنین است علیه الله در انا فتحنا

باب در استعاذه بدانکه اعوذ بالله گفتن در اول تلاوت سنتست و بجهر گفتن اگر شنونده باشد و اگر مجمع نباشد یا در نماز خواند آهسته باید گفت و جایز است وقف بر آن و وصل آن بما بعد خود از قرآن مخصوص بتارکی یا بجز وی یا بسوره و ضیغه او بمذهب صحیح اعوذ بالله من الشیطان الرجیم است و اگر زیاده برین نمایند نیز جایز است اما آنچه در سوره نحل وارد شده بیش ازین نیست و در آخر تلاوت گفتن که از نافع و حمزه نقل نموده اند صحیح و معمول به نیست اما زیاده ازین آنچه صحیح است هفت وجه است اول اعوذ بالله السمیع العلیم من الشیطان دوم اعوذ بالله العظیم من سیم اعوذ بالله من الشیطان الرجیم ان الله هو السمیع العلیم چهارم اعوذ بالله العظیم السمیع العلیم من پنجم اعوذ بالله العظیم من الشیطان الرجیم ان الله هو السمیع العلیم ششم اعوذ بالله من الشیطان الرجیم و استفتح الله و هو خیر الفاتحین هفتم اعوذ بالله العظیم و بوجهه الکریم و السلطانه القدیم من الشیطان الرجیم

باب در بسمله بدانکه بسمله گفتن در ابتدای سوره ها جایز است الا سوره برائت که بسمله در اول وی نباید گفت خواه ابتدا بآن کند خواه وصل کند بسوره انفال و اگر ابتدا بعض از او یا جزوی کند مخیر است که بسمله بگوید یا ترک کند و در اجزای سوره برائت خلاف کرده اند و ترک اولیست اگرچه و فی الاجزاء خیر من تلاشه شاطبی گفته عاجت و در بین السورتین چهار صورت ممکنست سه جایز است و یکی ممنوع اول قطع طرفین دوم وصل طرفین سوم قطع اول و وصل ثانیه و این اولیست از وجوه ثلاثه چهارم وصل نمودن بسمله بسوره ماضی و وقف نمودن بسمله این وجه ممنوعست زیرا که تا خوشست که بسمله اگر جزو سوره موخر باشد از و قطع کنند و وصل کنند بسوره گذشته

باب در اختلافات قراء عشره در فاتحه بدانکه سوره فاتحه هفت آیه است بنا خلاف در تعیین آیه خلافست یکی کوفی تسمیه را یک آیه دانسته اند و از صراط الذین تا آخر یک آیه گفته اند و باقی ائمه تسمیه را با الحمد تا رب العالمین یک آیه گفته اند و صراط الذین انعمت علیهم را یک آیه دانسته اند و این سوره مدنیست بعضی گفته اند مکیست

وبعضی مکی و مدنی گفته اند زیرا که دو نوبت نازل شده یکنوبت در مکه و یکنوبت در مدینه
واین سوره را فاتحة الکتاب وام القرآن وسبع المثانی گویند هفت آیه است
وصد وچهل ودو حرفست وهر حرف را مخرجیست وصفاتی وبجای آوردن آن لازم وواجبست
وناچارست از باریک گفتن لفظ جلاله که درین سوره واقعست زیرا که ما قبل وی مکسور
است وناچار است از اظهار نون انعمت زیرا که بعد از وی حرف حلقست وهمچنین لابدست
از بیان استعلا واطباق صاد وطا تا مشتبه نشود صاد بسین وطا بتا ونیز لابدست
از تمیز ضاد با ستطالت ومخرج از ظا لابدست حذر کردن از تحریک حرف ساکن وتسکین
واختلاس وی وکذلک لابدست از اعطاء صفات باقی حروف تا شنیده نشود چون
این معلوم شد بدانکه عاصم وکسائی ویعقوب وخلف مالک بالف خوانده اند بعد
از میم که اسم فاعل باشد از ملک ملکا بکسر المیم والله المالک الحقیق حذف کرده اند
مفعول او را یعنی مالک الجزاء والقضاء اضافه کرده اند بظرف توسعا وباقی قراء که نافع
وابن کثیر وابو عمرو وابن عامر وحمزه وابی جعفر باشند ملک بغیر الف خوانده اند که صفت
مشبهه باشد از ملک ملکا بضم المیم ودرین حذفی نیست والله تعالی ملک الملوک وادغام
کرده ابی عمرو میم الرحیم را در میم ملک بروایة سوسی از طریق شاطبیه وبهر دو روایت
بخلاف عنه از طریق نشر واو مخیرست در مد یک الف ودو الف وسه الف ویعقوب بخلاف
عنه میم الرحیم را در میم مالک ادغام کرده است واو نیز در ادغام مخیرست مثل ابو
عمرو وباقی قراء باظهار خوانده اند وحمزه در وقف همزه لفظ ایاک وایاک بر تحقیق وتسهیل
کالیا خواند ودر وصل بتحقیق خواند مثل سایر قراء وقنبل که راوی ابن کثیرست ورویس که راوی
یعقوبست لفظ الصراط وصراط را بسین خوانده اند واین لغت اکثر اعرابست واصل
نیز سین است زیرا که از سراطست بمعنی بلع یعنی فرو بردن وراه را سراط نامیده اند
زیرا که فرو می برد رونده را وباقی قراء وروات که نافع وابی عمرو وحمزه وکسائی وعاصم
وابن عامر وخلف وابی جعفر وروح باشند بصاد میخوانند زیرا که سین مهموس
ورخوه ومستفله ومنفتح است وطاء که بعد از وی واقعست مجهوره وشدیده ومستعلیه ومطبقه
است واز مهموس ورخوه ومستفله ومنفتحه بمجهوره وشدیده ومستعلیه ومطبقه رفتن دشوارست
واز فصاحت بیرون پس طلب مناسبت کرده سین را قلب بصاد کرده اند بواسطه
اشتراک سین وصاد در صفیر وهمس ومخرج واشتراک صاد وطا در استعلا واطباق

لغت قریش است ودر صر سین که بعد از وی طا یا غین یا خا یا قاف باشد وحمزه لفظ الصراط
را باشمام خوانده است یعنی خلط کرده است صاد را بزا یعنی تکلم میکند بحرفی
که صاد صریح باشد ونه زا بلکه میان صاد وزا باشد وخلف که راوی حمزه است
صاد صراط الذین را نیز باشمام خوانده واشمام لغت بنی قیس است از جهه مبالغه در
تجانس زیرا که زا مجهوره است وصاد نیست وباقی بصاد خالصه خوانده اند وحمزه ویعقوب
لفظ علیهم را در هر دو موضع بضم ها خوانده اند وقفا ووصلا وضم ها اصلست
بدلیل اجماع قراء والحویتی بضم ها قبل از اتصال واین لغت حجاز وفصحاء یمن است
وباقی قراء که نافع وابی عمرو وابن کثیر وابن عامر وعاصم وکسائی وابی جعفر وخلف باشند
بکسر ها خوانده اند واز جهت مجانست یا واین لغت قیس وبنی تمیم وبنی سعد است
که اخوال پیغمبر صلی الله علیه وسلم وابن کثیر وابی جعفر بلا خلاف وقالون بخلاف عنه
لفظ علیهم را در هر دو موضع بضم میم خوانده اند ودر وصل باشباع ضمه واین لغت اکثر
اعرابست وباقی قراء که عبارتست از ابی عمرو وابن عامر وکسائی وعاصم وحمزه وخلف
ویعقوب وورش باشند باسکان میم خوانده اند که لغت قریش است از جهت
تخفیف [illegible] در اختلافات قراء عشر در سورة اخلاص بدانکه سوره اخلاص
مکیست وبعضی بر آنند که مدنیست نوزده کلمه است وشصت وشش حرفست
واین سوره نزد مدنی وعراقی چهار آیه است ونزد مکی وشامی پنج است پس مکی
آیة حلافرا باشد ومکی وشامی لم یلد را تنها یک آیه دانسته اند وباقی لم یلد ولم یولد
مجموع یک آیه گرفته اند وناچارست از بیرون آوردن حرف از مخرج وی با صفات
ولابدست از تفخیم لفظ جلاله که درین سوره واقعست زیرا که ما قبل او مضموم است
وچون احد را وصل کنند بلفظ جلاله تنوین را مکسور باید ساخت وترقیق لفظ
جلاله باید کرد زیرا که چون وصل کنند ما قبل او مکسور شود ولابدست
از بیان قلقله دال که در آخر الفاظ این سوره واقعست در حالت وقف ووصل
اگر در وصل باشد ودر وقف تبیین قلقله اشدست واز ادغام باید نمودن
در لم یکن نون را در لام له تا غنه بجهت جمیع قراء الا جعفر که غنه از وی منقولست
وحفص از عاصم کفوا را بواو وضم فا خوانده است وشعبه از عاصم وباقی قراء
بهمزه خوانده اند بجای واو وخلف ویعقوب بهمزه خوانده اند با سکون

نام وقفاً و وصلاً وحمزه نیز بسکون فا خوانده ولیکن در حالت وصل نه وقف در وقف
نقل میکند حرکت همزه را بفا و همزه را حذف میکند کفواً و خلف در وقف بدل میکند همزه
را بواو مفتوح که بعد از وی الف باشد بدل از تنوین با اسکان فا که کفوا و باقی قرا
بهمزه وضم فا خوانند و حفص بغیر همزه خوانده اند والله اعلم **باب** در لحن بدانکه لحن بر دو
قسم است جلی وخفی اما جلی آنست که در کلمات قرانی یا در اعراب تغیر واقع شود انچه منسوب
واین همه کس را مفهوم شود خواه قاری یا غیر قاری و لحن خفی آنست حرف از مخرج خود ادا
نشود یا خللی در صفات وی حاصل آید و این معلوم نشود الا کسی را که قرآن را فرا گرفته
باشد از استاد ماهر صاحب سلیقه و مدتی مدید تعب کشیده باشد در ادا و اشمام و
اتقان و تحقیق و تسهیل و ادغام و اخفا و اختلاس و اشباع و غیر اینها کو مشکل
باشد و مخارج و صفت حروف را دانسته باشد و محافظت حدود آن کرده و بسیار مردمان
باشند که قرآن را از استاد حاذق فرا گرفته و این معنی را ملاحظه نکرده قرآن خوانند
و عبادت دانند و حال آنکه بمعصیت گرفتار اند و قرآن بر ایشان لعنت میکند
ذکر اسامی قرا و راویان ایشان **قراء** کوفه عاصم حمزه
کسائی خلف ~~بکر حفص حماد یحیی~~ عاصم دو راویت بکر و حفص
بکر را چهار طریقت حماد یحیی برجمی اعشی و اعشی را دو طریقت ابن غالب
والتیموه و حفص را ۴ طریقت عمرو بن الصباح و عبید الصباح و نواس و هبیره
و حمزه را دو راویت العجلی و سلیم و سلیم را ۴ طریقت رجا و حماد و خلف و خلاد
و عمر الوردی و ابن سعدان و کسائی را ۲ راویت قتیبه نصیر ابو عمرو ابو الحارث ابو حمدون
و حمدون بن میمون و خلف را دو راویت اسحق وراق و ادریس حداد قرار
مدینه ۲ اند نافع و جعفر نافع را دو راویت ورش اسمعیل قالون ورش دو طریقت
نجاری و اصفهانی و قالون را دو طریقت ابو نشیط و حلوانی و ابو جعفر را دو راو
عیسی بن وردان ابن جماز و از مکه ماری یکی قاری است عبد الله ابن کثیر و او را سه
راویت بزی و ابن فلیح و قنبل است و نواس و از شام ابن عامر است و او را
دو راویت هشام و ابن ذکوان البصره ۳ قاری ابو عمرو و یعقوب و سهل
ابو عمرو را سه راویت یزیدی و شجاع و عباس و یزیدی را ۴ طریقت او
ابو عمر و ابو شعیب ایوب حمدون السجاد و یعقوب را سه راویت روح
زید رویس را یکی طریقت عزیز و سهل را دو راویت

٩٨٣

فيهذا الكلام ثم من جهة الاشتقاق اختلفوا في اسم الله والنحو في ذلك فحكى سيبويه وابو الجود
عن الخليل انه قال انه اسم خاص به غير مشتق من شيء وبه يصفه ويعلل هذا القول بكون الاسماء كلها
لاسمائه بدون ذو صفاته والاشارة بهذا الاسم الى الذات قديم واحد بلا تشبيه ولا تعطيل
هو الذي صنع العالم واخرجه من العدم الى الوجود وهو المستحق للصفات العلى لا يحق للصانع
ان يكون عليهما وقال البا قولي مداية النحو واللغة انه اسم مشتق واختلف هؤلاء
فيما اشتق منه قال ابو الهيثم الرازي قولنا الله كان الاصل الاله ثم حذف العرب
منه الهمزة المتوسطة انثقالا لها فلما حذفوا الهمزة نقلوا كسرتها الى اللام الساكنة قبلها
فقالوا اللاه فحركوا لام التعريف ومن حقها السكون فالتقت لامان متحركتان وحق
الاولى منهما السكون فاسكنوها وادغموها في الثانية فقالوا الله ونظيره قوله تعالى لكنا
هو الله ربي كان في الاصل لكن انا فحذفوا الهمزة وحولوا فتحتها الى النون التي قبلها
فصارت لكنا فاجتمعت النونان متحركتان فاسكنوا الاولى وادغموها في الثانية فقالوا لكنا
وهكذا حكي عن الفراء وقال قوم ان الاله ماخوذ من قولهم الهت الى فلان اذا فزعت اليه
وفي هذا المعنى قال الشاعر شعر الهت اليكم في البلايا تنوبني فالفيتكم فيها كريما ممجدا
وقال آخرون ان ذلك ماخوذ من قولهم تالهت اي تضرعت ومنه قول روبة بن العجاج
لله در الغانيات المده سبحن واسترجعن من تالهي فالاله على هذا القول هو الذي
يتضرع اليه وقال آخرون ماخوذ من قولهم لاه يلوه لوها وليها الخلائق اذا احتجب
قال الشاعر شعر لاه عن الخلق طرا فهو الله الذي لا يرى وهو يرى وقال آخرون انه ماخوذ من
قولهم الهت بالمكان اذا ثبت به والله تعالى منه ومعناه الذي لا يتغير عن صفته كان الملتجئ
بالمكان لا يزول عنه ومنه قول الشاعر شعر الهنا بدار لا تبين رسومها كان بقاياها وشام على اليد
وقال آخرون الاصل فيه الاله والاه فهو من الوله كما قيل في اسادة وساده
اشاح وشاح ومعناه ان العباد يولهون عند ذكر الاله اي يطربون ومنه
قول الكميت ولهت نفسي الطروب اليكم ولها حال دون طعم الطعام وقال سيبويه الاصل
في قولنا الله اله فلما حذفت همزته عوضت في اوله الالف واللام عوضا لازما فقيل
الله وقال المبرد الاصل فيه لاه على وزن دور فقلبوا الواو الفا فصار
لاه على وزن دار ثم ادخلوا لام التعريف فقالوا الله وقال آخرون اصله هو
للاشارة الى المكني فادخلوا عليه لام التمليك ثم قصروا الهاء واشبعوا فتح اللام فتولدت منها
الف فصار لاه فخرج عن معنى الاضافة الى الاسم المفرد فادخلوا عليه لام التعريف فقالوا الله

قرآة فاتحه بطريق شاذ اما در نماز درست نباشد

بسم الله الرحمن الرحيم

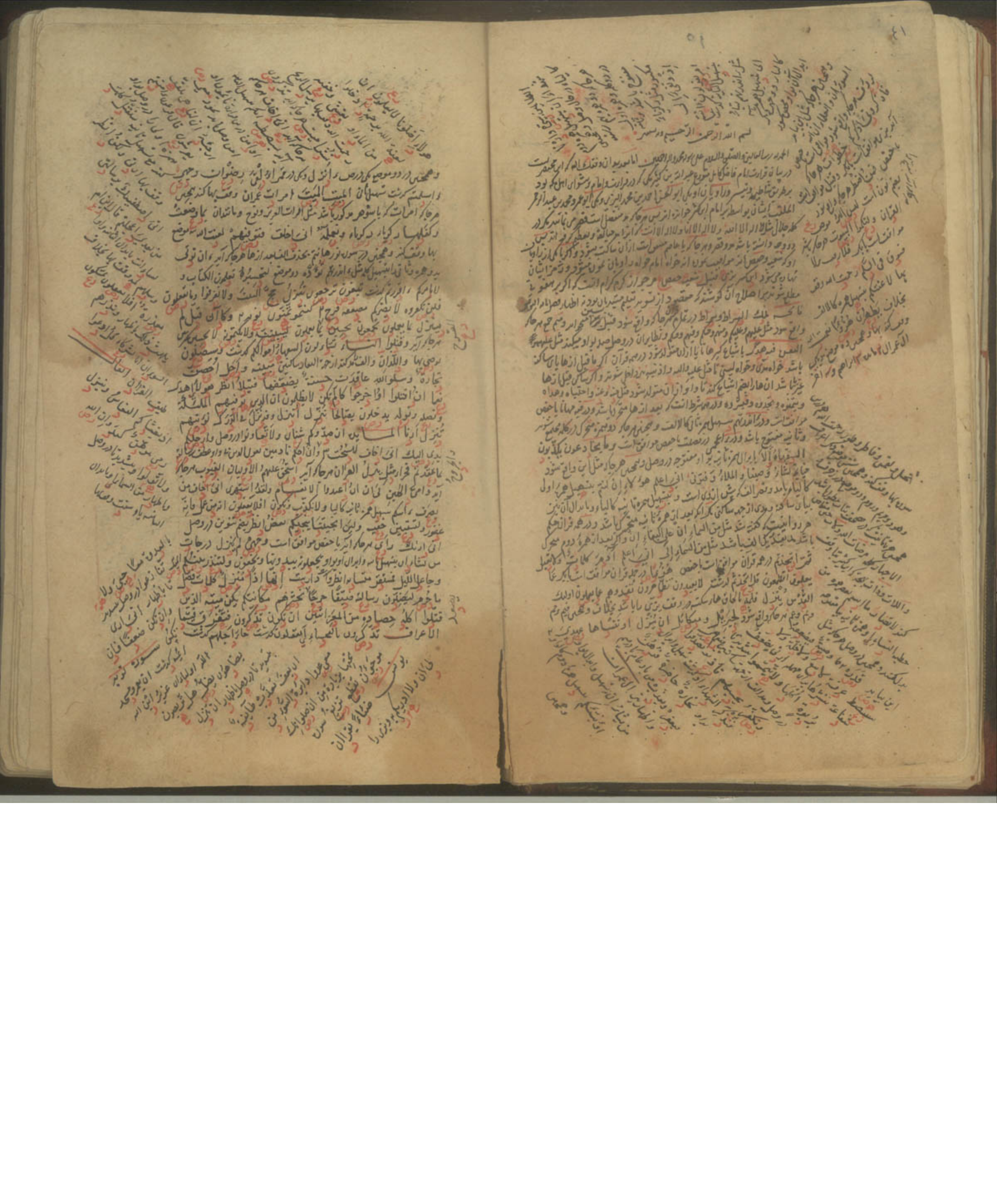
لحمد الله رب العالمين الرحمن الرحيم

ملاك يوم الدين هيالك نعبد وَيَاكَ

نستعان ترشدنا سبيل المستقيم سبيل

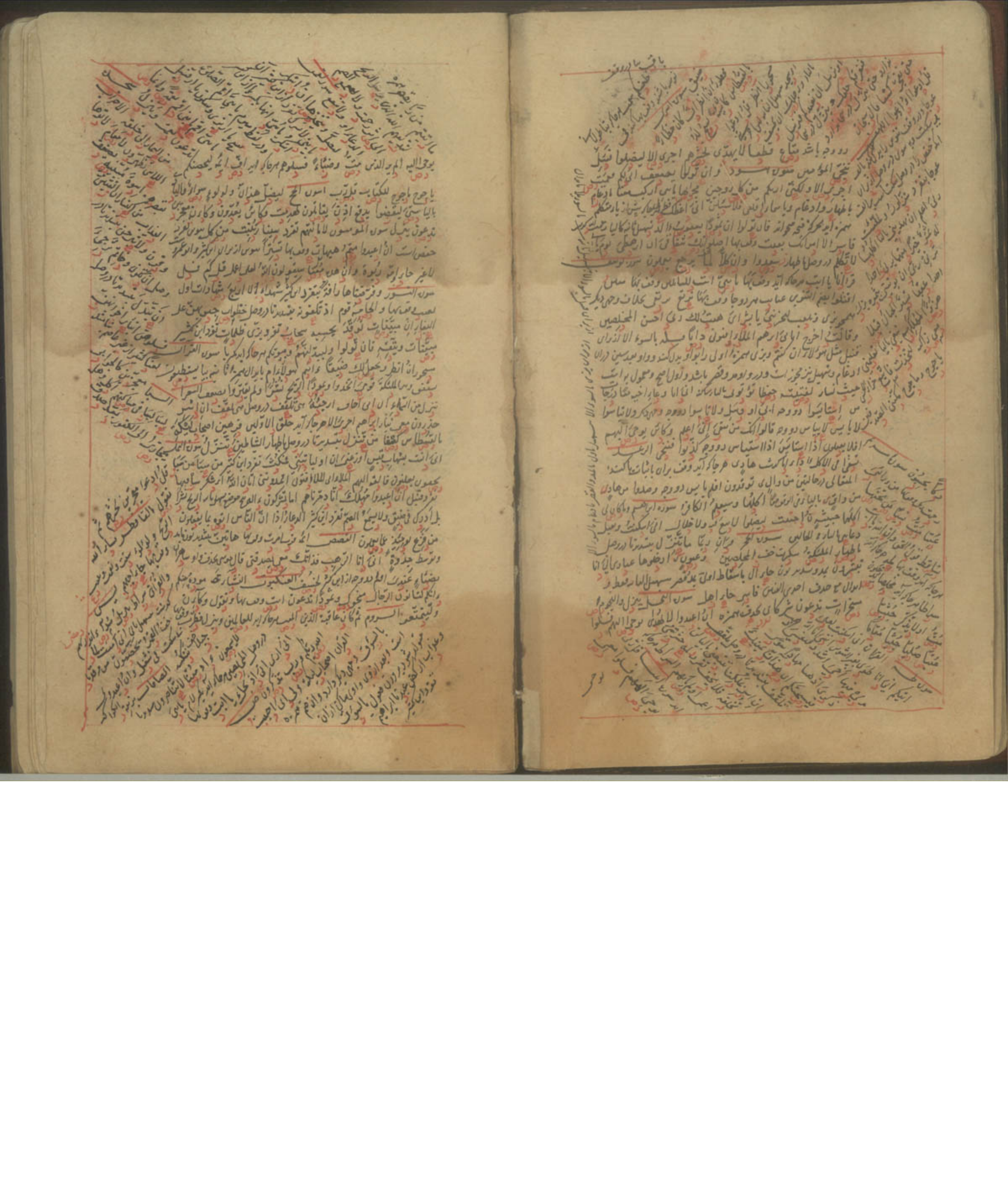
الذين نعمت عليهم سوى المغضوب

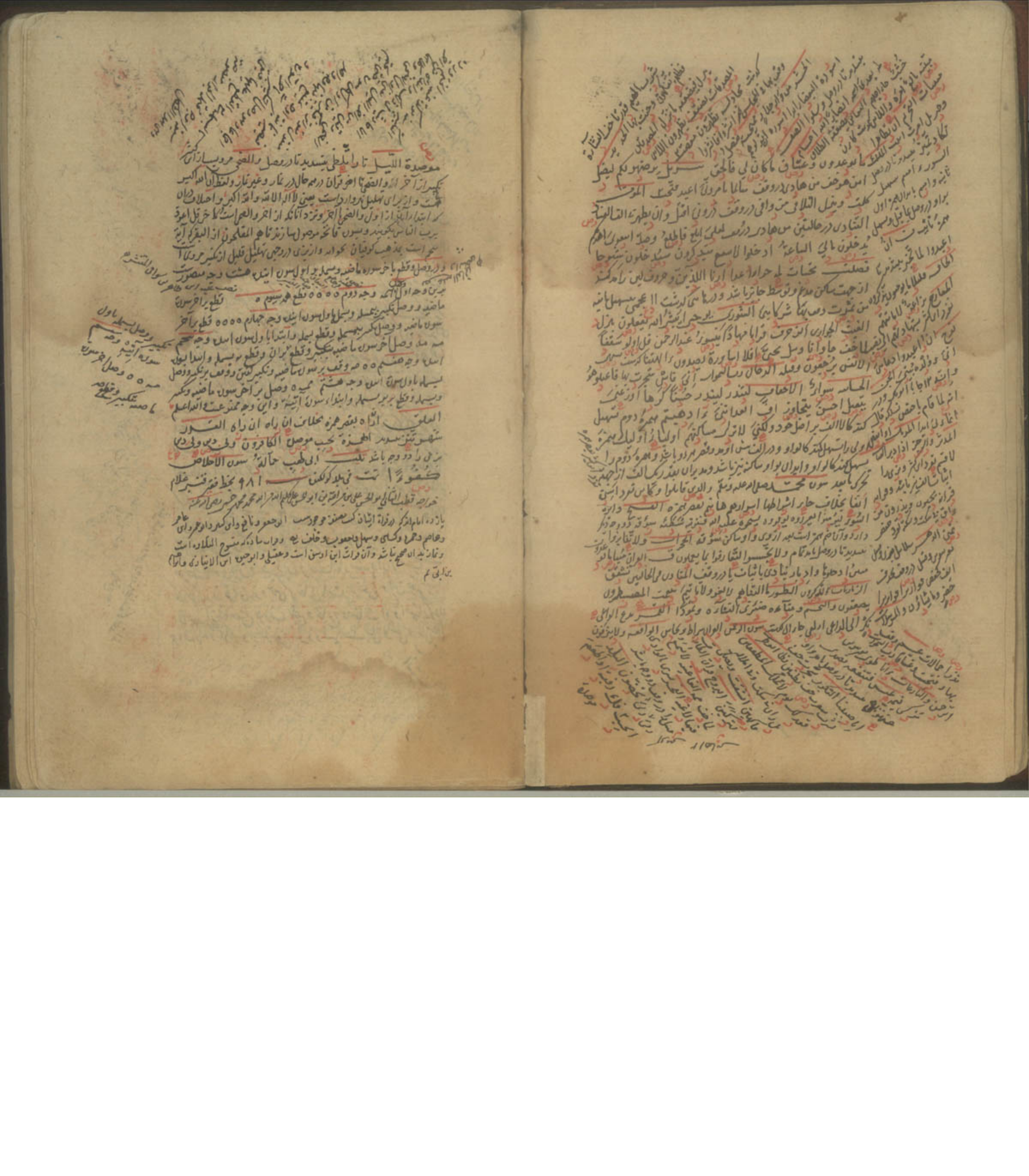
عليهم و غير الضالين

بسم الله الرحمن الرحیم وبه نستعین

الحمد لله رب العالمین والصلوة والسلام علی رسوله محمد واله اجمعین اما بعد بدان وفقک الله که این مختصریست
در بیان قرائت امام فاضل کامل متورع عبد الله بن کثیر مکی که در قرائت امام و پیشوای اهل مکه بود
بطریق شاطبیه و تیسیر و راوی اول ابو الحسن احمد بن محمد البزی و دویم ابو عمرو محمد بن عبد الرحمن
الملقب ایشان بواسطه امام ابن کثیر

موصدة الليل تا راىلطى بتشديد تا در وصل والضحى مروبسيار از كثير

تكبير از آخر والضحى تا اخر قرآن در همه حال در نماز وغير نماز ولفظ آن الله اكبر

است و از براى تهليل روا داشت يعنى لا اله الا الله والله اكبر و اختلاف در آن

كه ابتداء آن از اول والضحى است يا از آخر و نزد آنانكه از آخر والضحى است تا آخر قل اعوذ

برب الناس تكبير كويند و سوره فاتحه موصول سازند تا هم المفلحون از البقره

است بمذهب كوفيان نخواهد و ازين در وجهى تهليل قليل از تكبير

و در وصل و قطع با آخر سوره ماضيه و بسمله با اول سوره آتيه هشت وجه متصور است

وجه اول ... وجه دوم ٥٥٥٥ قطع هر سه ...

ماضيه و وصل تكبير ببسمله و بسمله با اول سوره آتيه وجه چهارم ٥٥٥٥ قطع بر آخر

سوره ماضيه و وصل تكبير ببسمله وقطع بسمله و ابتدا با اول سوره آتيه وجه پنجم

همه ... وصل آخر سوره ماضيه بتكبير وقطع بر آن وقطع بر بسمله و ابتدا باول

آتيه وجه ششم ٥٥ ... وقف بر سوره ماضيه و تكبير ... ووقف بر تكبير و وصل

بسمله با اول سوره آتيه وجه هشتم همه وصل بر آخر سوره ماضيه وتكبير

و بسمله و قطع بر بسمله و ابتداء سوره آتيه و اين وجه ممنوع است والله اعلم

العلق ... ان راه ان راه العقور

... الهمزه ... موصدة الكافرون ولى دين ولى دين

... ابى لهب حمالة سوره الاخلاص

كفوا احد تمت فى بلد ... ٩٨١ بخط فقير ... غلام

خواجه قطب ... ابو الحسن على ... ابو محمد ...

... امام ... قراءة ... موجود ... ابو عمرو و نافع ...

... وعاصم و حمزه و كسائى و سهل و يعقوب و خلف ...

... ابن ... عقيلى و ابو ...

...

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله الذي هدانا للايمان ورزقنا مجاورة جنته وتلاوة القرآن والصلوة
على نبيه الذي ارسله بالدلايل والحجج وانزل عليه قرآنا عربيا غير ذي عوج محمد خير خلقه
وخاتم النبيين وعلى آله واولاده واصحابه الطاهرين والتابعين وتابع التابعين اجمعين
اما بعد چنین گوید افقر العباد الى الله الغني محمد بن علي بن محمد الحسيني که این
رساله ایست مختصر در بیان تجوید قرآن و ما یتعلق به و مرتب است بر مقدمه و سه
باب و خاتمه اما مقدمه مشتمل است بر دو بحث بحث اول در تفسیر
الفاظی که محتاج الیهاست بدانکه حرف آوازیست که بمخرج تکیه کرده و مبدا آن
از شش است و مخرج حرف موضعی است که آن از این موضع بیرون می آید و طریق
شناختن موضع آنست که آن حرف را ساکن کرده اند و همزه مفتوحه بر سر وی آورند و تلفظ کنند
پس هر موضع که آن حرف بان موضع قرار گیرد آن موضع مخرج آن حرف باشد
وصفت حرف عبارتست از عارضی که بان ممتاز شود از حرف دیگر اگرچه متحد
باشد در مخرج مثل اطباق و انفتاح و تجوید در لغت خوب کردنست و در
اصطلاح ادا کردن حرفی را از مخرج مخصوص اوست مخصوص بصفتی که باعث
که مخصوص اند با وی تا ممتاز شود حروف متقاربه که نزدیک اند با هم در مخرج و متغایر
اند در صفت مثل ق و ک و د و ط بحث دوم در بیان آنکه واجبست خواندن
قرآن به تجوید بدانکه نزد اصحاب بصیرت ظاهر و مبرهن است که بعد از
معرفت اصول دین واجب ترین فریضها نمازست و آن درست نیست
مگر بخواندن قرآن بر وجهی که خالی باشد از لحن و این میسر نیست
الا بعد از شناختن حروف تهجی و مخارج و صفات او و امتیاز کردن
حروف را از یکدیگر و بدانکه لحن بر دو قسم است جلی و خفی و لحن جلی
آنست

یا در حرف
آنست که در کلمه یا در اعراب تغییر واقع شود و این همه کس را معلوم شود
خواه قاری باشد یا غیر قاری و لحن خفی آنست که حرف از مخرج خود ادا
نشود یا خللی در صفات وی حاصل آید و این معلوم نشود الا کسی
را که فرا گرفته باشد قرآن را از استاد ماهر و مدتی مدید تعب کشیده و
در ادای اشمام و اتقان و تحقیق و تسهیل و ادغام و اخفا و اختلاس
و اشباع کوشیده و مخارج و صفات حروف را دانسته و محافظت
حدود آن کرده و بسیار مردمان باشند که این معنی را ملاحظه نا کرده
و قرآن را از استاد حاذق فرا نا گرفته از جهل یا از تکبر که بان مشغول باشند
قرآن خوانند بالحان و پندارند که طاعتی میکنند و حال آنکه بمعصیتی
گرفتار باشند و در حدیث است و خواننده قرآن بالحان و شنونده آن
هر دو گناهکارند و قرآن هر دو ایشان را لعنت می کند باب
اول مشتمل است بر سه فصل فصل اول در بیان مخارج حروف
بدانکه حروف تهجی که اصول کلام عرب است بیست و هشت است و بعضی بیست
و نه گفته اند الف را داخل داشته اند و مجموع این حروف از سه موضع
بیرون می آیند اول حلق که عبارتست از وصله شش و آن نای گویند
دوم دهن سیوم لب و بنا برین بعضی مخارج حروف را سه گفته اند
اما حلق را سه مخرجست و حروف وی شش است بقول اول که
اصح است و هفت بقول دوم مخرج اول اقصای حلق است جانب سینه
و آن مخرج همزه و هاست و الف نیز بقول غیر شیخ مخرج دوم میانه
حلق است و آن مخرج عین و حاست بترتیب مخرج سیوم ادنی
حلق است و آن مخرج غین است و خاء بترتیب و این شش حرف را

حلق خوانند واما دهن را مخرج ده است و حروف وی هجده است
واین ده مخرج در اینجاست بر چهار موضع بن زبان و میانه و کناره و
سر زبان با ملازه و کام و دندان بدانکه اکثر آدمیان را دندانها
سی و دو می باشد و بر چهار قسمت است اول ثنایا که جمع ثنیه است
و آن چهار دندان پیش است دو پائین و دو بالا دوم رباعیات که
جمع رباعیه است و آن نیز چهار است دو از زیرین و دو از بالا پهلوی
ثنایا از چهار جانب سیوم انیاب که جمع ناب است و آن
را دندان نیش خوانند و آن نیز چهارست دو زیرین و دو از بالا از
چهار پهلوی رباعیات چهارم اضراس جمع ضرس است و این سه قسم
است اول ضواحک که جمع ضاحکه است و آن چهار است دو از بالا و دو
از پائین از چهار پهلوی انیاب دوم طواحن جمع طاحن است یعنی
دندانهای آسیا و آن دوازده است از هر طرف شش سه از زیرین و سه
از بالا از چهار پهلوی ضواحک سیم نواجذ که جمع ناجذ است
و آنرا دندان عقل گویند نزدیک سی سالگی بیرون می آید و بعضی
را اصلا بیرون نمی آیند و آن چهار دندانست از هر طرف دو تا یکی از
زیر و یکی از بالا از چهار طرف طواحن مخرج چهارم بن زبانست
با آنچه بالای اوست با کام و اول ملازه سوی حلق و آن مخرج قافست
مخرج پنجم نیز بن زبانست اندکی از مخرج قاف زیرتر با آنچه بالای اوست
از کام و آخر ملازه سوی دهن و آن مخرج کافست و این هر دو حرف را لهوی
گویند زیرا که از لهات خیزند و آن گوشت پاره ایست آویخته محاذی
حلق که بپارسی ملازه گویند مخرج ششم میان زبانست با آنچه بالا
اوست از کام و آن مخرج جیم و شین و یا است [illegible]

مخرج ثنیه

پهلوی م

مد نباشد به ترتیب از جانب حلق و بعضی شین را مقدم دارند
و این سه حرف را شجریه گویند و شجر شکاف دهن را گویند که عبارت از
میان دهن است مخرج هفتم کناره زبانست از هر طرفی که باشد
با آنچه پهلوی ویست از دندانهای آسیا و آن مخرج ضاد است ضرسی
و حافتی خوانند زیرا که حافه کناره زبانست مخرج هشتم کنارهای زبانست
از آخر مخرج ضاد با سر زبانست با کام چندانکه برابر ضاحک و ناب
و رباعیه و ثنیه افتد از هر دو جانب و آن مخرج لام است مخرج
نهم نیز کناره زبانست اندکی فروتر از مخرج لام با آنچه نزدیک
ویست از کام بالا اندکی از ثنایا و آن مخرج نون است مخرج
دهم بعضی از سر زبانست اندکی از پشت زبان و از کام افتد
که در برابر ثنایای بالا افتد و آن مخرج را است و بعضی گویند که این هر سه
حروف از یک مخرج اند و این هر سه را ذلقی و ذولقی خوانند زیرا که لثه
گوشت بن دندانست و ذلق کناره هر چیزی مخرج یازدهم
سر زبانست با بیخهای ثنایای بالا چنانکه سر زبان اندکی بکام نزدیک
شود و آن مخرج تا و دال و طا است چنانکه مخرج تا اندکی بالاتر
از مخرج دال بود و مخرج طا اندکی بالاتر از مخرج تا بقول بعضی و
این حروف را نطعی خوانند و نطع سقف دهن و شکنهای کام بالاست
مخرج دوازدهم سر زبانست و میان ثنایای زیرین چنانکه اندکی گشاده
میان زبان و دندان بماند و آن مخرج زا و سین و صاد است و
این حروف را اسلی خوانند و اسله باریکی سر زبانست مخرج سیزدهم

از دندانها تا اقراس

تا و مشتی و دال و طا مهمله

نخ
ذال و ظا و مهمله و تا مثلثه

در نسخه ... والله اعلم

نیز سر زبانست با تیزی سر ثنایای بالا و آن مخرج ثا و ذال و ظا است و این حروف را نیز ذلقی و ذولقی خوانند زیرا که ذلق و ذولق تیزی سر زبانست مخرج چهاردهم اندرون لب زیرین است با ثنایای بالا و آن مخرج فا است مخرج پانزدهم میان هر دو لب است چنانکه بر هم نشینند و آن مخرج با و واو و میم است اما با آنکه تری لب خیزد یعنی از کنار تا کنار لب از اندرون و میم از بیرون پس اگر لب تر نشود با را درست نتوان گفتن بلکه پا گفته شود و لبها بر هم نه نشینند مخرج واو است که حرف مد نباشد و این چهار حروف از لب حاصل شود و از این جهت اینها را شفوی گویند مخرج شانزدهم خیشوم است یعنی سوراخ بینی که غنه از آن بیرون می آید و آن مخرج میم ساکن و نون ساکن است که از حروف فروع اند و تنوین همان نون ساکن مگر آنکه او را در کتابت صورتی نیست و در وقف ساقط است و نباشد الا در آخر کلمه و این حروف را غنوی گویند زیرا که غنه آوازیست که از خیشوم بیرون آید و این معنی ظاهر گردد در گفتن حروف مذکوره در حالتی که اخفا یا ادغام مخرج هفدهم جوفست که الف و واو ساکن ما قبل مضموم و یای ساکن ما قبل مکسور از آن بیرون آیند و از این جهت ایشان را جوفیه گویند و حروف مد و لین و هوائیه نیز نامند زیرا که آواز ایشان کشیده میشود تا منقطع گردد

ولکن

ولکن الف و یای مذکوره از هوای دهن بیرون آید و واو مذکوره از هوای لب و ارتفاع صوت در الف بیشتر باشد پس معلوم شد که مخارج حروف هفده است و بعضی شانزده گفته اند و مخرج هفدهم را اعتبار نکرده اند

فصل دوم در صفات حروف و مشتمل است بر سه بحث

بحث اول در صفات لازمی مشهوره که حروف را و آن نوزده است اگر چه صاحب شاطبی هجده گفته بنا بر آنکه حروف مد و لین را یکی اعتبار کرده است و آن اینست جهر همس شدت رخاوت میان شدت و رخاوت اطباق و انفتاح و استعلا و استفال مد لین اعتدال صفیر تفشی انحراف تکریر استطالت قلقله غنه اما جهر بر داشتن آواز بود و حروف وی نوزده است بقول اول و نوزده بود بقول دوم و مجموع ایشان اینست ظل قو ربض اذ غزا جند مطیع و این حروف را مجهوره گویند زیرا که در تلفظ ایشان آواز بر داشته میشود و همس فرو گذاشتن آواز بود و حروف وی ده بود مجمع در این قول حثت کسف شخصه و این حروف را مهموسه گویند جهة آنکه در ادای ایشان آواز نرمی بیرون می آید و سستی در نفس پیدا شود و همس و جهر ضد یکدیگرند و شدت عبارتست از قوت آواز و امتناع آن در جریان و حروف وی هشت است مجمع در این قول اجدت

کفطب این حروف را شدید و مشدده گویند زیراکه در مخرج خود سخت میشوند چنانکه در کفتن از غایت قوت آواز کشیده میشود تا بحدیکه اگر ساکن باشد در مخرج مشدد شوند مثلا اج و رخاوت سستی است و جریان آواز در حروف بآسانی و حروف وی پانزده است بقول اول و شانزده بقول دوم مجتمع اند درین قول حث شخص وهز فظ غاض تنک و این حروف را رخو و رخاوه گویند زیراکه در تلفظ ایشان آواز بسستی بیرون می آید و توان کشیدن و نفس را نکاه نکند میان شدت و رخاوت یعنی نه آنچنان قوی که شدید شود و نه این چنین سست که رخوه باشد و این پنج حرف است مجتمع در قول لن عمر و اطباق پوشانیدن است و حروف وی چهار است مجتمع در قول اصض طظ و این حروف را مطبقه و منطبقه گویند بنابرانکه در تلفظ ایشان زبان در دهان چون طبق میشود و کام بالا را برابر اوست می پوشد و انفتاح کشاده شدن است ضد اطباق و حروف وی غیر حروف اطباق است و این بیست و چهار است بقول اول و این حروف را منفتحه گویند زیراکه در تلفظ زبان از کام کشاده میشود کام بالا را نمی پوشد و استعلا طلب بلندی کردن است و حروف وی هفت است در قول قظ خص ضغط و این حروف را مستعلیه خوانند زیراکه در تلفظ ایشان زبان میل ببالا میکند و استفال میل بپایین کردن است ضد استعلا و حروف وی غیر حروف استعلا است و آن بیست و یک است بقول اول و این حروف را مستفله گویند بنابرانکه در تلفظ ایشان زبان میل بپایین میکند و مد کشیدن است و حروف وی سه است واوی ماقبل مضموم و یای ماقبل مکسور و الف مطلقا و ایشان را حروف مد گویند بنابرانکه در تلفظ ایشان کشیدن در صوت لازم آید و لین نرمی است و حروف وی دو است واو و یای ساکن ماقبل مفتوح و آن هر دو حرف را لین گویند برای آنکه در تلفظ ایشان آواز بنرمی حاصل شود و اعتلال تغیر دادن است و تصرف کردن تا آنکه بدرجه صحت برسد و حروف وی جمع است در ترکیب آوی و این حروف را حرف علت گویند زیراکه در ایشان تغیر و تصرف بسیار باید کردن تا بدرجه مقصود برسد مثل

حذف و قلب و تسهیل و صفیر بانگ کردن است و آن عبارت از حرفی بود که از میان دندان شنوند و این سه حرفست زا و سین و صاد و ایشان را حروف صفیریه از جهت آن گویند که در تلفظ آوازی از میان دندانها و سر زبان بیرون می آید و تفشی از هم باز شدن و پهن شدن است و حرف وی شین است و بس و بعضی بران اند که چهار است مجتمع درین قول مشی و شین حرف تفشی از آن جهت گویند که در مخرج پراکنده و پهن می شود تا غایتیکه مخرج ظا می رسد یا از جهت آنکه در تلفظ در میان کام و زبان باد پراکنده می شود و انحراف میل کردن است و را و لام حرف او است و ایشان را منحرفان جهت آن گویند که در تلفظ سر زبان بجانب درون کام میل میکند یا آنکه از مخرج خود میل کنانیده زبان کنند بعضی ایشان بر آنند که لام است و بس تکرار دو بار کفتن است و حرف وی را است و بس و اورا بدین صفت از بهر آن خوانند که در تلفظ دو باره گفته میشود در حالت سکون در وقف کند بسکون یا باشمام بر رای که در آخر کلمه باشد اگر ماقبل او مکسور باشد مثل الساحر و بعضی و یا آنکه ساکن که بعد از مکسور باشد مثل التحریر و یا یای ساکن باشد مثل خبیر و قدیر و یا الف ممال مثل الابرار ترقیق باید کردن اگرچه در وصل مضموم یا مفتوح بوده باشد اگر ماقبل او یکی از اینها که ذکر کرده شد نباشد تفخیم باید کردن اگرچه در وصل مکسور بوده باشد و وقف بروم حکم وصل دارد نظر کنند هر جا که در وصل ترقیق کرده اند در حالت دوم نیز ترقیق کنند تفصیل دوم و در تلفظ رای مشدد سر زبان می لرزد پس لاجرم احتیاط باید کردن تا دو بار گفته نشود و استطالت طلب درازی کردن بود و حرف وی ضاد است و بس و موصوفست باین صفت زیراکه بیرون وی را هم همه کس نکردد و تلفظ بآن نتوان کردن تا که بعد مشقت بسیار دیگر آنکه در مخرج دراز می شود تا بحدیکه مخرج لام برسد

برسد با انکه در کشش درازی دارد و قلقله چنانچه بیاید زاست و حروف وی پنج است مجتمع در بی ترکیب قطب جد و قلقله از جهت ان گویند که در حال سکون در وقوع حروف هنیز را الا ظاهر نگردد و غنه اوازیست که از خیشوم بیرون می اید و تنوین ساکن را حرف غنه نامند چنانکه معلوم شد بحث دوم در صفات لازم غیر مشهوره مثل ضغط که فزدنست و حروف قلقله را و در حروف مضغوطه گویند از جهة انکه در حالت وقف بر اسکان فزدن لازم بود چنانکه اوازی حاصل نبود و غیر ازین پنج حرف مضغوطه را ساکنه خوانند و ذلق کنار چیزی است و حروف ذلق شش است د ن ل ب ف م و اینها را ذلقیه نیز گویند زیرا که از طرف اول از کناره زبان است و سه حرف اخر از کناره لب چنانکه معلوم شد و ضد ذلقیه را مصمته خوانند و خفی پوشیده است و حروف وی چهار است ه و حروف مد و اینها را خفی از ان گویند که ارتفاع سبکی دارند و حق انست که در وقت تلفظ پوشیده گردند و ازین جهتست که ها را انصلاح میخوانند و حروف مد را زیاد دیگر خوانند نزد همزه و سکون و تفشی پهن گردنست و ثا را متفشیه خوانند زیرا که در گفتن او بادی از مخرج او بیرون می اید و بحه فزدن است و حا را بحه را مبحوحه گویند زیرا که در ادا کردن ان فزدن در حلق می باشد که اگر فزدن ازو بردارند ها شود و خرخر گرفتگی است و خا معجمه را مخرون خوانند زیرا که در تلفظ ان مسموع میشود اوازی مثل اواز کسی که در حلق گرفته باشد نفخ دمیدن است و فا را منفوخه گویند زیرا که در تلفظ باو بادی دمیده میشود و نبر نیز کاست و همزه را منبوره گویند بنا بر حدتی که دارد و ازین جهة است که جاعتی او را تسهیل میکنند یعنی گفته اند نبر بلندی است و همزه بلندترین حروف است و در ادا کردن او قوت تمام باید کردن پس از جهة تخفیف او را تسهیل میکنند و هوی یعنی صعود است یعنی بر امدن بالا و الف را هاوی نامند جهة انکه بتلفظ با او اواز بالا لازم می اید حرکت عضو بحث سیوم در صفات عارضی مثل حرکات ثلث یعنی فتحه و کسره و ضمه و اشباع و وقف و روم و اشمام و اسکان و تفخیم و ترقیق و اختلاس و اماله و مد و قصر و توسط و تحقیق و تسهیل و ابدال و حذف و ادغام و اظهار و اخفا و قلب فصل سوم در بیان انکه

انت و عین المغضوب و لام جعلنا

۱۰

11

هر حرف از حروف هجا مذکوره را چند صفت دارد از صفات لازمی مذکوره بدانکه همزه را هشت صفتست جهر شدت انفتاح استفال اعلال صمت سکون نبر ب را ۷ صفت است جهر شدت انفتاح استفال قلقله ضغط ذلق ت را ۷ است همس شدت انفتاح استفال سکون صمت ث را ۷ همس رخاوت انفتاح استفال صمت سکون تفشی ج را ۷ جهر شدت انفتاح استفال قلقله ضغط صمت ح را ۷ همس رخاوت انفتاح استفال سکون صمت بحه خ را ۷ همس رخاوت انفتاح استعلا سکون صمت خرخر د را نیز ۷ صفتست جهر شدت انفتاح استفال قلقله ضغط صمت ذ ۶ جهر رخاوت انفتاح استفال سکون صمت ر ۸ جهر و میان شدت و رخاوت انفتاح استفال انحراف تکریر سکون ذلق ز ۷ جهر رخاوت انفتاح استفال صفیر سکون صمت س ۷ همس رخاوت انفتاح استفال صفیر سکون صمت ش ۷ همس رخاوت انفتاح استفال تفشی سکون صمت ص ۷ همس رخاوت اطباق استعلا صفیر سکون صمت ض ۷ جهر رخاوت اطباق استعلا استطالت سکون صمت ط ۷ جهر شدت اطباق استعلا قلقله ضغط صمت ظ ۶ جهر رخاوت اطباق استعلا سکون صمت ع ۶ جهر میان شدت و رخاوت انفتاح استفال سکون صمت غ ۶ همس رخاوت انفتاح استعلا سکون صمت ف را ۷ همس رخاوت انفتاح استفال نفخ سکون ذلق ق را ۷ جهر شدت انفتاح استعلا قلقله ضغط صمت ک ۶ همس شدت انفتاح استفال سکون صمت ل را ۷ جهر میان شدت و رخاوت انفتاح استفال انحراف سکون ذلق م را ۷ جهر میان شدت و رخاوت انفتاح استفال غنه سکون ذلق ن و میم موصوف بیک صفت از ون صفت جهر بین الشدة والرخاوة انفتاح استفال مد لین اعتدال سکون صمت خفی و را ۷ صفت است همس رخاوت انفتاح استفال سکون صمت خفی ی را ده صفت است جهر رخاوت انفتاح استفال مد لین اعتدال سکون صمت خفی الف را نیز ده صفت است جهر رخاوت انفتاح استفال مد اعتدال هوای سکون صمت خفی نا فصل دوم در بیان مد و قصر بدانکه مد در لغت کشیدن

است وقصر ضد او ودر اصطلاح کشیدن حروف مد واین است زیاده تر از کشیدن
که طبیعی ایشانست تا بر سببی وآنرا مد فرعی و عارضی نامند وقصر ترک آن زیادتی
است که عبارة از طبیعی و ذاتی است وآن بقدر یک الف باشد واین باب مشتمل است
بدو فصل فصل اول در بیان مدی که در حروف مد واقع شود بدانکه حروف مد سه است
الف و واو و یای متحرک بحرکت موافق وسبب مد همزه است یا سکون که بعد از حرف مد
واقع شود وهر یکی ازین بر دو قسم است زیرا که حرف مد وهمزه هر دو در یککلمه اند یا آنکه
حرف مد در آخر کلمه اول است وهمزه در اول کلمه دوم وهمین سکون لازمی است یعنی
ثابت در حالت وصل ووقف یا عارضی است که بسبب وقف یا ادغام عارضی عارض
شده است اما قسم اول که حرف مد وهمزه هر دو در یک کلمه باشند بر دو نوع است
زیرا که همزه قبل از حرف مد واقع شده است یا بعد از و نوع اول را همه کس بقصر
خوانند مگر ازرق از ورش که بمد خوانند مثال ان آمن وایمانا و اوتوا ونوع دوم
را همه کس بمد خوانند اما بتفاوت وآنرا مد متصل و واجب خوانند مثال ان جاء
وجیء وسوء واما قسم دوم که حرف مد در آخر کلمه اول باشد وهمزه در اول
کلمه دوم مانند بما انزل وقالوا امنا وفی انفسهم واین را مد منفصل وجایز گویند
وبعضی از قراء بمد خوانند وبعضی بقصر واما قسم سوم که بسبب سکون لازمی است مدغم
یا غیر مدغم مثل حاقه ودابه واتحاجونی و ق والقران و ن والقلم ومیجیی در حروف
اوایل سور واقع شد است ودر تلفظ سه حرف ادا میشود وما قبل حرف آخر حرف مد است
واین قسم را مد لازم نامند وجمیع قراء بمد خوانند بی تفاوت اما نزد بعضی در سکون مدغم
زیاده تر باید کشید واما قسم چهارم که بسبب سکونی است که بسبب وقف یا ادغام
عارضی مانند لا الباب و یوقنون و نستعین وقال لهم و یقول ربنا و فیه هدی
بقراء بعضی مثل سوسی واین قسم را مد عارضی نامند ودرین سه وجه جایز باشد طول
و توسط وقصر پس اگر حرف ساکن در اول مفتوح باشد مثل یوقنون در وسه وجه پیش
جایز نباشد واگر مکسور بود باشد مثل یوم الدین چهار وجه جایز باشد سه مذکور و
چهارم روم با قصر ودر روم جایز نباشد مگر قصر زیرا که بر روم در حکم وصل است واگر

حرف ساکن در اول مضموم بوده باشد مثل نستعین در وی هفت وجه جایز
باشد سه وجه سکون ویک وجه روم وسه وجه اشمام زیرا که اشمام در حکم سکون
است همچنانکه روم در حکم اعراب فصل دوم در بیان مدی که در حرف
لین میباشد بدانکه حرف لین واو و یا که ساکن باشند وقبل شان مفتوح
وسبب مد همزه است یا سکون چنانکه معلوم شد وهمزه در میان کلمه است یا در آخر
کلمه پس اگر همزه در میان کلمه باشد شیء سوءة کهیئة واستیئسوا ولا تیأسوا
همه کس در ینجا بقصر خوانند مگر ازرق از ورش که او بمد طول وتوسط خواند
الا در سوءات که قصر نیز خواند واما موئلا در الکهف والموءودة در تکویر که
نخواند مگر بقصر مثل دیگران واگر همزه در آخر کلمه باشد سوء وشیء پس ازرق را
از ورش دو وجه است طول وتوسط وقفا ووصلا وغیر ازرق را سه وجه
باشد طول وتوسط وقصر در حالت وقف بسکون یا اشمام اما در حالت وصل
یا وقف بروم جایز نباشد الا قصر واگر سبب مد سکون عارضی باشد یعنی
سکون وقفی مثل خوف وبیت همه کس را سه وجه جایز باشد طول وتوسط وقصر
واگر سبب مد سکون لازمی باشد مدغم مثل هاتین در قصص واللذین در فصلت
بقراءة ابن کثیر یا غیر مدغم مثل عین در کهیعص وحم عسق دو وجه جایز باشد طول و
توسط نزد جمیع قراء بقول همه کس وقصر نیز جایز باشد بقول بعضی باب
سیوم در بیان ادغام واخفا واظهار حروف مشتمل است بر یک اصل وسه فصل
اصل در بیان معانی ایشان بدانکه ادغام در لغت فرو بردن است ودر اصطلاح
حرف اول از جنس حرف دوم ساختن اگر نون باشد پس ساکن کردن اگر نباشد پس تلفظ
باین دو حرف بر وجهی که یکبار گفته شود مشدد وغرض از ادغام تخفیف است
زیرا که زبان چون بحرف تلفظ نماید باز مراجعت بهمان محل نماید گران باشد
مثلین ومتجانسین یا نزدیک بآن محل در متقاربین تا یک نوبت دیگر نطق
نماید همچون کسی که یک سخن را با رقیب ما واعاده کند واین حس ثقیل می نماید

عارض باشد از جهت وقف خواه که ماقبل این حروف ساکن حرف مد باشد مثل من انصار و یوقنون و مومنین و خواه که حرف لین در حالت اسکان و اتمام باشند مانند شیء و میت و سوء و خوف که هم قرا را در این حروف بعد طول بهتر و در حرف لین توسط چنانچه شیخ جمال الدین جعفر نقل بر آن فرموده و این نکته نیز باید دانست که وقتی این که وجه جایز بود که حرف آخر کلمه نیز همزه باشد که اگر همزه بود مانند جاء مد معط باید خواند زیرا که ممتنع بود که در علت بر کل معلول واقع شود که آن سکون همزه است الم پس از این جهت ادغام میکنند تا زبان بیش از یک مرتبه منع نشود از نطق بحرف و اظهار ضد ادغام است و اخفا بیان کرده یعنی پنهان کردن حرفست نه بحدی که از جنس حرف دیگر شود و مشدد گردد

فصل اول در بیان اظهار و ادغام حروف متماثلین و متجانسین بدانکه چون دو حرف متماثل یعنی متحد در مخرج و در صفات یا متجانس یعنی متحد در مخرج و مغایر در صفات متصل شوند تمام خواه در یک کلمه و خواه در دو کلمه و حرف اول ساکن باشد و حرف دوم نباشد ادغام اول در دوم واجب باشد نزد جمیع قرا مثل یوجههه و اللیل و حصدتم و ما لم تسطع علیه و قد دخلوا و قد تبین و فلما اثقلت دعوا الله و اذ ظلموا اما در مثل احطت و فرطت و بسطت ادغام تام نباشد بلکه اطباق و جهر که صفت طا اند بحال خود باید گذاشتن یعنی زبان را بکام بالا منطبق باید کرد اینچنین که تا ملفوظ باید کردن و اما در حرف مد مثل قالوا و افبلوا و فی یوسف ادغام مطلقا جایز نباشد زیرا که هر عوض از حرکت است و اما اگر حرف اول در متماثلین و متجانسین متحرک باشد مثل سلککم و رزقکم و قال لهم و قال ربکم سوسی از ابی عمرو و یعقوب بخلاف عنه با دغام خوانند و باقی قرا با ظهار لاجرم در اوا ایشان ملاحظه تمام باید نمودن تا از یکدیگر ممتاز شوند مخصوص در حروف حلق و شفوی و حروف علت مثل لا ابرح حتی و من یبتغ غیر و وقع علیهم و زحزح عن النار و یعلم ما تزرون و اعلم بمن فیهما و قذف فی قلوبهم و هو و جنوده و من خزی یومئذ

فصل دوم در بیان احکام نون ساکن و تنوین بدانکه نون ساکن در وصل و وقف و در لفظ و در خط ثابت است و در میان و در آخر کلمه نیز میباشد و تنوین در وقف و در خط ساقط است و در وصل و در لفظ ثابت و جز در آخر کلمه یافت نشود چنانکه معلوم شد و ایشان را نزد حروف تهجی چهار حکم است اظهار و

و ادغام و اخفا و قلب اما اظهار وقتی است که بعد از ایشان یکی از شش حرف حلق بیاید یعنی همزه و ها و عین و حا و غین و خا خواه در یک کلمه و خواه در دو کلمه و از برای هر حرف سه مثال نمود اینا و ن من آمن عذاب الیم ه ینهون ان هو الا قوم هاد ع انعمت من علم حکیم علیم ح وانحر من حکیم حمید غ فسینغضون و ان یکن غنیا اجر غیر خ المنخنقة من خشینا یومئذ خالدین مگر ابو جعفر که در غین و خا اخفا میکند الا در ان یکن غنیا در سوره نسا و فسینغضون در سبحان و المنخنقة در مایده که او نیز درین کلمات اظهار میکند اما ادغام وقتی است که در آخر کلمه باشند و بعد از ایشان حروف یرملون واقع شود اما در را و لام ادغام بلا غنه است و در باقی با غنه مگر خلف که از حمزه در واو و یا نیز غنه نمی کند و بعضی نقل کرده اند از ابی جعفر در را و لام سه وجه ادغام بلا غنه و مع الغنه و اظهار و از برای هر یک حروف سته دو مثال نمود ای ی و من یقل قوم یصدعون ر من ربکم غفورا رحیما م من مال مثلا ما بعوضة ل من لدنه هدی للمتقین و من واق و رعد و برق ن من ناصرین حطه نغفر لکم بدانکه اگر نون و واو یا نون و یا در یک کلمه واقع شوند مثل صنوان و قنوان و الدنیا و بنیان البته اظهار باید کرد تا مشتبه بمضاعف نشود مثل صوان و دیان اما قلب یعنی بدل کردن حرفی بحرف دیگر و آن وقتی است که بعد از ایشان با واقع شود در یک کلمه یا در دو کلمه که قلب بمیم باید کردن بس اخفا مع الغنه مثل انبئهم و من بعد و سمیع بصیر و اما اخفا وقتی است که بعد از ایشان یکی از باقی حروف که پانزده حرف اند واقع شود و اخفا باشد الا مع الغنه و از برای هر یک سه مثال نمود من آمن ت انتم من تاب جنات تجری ث علی الحنث العظیم من ثمره صیام ثلثه ج تنجی من جار ریح صرصر د انداد من داع کاسا دهاقا ذ وانذرهم من ذلک ظل ذی ثلث ز منزل من زکاها صعیدا زلقا س منسی من سوء عظیم سلام ش ینشئ من شاء غفور شکور ص ینصر من صلصال ریحا صرصرا ض منضود من ضل قوما ضالین ط المقنطرة من طین صعیدا طیبا ظ ینظرون ان ظننا ظلا ظلیلا ف انفسهم من فضل خالدا فیها ق ینقلب من قرار سمیع قریب ک منکم من کتاب کتاب کریم

فصل سیوم در بیان احکام میم ساکن بدانکه میم ساکن را نزد حروف تهجی سه حکم است اول

ادغام با غنه نزد میم ساکن خواه در یک کلمه و خواه در دو کلمه مثل ادغام نون
ساکن در میم مگر آنکه غنه در میم بیشتر است و در جمیع میمات مشدد این حکم جار[ی]
مانند ثم و دمر و ضم و آمن و جنّا کم میمات معلوم شد در ادغام مثلین
دوم اخفا با غنه نزد با مثل ومن یعتصم بالله و ان ربّهم بهم و اظهار نیز جایز
اما مختار وجه اولست نزد ابی عمرو دانی و صاحب شاطبی سوم اظهار نزد باقی
حروف خواه در یک کلمه باشد یا در دو کلمه مثل الحمد و انعمت علیهم عذاب معکم انما
مخصوص نزد فا و واو که اظهار بیشتر باید کردن چون علیهم و لا الضالین
علیهم فی اما ملاحظه تمام باید کردن تا متحرک نشود باب چهارم در
تفخیم و ترقیق حروف و این مشتمل است بر یک اصل و سه فصل اصل در تعریف ایشان
بدانکه ترقیق عبارت از ضعیف کردانیدن حرفست و تفخیم فربه کردانیدن یعنی غلیظ
کردن و تفخیم و تغلیظ هر دو بیک معنی اند مگر آنکه تفخیم در را بیشتر است و تغلیظ
در لام و اصل در را تفخیم است و ترقیقش بسبب کسره یا یای ساکن بدلیل آنکه چون
کسره زایل شود بسبب وقف بسکون ترقیق نیز زایل شود مثل اصحاب النار که در وقف
بسکون تفخیم باید کردن و اصل در لام ترقیق است و تفخیم بلا واسطست که در لفظ
الله که ما قبل مفتوح یا مضموم واقع شود نزد جمیع قرا یا آنکه لام مفتوح بعد صاد
یا طا یا ظا ساکن یا مفتوح واقع از ازرق از ورش تفخیم آن لام می کنند چنانکه
مذکور خواهد شد فصل اول در بیان تفخیم و ترقیق را آنچه اما
هر را که هست متحرک باشد یا ساکن و متحرک مفتوح است یا مضموم یا مکسور
و ساکن ما قبل او نیز مفتوح یا مضموم یا مکسور یا ساکن و این ساکن یا الف است یا غیر
او پس اگر را مکسور باشد یا ساکن ما قبل مکسور بکسره لازمی یا ساکنی که ما قبل
او یای ساکن باشد در همه حال ترقیق باید کردن مثل کریم و فرعون و خبیر
در حالت وقف بسکون مگر آنکه ساکن ما قبل مکسور که بعد از و حرف استعلا آمده
باشد مثل قرطاس و مرصاد و فرقه که تفخیم باید کرد جهة حرف استعلا و در کل

یعنی میم ساکن

استعمال میکنند

رق

حرف ترقیق نیز جایز است جهة آنکه در میان دو کسره واقع شده است و اگر را
ساکن ما قبل مکسور را کسره عارضی باشد تفخیم باید کرد مثل ارجعوا و ربی ارجعون
و اگر رای مفتوح یا مضموم یا ساکن ما قبل مفتوح یا مضموم باشد مثل رب و ربما
و رحم و برحمون تفخیم باید کرد از برای جمیع قرا مگر از برای ازرق از ورش که ترقیق
باید کرد وقتی ما قبل او مکسور باشد بکسره لازمی و بعد از و حروف استعلا نباشد و مکرر
نباشد و در لفظ اعجمی نیز نباشد مثل آخره و بر اعم آنکه در میان کسره و را حرف
ساکن باشد یا نباشد مگر آنکه حرف ساکن حرف استعلا باشد غیر خا مثل فطرا
و فطرة الله و مصرا که درین صورت او نیز تفخیم میکند اما اگر کسره لازمی نباشد
مثل برسولهم و لرقیه یا آنکه ما قبل از حرف استعلا واقع شود مثل فراق
و الاشراق و الصراط و اعراضهم یا آنکه را مکرر باشد مثل ضرارا و فرارا
و مدرارا و اسرارا یا آنکه در لفظ اعجمی باشد مثل ابرهیم و اسرائیل و ادم علی
الاصح ازرق نیز تفخیم میکند و نیز ازرق از ورش ترقیق را مذکور میکند و
که ما قبل او یای ساکن باشد مثل الخیرات و قدیرا و بصیرة مگر لفظ حیران در
انعام که در وی تفخیم و ترقیق هر دو جایز باشد و در لفظ عشیرتکم در سورة توبه که او
نیز دو وجه جایز باشد بقول شیخ جزری بدانکه راویان از رقیق در را
منون مفتوح که ما قبل او مکسور باشد یا یای ساکن بهر وزنی که باشد مثل شاکرا
و صهرا و مهاجرا و منیرا و نصیرا و خبیرا و والدیرا و مهر برا و مستطرا در
تفخیم و ترقیق آن اختلاف کرده اند بعضی مطلقا ترقیق کرده اند مثل ابی الحسن
بن غلبون و بعضی مطلقا تفخیم کرده اند مثل ابی طاهر بن غلبون اما جمهور
مثل ابی عمرو دانی و صاحب شاطبی تخصیص کرده اند تفخیم را با آنکه فاصل میان یا
میان را و کسره حرف صحیح ساکن باشد این شش کلمه ذکرا و سترا و وزرا و حجرا
و امرا و صهرا و نیز بدانکه چون وقف کنند بسکون یا اشمام بر رای که در آخر
کلمه باشد اگر ما قبل و مکسور باشد مثل التاجر و بعثر یا ساکنی باشد که بعد از کسره
باشد مثل السحر و ذکر یا یای ساکن باشد مثل خبیر یا قدیر یا الف ممال حتی

انتخاب فایده چند از تجویدی نوشته شده • در بیان حروف چندکه چون بحرفی دیگر میرسند خواه در یک کلمه خواه در دو کلمه و خواه که حرف اول ساکن باشد و خواه دوم و خواه هر دو متحرک باشند و خواه که میان این هر ساکنی واقع شود کفتن آن دشوار آید و در زبان تلاوت عبالغه می باید کرد تا حق اوا ادا کرده شود و هر دو بیکو ملفوظ گردند و به ترتیب حروف هجی نوشته می شود الف در نزد حروف حلقی مثال همزه أأنتم وجاء امرنا ه و نباهم و انبائهم فاهدنا ع واعلم اعلم و نی نعمائی ح احق بها بالاحقاف غ اغفر له واغنی خ اخاه او والاخیار و شمس احتیاط باید کرد در هر کجا که ماقبل همزه متحرک باشد یا ساکن مثل الذین انعمت و من آمن

النار و الابرار ترقیق باید کردن اگرچه در وصل مضموم یا مفتوح باشد و اگر ماقبل او یکی از انها نکرده غیر نباشد تفخیم کند اگر در وصل مکسور بود و وقف بروم حکم وصل دارد نظر کنند هرکاه در وصل ترقیق حکم دند در حالت روم نیز ترقیق کنند

فصل دوم در بیان ترقیق و تغلیظ لامات بدانکه اصل در لام ترقیق است و تغلیظ بنابر سببی است مثل مجاورت حرف استعلا ولیکن بباید دانستن که طریان تغلیظ لام از ازرق و غیر او از ورش نقل کرده اند وقتی که قبل لام یا بعد از و یا هر دو جانبش حروف استعلا باشد مثل لیتلطف وصال و خلطوا اما جمهور مثل ابی عمرو دانی و صاحب شاطبی تغلیطش حکم کنند وقتی که لام مفتوح باشد چه مشدد یا غیر مشدد و ماقبل او صاد یا طا یا ظا مفتوح یا ساکن مثال صاد مفتوح الصلوه و صلوا و یصلوا و ساکن مثل فصل و نصلیها و اصلحا مثال طا مفتوح الطلاق و انطلق و بطل و ساکن مطلع و بطلع مطلع مثال ظا مفتوح ظل و ظلوا و ظلمنا و ساکن اظلم و یظلمون و لکن در مثل یوصل و بطل و ظل که لام در طرف است در وقف دو وجه جایز است اما تغلیظ اولی و در فصالا تغلیظ روایت کرده اند و لکن ترقیق اصح است چنانچه در شاطبیه مذکور است و همچنین اگر در میان لام مفتوح و حرفها مذکوره که صاد و طا و ظا است الف واقع شود ترقیق و تغلیظ هر دو جایز است در حالتین و لکن تغلیظ اشهر و اقیس است مثل فصالا در البقره و ان یصالحا در نساء و افطال در طه و طال در انبیا و فطال در حدید و همچنین در والصلو در رقیه و فصل در اعلی و اذا اصلی در اقرا الا غیر که در آخر آیه است در حالتین و در مصلی در البقره در حالت وقف و در یصلیها در سبحان و والیل و یصلی در انشقاق و در تصلی در غاشیه و سیصلی در تبت در حالتین دو وجه جایز داشته اند و لکن در این سه کلمه که در آخر آیه اند ترقیق اولی است و در این شش کلمه دیگر تغلیظ فقط باشد و نیز می باید دانست که در ذوات الیا تغلیظ لام با فتح او باشد و ترقیق با ماله بین بین مسئله بدانکه جمیع ائمه قرا اتفاق کرده اند بر تغلیظ لام لفظ الله وقتی که ماقبلش مفتوح یا مضموم باشد

ل یتلوا و احلت ن فتنة و جت نفسها و ابتنا ت تا در نزد ث حرف ت ث خ و س ص ق ماشدت حیث تومرون ولنتم ث حیث ثقفتموهم خ اثخنتموهم ذ والحرث ذلک س وورث سلیمان ش وجبت شم ص حدث ثبیف ق ان یثقفوکم ج در نزد ز حرف

ث ذ ذ د ز س ل ه ی مثالت فاجتنبه ذ و اجدر ذ بجذوذ ر و اجرهم ز و لیجزی س والرجس ل ولا تعجل ه وجعت ی یلجی و حا در نزد چهار حرف ح ص ع ه مثل اح لا ابرح حتی ص حصحص الحق ع زحزح عن ه فاصبح فسبحه و خا در نزد ه سبحه و دال در نزد دوازده حرف ت ث ج ذ ز س ش ص ض ط ظ ن مثالت میدت کلب المساجد تلک ولقد ث یرد ثواب ج ولقد جاءکم مردم داود جالوت د ممدده ورندد ذ من بعد ذلک ولقد ذرانا ز یرید زینة س لقد زینا س وکاد سنا برقه قد سمع الله س و شهد شاهد قد شغفها ص بعد صلوه لقد ضلت

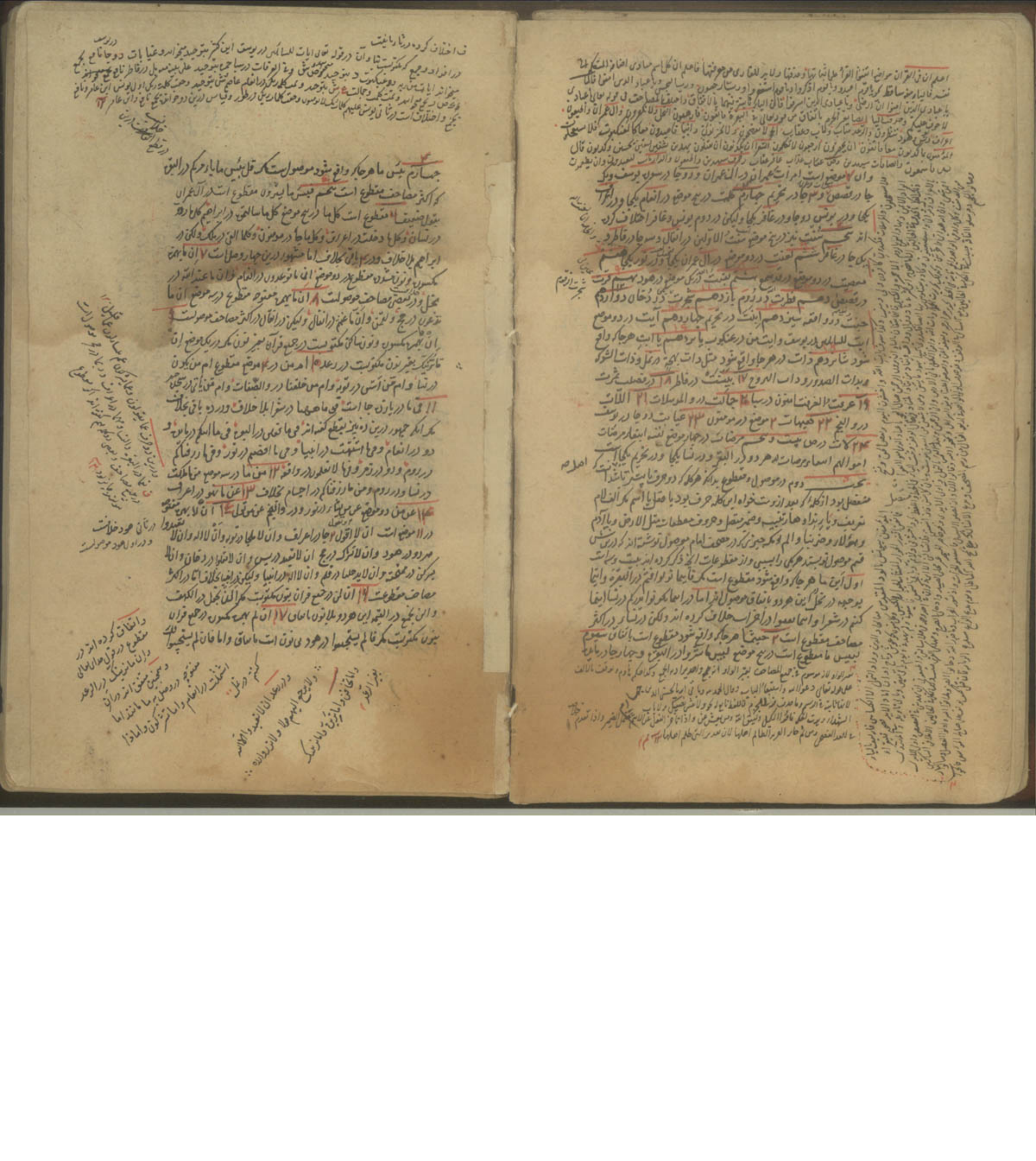
مثل قال الله و رسل الله و اگر ماقبلش مکسور باشد باتفاق ترقیق خوانند مثل بسم الله والحمد لله

فصل سیوم در بیان ترقیق و تفخیم الفات بدانکه اصل در الف ترقیق است و تفخیم او را عارض میشود بنابر آنکه بعد از حرف استعلا واقع شود و به تبعیت حروف استعلا او را تفخیم کنند و مراد از تفخیم در اینجا تمام کفتن است با اشباع فتحه ماقبل مثل قال و طاهر و خالصة و صالحة و ضامر و الغارمین و ظلال اگر ماقبلش حروف مستفل باشد البته ترقیق باید کردن مثل آمن و سار و جاء کل و بار و او غیر ذلک و مراد بترقیق در اینجا عدم اشباع فتحه ماقبل اوست یعنی قریب بامالة بین بین چنانکه از عربان شنوده میشود و حق آنست که تفخیم و ترقیق هر دو الف را عارض میشوند تفخیم به تبعیت حرف استعلا و ترقیق به تبعیت حرف استفال و فی ذاته از هر دو بری است

باب پنجم در بیان های کنایه و احکام آن

بدانکه های کنایه های ضمیر است که کنایه از واحد مذکر ساکن یا مضموم یا مکسور مع الاشباع و بلا اشباع و مراد از اشباع سیر گردانیدن حرکت است چنانکه در ضمه واو کفته شود و در کسره یا و اشباع را تعبیر بصله نیز کنند و عدم اشباع را باختلاس و مراد باختلاس استعجال کردن بود بر حرکت به حیثیتی که چیزی از او کم شود اما مراد در اینجا ضد اشباع است اما مضموم مع الاشباع وقتی است که ماقبل او مفتوح باشد و مابعدش متحرک مثل ماله و ولده و انه و مکسور مع الاشباع وقتی است که ماقبل او مکسور باشد و مابعدش متحرک مثل و علی سمعه و بیده و عبادة و مضموم بلا اشباع نیز دو قسم است متفق علیه و مختلف فیه متفق علیه آنست که بعد از های ضمیر حرف ساکن واقع شود خواه ماقبلش مفتوح باشد و خواه ساکن مثل انه الله و یعلمه الله و مختلف فیه آنست که ماقبل های ضمیر ساکن باشد که غیر یا و مابعدش متحرک مثل فیه هدی و اجتباه و هدیه فغلوه زیرا که جمیع قرا بضمه مختلسه خوانند مگر ابن کثیر که بضمه مشبعه خوانند یعنی بواو و مکسور بلا اشباع نیز بر دو قسم است متفق علیه و مختلف فیه متفق علیه آنست که

وان ۷ موضع است امرات عمران در آل عمران و دو جا در سوره یوسف و یک
جا در قصص و ۳ جا در تحریم چهارم کلمت در سه موضع در انعام یکجا و در اعراف
یکجا و در یونس دو جا و در غافر یکجا ولیکن در دوم یونس و غافر اختلاف کرده
اند پنجم سنت نیز در پنج موضع سنت الاولین در انفال و سه جا در فاطر و
یک جا در غافر ششم لعنت در دو موضع در آل عمران یکجا و در نور یکجا هفتم
معصیت در دو موضع در قدسمع هشتم بقیت در یک موضع در هود نهم قرت
در قصص دهم فطرت در روم یازدهم شجرت در دخان دوازدهم
جنت در واقعه سیزدهم ابنت در تحریم چهاردهم آیت در دو موضع
ایت للسائلین در یوسف و ایت من در عنکبوت پانزدهم یا ابت هر جا که واقع
شود شانزدهم ذات در هر جا واقع شود مثل ذات بهجة در نمل و ذات الشوکة
و بذات الصدور و ذات البروج ۱۷ بینت در فاطر ۱۸ در فصلت ثمرت
۱۹ غرفت در الغرفت آمنون در سبا ۲۰ جمالت در و المرسلات ۲۱ اللات
در و النجم ۲۲ هیهات ۲ موضع در مومنون ۲۳ غیابت دو جا در یوسف
۲۴ لات در ص بیست و پنجم مرضات در چهار موضع لنفسه ابتغاء مرضات
اموالهم ابتغاء مرضات الله هر دو در البقره و در نسا یکجا و در تحریم یکجا است
بحث دوم در موصول و مقطوع بدانکه هر کلمه که دو حرف یا بیشتر باشد اگر
منفصل بود از کلمه که بعد از وست خواه این کلمه حرف بود یا فعل یا اسم مگر الف لام
تعریف و یا ندا و ها تنبیه و ضمیر متصل و حروف مقطعات مثل الارض و یا آدم
و هؤلاء و حم و الم و مگر چیزی که در مصحف امام موصول نوشته اند که در این
قسم موصول نویسند هر یکی را بیبین و از مقطوعات الخ ذکر کرده اند بیست و است
اول اینما هر جا که واقع شود مقطوع است مگر فاینما تولوا فثم در البقره و اینما
یوجهه در نحل این هر دو باتفاق موصول اند اما در اینما تکونوا یدرککم در نسا اینما
کنتم در شعرا و اینما تعبدوا در احزاب خلاف کرده اند ولکن در نسا و در اکثر
مصاحف مقطوع است ۲ حیثما هر جا که واقع شود مقطوع است باتفاق سوم
لبئس ما مقطوع است در سه موضع لبئس ما ... و چهار جا در ...

چهارم بئس ما هر جا که واقع شود موصول است مگر قل بئسما یأمرکم در البقره
که در اکثر مصاحف مقطوع است پنجم فبئس ما یشترون مقطوع است در آل عمران
ششم کل ما مقطوع است کل ما در سه موضع کل ما سألتموه در ابراهیم کل ما رد
در نسا و کلما دخلت در اعراف و کلما جاء در مومنون و کلما القی در ملک ولکن در
ابراهیم بلا خلاف و در سه باقی بخلاف اما مشهور در این چهار وصل است ۷ ان ما بهمزه
مکسوره و نون مشدد مقطوع در دو موضع انما توعدون در انعام و ان ما تدعون در
نحل و در بعضی مصاحف موصول است ۸ ان ما بهمزه مفتوحه مقطوع در سه موضع ان ما
تدعون در حج و لقمن و ان ما غنمتم در انفال ولیکن در انفال در اکثر مصاحف موصول است ۹
ان بهمزه مکسوره و نون ساکن مکتوب است در جمیع قرآن بغیر نون مگر در یک موضع ان
ما نرینک بغیر نون مکتوب در رعد ۱۰ ام من در ۴ موضع مقطوع ام من یکون
در نسا و ام من اسس در توبه و ام من خلقنا در و الصفات و ام من یاتی در سجده
۱۱ فی ما در یازده جا است فی ما هیهنا در شعرا بلا خلاف و در ده باقی بخلاف
مگر اکثر جمهور در این ده نیز بقطع کنند اند فی ما فعلن در البقره فی ما اتکم در مائده و
دو در انعام و فی ما اشتهت در انبیا و فی ما افضتم در نور و فی ما رزقناکم
در روم و دو در زمر و فی ما لا تعلمون در واقعه ۱۲ من ما در سه موضع من ما ملکت
در نسا و در روم و من ما رزقناکم در منافقون بخلاف ۱۳ عن ما نهوا در اعراف
۱۴ عن من دو موضع عن من یشاء در نور و در والنجم عن من تولی ۱۵ ان لا بهمزه مفتوحه
در ۱۱ موضع است ان لا اقول ۲ جا در اعراف و ان لا ملجا در توبه و ان لا اله و ان لا
هر دو در هود و ان لا تشرک در حج ان لا تعبدوا در یس و ان لا تعلوا در دخان و ان لا
یشرکن در ممتحنه و ان لا یدخلنها در قلم و ان لا اله در انبیا ولیکن در انبیا خلاف است در اکثر
مصاحف مقطوع است ۱۶ ان لن در جمیع قرآن بنون مکتوب مگر الن نجعل در الکهف
و الن نجمع در القیمه این هر دو بلا نون است ۱۷ ان لم بهمزه مکسوره در جمیع قرآن
بنون مکتوب مگر فالم یستجیبوا در هود بی نون است ما حاق و اما فان لم یستجیبوا لک

در قصص در اکثر مصاحف بنون است ۱۸ ان لم [illegible] در جمیع قرآن بنون است
مثل ان لم یره و ان لم یکن ۱۹ لکیلا در جمیع قرآن مقطوع است مگر در ۴ جا در آل عمران و
در حج و در احزاب و در حدید و در آل عمران مقطوع هم نوشته اند ۲۰ یوم هم همه موصول
است مگر دو جا در غافر و در والذاریات ۲۱ یا بن ام در اعراف مقطوع و در
طه موصول باین صورة یبنؤم ۲۲ مال در ۴ جا مقطوع است در نسا و در الکهف
و در فرقان و در معارج ۲۳ ولات حین در ص در اکثر مقطوع است و در بعض موصول
مثل تالات حین متصل است فایده دانستن مقطوع و موصول آنست که در مقطوع
دو وقف توان کرد در اول کلمه و در موصول یک وقف در آخر کلمه دوم به اگر غیر از آنکه
مذکور شد موصول باید نوشت مثل ممن عمن و لکن و لیکانه اگر چه کاتبی وقف برا میکنند و
ابو عمرو در کاف و الا یسجدوا در نمل اگر چه کاتبی وقف بر یا میکنند و ابتدا با اسجدوا زیرا که
یا حرف ندا است **فصل** در بیان احکام وقف بدانکه چون قاری قادر نباشد بر
که قصه تمام یا سوره را بیک نفس بخواند لاجرم او را اختیار وقف باید کرد و از برای تنفس
و استراحت و تعیین حسن ابتدا بعد از آن تا معانی و اعجاز قرآن از خلل و نقصان محفوظ
ماند و خواننده و شنونده از آن محظوظ گردد و ایمه رحمهم الله در وقف اقسام بسیار آورده
اند اما شیخ المتاخرین شیخ محمد جزری رح آورده که وقف بر دو قسم است اختیاری و اضطراری
زیرا که در حال وقف کلام تمام است یا ناقص اول اختیاری دوم اضطراری اما اختیاری
یعنی اگر کلام تمام باشد خالی از آن نیست که تعلق با بعد دارد از جهة لفظ و معنی یا ندارد پس اگر
اصلا تعلق با بعد ندارد آنرا وقف تام گویند زیرا که در وی سخن تمام شود و آنجا در رووس آیه می باشد
مثل وقف بر مالک یوم الدین و ابتدا از ایاک و وقف بر اولئک هم المفلحون و ابتدا از
ان الذین و گاه است که در میان آیه نیز می باشد مثل وقف بر لقد اضلنی عن الذکر بعد اذ جاءنی و
ابتدا از وکان الشیطان للانسان خذولا و اگر کلام تعلق با بعد دارد از جهت معنی آنرا
وقف کافی خوانند زیرا که وقف در وی بسنده است و ابتدا از ما بعد وی جایز و این
وقف نیز در رووس آیه می باشد و غیر آن مثل وقف بر حمار ... و ابتدا از والذین
و وقف بر ... و ابتدا از و بالاخرة و اگر کلام تعلق با بعد دارد از جهة لفظ آنرا وقف
حسن گویند زیرا که فی نفس الامر وقف در وی حسن است اما جایز نیست ابتدا از ما بعد او مثل
وقف بر الحمد لله و ابتدا از رب العالمین مگر آنکه سر آیه باشد زیرا که اگر کلام تعلق با بعد دارد و لیکن
اهل ادا اختیار وقف کرده اند مثلا وقف بر سر آیه مطلقا سنة حضرت خیر البریات و از
ام سلمه رض منقول است که حضرت رسالت در قرأت قطع آیه آیه میکرد و میگفت بسم الله الرحمن الرحیم

و وقف میکرد برو ی و ابتدا میکرد بالحمد لله رب العالمین و وقف میکرد و پس ابتدا میکرد
بالرحمن الرحیم و وقف میکرد و ابتدا میکرد بمالک یوم الدین و بر این قیاس تا آخر اما وقف
اضطراری آنرا وقف قبیح گویند چه عدم فایده و این وقف جایز نیست مگر بضرورت قطع نفس
یا امتحان مثل وقف بر الحمد و رب و وقف در یوم هم بارزون در غافر و یوم هم علی النار
در والذاریات و وقف بر عن در عن ما نهوا در اعراف و اما ایمه شیخ ابو عبدالله
محمد بن الطیفور السجاوندی در باب وقف ... در جمهور ... که مشهور شش است ط
ج ز ص لا م اما م علامت وقف لازم است یعنی اگر برو ی وقف نکنند معنی تغییر واقع شود چون
وصل انهم اصحاب النار به الذین یحملون العرش اما ط علامت مطلق است وقف برو ی و
ابتدا از ما بعد وی مطلقا خوب است مثل وقف بر یوقنون و ابتدا از اولئک و اما ج علامت وقف
جایز است یعنی هم وقف و هم وصل بر وی روا بود و ابتدا از ما بعد وی جایز است ولیکن وقف بهتر
است مثل وقف لا ریب فیه و ابتدا از هدی اما ز علامت مجوز است یعنی اصل در وی وصل
است ولیکن وقف بر وی جایز است مثل وقف بر اشتروا الحیوة الدنیا بالاخرة و ابتدا از فلا
یخفف و اما ص علامت وقف مرخص است یعنی در وقف بر وی رخصت است بجهت طول
کلام مثل وقف بر ... که در آیه ان فی خلق السموات واقع است اما لا علامت لا وقف است
یعنی وقف بر آن جایز نیست چون وقف در میان مبتدا و خبر مثل وقف بر او و انصروا
و ابتدا از اولئک و وقف در میان مستثنی و مستثنی منه مثل وقف بر فسجد الملائکة کلهم
اجمعون و ابتدا از الا ابلیس و علی هذا القیاس مگر در رووس آیه چنانکه گذشت و اما
متاخرین برین رموز ... رموز دیگر زیادة کرده اند اینست قف صع س ق
قلا صل صلی کاف اما قف حکم ط و اما صع و س هر دو علامة سکتة اند و ق علامة قد
قیل است یعنی وقف جایز است بر قول ضعیف و اما قلا عبارة از قیل لا است یعنی وقف جایز نیست
و اما صل ضد قف است و اما صلی علامة الوصل اولی است اما ک یعنی کذلک است
و بدانکه بعضی رموز دیگر هم وضع کرده اند ه ع خب عب تب لب چون کوفی و
بصری در عشر اتفاق نمایند ه رمز آنست و چون اختلاف کنند رمز کوفی ها است
و رموز بصری خب و چون کوفی و بصری در عشرات اتفاق کنند ع رمز آنست و
چون خلاف کنند رمز کوفی ی است و رمز بصری عب و چون در اداء آیات اختلاف
شود تب علامة آیة بصری است و لب علامت غیر بصری بس بنا برین رمزها
در مصاحف نویسند ... باشد والله اعلم بالصواب ۹۸۱

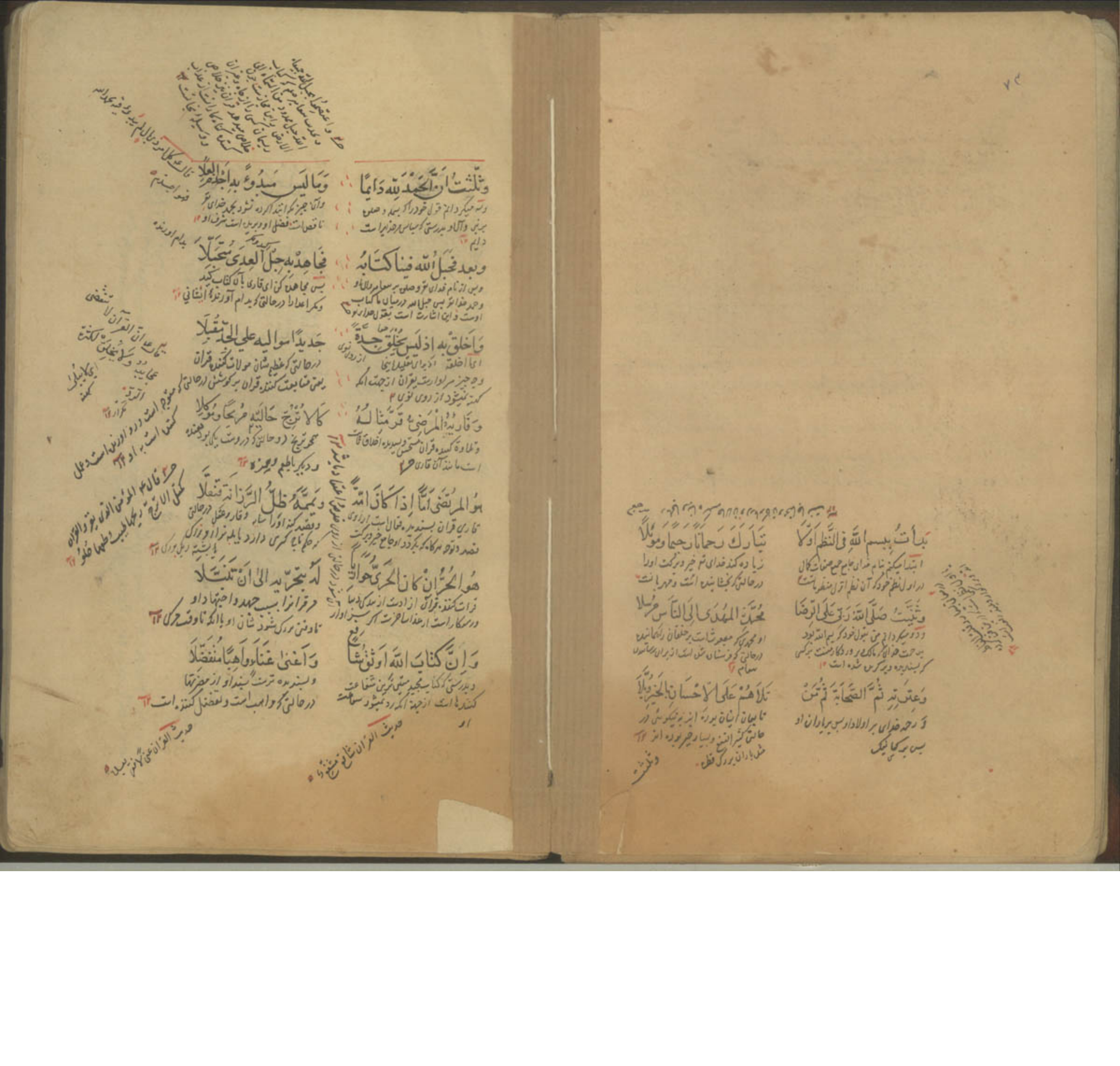
وقف ضروری

تمحیص ٭ تحیص ٭ منیب قلب انست که باز گردد از جمله معاصی سوی حق و قلب سلیم انست که دران
دل جز معرفت و محبت چیز نگردد او از رحم و در تو زیر گناه و کران و سلاح مباحات
ذو رکس ٭ تحلقن ٭ اسرار ابتادن حقوت جنا کردن و همعوت خطا کردن
و جبادات برابری کردن و نبرد کردن یعنی جنگ اسرار کبار باشد عینی مجامعت و ابستن کرد ابتدای است وزوجه را
بحمل کشادن و معاف کردن الرجعت های محاربه کرباکنا باشد خصانه بالکر فق سوده منفعت شد
در زمانی طفل باشد میدهد و حضرت آن انست که فرزند چون آن شیر خورد
در کنار گرفتن بادر بمیده ٭ اللهم انا نستعینک ای بار خدا ما در ما می خواهیم از تو از طاعت و نستغفرک
و در خواست میکنیم از تو آمرزش گناهان و نؤمن بک و ایمان می آریم بتو و نتوکل علیک و سپرده ایم
کار خود را بر تو و نثنی علیک الخیر و ثنا می گوییم بر تو نیا ستایش و نشکرک و شکر میگوییم ترا و لا نکفرک
و ناسپاس نشویم و نخلع و نترک من یفجرک و سر باز میکنیم و ترک میکنیم از کسی که ترا بدی گوید اللهم ایاک نعبد
ولک نصلی ونسجد والیک نسعی ونحفد
یعنی باز عت کنیم در سدگی تو بعنی می شتابیم در سدگی تو

در نماز وتر
و هر که دعا در قنوت نداند سه بار یا رب بگوید یا سه بار اللهم اغفر لی بگوید یا ربنا آتنا تا النار بخواهد
و در رکوع رود نصاب .٢٠ درم شرعی و درم ٣ ماشه و ٢ جو و ربع جو است بدین حساب ٣ تولہ و ٨ ماشه
و ۱ نیم جو است ٥٥ توله و ١٠ ماشه و ٢ جو است و نزد شیعه بیست هون را نیم هون بدهد

مثقال ٢٠ قیراط و قیراط حبات بینی که دیکیجی اگر ٢٠ مثقال زر باشد و تمام سال بگذرد نیم مثقال زر بدهد
پس مثقال بوزن طلا دکنی دو ماشه نیم میشود و بیست مثقال چهار توله دو ماشه است و زکوة این دو از انکه سال بگذرد
بابی حساب جمع تقسیم از مال بدل زکوة باید داد طلا و زر و درم باشد

بدانکه بسمله باعتبار وصل و قطع چهار وجه است وصل با اول
سوره و اخر سوره و قطع با اول سوره و آخر سوره و قطع اول و وصل
اخر و وصل اول و قطع اخر این غیر جایز است ٭
قرا یا زده کس اند اجابة رحمت آن اسعاد ما نه و در قراه ایشان کتب بسیار موجود است
نافع و ابن کثیر و ابو عمرو و ابن عامر و عاصم و حمزه و کسائی و ابو جعفر و سهل و یعقوب و خلف رحمهم
و هر یک از این قراه یاران کاره کافی و شافی است و در ذات خود کامل و ان و علو در ترجیح
بعض از آن بر بعضی ترک ادب باشد و دوم قراه شاده که منسوخ الثلاثه است
و نمارند ان صحیح نیست و ان قراتیست که بروایه احاد وارد شده و سلان نقص بیشتر
واین آن قراه ابن اوس و عقیلی و ابو حیوه و ابن الانباذی و ابراهیم بن ابی
علیه و غیرهم ٭

بدأت ببسم الله في النظم أولا
تبارك رحمانا رحيما وموئلا

وثنيت صلى الله ربي على الرضا
محمد المهدى الى الناس مرسلا

وعترته ثم الصحابة ثم من
تلاهم على الاحسان بالخير وبلا

وثلثت ان الحمد لله دائما
وما ليس مبدوءا به اجذم العلا

وبعد فحبل الله فينا كتابه
فجاهد به حبل العدى متحبلا

واخلق به اذ ليس يخلق جدة
جديدا مواليه على الجد مقبلا

وقارئه المرضي قر مثاله
كالاترج حاليه مريحا وموكلا

هو المرتضى اما اذا كان امه
ويممه ظل الرزانة قنقلا

هو الحر ان كان الحرى حواريا
له بتحريه الى ان تنبلا

وان كتاب الله اوثق شافع
واغنى غناء واهبا متفضلا

وخير جليس لا يمل حديثه ... وترداده يزداد فيه تجملا

وحيث الفتى يرتاع في ظلماته ... من القبر يلقاه سنا متهللا

هنالك يهنيه مقيلا وروضة ... ومن اجله في ذروة العز يجتلا

يناشد في ارضائه لحبيبه ... واجدر به سؤلا اليه موصلا

فيا ايها القاري به متمسكا ... مجلا له في كل حال مبجلا

هنيئا مريئا والداك عليهما ... ملابس انوار من التاج والحلا

فما ظنكم بالنجل عند جزائه ... اولئك اهل الله والصفوة الملا

اولو البر والاحسان والصبر والتقى ... حلاهم بها جاء القرآن مفصلا

عليك بها ما عشت فيها منافسا ... وبع نفسك الدنيا بانفاسها العلا

جزى الله بالخيرات عنا ائمة ... لنا نقلوا القرآن عذبا وسلسلا

فمنهم بدور سبعة قد توسطت ... سماء العلى والعدل زهرا وكملا

لها شهب عنها استنارت فنورت ... سواد الدجى حتى تفرق وانجلا

وسوف تراهم واحدا بعد واحد ... مع اثنين من اصحابه متمثلا

تخيرهم نقادهم كل بارع ... وليس على قرآنه متأكلا

فأما الكريم السر في الطيب نافع ... فذاك الذي اختار المدينة منزلا

وقالون عيسى ثم عثمان ورشهم ... بصحبته المجد الرفيع تأثلا

ومكة عبد الله فيها مقامه ... هو ابن كثير كاثر القوم معتلا

روى أحمد البزي له ومحمد ... على سند وهو الملقب قنبلا

وأما الإمام المازني صريحهم ... أبو عمرو البصري فوالده العلا

أفاض على يحيى اليزيدي سيبه ... فأصبح بالعذب الفرات معللا

أبو عمر الدوري وصالحهم أبو ... شعيب هو السوسي عنه تقبلا

وأما دمشق الشام دار ابن عامر ... فتلك بعبد الله طابت محللا

هشام وعبد الله وهو انتسابه ... لذكوان بالإسناد عنه تنقلا

وبالكوفة الغراء منهم ثلاثة ... أذاعوا فقد ضاعت شذا وقرنفلا

فأما أبو بكر وعاصم اسمه ... فشعبة راويه المبرز أفضلا

وذاك ابن عياش أبو بكر الرضا ... وحفص وبالإتقان كان مفضلا

وحمزة ما أزكاه من متورع ... إماما صبورا للقرآن مرتلا

روى خلف عنه وخلاد الذي ... رواه سليم متقنا ومحصلا

وأما علي فالكسائي نعته لما كان في الإحرام فيه تسربلا
روى ليثهم عنه أبو الحارث الرضى وحفص هو الدوري وفي الذكر قد خلا
أبو عمرهم واليحصبي ابن عامر صريح وباقيهم أحاط به الولا
لهم طرق يهدى بها كل طارق ولا طارق يخشى بها متمحلا
وهن اللواتي للمواتي نصبتها مناصب فانصب في نصابك مفضلا
وها أنا ذا أسعى لعل حروفهم يطوع بها نظم القوافي مسهلا
جعلت أبا جاد على كل قارئ دليلا على المنظوم أول أولا

ثخذ ظغش

ومن بعد ذكري الحرف أسمي رجاله متى تنقضي آتيك بالواو فيصلا
سوى أحرف لا ريبة في اتصالها وباللفظ أستغني عن القيد إن جلا
ورب مكان كرر الحرف قبلها لما عارض والأمر ليس مهولا
ومنهن للكوفي ثاء مثلث وستتهم بالخاء ليس بأغفلا
عنيت الألى أثبتهم بعد نافع وكوف وشام ذالهم ليس مغفلا
وكوف مع المكي بالظاء معجما وكوف وبصر غينهم ليس مهملا
وذو النقط شين للكسائي وحمزة وقل فيهما مع شعبة صحبة تلا

صحابٌ هما مع حفصهم عمّ نافعٌ
ولفظ صحاب حمزه و کسائی راست چون حفص با ایشان باشد و لفظ عم رمز نافع و ابن عامر است.

وشامٍ سما فی نافعٍ وفتی العلا
و لفظ سما رمز نافع و ابی عمرو و ابن کثیر است ۱۲

ومكٍّ وحقٌّ فیه وابن العلاء قل
و لفظ حق در قرائت ابن کثیر و ابی عمرو بگو تو.

وقل فیهما والیحصبی نفرٌ حلا
و بگو تو در قرائت ابن کثیر و ابو عمرو و ابن عامر لفظ نفر رمز ایشان باقی [illegible] ایشان شد ۱۲

وحرمیٌّ المکیّ فیه ونافعٌ
و چون نافع و ابن کثیر متفق باشند در قرائت رمز ایشان حرمی است منسوب بحرم مکه و مدینه ۱۲

وحصنٌ عن الکوفی ونافعهم علا
و چون کوفیان با نافع متفق شوند رمز ایشان حصن بود و این رموز مذکوره [illegible] برای این مقریان ۱۲

ومهما اتت من قبل او بعد کلمةٌ
و در هر جا که بیاید پیش از قرائت مختلف فیه یا بعد آن رمز مقریان خواه رمز کبیر قراء مشهور یا خواه صغیر.

فکن عند شرطی واقض بالواو فیصلا
پس ثابت باش تو در آن شرطی که کردم من و حکم کن تو بواو فاصل ۱۲

وما کان ذا ضدٍّ فانّی بضدّه
و آن چیزی که از وجوه قرائت صاحب ضد باشد پس بسنده گویم من از ذکر ضد دیگر.

غنیٌّ فزاحم بالذکا لتفضلا
مستغنی ام یعنی ضد دیگر را یاد نکنم تو مزاحمه و تفتیش کن بعقل و فکر خود تا از جمله فضلا باشی ۱۲

کمدٍّ واثباتٍ وفتحٍ ومدغمٍ
همچو مد که ضد قصر است و اثبات ضد حذف و فتح ضد اماله و ادغام ضد اظهار.

وهمزٍ ونقلٍ واختلاسٍ تحصّلا
و همز ضد ترک همز و ضد نقل اثبات و اختلاس که ربودن حرکت است ضد اشباع که تمام کردانیدن است ۱۲

وجزمٍ وتذکیرٍ وغیبٍ وخفّةٍ
ضد جزم رفع است چون که فعل مضارع وقتی که جازم و ناصب در نباشد مرفوع باشد و ضد تذکیر تانیث و ضد غیب خطاب و ضد خفت ثقل.

وجمعٍ وتنوینٍ وتحریکٍ اعملا
و ضد جمع افراد و ضد تنوین ترک تنوین و ضد تحریک سکون و این اضداد [illegible] و بعضی اضداد حسب قیاس و اکثر است چون قطع ضد وصل است استفهام که ضد اخبار است [illegible] اهمال و نقط ۱۲

وحیث

وحیث جری التحریک غیر مقیّدٍ
و هر جایی که حرکت جاری شود و مطلق واقع شده باشد و غیر مقید باشد بیکی از حرکات ثلث.

هو الفتح والاسکان اخاه منزلا
آن حرکت غیر مقید فتح مراد است و اسکان برادر اوست پس هر جا که حرکت مطلق واقع شود سکون ضد او خواهد بود همچون ۱۲

واخیت بین النون والیا وفتحهم
و برادری دادم من میان نون و یا یعنی اگر یکی بنون خواند دیگری بیا خواهد خواند و همچنین میان فتح و کسر اگر یکی بفتح خواند دیگری بکسر خواهد خواند

وکسرٍ وبین النصب والخفض منزلا
و میان نصب و خفض نیز برادری است که حرکات اعرابی است اگر یکی بنصب خواند دیگری بخفض خواهد خواند

وحیث اقول الرفع والضم ساکتا
و هر جایی که بگویم ضم از برای فلانی و رفع از فلانی در حالتی که ساکت شوم از ضد او بس.

فغیرهم بالفتح والنصب اقبلا
پس غیر ایشان بضم خوانده اند بفتح خواهند خواند و برفع خوانده اند بنصب خواهند خواند.

وفی الرفع والتذکیر والغیب جملةٌ
و در هر موضعی که کلمه احتمال رفع و نصب و جر داشته باشد و همچنین کلمه را تذکیر و تانیث و غیب و خطاب توان خواند بمجموع اینها.

علی لفظها اطلقت من قیّد العلا
که بگویم و مطلق واگذارم یعنی مقید [illegible] و [illegible]

وقبل وبعد الحرف اتی بکلّ ما
چون [illegible] بود که چون قرائت مختلف فیه ذکر کنم نام آنکه [illegible] آن قرائت می برم [illegible] و اینجا گوید پس از قرائت مختلف فیه و بعد از

رمزت به فی الجمع اذ لیس مشکلا
[illegible] آن چیزی که رمز کردم در حالتی [illegible] یا رمز کبیر باشد [illegible] و ناچیز مشکل [illegible] ندارد ۱۲

وسوف اسمّی حیث یسمح نظمه
[illegible] باشد نام [illegible] یعنی [illegible] قراء [illegible] نام صاحبان اختلاف را ذکر کنم در [illegible]

به موضحا جیدا معمّا ومخولا
و بیان کسی که ذکر کرده باشم در حالتی که روشن گردانیده باشم [illegible] صاحب عمات و خالات باشد [illegible]

ومن کان ذا بابٍ له فیه مذهبٌ
و هر کسی از قراء سبعه که صاحب باب باشد در آن باب [illegible] صاحب مذهب باشد [illegible]

فلا بدّ ان یسمی فیدری ویعقلا
که نام برده شود او تا معلوم شود [illegible] صاحب مذهب است مثل ادغام کبیر که منسوب به ابی عمرو و نقل که منسوب بورش ۱۲

أهلّت فلبّتها المعاني لُبابها ... وصُغتُ بها ما ساغ عذباً مسلسلا

وفي يُسرها التيسير رمتُ اختصاره ... فأجنت بعون الله منه مؤمَّلا

وألفافها زادت بنشر فوائد ... فلفّت حياءً وجهها أن تفضَّلا

وسمّيتها حرز الأماني تيمُّناً ... ووجه التهاني فاهنه متقبَّلا

وناديتُ اللهمّ يا خير سامع ... أعذني من التسميع قولاً ومِفعلا

إليك يدي منك الأيادي تمدّها ... أجرني فلا أجري بجور فأخطلا

أمين وأمناً للأمين بسرّها ... وإن عثرت فهو الأمون تحمّلا

أقول لحرّ والمروءة مرؤها ... لإخوته المرآة ذو النور مكحلا

أخي أيها المجتاز نظمي ببابه ... ينادى عليه كاسد السوق أجملا

وظنّ به خيراً وسامح نسيجه ... بالاغضاء والحسنى وإن كان هلهلا

وسلّم لإحدى الحسنيين إصابة ... والأخرى اجتهاد رام صوباً فأمحلا

وإن كان خرق فادّركه بفضلة ... من الحلم وليصلحه من جاد مقولا

وقل صادقاً لولا الوئام وروحه ... لطاح الأنام الكل في الخلف والقلا

وعش سالماً صدراً وعن غيبة فغب ... تحضّر حظار القدس أنقى مغسلا

وهذا زمان الصبر من لك بالتي كقبض على جمر فتنجو من البلا

ولو أن عينا ساعدت لتوكفت سحائبها بالدمع ديما وهطلا

ولكنها عن قسوة القلب قحطها فيا ضيعة الأعمار تمشي سبهللا

بنفسي من استهدى إلى الله وحده وكان له القرآن شربا ومغسلا

وطابت عليه أرضه فتفتقت بكل عبير حين أصبح مخضلا

فطوبى له والشوق يبعث همه وزند الأسى يهتاج في القلب مشعلا

هو المجتبى يغدو على الناس كلهم

يعد جميع الناس مولى لأنهم على ما قضاه الله يجرون أفعلا

يرى نفسه بالذم أولى لأنها على المجد لم تلعق من الصبر والألا

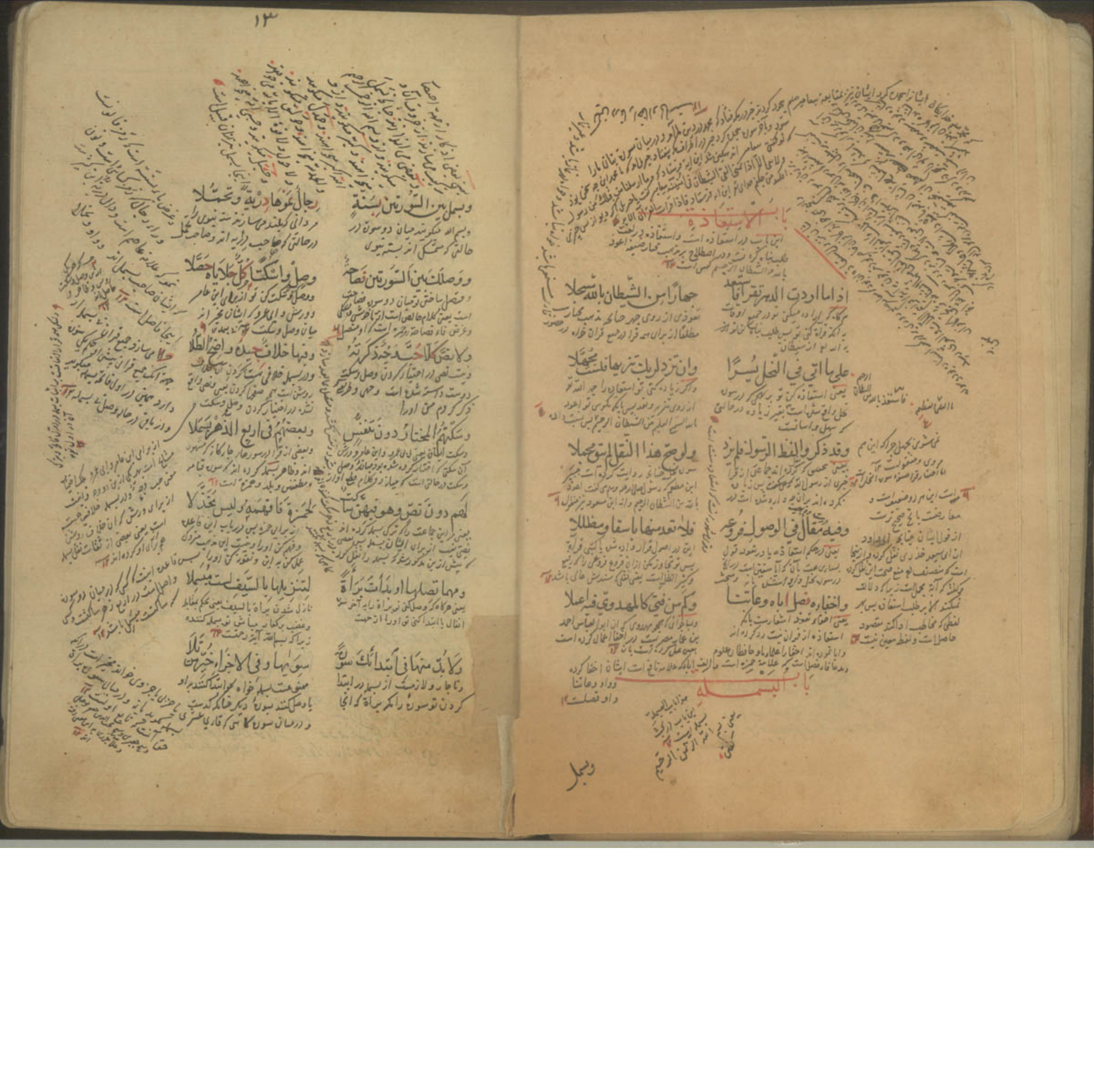
وقد قيل كن كالكلب يقصيه أهله وما يأتلي في نصحهم متبذلا

لعل إله العرش يا إخوتي يقي جماعتنا كل المكاره هولا

ويجعلنا ممن يكون كتابه شفيعا لهم إذ ما نسوه فيمحلا

وبالله حولي واعتصامي وقوتي وما لي إلا ستره متجللا

فيا رب أنت الله حسبي وعدتي عليك اعتمادي ضارعا متوكلا

باب الاستعاذة

إذا ما أردت الدهر تقرأ فاستعذ ... جهاراً من الشيطان بالله مسجلا

على ما أتى في النحل يسراً وإن تزد ... لربك تنزيهاً فلست مجهلا

وقد ذكروا لفظ الرسول فلم يزد ... ولو صح هذا النقل لم يبق مجملا

وفيه مقال في الأصول فروعه ... فلا تعد منها باسقاً ومظللا

وإخفاؤه فصل أباه وعاتنا ... وكم من فتى كالمهدوي فيه أعملا

باب البسملة

وبسمل بين السورتين بسنة ... رجال نموها دراية وتحملا

ووصلك بين السورتين فصاحة ... وصل واسكتن كل جلاياه حصلا

ولا نص كلا حب وجه ذكرته ... وفيها خلاف جيده واضح الطلا

وسكتهم المختار دون تنفس ... وبعضهم في الأربع الزهر بسملا

لهم دون نص وهو فيهن ساكت ... لحمزة فافهمه وليس مخذلا

ومهما تصلها أو بدأت براءة ... لتنزيلها بالسيف لست مبسملا

ولا بد منها في ابتدائك سورة ... سواها وفي الأجزاء خير من تلا

ومهما تصلها مع اواخر سورة ... فلا تقفن الدهر فيها فتثقلا

سورة ام القرآن

ومالك يوم الدين راويه ناصر ... وعند سراط والسراط لـ قنبلا

بحيث أتى والصاد زايا أشمها ... لدى خلف واشمم لخلاد الاولا

عليهم اليهم حمزة ولديهم ... جميعا بضم الهاء وقفا وموصلا

وصل ضم ميم الجمع قبل محرك ... دراكا وقالون بتخييره جلا

ومن قبل همز القطع صلها لورشهم ... واسكنها الباقون بعد لتكملا

ومن دون وصل ضمها قبل ساكن ... لكل وبعد الهاء كسر فتى العلا

مع الكسر قبل الها او اليا ساكنا ... وفي الوصل كسر الهاء بالضم شمللا

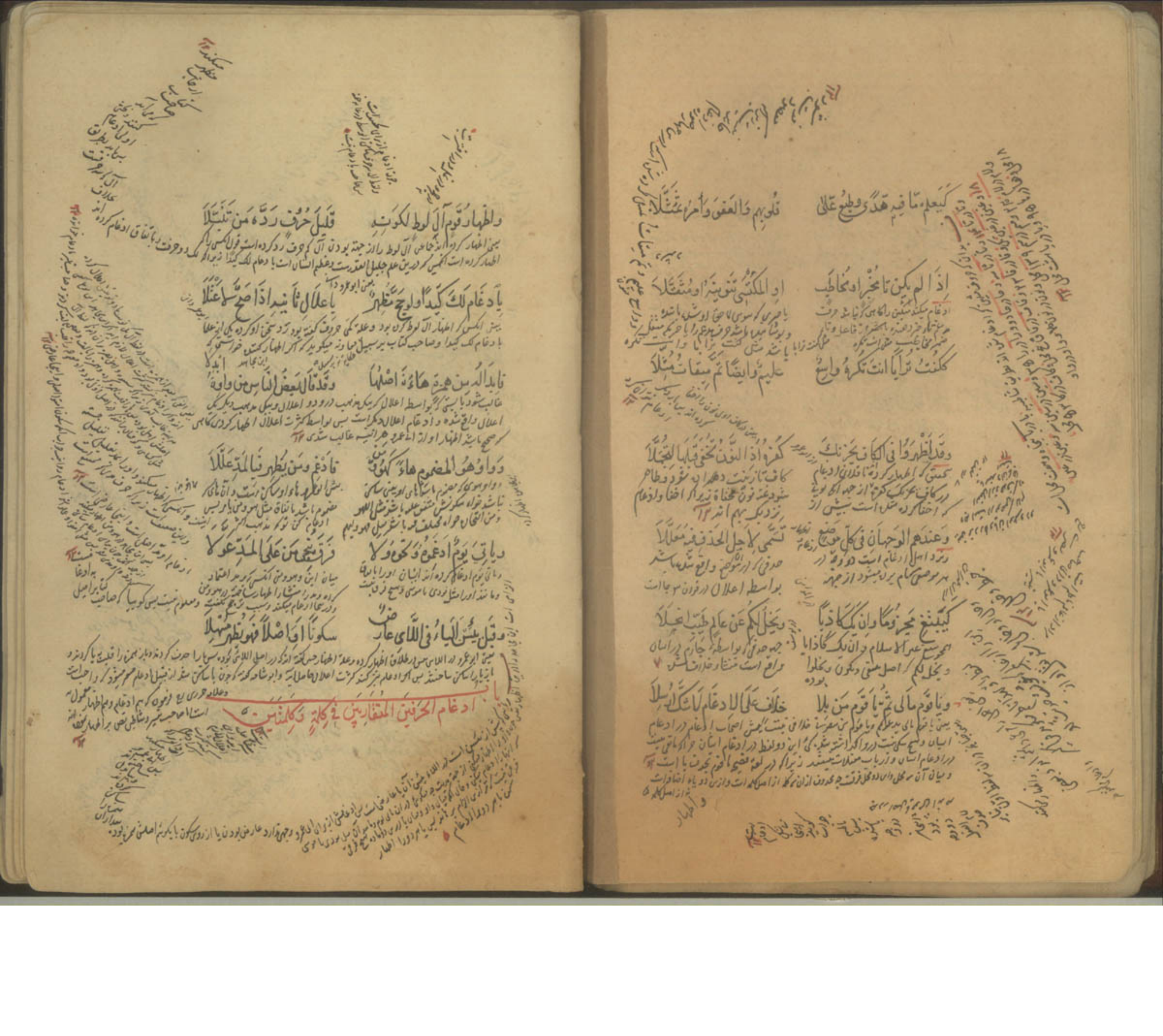
كما بهم الاسباب ثم عليهم القتال ... وقف للكل بالكسر مكملا

باب الادغام الكبير

ودونك الادغام الكبير وقطبه ... ابو عمرو البصري فيه تحفلا

ففي كلمة عنه مناسككم وما ... سلككم وباقي الباب ليس معولا

وما كان من مثلين في كلمتيهما ... فلا بد من ادغام ما كان اولا

كيعلم ما فيه هدى وطبع على ... قلوبهم والعفو وأمر تمثلا

اذا لم يكن تا مخبر او مخاطب ... او المكتسي تنوينه او مثقلا

ككنت ترابا انت تكره واسع ... عليم وايضا تم ميقات مثلا

وقد اظهروا في الكاف يحزنك كفره ... اذ النون تخفى قبلها لتجملا

وعندهم الوجهان في كل موضع ... تسمى لاجل الحذف فيه معللا

كيبتغ مجزوما وان يك كاذبا ... ويخل لكم عن عالم طيب الخلا

ويا قوم مالي ثم يا قوم من بلا ... خلاف على الادغام لا شك ارسلا

والاظهار قوم آل لوط لكونه ... قليل حروف رده من تنبلا

بادغام لك كيدا ولو حج مظهر ... باعلال ثانيه اذا صح لاعتلا

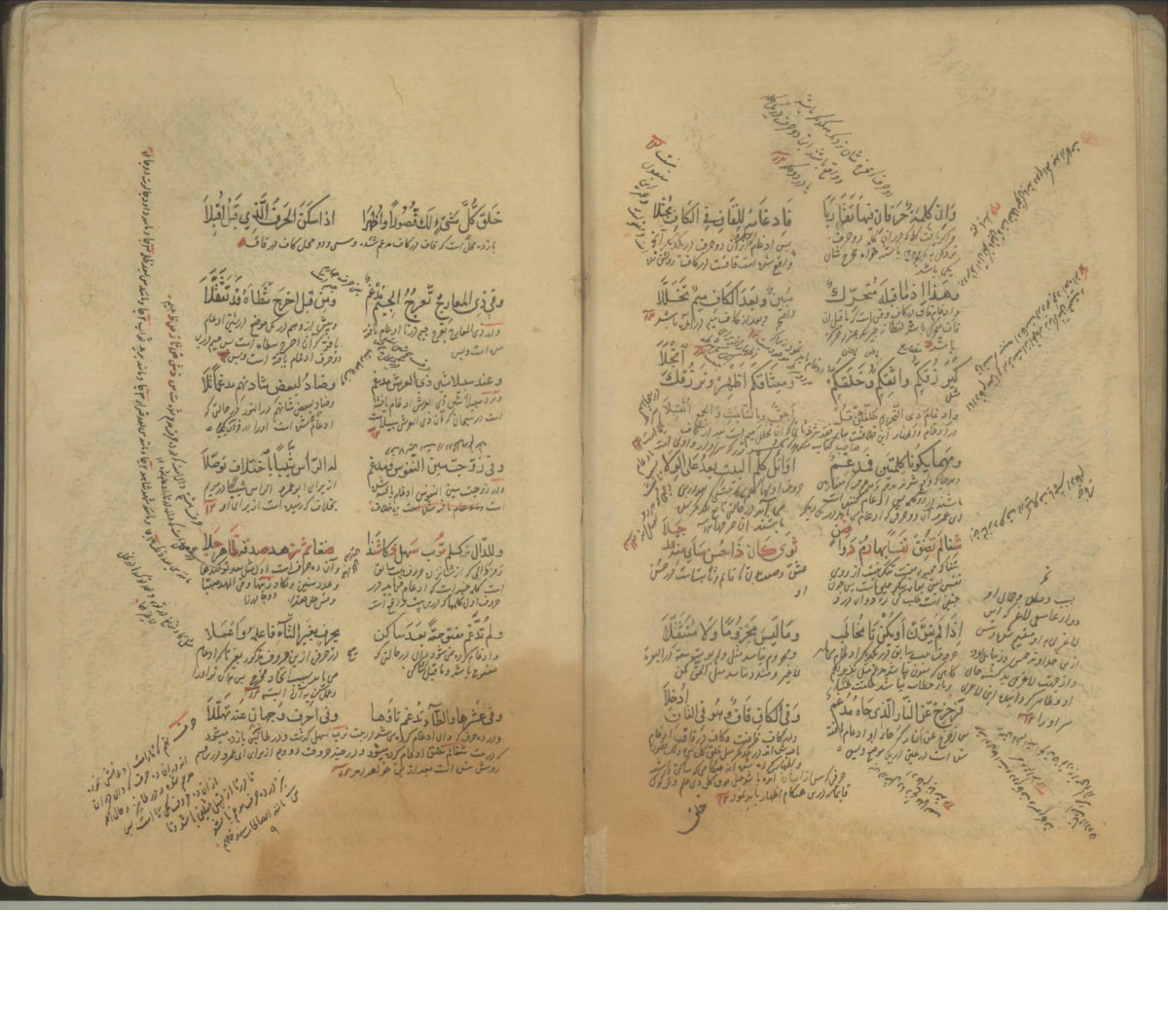
فابداله من همزة هاء اصلها ... وقد قال بعض الناس من واو ابدلا

وواو هو المضموم هاء كهو ومن ... فادغم ومن يظهر فبالمد عللا

ويأتي يوم ادغموه ونحوه ... ولا فرق ينجي من على المد عولا

وقبل يئسن الياء في اللاء عارض ... سكونا او اصلا فهو يظهر مسهلا

باب ادغام الحرفين المتقاربين في كلمة وفي كلمتين

وَإِنْ كِلْمَةٌ حَرْفَانِ فِيهَا تَقَارَبَا ... فَإِدْغَامُهُ لِلْقَافِ فِي الْكَافِ مُجْتَلَا

وَهذَا إِذَا مَا قَبْلَهُ مُتَحَرِّكٌ ... مُبِينٌ وَبَعْدَ الْكَافِ مِيمٌ تَخَلَّلَا

كَيَرْزُقْكُمُ وَاثَقَكُمْ وَخَلَقَكُمْ ... وَمِيثَاقَكُمْ أَظْهِرْ وَنَرْزُقُكَ انْجَلَا

وَإِدْغَامُ ذِي التَّحْرِيمِ طَلَّقَكُنَّ قُلْ ... أَحَقُّ وَبِالتَّأْنِيثِ وَالْجَمْعِ أُثْقِلَا

وَمَهْمَا يَكُونَا كِلْمَتَيْنِ فَمُدْغِمٌ ... أَوَائِلَ كِلْمِ الْبَيْتِ بَعْدُ عَلَى الْوِلَا

شِفَا لَمْ تَضِقْ نَفْسًا بِهَا رُمْ دَوَا ضَنٍ ... ثَوَى كَانَ ذَا حُسْنٍ سَأَى مِنْهُ قَدْ جَلَا

إِذَا لَمْ يُنَوَّنْ أَوْ يَكُنْ تَا مُخَاطَبٍ ... وَمَا لَيْسَ مَجْزُومًا وَلَا مُتَثَقِّلَا

فَزُحْزِحَ عَنِ النَّارِ الَّذِي حَاهُ مُدْغَمٌ ... وَفِي الْكَافِ قَافٌ وَهْوَ فِي الْقَافِ أُدْخِلَا

خَلَقْ كُلَّ شَيْءٍ لَكَ قُصُورًا وَأُظْهِرَا ... إِذَا سَكَنَ الْحَرْفُ الَّذِي قَبْلُ أُقْبِلَا

وَفِي ذِي الْمَعَارِجْ تَعْرُجُ الْجِيمُ مُدْغَمٌ ... وَمِنْ قَبْلُ أَخْرَجْ شَطْأَهُ قَدْ تَثَقَّلَا

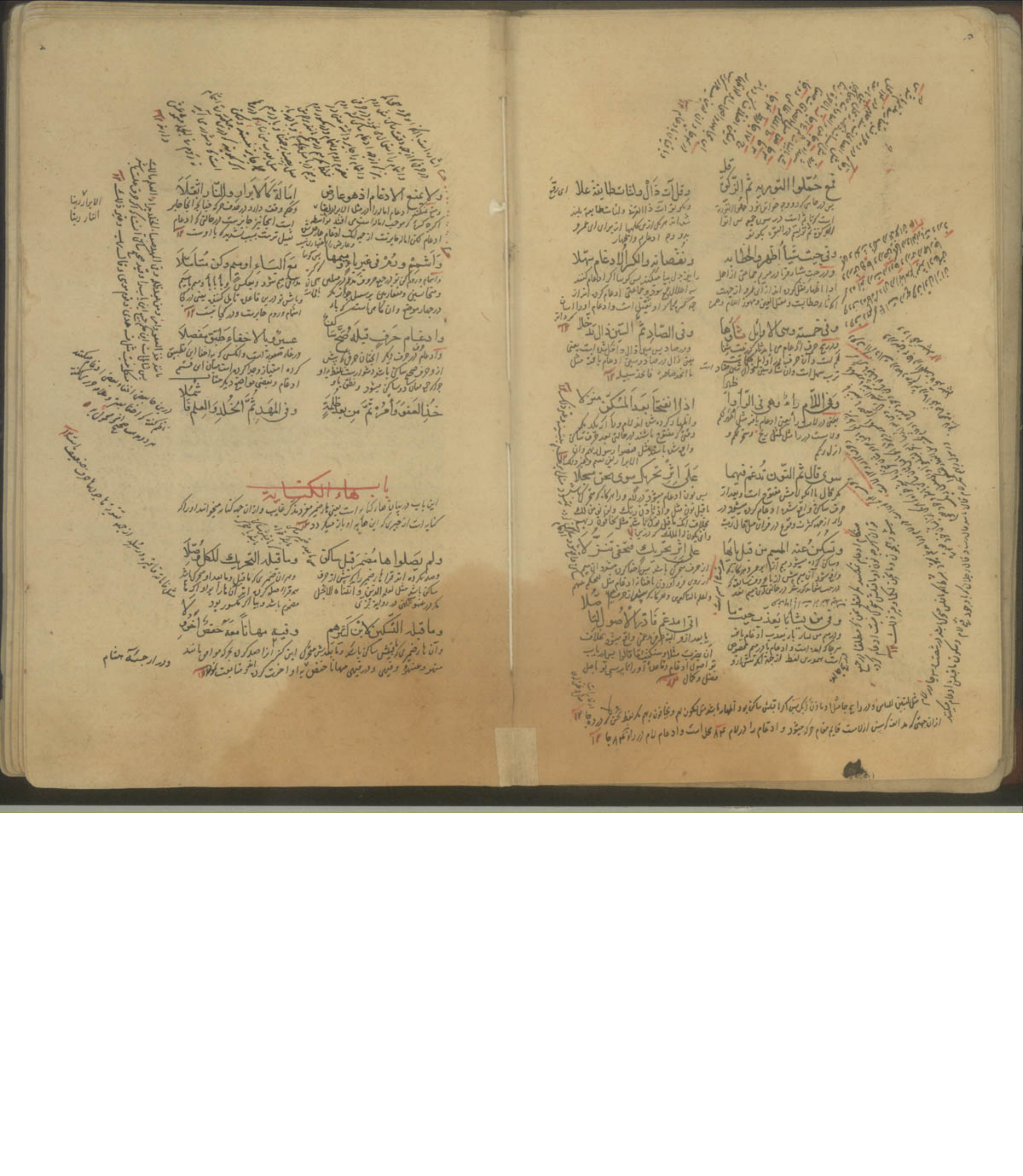
وَعِنْدَ سَبِيلًا شِينُ ذِي الْعَرْشِ مُدْغَمٌ ... وَضَادٌ لِبَعْضِ شَأْنِهِمْ مُدْغَمًا تَلَا

وَفِي زُوِّجَتْ سِينُ النُّفُوسِ وَمُدْغَمٌ ... لَهُ الرَّأْسُ شَيْبًا بِاخْتِلَافٍ تَوَصَّلَا

وَلِلدَّالِ كِلْمٌ تُرْبُ سَهْلٍ ذَكَا شَذَا ... ضَفَا ثُمَّ زُهْدٌ صِدْقُهُ ظَاهِرٌ جَلَا

وَلَمْ تُدَّغَمْ مَفْتُوحَةً بَعْدَ سَاكِنٍ ... بِحَرْفٍ بِغَيْرِ التَّاءِ فَاعْلَمْهُ وَاعْمَلَا

وَفِي عَشْرِهَا وَالطَّاءِ تُدْغَمُ تَاؤُهَا ... وَفِي أَحْرُفٍ وَجْهَانِ عَنْهُ تَهَلَّلَا

وحملوا التوراة ثم الزكاة قل ... وقل آت ذا ال ولتأت طائفة علا

وفي جئت شيئا أظهروا لخطابه ... ونقصانه والكسر الادغام سهلا

وفي خمسة وهي الاوائل ثاؤها ... وفي الصاد ثم السين ذال تدخلا

وفي اللام راء وهي في الرا وأظهرا ... اذا انفتحا بعد المسكن منزلا

سوى قال ثم النون تدغم فيهما ... على اثر تحريك سوى نحن مسجلا

وتسكن عنه الميم من قبل بائها ... على اثر تحريك فتخفى تنزلا

وفي من يشاء با يعذب حيثما ... اتى مدغم فادر الاصول لتأصلا

ولا يمنع الادغام اذ هو عارض ... امالة كالابرار والنار اثقلا

وأشمم ورم في غير باء وميمها ... مع الباء او ميم وكن متأملا

وادغام حرف قبله صح ساكن ... عسير وبالاخفاء طبق مفصلا

خذ العفو وأمر ثم من بعد ظلمه ... وفي المهد ثم الخلد والعلم فاشملا

باب هاء الكناية

اینا باب در بیان هاء کنایه است یعنی های ضمیر مفرد مذکر غایب و از آن جهت کنایه میخوانند او را که کنایه است از چیزی که این ها به او باز میگردد

ولم يصلوا ها مضمر قبل ساكن ... وما قبله التحريك للكل وصلا

وما قبله التسكين لابن كثيرهم ... وفيه مهانا معه حفص أخو ولا

وسكّن يؤدّه مع نولّه ونصله ... ونؤته منها فاعتبر صافيا حلا

وساکن کردن هارا از لفظ یؤده دو جا در آل عمران با نوله ونصله هر دو در النساء

ونؤته کلهر موضع است در آل عمران ویکجا در شوری پس اعتبار کن تو قرار ساکن در حالتی صافی وشیرین است وصحیح قبول کرده از

وعنهم وعن حفص فألقه ويتّقه ... حمى صفوه قوم بخلف وأنهلا

یعنی سکون ها در فالقه در نمل منقولست از ابو عمرو وعاصم وحمزه وسکون ها در ویتقه ها کاف در سوره نور هار ویتقه در نور

مرویست از ابو عمرو واز ابو بکر بخلاف واز خلاد بخلاف

وقل بسكون القاف والقصر حفصهم ... ويأته لدى طه بالاسكان يجتلا

یعنی بگو که ویتقه بسکون قاف وبقصر ها روایت حفص قرائت

وخوانده است سوسی ومن یأته در طه باسکان ها

وفي الكل قصر الهاء بان لسانه ... بخلف وفي طه بوجهين بجّلا

یعنی در همه این کلمات ده کانه مذکوره قالون بقصر ها خوانده خلاف وهشام بخلاف یعنی بقصر وباشباع عز از ومن یأته مؤمنا

در طه هشام باشباع فقط خوانده وقالون باشباع وبقصر پس باقی قرا در همه باشباع خوانده

وإسكان يرضه يمنه لبس طيب ... بخلفهما والقصر فاذكره نوفلا

یعنی خوانده اند هشام ودوری از ابو عمرو بخلاف وسوسی بی خلاف یرضه در زمر باسکان ها خوانده اند حمزه وعاصم وهشام

وتالی بقصر ها پس دیگران باشباع خوانده اند پس دو وجه هشام اسکان وقصر باشد ودو وجه دوری اسکان واشباع

له الرحب والزلزال خيرا يره بها ... وشرّا يره حرفيه سكّن ليسهلا

یعنی هشام خیرا یره وشرا یره باسکان ها بخوانده ودیگران باشباع برای آسانی

وعى نفر أرجئه بالهمز ساكنا ... وفي الهاء ضمّ لفّ دعواه حرملا

حفظ کرده اند نفر که ابن کثیر وابو عمرو وابن عامر اند لفظ ارجئه را با همزه ساکن یعنی باثبات همزه وبا قیمانده بی همزه خوانده اند چرا که ضد اثبات حذف است ودر ها پس ارجئه ضم هشام وابن کثیر وابو عمرو است که ضم ها خوانده اند وهشام از جماعت ضم خوانده

وأسكن نصيرا فاز واكسر لغيرهم ... وصلها جوادا دون ريب لتوصلا

وساکن کن تو ها را از ارجئه برای عاصم وحمزه وکسر ها را برای ابن عامر که بترک همزه میکنند که آن نافع وکسائی وابن ذکوان است

ووصل کن تو ها را از برای ورش ونافع کثیر وکسائی وهشام تا برسی تو بجمیع این قرائتها

باب المدّ والقصر

این باب در بیان مد وقصر است ومد عبارت از زیاد کشیدن است از مد طبیعی وقصر ترک آن زیادتی است وسبب مد یا ملاقات حرف مد است بهمزه از پس همزه یا از پس همزه یا واقع شدن حرف ساکن است بعد از حرف مد وآن ساکن یا لازمی باشد یا عارضی ولازمی یا سکونش از جهة ادغام باشد یا از برای آنکه واضع از اول ساکن بنا کرده باشد وناظم اشاره بقسم اول نموده

إذا ألف أو ياؤها بعد كسرة ... أو الواو عن ضمّ لقي الهمز طوّلا

هرگاه برسد الف ویای که ساکن ماقبل مکسور باشد یا واو که ساکن ماقبل مضموم بهمزه که آن الف ملاقی است کشیده میشود هر یکی ازین الف ویا وواو خواه حرف مد وهمزه در یک کلمه باشند یا در دو کلمه

فإن ينفصل فالقصر بادره طالبا ... بخلفهما يرويك درّا ومخضلا

پس اگر جدا باشد حرف مد از همزه پس تو پیشی کن بقصر در حالتی که تو طلب کننده قصر را اگر سیراب کند ترا در حالتی که این قصر ریزنده باشد وتر کننده یعنی قالون ودوری از ابو عمرو درین قسم بقصر حرف مد خوانده اند بخلاف یعنی بمد هم خوانده اند وسوسی وابن کثیر نه خلاف

كجي وعن سوء وشاء اتصاله ... ومفصوله في أمها أمره إلى

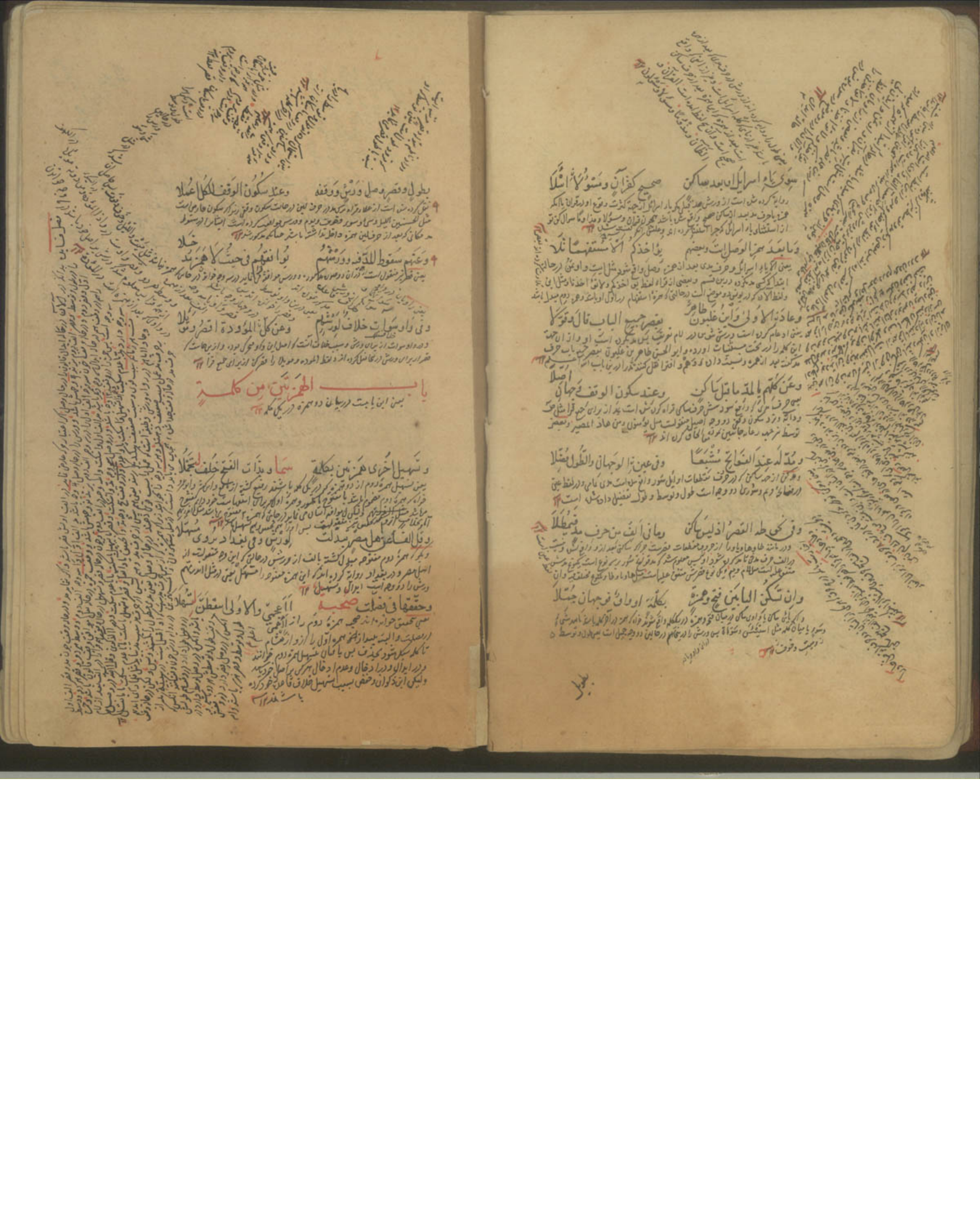
مثل جی وانصال حرف مد بهمزه در یا تمام مکن سوء در واو ومثل شاء در الف واین نوع مد را مد متصل گویند وآنچه جدا است همزه از حرف مد فی امها امره الی ثابت در مد متصل هیچ کس بقصر نخوانده اند ولی تفاوت در کشش مد هست از برای حمزه وورش طول ومکث از آن از برای دیگران ودر منفصل طول از جهة حمزه وورش وقصر از برای قالون وتوسط از برای باقیان

وما بعد همز ثابت أو مغيّر ... فقصر وقد يروى لورش مطوّلا

حرف مدی که واقع است بعد همزه ثابته یعنی از حال خود دیده یا بعد از همزه مغیره یعنی از حال خود گردانیده شده باشد یا بدال یا بتسهیل یا بنقل پس قصر منقولست از همه قرا در حرف مد چنین ومکان است که روایت میکنند جماعتی از ورش که آن هم ورش در آن حرف مد طول بمذهب جماعتی از اهل بغداد ومدّ وتوسط کرده جماعتی از اهل بغداد

ووسّط قوم كآمن هؤلا ... ء آلهة آتى للايمان مثّلا

وبه توسط خوانده اند قومی دیگر از اهل بغداد ومثال همزه ثابته آمن وآتی واوتی در هر سه همزه ثابت است ومثال همزه مغیره بابدال مثل هؤلاء آلهة وبه نقل مانند للایمان هذا وتی وبتسهیل مانند أامنتم در همه اینها مد وتوسط یا قصر کرده در حالت وصل پس معلوم شد که ورش را در حرف مدی که واقع است بعد همزه سه وجه باشد طول وتوسط وقصر واین قسم را مد بدل خوانند

سوى ياء إسرائيل أو بعد ساكن ... صحيح كقرآن ومسئولا اسألا

وما بعد همز الوصل ايت وبعضهم ... يؤاخذكم آلان مستفهما تلا

وعادا الأولى وابن غلبون طاهر ... بقصر جميع الباب قال وقولا

وعن كلهم بالمد ما قبل ساكن ... وعند سكون الوقف وجهان أصلا

ومد له عند الفواتح مشبعا ... وفي عين الوجهان والطول فضلا

وفي نحو طه القصر إذ ليس ساكن ... وما في ألف من حرف مد فيمطلا

وإن تسكن اليا بين فتح وهمزة ... بكلمة أو واو فوجهان جملا

بطول وقصر وصل ورش ووقفه ... وعند سكون الوقف للكل أعملا

وعنهم سقوط المد فيه وورشهم ... يوافقهم في حيث لا همز مدخلا

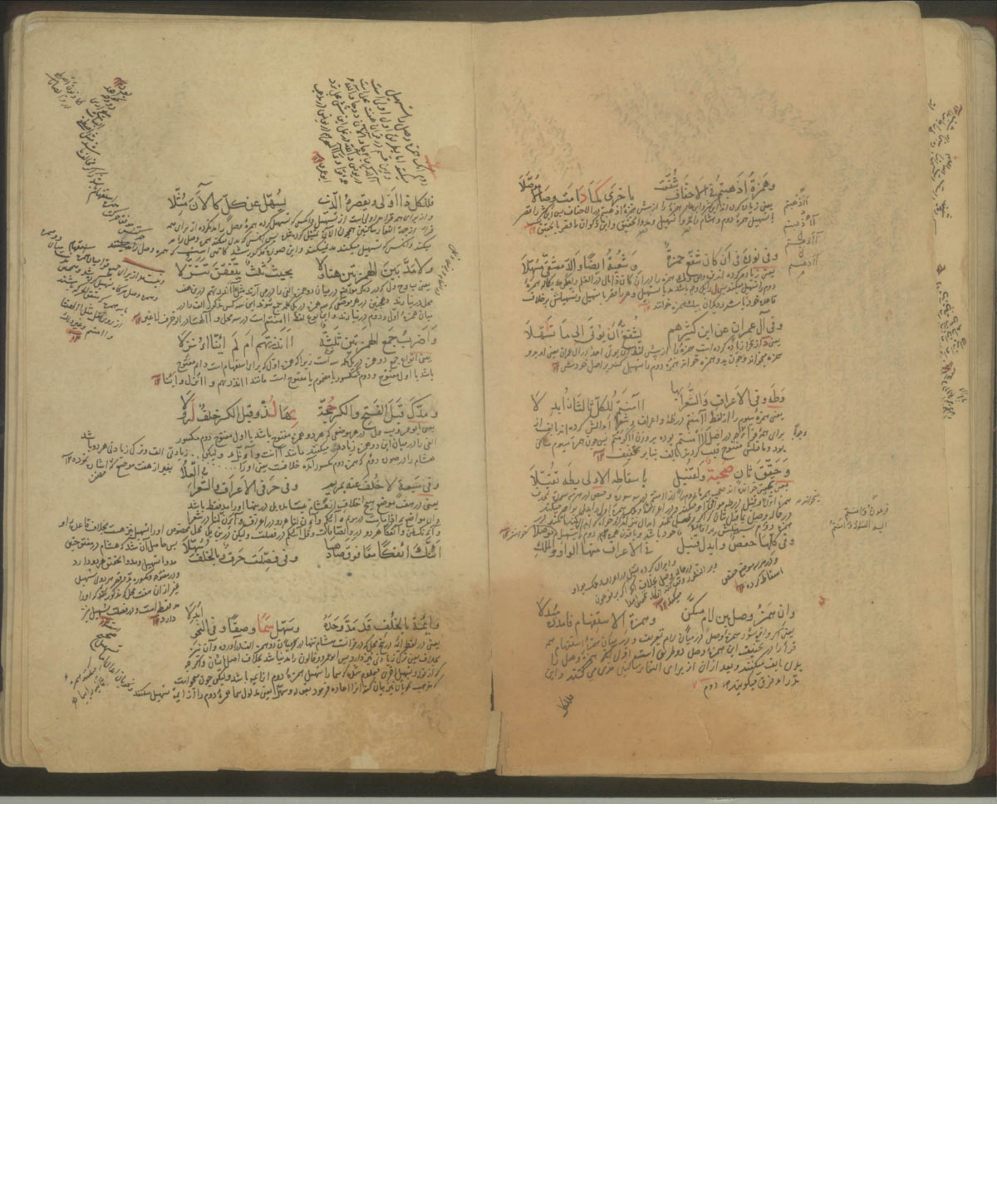
وفي واو سوءات خلاف لورشهم ... وعن كل الموءودة اقصر وموئلا

باب الهمزتين من كلمة

وتسهيل أخرى همزتين بكلمة ... سما وبذات الفتح خلف لتجملا

وقل ألفا عن أهل مصر تبدلت ... لورش وفي بغداد يروى مسهلا

وحققها في فصلت صحبة ءاعجمي ... والأولى اسقطن لتسهلا

وهمزة اذهبتم في الاحقاف شفعت ... باخرى كما دامت وصالا موصلا

یعنی زیاده کرده اند ابن کثیر و ابن عامر همزه را از پیش همزه اذهبتم در الاحقاف [illegible]
[illegible]

وفي نون في ان كان شفع حمزة ... وشعبة ايضا والدمشقي مسهلا

[illegible]

وفي آل عمران عن ابن كثيرهم ... يشفع ان يؤتى الى ما تسهلا

[illegible]

وطه وفي الاعراف والشعرا بها ... ءآمنتم للكل ثالثا ابدلا

یعنی همزه سیوم را از لفظ آمنتم در طه و اعراف و شعرا ابدالش کرده اند [illegible]

وحقق ثان صحبة ولقنبل ... باسقاطه الاولى بطه تقبلا

[illegible]

وفي كلها حفص وابدل قنبل ... في الاعراف منها الواو والملك موصلا

[illegible]

وان همز وصل بين لام مسكن ... وهمزة الاستفهام فامدده مبدلا

[illegible]

فللكل ذا اولى ويقصره الذي ... يسهل عن كل كالآن مثلا

[illegible]

ولا مد بين الهمزتين هنا ولا ... بحيث ثلاث يتفق تنزلا

[illegible]

واضرب جمع الهمزتين ثلاثة ... ءانذرتهم ام لم ائنا ءانزلا

[illegible]

ومدك قبل الفتح والكسر حجة ... بها لذ وقبل الكسر خلف له ولا

[illegible]

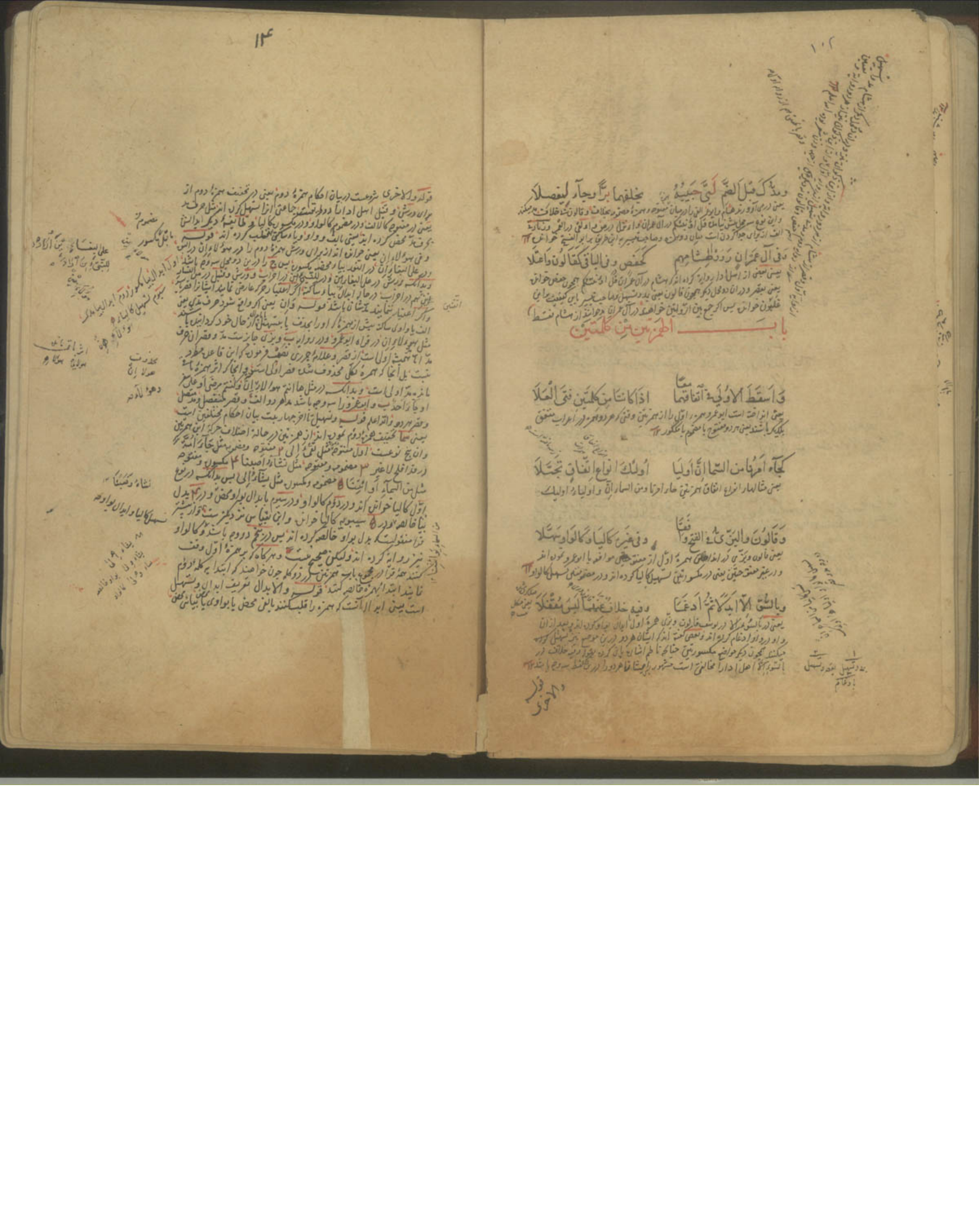
وفي سبعة لا خلف عنه بمريم ... وفي حرفي الاعراف والشعرا العلا

[illegible]

ائنك ائفكا معا فوق صادها ... وفي فصلت حرف وبالخلف سهلا

وائمة بالخلف قد مد وحده ... وسهل سما وصفا وفي النحو ابدلا

[illegible]

ومدك قبل الضم لبى حبيبه بخلفهما بر وجاء ليفصلا

وفي آل عمران رووا لهشامهم كحفص وفي الباقي كقالون واعتلا

باب الهمزتين من كلمتين

وأسقط الاولى في اتفاقهما معا اذا كانتا من كلمتين فتى العلا

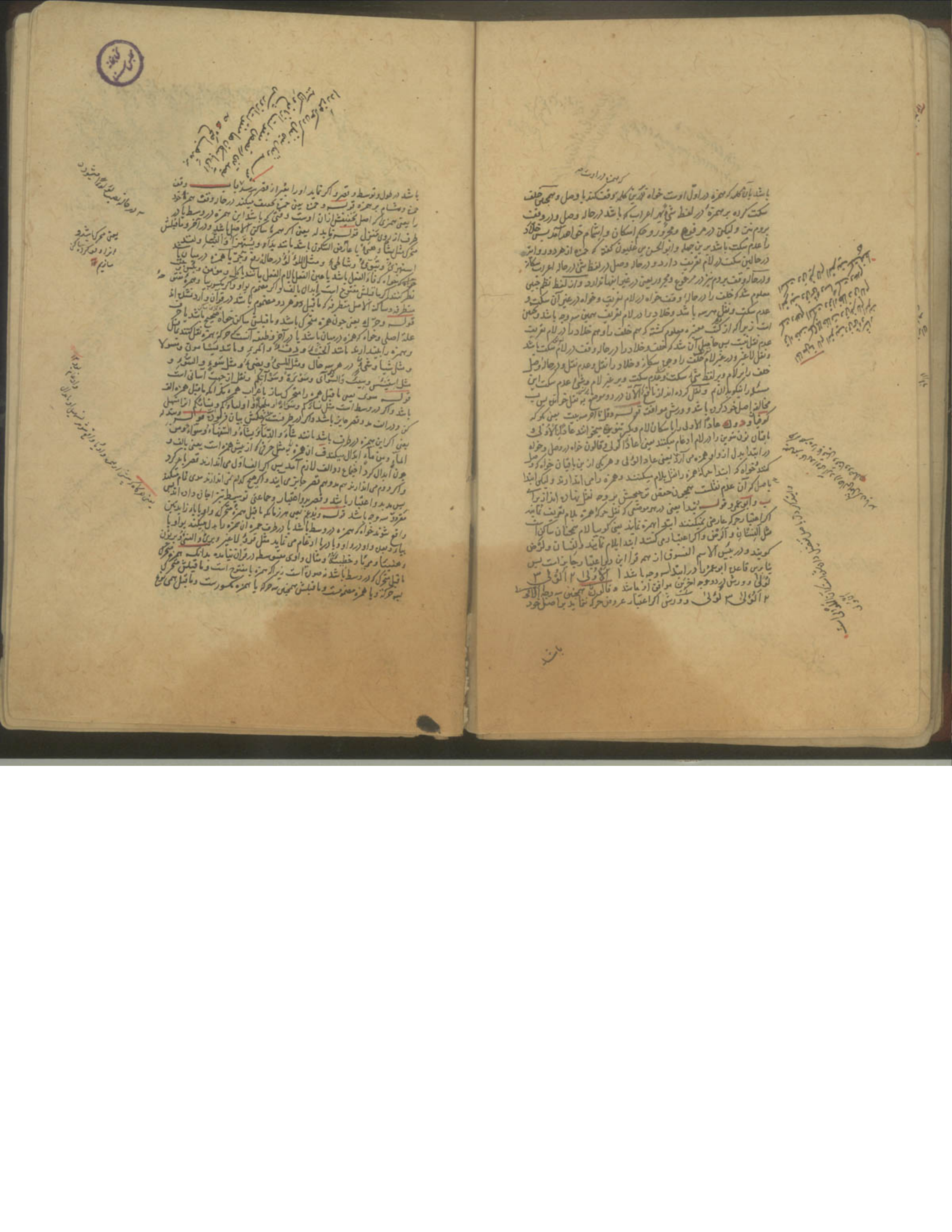
كجا أمرنا من السماء ان اوليا اولئك انواع اتفاق تجملا

وقالون والبزي في الفتح وافقا وفي غيره كاليا وكالواو سهلا

وبالسوء الا ابدلا ثم ادغما وفيه خلاف عنهما ليس مقفلا

و تسهیل آنست که همزهٔ مسهّله را میان همزه بگویند و میان حرفی که حرکت
همزه را از و گرفته باشند یعنی اگر مکسور باشد کالیاء و اگر مضموم کالواو و اگر
مفتوح کالالف و این اشارات ان می نماید که حرکات را از حروف گرفته اند
باب الهمزة المفردة یعنی این قوله اذا سکنت فاء دون حیث
یعنی چون همزه که فاء الفعل واقع شود ساکن باشد ورش از ابدل میکند در حالتی که حرف
بعد از وقف حرکت ما قبل باشد مانند یاکلون و فاتوا و تاتیک و یستاذن و مانند
و اگر مضموم باشد بواو مثل یومنون و مومنون مگر همزه که فاء الفعل که
عین الفعل او واو باشد مانند الماوی و ماویهم و تؤوی و تؤویه و فادارء که
ورش از ابدال نمیکند و همزه ساکنه که فاء الفعل باشد و ما قبلش مکسور
و اردنشی و ورش بدل می آرد و او را از همزه فاء الفعل وقتی که این همزه مفتوح باشد
و ما قبلش مضموم مانند موجلا و لیؤیده و لؤلف و موذن که اگر شرطی از این شرطها ساکن تر
نباشد ابدال نکند مانند تأخر و یؤده و الفؤاد قوله و بعد انا اخر بیت بعضی ابدال
کرده اند همه همزه که ساکن را از برای سوسی بحرف مد خواه این همزه فاء الفعل باشد
مانند مؤمن و یومن و یاکل و خواه عین الفعل مثل بئس و بئر و لؤلؤ و خواه لام الفعل
مانند جئت و شئنا غیر از چند ساکنه که ایشان را مهمل گذاشته اند یعنی ابدال نکرده
اند و آن پنج نوعست اول آنکه سکونش از برای جزم بود و آن شش لفظ است در ۱۹
محل اول لفظ تسؤ در سه محل حسنة تسؤهم در آل عمران و در توبه و تسؤکم در المائده ۲ لفظ
نشأ بنون در سه جا در شعرا ان نشأ ننزل و در سبا ان نشأ نخسف و در یس و ان نشأ نغرقهم
۳ لفظ یشأ بیا در ده محل است ان یشأ یذهبکم در نسا و در انعام و در ابرهیم و در فاطر
و من یشأ یضلله و من یشأ یجعله هر دو در انعام و ان یشأ یرحمکم ان یشأ یعذبکم هر دو در
سبحان فان یشأ الله یختم و ان یشأ یسکن هر دو در سوری ۴ لفظ تهیئ در الکهف ۵ لفظ
ننسأها در البقره ۶ لفظ ام لم ینبأ در والنجم دوم آنکه سکونش از برای بنا باشد و
آن پنج لفظ است در یازده موضع اول هیئ لنا در الکهف ۲ و انبئهم باسمائهم در البقره
۳ نبئنا بتاویله در یوسف و نبئ عبادی و نبئهم عن ضیف هر دو در الحجر و نبئهم
ان الماء در القمر ۴ ارجئه در اعراف و در شعرا ۵ اقرأ کتابک در سبحان و اقرأ
دو جا در العلق سیوم آنکه اگر ابدال نکند سبک تر باشد از ابدال و آن لفظ
تؤوی الیک است در احزاب و تؤویه و من در المعارج چهارم آنکه ابدال نماید

معنی لفظ متغیر نشود اما از لغتی بلغتی دیگر رود و آن مؤصدة است در البلد
و در الهمزه و اینها را یاد کرده شاطبی اصل ادا آنها را اختیار کرده اند و در ترک ابدال
ایشان این علتها گفته اند و بارئکم در دو موضع در البقره در روایت سکون همزه
همچنین ابدال نکنند زیرا که این نیز همچنین و رئیا معناش متغیر میشود و ابن غلبون
در کتاب خود تذکره آورده که ابدال بیا ساکنه کنند و لیکن صحیح نیست خلاف کرده شد
قوله و والاه یعنی ورش موافق سوسی میکند در ابدال لفظ و بئر در الحج و در ابدال
بئس هر جا که واقع شود و هر چون واقع گردد ورش و کسائی هر دو موافقت او نمودند
در ابدال الذئب سه جا در یوسف قوله و فی بعض موافقت سوسی نموده در ابدال لفظ
اللؤلؤ موقف و لؤلؤ منکر هر جا واقع گردد و دوری از ابو عمرو و لا یالتکم در حجرات
همزه ساکنه بعد از یا خواند و سوسی بابدال این همزه خواند بر اصل خود قوله
و ورش لئلا یعنی ورش همزه را از لفظ لئلا بدل کرده بیا در سه محل لئلا یکون
در البقره و در النسا و لئلا یعلم در حدید و همچنین ورش بدل کرده همزه را
بیا در لفظ انما النسیء در توبه و بعد یا در یا ادغام کرده قوله و ابدال یعنی در هر جا
دو همزه مجتمع شوند در یک کلمه و همزهٔ دوم ساکن باشد و آن ساکنه را بدل کنند بحرف
حرکت ما قبل بتکمیل وجوب از جمیع قراء مثل آدم که اصلش أأدم بود و همزهٔ دوم را
با الف کرده اند و مانند اوتی که اصلش أأتی بوده و همزهٔ دوم را بواو کرده ا
باب نقل حرکة الهمزة الی الساکن قبلها یعنی این بابیست در بیان نقل اعراب
همزه بحرف ساکن که واقع است از پیش همزه و چون سکت نیز تعلق بهمزه داشت او را
نیز درین باب آورده قوله و حرک یعنی اگر حرف ساکن صحیح در آخر کلمه واقع شود و
همزه در اول کلمهٔ دیگر پس متحرک ساز تو از برای ورش آن ساکن را باعراب این همزه
و همزه را بینداز خواه این ساکن لام تعریف باشد مثل الارض و خواه تنوین مثل عین
ان اعبدوا و خواه دیگر حروف باشد مثل قد افلح و من امن و خلوا الی و نبا ابنی اگر یکی از این
شرطها که گفته شد نباشد نقل نکند قوله و عن حمزة تا اخر بیت یعنی در ین ساکن ورش
نقل میکند در حالتین و روایت کرده اند از حمزه که در وقف هم نقل دارد و هم عدم نقل و
ابو الفتح روایت کرده از خلف بر ین ساکن مذکور سکت دارد در وقتی که این ساکن پیش

باشد بآن کلمه که همزه در اول اوست خواه در این کلمه وقف کنند یا وصل و همچنین خلف
سکت کرده بر همزه در لفظ شیء بهر اعراب که باشد در حالت وصل و در وقف
بروم نیز ولیکن در مرفوع و مجرور حکم اسکان و اشمام خواهد آمد پس خلاد
را عدم سکت باشد بر این جمله و ابو الحسن بن غلبون گفته که جمع از هر دو راوی
در حالین سکت در لام تعریف دارد و در حالت وصل در لفظ شیء در حالت اعراب سکان
و در حالت وقف بروم نیز در مرفوع و مجرور یعنی در غیر ایشان نداده و از لفظ نظم چنین
معلوم شد که خلف را در حالت وقف خواه در لام تعریف و خواه در غیر آن سکت و
عدم سکت و نقل هر سه باشد و خلاد را در لام تعریف همین سه وجه باشد و تحقیق
آنست زیرا که از کتب معتبره معلوم گشته که هم خلف را و هم خلاد را در لام تعریف
عدم نقل نیست پس حاصل آن شد که خلف و خلاد را در حالت وقف در لام سکت باشد
و نقل لاغیر و در غیر لام خلف را وجه سکان و خلاد را نقل و عدم نقل و در حالت وصل
خلف را بر لام و بر لفظ شیء سکت و عدم سکت و بر غیر لام و شیء عدم سکت این
مسئله را نیکو بدان و نقل کرده اند از نافع الآن در دو موضع به نقل حرکت پس
مخالفت اصل خود کرده باشد و ورش موافقت قوله و نقل تا آخر بیت یعنی
...

وازین دو صورة دو صورة آنست که ابدال میکنند چنانکه بیان نموده بقوله
وریسع یعنی اگر همزه مفتوح که ماقبلش مکسور است مبدل بیا و مضموم بواو مثل
فئة ورئاء ولئلا ولیبطئن و مثل مؤجلا و تولف و فؤادك قوله
وفی یعنی در غیر این دو صورة حمزه تسهیل بین بین میکند یعنی اگر مفتوحست میان
همزه والف واگر مکسور میان همزه و یا واگر مضموم میان همزه و واو مانند بدأکم
ومثل بذرؤکم ومانند نطمئن و خاسئین و سئلت و هشام موافق حمزه میکند
در تخفیف همزه متطرفه خواه در ابدال و خواه در نقل و خواه در تسهیل و غیر و
بدانکه حمزه در همزه ساکنه متوسط در اناثا و رئیا در همیم از فاعل منظر خارج
نموده قوله و رئیا بعد از ابدال او رئیا دو گروه شد اند بعضی یا را در یا اظهار
می نمایند و رئیا گویند و بعضی ادغام میکنند و ریا خوانند و همچنین در انبئهم
در انبئهم و نبئهم در ... و در فر حون همزه را بیا بدل گردانند بعضی ضم ها را بر حال
خود باقی میدارند بر اصل و بعضی ها را مکسور میکنند از جهة مناسبت یا
و ملیم روا کرده که عادة حمزه آن بود همچنان که تخفیف همز بطریق قیاس
عربیه می نمود بطریق رسم مصاحف عثمانیه رضی عنه نیز رعایت قوله فنی ناار
دویت یعنی بنا بر آنکه حمزه تخفیف میکند بطریق رسم متابعه می نماید در واو و
در یا و در حذف رسم حفظ مصحف امام را یعنی هاشیکه بواو مرسوم است و نیز
بواو میکند و بیا با و در محلی که بحذف بحذف ولیکن وقتیکه از عربیه بیرون نرود
و روا باشد که تو از منها آن کلمات باین کیفیه کرده باشند مانند هزوا و ینشؤا و
یعبؤا و موئلا و نبئ در من نبای المرسلین و مستهزءون و ناظم اذکر الف
نموده از آن جهت است که چون واو و یا را متنوع بوده نموده از آن الف که اصل است
بطریق اول النشاة و یسائلون عن انبائکم و تبرس که این باب را مستوی
خواهد این باب را از منهاج النشیر در نظر آرد و اخفش نحوی همزه مضموم
ماقبل مکسور را بدل بیا کرده مثل یستهزءون و سنقرئك در یستهزءون و سنقرئك
و مکسور ماقبل مضموم را قلب بواو نموده مانند سئلت در سئلت قوله
یعنی در یستهزءون و النبوة و ستنبئونك که بعد از همزه واو مرسوم است حذف
همزه ها نقل کرده اند از جهة موافقه رسم و بعد از آن طایفه ماقبل همزه را
مضموم ساخته اند مانند متکون و جمعی مکسورش کرده اند مثل یستهزءون
اما وجه اول معروفست و دوم مجهول پس در مثل مستهزءون سه وجه باشد

تسهیل

تسهیل کالواو وکالیا و ابدال بیا و حذف واو و ضم ماقبل و حذف واو و کسر
ماقبل ولیکن وجه دوم و پنجم صحیح نیست و ابدال همزه بواو نیز نقل کرده اند
یستهزءون بدو واو و این بغایه ضعیف است و در مثل سنقرئك نیز سه وجه باشد
کالواو و کالیا و ابدال بیا ولیکن وجه دوم صحیح نیامده و در مانند سئلت سه وجه باشد
کالیاء و کالواو و ابدال بواو خالصه اما وجه دوم صحیح نیست قوله وما با اوله
یعنی چون همزه مبتداء بسبب حرف زاید یا بیشتر که بر سر او در آید متوسط گردد اهل
ادا دو فرقه شده اند بعضی اعتبار اصل می نمایند که مبتدا است و بتحقیقش میخوانند
و بعضی اعتبار حال میکنند و بتخفیف میخوانند مانند هؤلاء و ها انتم و یا ادم و یا ایها
و لانتم و لاولیهم و بانهم و فبای و فامنوا و اوامن و کانهم و انتم و الارض اما
تخفیف در صورة چهارم ابدال بیا است و در آخرین نقل و در بواقی بتسهیل بین بین
نمیشود در مثل هولاء و یا ادم در حال تسهیل مد و قصر باشد پس سه وجه شود و در
ها انتم اگر ... تسهیل باشد با مد و قصر غرض که تصور نکنند که مثل سولاء است تا محقق
نیز در و باشد و باید در اینها تامل کنند و قیاس از خود نکنند قوله واشم یعنی اشمام کن در
کلمات مهموز در مرفوع و مضموم و روم کن در مرفوع و مضموم و مجرور و مکسور وقفی
که این همزه وقف بر آن میکنی قبلش بحرف مذکور باشند پس اگر ابدال کرده باشند اشمام
و روم در آن حالة در آن در نیرود و آن دو قسمت اول آنکه ماقبل واو الف با
مثل یشاء و من الماء دوم آنکه ماقبلش متحرك باشد مثل ان امرؤا و ینشئ و الملأ پس
در مثل دفء و شیء در حالة نقل و در مثل یری در حال ادغام اسکان و روم و اشمام
هر سه باشد و در مانند بین المرء در حالة نقل و در قروء در حالة ادغام اسکان
و روم قوله وما بین هر همزه که ماقبل او واو یا یای ساکن اصلی خواه این
واو و یا در طرف باشد یا در وسط مانند شیء و سوء و استیئس و سوءة پس
بعضی از اهل ادا این واو و یا را حمل بر واو و یاء اصلی نموده اند و ادغام شان
کرده اند پس در مثل کهیئة و سوءة که همزه متوسط است نقل باشد یا ادغام
و در مثل شیء و سوء یا نقل باشد یا ادغام و در هر یکی از نقل یا ادغام اگر مرفوع اند اسکان
و اشمام و روم پس شش وجه باشد و اگر مجرور اند اسکان و روم پس چهار وجه باشند
قوله وما یعنی هر آن همزه متطرفه که آن پیش متحرکی باشد مثل اللائی و شاطی و الملأ
یا از پیش والتی باشد مانند یشاء و علی سواء پس بعضی تسهیل کرده اند با روم پس

در مثل بیمهزئ و شاطیء ابدال باشد با روم با تسهیل و در مثل السیئها و من اسماء پنج وجه باشد آن سه وجه ابدال که گفته شد و روم با تسهیل با امد یا قصر و در هر جا که صورة همزه بواو مرسوم باشد و همزه پیش الف باشد مانند العلوءا و ما نشؤا و البلوءا حمزه را دوازده وجه باشد آن پنج مذکور و اسکان واو با مد و وسط و قصر و اشمام واو با همین سه وجه و روم با قصر و در تبرءا همین دوازده وجه باشد با تسهیل همزه اول و اگر پیش واو الف نباشد مانند یعبؤا و اتوکوا پنج وجه باشد ابدال بالف و روم با تسهیل و ابدال بیاء ساکنه و در او اسکان و اشمام و روم و در مانند اناء اللیل و اتائی مزی القرءا همان پنج وجه مذکور باشد با چهار وجه دیگر که آن ابدال همزه است بیاء و در او اسکان باید بمد و وسط و قصر و روم با قصر چنانکه نه وجه باشد و در من نبا المرسلین چهار وجه ابدال بالف و روم با تسهیل و ابدال بیاء و اسکان یا وا روم بدانکه روم حکم وصل دارد تا این فایده دهد که هر جا که در وصل مد باشد در زمان تخفیف در حالت روم نیز مد باشد مگر همزه بکلی از حال خود گشته باشد مثل قروء و بریء که در وصل مد باشد و در حالت روم قصر و مراد همین که در و سطات در حالت روم از حال خود نگردد زیرا که در حالت منکر دد تو له و من و انکسی که در هیچ حال روم جایز نداشته و اعتماد بر سکون محض نون و الحاق کرده مضموم و مکسور را بمفتوح در عدم روم بی بررسی شاذ شده مذهب او و مخالف قیاس آمده قوله و فی نحو در تخفیف همز انواع است نزد یک بعضی تحقیق همزه است و پس بعضی بیت بدانکه نزد حمزه در هؤلاء ان سیزده وجه صحیح آمده تحقیق همزه اول باید با پنج وجه همزه دوم و تخفیف اول با قصر شش واعدشش و چهار وجه همزه دوم از برای آن که چون هر دو همزه را تسهیل کنند مد اول و قصر دوم یا بعکس جایز نیست باب اظهار و ادغام صغیر و از آن جمله حروف که در متقارب فقط می باشد و کبیر هم متقارب و هم در مثلین قوله سا ذکرنا منفصل جیث یعنی ذکر کنم تا لفظ چند مرتبه میشود و مظهر میکردند و کلمه اذ را از جمعی چند خواهم گفت که مدغم میشود در یک خواهم آورد و هر جا که در این رساله نام قرا را بیان ما با رمز بعد از رمز واو بیاورم تا فاصله باشد میان رمز و میان حروف که مدغم فیها اذ اند مانند واذ غمت ضنکا و اصل توم در رمز که ضاد ضنکا رمز ست و کلمه واو اصل در میان آورده تا فاصله باشد میان ضاد و میان تا و دال که اذ در ایشان مدغم میشود یا مظهر میگردد و جایی که ذال اذ مدغم میشود دال قد نیز مدغم میشود در تا و تا جیث و در لام

قوله نون یک
قوله سامی

وصل

نون

قوله نعم

هل وبل نیز و بدانکه انجه مدغم فیها اذ است و آن شش حرفست و آن تا و زای و صاد و دال و سین و جیم مانند اذ تبرا و اذ زین اذ صرفنا و اذ دخلوا و اذ سمعتموه و اذ جعلنا قوله فاظهارها اظهار میکنند اذ را ذال اذ را در نزد آن شش حرف مذکور و خلاد اظهار میکنند در نزد جیم فقط و در باقی ادغام و باقیان ادغام میکنند خلف ذال اذ را در تا و در دال و در چهار حروف دیگر اظهار و ابن ذکوان ذال اذ را در دال فقط در باقی اظهار پس ح ول در جمیع ادغام قوله حروف ذال قد را در آنها ادغام و اظهار میکنند هشت اند س ذ ض ظ ز ج ص ش مانند و لقد جاءکم و لقد ذرانا و لقد ضل و لقد ظلم و لقد زینا و لقد جعلنا و لقد صرفنا قد شغفها قوله اظهار کرده اند این حروف هشتگانه را در نزد دال قد ن ب و د و ادغام کرده است ج در نزد ضاد و ظا و در باقی اظهار قوله ادغام کرده است م ر دال قد را در نزد ضاد و ظا و زای و ذال و در چهار دیگر اظهار قوله آمده است خلاف از هر در و لقد زینا در الملک یعنی باظهار و ادغام و مثلهم اظهار میکنند لقد ظلمک در سوره ص و در باقی ادغام پس ح و ش که باقی اند در مجموع ادغام قوله یعنی تا رتانیث ساکنه را اظهار و ادغام میکنند در شش حروف س ث ص ز ظ ج مانند انبتت سبع کذبت ثمود لهدمت صوامع خبت زدناهم کانت ظالمة نضجت جلودهم قوله اظهار کرده اند تا ر تانیث را در نزد شش حرف د ن ب و ادغام کرده و رش تا را در نزد ظا فقط و در باقی اظهار قوله اظهار میکنند ک تا ر تانیث را در نزد سین و جیم و زای و در باقی ادغام قوله اظهار کرده است هشام لهدمت صوامع را در نج و در قا دا وجبت جنوبها هم در نج ابن ذکوان را خلافست یعنی ادغام و اظهار هر دو دارد پس ح و ش در همه ادغام کنند قوله لاختلاف کرده اند در اظهار و ادغام لام هل و بل در نزد هشت حروف تا ثا ظا زای سین نون طا ضاد و حروف تا مخصوصست بهل مانند هل ثوب و لام هل و بل مشترک اند در ادغام تا و نون مانند هل تری بل تاتیهم هل نحن و بل نحن و بل مخصوصست به پنج حرف باقی مثل بل طبع بل زین بل سولت بل طبع الله بل ضلوا قوله ادغام کرده است کسائی لام هل و بل را در نزد حروف هشتگانه و ادغام کرده است حمزه در نزد ثا و تا قوله ادغام کرده است خلاد بل طبع را در نسا بخلاف یعنی اظهار نیز دارد قوله ادغام کرده است ابو عمرو لام هل را در دو موضع هل تری من و فهل تری در الملک و الحاقه قوله و اظهار میکنند هشام لام هل و بل را نزد نون و ضاد هر جا که واقع

قوله وادغم

تاء التانیث

و ابو ث م

بچهار

شوند و در رعد بل تستوی را نیز اظهار میکنند و در باقی ادغام **باب**
در اتفاق ادغام اذ و قد و تاء تانیث و لام هل و بل قوله بعض خلاف فی تبت در
ادغام ذال اذ در دالی دیگر مثل اذ ذهب و در ظاء مثل اذ ظلموا و بعض خلاف فی تبت
در ادغام دال قد در نزد تا مثل و قد تعلمون و لقد ترکنا و در نزد دال مثل فقد دخلوا
قوله و خلاف فی تبت در ادغام تا در تا تبت در نزد تاء مثل ربحت تجارتهم و در
دال اجیبت دعوتکما و در طاء قالت طائفة و بعض خلاف تبت در ادغام لام
هل و بل در نزد راء و لام مثل بل لا و هل لنا و بل ربکم و مثال لام هل در را در قرآن
نیامده و لام مثل از این قبیل است مثل قل ربی قل لکن قوله چون دو حرف
از یک جنس بیکدیگر رسند و حرف اول ساکن باشد همه قرا متفق اند در ادغام
آن خواه در یک کلمه باشند و خواه در دو کلمه مثل یدرککم و فلا یرفث و لا یغتب
بعضکم و ما ننذران و این وقتی باشد که حرف اول مد نباشد مثل قالوا و ما لنا که در اینجا
اظهار واجب است **باب** در ادغام و اظهار حروف قریب المخرج قوله ادغام
میکنند خلاد و کسائی و ابو عمرو باء مجزوم را در فاء در پنج موضع یعنی یغلب فسوف
در نساء و ان تعجب فعجب در رعد اذهب فمن در سبحان و قال اذهب فان در طه
و من لم یتب فاولئک در حجرات اما خلاد در حجرات دو وجه است ادغام و
اظهار قوله ادغام میکنند ابو الحارث از کسائی لام یفعل را در حالتی که مجزوم
باشد در ذال ذلک در شش موضع در بقره و من یفعل ذلک و در آل عمران و در
نساء دو جا و در فرقان و در منافقون و ادغام میکنند کسائی فاء مجزوم را در
با در یک موضع در سبا ان نشأ نخسف بهم بس دیگران در همه با اظهار خوانند
قوله ادغام میکنند ... وجه ذال را در تا در عذت بربی در مومن و در
دخان و در فنبذتها در طه و ادغام میکنند ... و لی ورش تا را در تا در
اورثتموها در اعراف و زخرف و باقیان در مجموع اظهار میکنند قوله ادغام
کرده است دوری بخلاف و سوسی بلا خلاف راء مجزومه را در لام مثل واصبر
لحکم و یغفر لکم قوله اظهار کرده اند حفص و قالون ... نون را از
یاسین و از نون در نزد واو و القرآن و واو و القلم و باقی ادغام میکنند بلکه
ورش در نون و القلم ... اظهار است قوله ... میکنند ... و ثا
حاد را از ذال ذکر در مریم و اظهار میکنند تا را در نزد ثا در لفظ لبثت و
لبثتم و دال را در نزد تا در وس یرد ثواب هر جا که واقع شود باقیان با ادغام

قوله اظهار میکنند نون طس را در نزد میم در شعرا و قصص و اظهار کرده
اند حفص و ابن کثیر ذال اذ را در تا در اتخذتم و اتخذت و هر چه از این مشتق است و دیگران
ادغام میکنند قوله اظهار کرده اند با را در نزد میم در ارکب معنا بزی و قالون بخلاف
از هر سه شان و ابن عامر و خلف و ورش بلا خلاف و اظهار کرده اند ثا را در نزد
ذال در یلهث ذلک در اعراف هشام و ابن کثیر و ورش بلا خلاف و قالون بخلاف
و دیگران ادغام کرده اند قوله یعذب من یشاء در بقره با اظهار با و مجزوم در نزد
میم از ابن کثیر بخلاف و ورش بلا خلاف **باب** در بیان احکام نون ساکنه
و تنوین و احکام ایشان اظهار و ادغام و اخفا و قلب است و فرق میان ادغام و اظهار آنکه
در ادغام تشدید است در اخفا نیست و بعضی گفته اند که هست قوله اتفاق جمله قراء است
بر ادغام نون ساکنه و تنوین در لام و در را از بی غنه و در یا و میم و واو با غنه مثال
و ادغام کرده است خلف نون و تنوین را در نزد واو و یا بی غنه قوله اتفاق کرده اند
قرا بر اظهار نون ساکنه در نزد واو و یا وقتی که بیکدیگر رسند در یک کلمه مثل بنیان و
صنوان و قنوان و دنیا از جهه آنکه ملتبس نشوند بمضاعف در حالتی که ادغام
کنند و صنوان و دنیا گویند از ایشان معلوم نگردد که در اصل واو است یا دو یا یا نون و نون
است و واو و یا نوشته و یاک در یکدیگر ادغام کرده اند قوله اظهار کرده اند نون ساکن
و تنوین را در نزد حروف حلقیه شش گانه از برای جمیع قراء و آن همزه است و ها و حا
و عین و غا و خا خواه در یک کلمه یا در دو کلمه بهم رسند مثال ظاهر است قوله قلب میکنند
همه قرا نون و تنوین را بمیم وقتی که بباء رسند خواه در یک کلمه و خواه در دو و اخفا
کرده اند نون ساکنه و تنوین را در نزد باقی حروف با غنه **باب** فتح و اماله و
میان اللفظین و اماله کبری را اضجاع گویند و اماله صغری را بین اللفظین قوله اماله کرده اند
الفی را که منقلب باشد از یا اگر خواهی که الف اصل الف یا باشد قوله اگر خواهی که این
الفات منقلب از یا از اسما را بشناسی بس تثنیه کن تا ظاهر گردد که از ذوات
الیا مانند فتی و عمی که چون تثنیه کنی فتیان و عمیان گویی بخلاف عصا و سنا
که اینجا عصوان و سنوان گویی قوله و اگر این الفات ذوات الیاء از
افعال باشد بس نسبت ده این افعال را بنفس خود مثل رمی و سعی که چون نسبت دهی
بنفس خود یا مخاطب خود رمیت و سعیت گویی بخلاف دعا که دعوت
گویی و در هدی و اشتری هدیت و اشتریت قوله اماله کرده اند در مجموع

الفاتی نیز که از برای تانیث بود و بهر حرکتی که جاری باشد موزون فعلی
خواه بفتح فا و خواه بضم فا و خواه بکسر فا در والف تانیث موجود است پس ش
ازرا اماله کنند باشد دعوی و انثی و ذکری بدلیل تثنیه که دعویان و انثیان و
ذکریان میگویند و آنچه بروزن فعالی باشد بضم فا یا بفتح فا مانند الیتامی و
کسالی و نصاری و اساری پس ش همچنان اماله کرده اند قوله و همچنین اماله کرده اند
ش اسمی که مستعمل بود در استفهام مانند انی که بمعنی کیف باشد و در لفظ
متی شرطیه و استفهامیه نیز و در عسی نیز و در بلی نیز قوله واقع گردانیده اند ش
اماله را در هر کلمه که در مصحف بیا نوشته باشد و اگرچه که الف او منقلب از یا نباشد
مثل الضحی و سجی و ضحیها و طحیها و تلیها که ذوات الواو اند مگر یک اسم و یک فعل و
سه حرف که اگرچه بیا نوشته اند اما اماله شان نمیکنند و اینها آن اند هر جا
که واقع شوند و ما زکی منکم من احد در نور و الی و حتی و علی قوله هو فعل لا
مزید فیه خواه چهار حرفی باشد یا بیشتر پس ش ازرا اماله کرده اند مانند زکیها
و انجیه الله من النار و اذا ابتلی ابرهیم و مانند ان قوله و لفظ احیا
اگرچه ثلاثی مزید فیه است لیکن ش با هم وفی ازرا اماله میکنند که واقع باشد

فتح خالص قوله هر توبه که با ید فعل ماضی سه حرفی خواه متصل باشد بضمیر یا متصل نباشد اماله میکند حمزه مکر واذ زاغت الابصار در الاحزاب وعنهم الابصار در ص که اماله نمیکند و این افعال ماضیه ممالة ده کلمه اند خاب و خافوا رضاقد و حاق وطاب لکم و زاغوا و جاء و شاء و زاد قوله ابن ذکوان موافقه حمزه میکند در اماله جاء و شاء و زاد و زادهم و زادوهم و هرچه ازین لفظ باشد بلا نکرار فزادهم الله مرضا که اینجا اماله فقط است فزاد و صحیح اماله میکند در بلی ران قوله دوری از کسائی و ابوعمرو اماله میکنند هر الفی متوسط را که واقع باشد این الف پیش از راء متطرفه مکسوره خواه بعد از راء ضمیر باشد یا نه قوله باشد ابصارهم و عاقبة الدار و حمل الحمار و الی الکفار و النار و الاخیار و امثال آن قوله دوری از کسائی و ابوعمرو اماله میکنند لفظ الکافرین بلام تعریف و کافرین بلا لام هر وقتی بیا باشد در جمله قرآن و هار را اماله کرده اند در توبه هر بخلاف ذوص ح ب بخلاف قوله و اماله کرده است دوری از کسائی کلمه جبارین در مائده و شعرا و للجار ذی القربی و الجار الجنب یا در نسا و مجموع اینها را از انجا که هر را متطرفه مکسوره است ورش تا اینجا همه بین بین فقط میخواند و در جبارین و الجار از ورش دو وجه است بین بین و فتح و حمزه موافق ورش کم میکند در اماله دار البوار در ابرهیم و القهار در ابراهیم و مومن قوله اماله هر الفی که در کلمه باشد که در ان کلمه راء مکرر بود باشد الابرار و الاشرار قراة ابوعمرو و کسائی است و ورش و حمزه اماله بین بین است در ابکر قوله اماله انصاری الی الله در ال عمران و در صف از ان دوری است از کسائی و بعضی اماله و سارعوا الی در ال عمران و نسارع در قد افلح و الباری در حشر و بارئکم دو موضع در ابقره از دوری است از کسائی قوله و لفظ اذانهم و طغیانهم و یسارعوا و اذاننا و الجوار هر جا که واقع شوند اماله میکند دوری مذکور و کسائی اماله کرده اند یواری سوأة اخیه و فاواری سوأة اخی در مائده هم از دوری بخلاف قوله ذریة ضعافا در نسا و آتیک به دو موضع در نمل خلاد این هر سه را به اماله میخواند بخلاف و خلف نه خلاف و مشارب در یس و من عین انیه در غاشیه هشام هر دو را باماله میخواند قوله هشام باماله میخواند و لا انتم عابدون دو موضع و لا انا عابد را در کافرون قوله و اختلاف کرده اند از ابوعمرو در اماله لفظ الناس که اینجا که سقف مجرور باشد پس بعضی اماله کرده اند و بعضی فتح پس دو وجه باشد اما همه مصنفان تصریح نموده اند که اماله از دوری تنهاست پس دوری را دو وجه باشد اماله و فتح و سوسی را فتح فقط قوله اماله کرده است ابن ذکوان لفظ حمارک در بقره و الحمار در جمعه و من بعد اکراههن

در نور و لفظ المحراب و عمران هر جا که واقع شود و کلمه الاکرام دو موضع در الرحمن قوله اگر کرده در پیش کلمه مذکور از ابن ذکوان خلاف کرده اند که در لفظ المحراب هر جا که مجرور باشد و آن فی المحراب است در ال عمران و من المحراب در مریم که در ان از و اماله فقط است قوله بدان که هر جا که سکون عارض میشود در وقف مانع اماله لفظی نمیگردد که از ان از برای کسره که متصل بعد از الف واقع است اماله کرده اند مثل الابرار و النار و الناس یعنی نکویی که اماله از برای کسره میکنند و چون وقف کردند کسره که موجب اماله بود زایل گشت پس اماله بحکم اماله باشد زیرا که سکون عارض است و هرچه عارضی بود اصول را متغیر نکرداند قوله هر الفی که واقع باشد این الف پیش از حرفی ساکن که این الف را در وصل اماله نکنند پس تو وقف کن برین کلمه که الف در انست بآن طریقه در اصول قرا مقرر گشته یعنی اماله کن از برای انکسی که اماله میکند و فتح بخوان از برای انکسی که اماله نمیکند و اماله بین بین کن از برای انکس که بین بین میخوانند در الفی که پیش از و راء باشد اختلاف کرده اند در اماله او از سوسی در حالت وصل یعنی بعضی اماله روایت کرده اند و بعضی فتح پس دو وجه باشد قوله مانند موسی الهدی و عیسی ابن مریم و القری التی و ذکری الدار و این دو مثال آخرین آنست که سوسی را دو وجه است در وصل قوله بدانکه در بیت مراد از تفخیم فتح و از ترقیق اماله یعنی هر ان کلمه منون که اماله در و ممتنع است از برای تنوین چون بر و وقف کنند و الف محذوف باز گردد در و دو وجه است پس بعضی اماله روایت کرده اند از جهت آنکه مانع اماله که تنوین بود زایل شد و بعضی فتح روایت کرده اند زیرا که الف عوض از تنوین است نه بدل از یاء و وجه دیگر این منون موقوف علیه را در حالت رفع و جر باماله خوانده اند و در حالت نصب بفتح شاطبی در منع آورده و لیکن اهل اداء گفته اند که این که دو وجه خوانند مذهب نحویان است و مذهب قرا اماله تنها است قوله یعنی مسمی و مولی مرفوع الحمد لله انه اذ یتجانکم و اجل مسمی عنده و لا یغنی مولی و مجرور مثل الی اجل مسمی و عن مولی و لیکونا من الصاغرین در ال عمران و تترى کلما در المومنون در قراءة ابی عمرو مثال منون منصوب اند تا ب در اماله ها رتانیث در مذهب کسائی در وقف که آن در وصل تامی شد قوله اماله کسائی در ها تانیث است

حرف وقف کنند بران و حال الف ما قبل او یکی ازین ده حرف که مذکور خواهند گشت
نباشد و نیز ما قبلش یکی ازین چهار حرف دیگر که مذکور شوند نباشد زیرا که این
چهار حروف چند شرطهست که مذکور خواهند امد قوله یعنی این حروف
ده گانه که ناظم استثنا کرده این چهار کلمه انها را در خود جمع کرده و حروف ده گانه
اینست ح ق ض غ ا ط ع ص خ ظ و مثال انها ان النطیحه است الحاقه
قبضه بالغه الصلوع بسطه القارعه خصاصه الصاخه موعظه و معنی
لغوی این چهار کلمه اینست که سزاوارست که عذاب کنند عاصی را که فرو گشته
در معصیه و مثال ماقبل ها تانیث حرفی از حروف اکهر که آن همزه
و کاف و ها و راء است باشد و ما قبل این حروف یاء ساکنه یا کسره باشد کسائی
ازان اماله میکند مانند خطیئه و الملائکه و خاطئه و الآخره و فاکهه و مثال ها که ما قبل
او یاء ساکنه باشد در قرآن نیامده اگر بودی مثل وجیهه بودی پس اگر ما قبل این حروف
ساکن و کسره نباشد اماله نکند قوله و اگر در میان کسره و میان یکی ازین چهار حروف
ساکنی واقع شود این ساکن مانع اماله نگردد و حروف اکهر ضعیف میشود از تحمل اماله
وقتی که این حروف بعد از فتح یا ضم واقع باشد مثل التهلکه و الشوکه و بررة و محولة
و چهار مثال آورده دو ازان ساکن که در میان کسره و حرف اکهر واقع است یعنی اللعبة
و وجهة و دو ازان شد ساکن یعنی وان یمکن منکم ما ئة در انفال و الالهه در نحو و شوا و سی و ق
قوله یعنی از اهل ادا حکم را عام کرده اند و مجموع حروفی که از پیش رفت از کسائی اماله
کرده اند غیر از الف مانند الحیوة و الزکوة زیرا که اگر در ینها اماله کنند اماله الف باشد نه اماله
هائیست هر کسی که خواهد که میان هر دو روایة راجح کند هر کدام یکی ازان نه کلمه حرف باشد دو
وجه میخوانند و اگر ما قبل حروف اکهر یا یا کسره باشد اماله تنها میخوانند اگر این هر دو نباشد دو وجه
میخوانند و در باقی حروف اماله تنها میخوانند والله اعلم باب در بیان اماله
راء است قوله ورش ترقیق میکند هر راء که پیش ازو یاء ساکنه یا کسره
باشد مانند کثیرا و غیر و حیران و لا ضیر و فالمغیرات و قدیرا یا آنکه پیش ازو کسره
اصلی باشد که این کسره را از کلمه جدا نتوان کرد مانند الاخره و فاقر و فاصرات
بخلاف برئیکم و بروح و حرفی ساکن که واقع شود میان کسره و میان راء ورش ازان فاصله
نمی شمارد و آن را ترقیق میکند مانند اکراه و سدره و لعبره مگر آنکه این ساکن فاصل
حرفی از حروف استعلا باشد ازان تفخیم کند مانند قطرا و اصرهم و قطرتا که

این حروف استعلا خا بود که ورش ازان ترقیق میکند مثل اخراج قوله این مسئله
مخالف اصل ورش است یعنی ورش تفخیم میکند هر راء که در اسم عجمی باشد و اگر چه ما قبل
او مکسور باشد مانند ابرهیم و اسرائیل و عمران و ارم ذات العماد و اسم عجمی حقیقی است
قوله و همچنین ورش تفخیم میکند هر راء که واقع گردد در کلمه که راء در و مکرر باشد مانند فرارا و ضرارا
و اسرارا و مدرارا قوله و این قسم دیگر هم مخالف اصل اوست یعنی تنها داخل شده
اداآت که ورش تفخیم کرده لفظ ذکرا و سترا و وزرا و انجه مانند اینها بنت از انها نیز
واقع است حرفی ساکن در میان راء مفتوح منون و در میان کسره غیر از کلمه صهرا در فرقان
که بعضی ازانها که لفظهای دیگر را تفخیم میکنند ازان ترقیق کرده اند قوله و دو اوجه ورش
بهر ترقیق میکنند راء اول را از ترمی بشرر از جهة کسره راء دوم و این نیز مخالف اصل
اوست قوله و بعضی از قرا قبول کرده اند لفظ حیران را در انعام بتفخیم از ورش و این
نیز مخالف اصل است پس دو وجه باشد قوله و روایت کرده اند از ورش در احکام راء
غیر ازین مواضع که ذکر کرده شد مذهبی چند دیگر که شاذ است در اداء او ارتفاع
بان و مشغول کردن آن و بعضی ازان اینست که مانند ساحران و طهرا که تثنیه
است و مانند اقترام که بعد از الف همزه است و مانند سراعا که بعد از الف
عین است و مانند حذرکم و لعبره که میان کسره و راء ساکنی واقع است در بن
مجموع تفخیم میکنند و بعضی لفظ وزرا تفخیم میکنند هر جا که آید و غیر اینها بسیار
گفته اند قوله هر راء ساکن که واقع باشد بعد از کسره اصلی مانند فرعون و مریه
شرذمه و اصبر همه قرا ترقیق میکنند قوله و هر راء ساکن ما قبل مکسور که بعد از وی حرف
استعلا باشد همه قرا تفخیم کرده اند خواه که راء ساکن باشد و هیچ فاصله نباشد مانند لبالمرصاد
و قرطاس و فرقه و خواه که متحرک بود و فاصله الف باشد مثل الصراط و فراق و الفراق
و اعراضهم و واقع نشده است حرف استعلا درین نوع الا چهار حرف ص ض ط ق
که مذکور شد قوله حروف استعلا قظ خص ضغط و معنی لغوی این کلمات
اینست که اقامت کن در تابستان در خانه تنگ و این عبارة اشارة بدین معنی میکند
که قانع شو از دنیا به اندکی و قصد زینت آن مکن قوله و اختلاف کرده اند
در کل فرق از شعرا یعنی بعضی ترقیق میکنند از برای آنکه راء در میان دو کسره

واقع شد و بعضی تفخیم میکنند از جهه حرف استعلا قوله و تفخیم کن از همه قراء
هر راء که بعد از کسره عارضی واقع شود مانند امرأة و ارجعوا و ام ارتابوا و
الذی ارتضی و یا آنکه این راء بعد از کسره منفصل وقوع یابد مانند بروح القدس و الذی
ارتضی لهم و بربهم و الی ربک قوله هر راءی که بعد از کسره یا یای ساکن
ساکن یا متحرک واقع شود مانند مرجعکم و البحرین و مریم پس نیست قرا را هیچ
دلیلی محکم بر ترقیق آن راء اگر نا آن دلیل ظاهر شود قوله نیست هیچ قیاس راه علی در
قراءة دیگر تو بجا که البحرین ترقیق میکنند قیاس بر مثل خیر و ضیر [illegible] را نیز ترقیق
کردن و کنندی که او هیچ نه مرام است زیرا که هیچ فرقه نیست در میان آنکه راء مفتوح
واقع شود پیش از راء یا بعد از راء پس چون قیاس هیچ مدخلی در قراءة ندارد پس ملازم [illegible]
توان جبر اکرا ائمه ازرا بتشدید [illegible] قوله اجماع کردانو بر ترقیق راء در حال بودن او مکسور
در حالت وصل خواه که کسره لازمی بود مانند الریح و الغارمین یا عارضی باشد مثل انذر الناس
قوله و تفخیم در راء مکسوره در حال وقف بکنون از همه قراءات وقتی که پیش از راء او
ضمه باشد مانند ذُبُر و سُرُر یا فتحه باشد مانند منظر حذر و اگر پیش [illegible] باشد راء
مکسوره یا مضمومه یا مفتوحه اگر ماقبل او مکسور بود باشد منتصر و هو القادر و قدر یا
ماقبل او فتحه یا لا بود مانند من انصار و القرار یا ماقبل او یاء ساکنه بود مانند بشیر
و قدیر و نذیر همه قرا وقف میکنند بر هر یکی ازین اقسام ثلاثه بترقیق قوله و اگر وقف
کنی بر راءات اقسام ثلاثه بروم پس راءیکه در حالت وصل او را تفخیم است پس چون وقف
بروم کنی همچنین او را تفخیم کنی مانند انصار و هر راء که در حالت وصل ترقیق میکرد پس
مثل معتد در حکم وصل دارد قوله یعنی عمل کن تو در اصل که آن تفخیم است در راء آن
جیرکه غیر ازین مواضع است که تقریر رفت درین باب از بعض جهتی که موجب ترقیق
بود زیرا که ترقیق خلاف اصل است و چون سبب مفقود گردد البته رجوع باصل
باید کرد باب در بیان احکام لامات تغلیظ میکنند ورش هر لام
مفتوح را که ماقبل صاد یا طا یا ظا باشد و اگر این حروف مفتوح باشند یا ساکن
خواه لام میان کلمه باشد مثل صلاتهم و مطلع و خواه در آخر مثل ان یوصل و بطل
و ظل ظلموا و ورش را دو وجه است تفخیم و ترقیق در مانند طال و فصالا در تعرّد و
ان یصلحا در النساء از انها حایل میکرد الف که میان حرف استعلا و لام الف تفخیم

خواه متصل باشد و خواه منفصل

میکنند او را میکرد در وصل [illegible]

فی طال مصراع اول

از تو ان

وقفها مصراع دوم

از برای وقوع حرف استعلا و ترقیق از جهه الف فاصل قوله و مجلس خلافت از
ورش در تفخیم و ترقیق لام مفتوحه که در وقف ساکن گردد مانند ان یوصل و ظل
و بطل تفخیم از برای آنکه سکون عارضی است و ترقیق از برای آنکه لام مفتوحه
را تفخیم میکنند و اینجا ساکن است [illegible] اولا که اینجا تفخیم بهتر است قوله هر اسمی مفعول
یا فعلی که الف ایشان منقلب باشد از یا و پیش ازین الف لامی مفتوحه باشد
و پیش لام صاد حکم ایشان همه حکم طال و فصالا است که در ایشان دو وجه است
و تفخیم اولی و این قسم در قرآن شش موضع است مصلی در بقره و یصلیها در اسری
و یصلی النار در سبح اسم و تصلی در غاشیه و لا یصلیها در واللیل و یصلی در
انشقاق و سیصلی که در تبت قوله اگر کلمه چنین که ذکر رفت در آخر آیه واقع شوند
در آن سور یازده گانه ترقیق اولی است از ورش از برای مناسبه باقی اواخر آیه و
این در قرآن در سه موضع واقع است در قیامه و لا صلی و در سبح اسم فصلی و در اقرأ اذا
صلی قوله همه قرا ترقیق میکنند لام را از لفظ الله چون واقع شود بعد حرف مکسوره
خواه که لفظ الله متصل باشد بما قبل و خواه منفصل مثل بالله و لله و بسم الله و الحمد لله
و قل اللهم و تفخیم میکنند اگر ماقبلش مفتوح یا مضموم باشد مثل قال الله و رسل الله و
قالوا اللهم باب در بیان ذکر وقف بر آخر کلمات و اگر گویند حکم را عام
گرفته و ازین جا یک وقف بر الف مبدل از تنوین در کلمات منصوبه منونه در
باب انرا ذکر نکرده ملک ذکر روم و اشمام نفظ کردن جواب بگویم که شاید صاحب
تیسیر نموده و او نیز ذکر این قسم نکرده قوله اصل وقف سکونست و ترک حرکه و لفظ وقف
از وقفت عن الامر مشتقست یعنی باز ایستادم از کار پس وقف از حرکه ترک تحرک
بود قوله و در نزد ابو عمرو کوفیان در وقف روم و اشمام میکنند قوله بیشتر
مشایخ قرآن یا مشایخ قراء آن مشایخ که اهل الله اند مردم راه یافته اند [illegible] علم ایشان
همه جا نحو در راههای بیابان راه را بمقصد خود می برند ذکر اند روم و اشمام را از برای باقی
قراء اولی جبر که تمسک بان نمانند و لیکن نصی از ایشان وارد نشد از [illegible] قوله روم آنست
که در حالت وقف بشنوانی کسی را که نزدیک تو بود در گوش بانک کرده باشد حرکه حرف موقوف
علیه را به آوازی پنهان ضعیف خاصه در ضمه و کسره اند که گویا درباید [illegible]
و اشمام آنست که با هم آوری تو هر دو لب خود را پس ترک انا که حرف متحرک را ساکن

و عارضی را اعتبار نیست هم

افضل و هم

زیرا که ورش سر آیه را اماله میکند تا خلاف [illegible] هم [illegible]

[illegible]

روم القصد و الطلب

و اعطاء [illegible]

[illegible]

کرده باشی در حالتی که در نزد اشمام کردن هیچ آوازی نباشد که تا از ضعیف کرد اشتر
بلکه اشمام اشاره است بحرکت از غیر آواز دادن چنانکه گفته اند که اعمی در نیابد اما
اصم در یابد بعکس روم و لیکن روم و اشمام وارد است در مضموم مانند قبل و من بعد
و در مرفوع مانند عذاب عظیم و نستعین و روم در مکسور نیز در می رود مانند هو لاء
و در مجرور نیز مثل یوم الدین و لیکن جایز نمی دارد هیچ قاری از قراء روم در مفتوح مانند
ان الذین و در منصوب نیز مانند ان الله و نزد سیبویه استعمال کرده میشود روم در همه حرکات
اعراب و بنا و لیکن نکرده اند حرکات سه را که انواع آن منع است و هم نمیشد ضم و
رفع و کسر و جر از برای هیچ جز نکرار برای آنکه تا دلالت کند بر حرکتی لازم که منفصل می کرد
کلمه از آن حرکت بسبب اختلاف عوامل که بر سر آن در می آیند و همچنین تا دلالت کند بر حرکت اعراب
که از کلمه منتقل میگردد بسبب اختلاف عوامل و از برای آن حرکت اعرابی و بنایی یا هر دو ذکر کرد اگر
یکی را ذکر کردی و یکی نکردی خوف آن بودی که تصور کرده شد که روم و اشمام در آن قسم دیگر نیست و که
در نمی رود روم و اشمام در تا تانیثی که در وقف بها شود مانند رحمة و نعمة و همچنین در میم جمع در
نمی رود نیز در حرفی که میم را در وصل بواو کرده باشند یا از پس میم ساکن باشد و بعضی از ان برین دو
قسم وقف کنند مثل علیکم و منهم و انتم الاعلون و در حرکت عارضی نیز در نمی رود مانند قل
اعبدوا الله و ان اعبدوا الله و لیکن اشباع نموده اند قومی از اهل ادا از روم و اشمام در هار
ضمیر مضموم که ما قبل وی مضموم باشد مانند قبله یا ما قبل او ضم بود یعنی واو مثل عقلوه و
در هار ضمیر مکسور که ما قبل او کسره باشد مثل من ربه یا ما قبل او یا باشد مانند فیه بخلاف هار
ضمیری که ما قبل او مفتوح بود مانند هذا و گروهی روم و اشمام در وی جایز اند و قومی دیگر دیر اند
وجهی که محلل روم و اشمام است در جمیع احوال مذکوره قیاس بر دیگر حروف باب
در بیان وقف است بر کلمه چند که در مصحف عثمانی رض یای کلمه نوشته مثل قوله ابو عمرو
و نافع و کوفیان وقف میکنند بر متابعت خط مصحف عثمانی رض در وقف منظر میشود
قاری از برای انقطاع یا از جهت برای امتحان یعنی وقف میکنند بر رسم از برای آنکه تا
دلالت کند برآنکه این کلمه چگونه نوشته شده است در مصحف عثمانی رض مثل انکه رحمت
و نعمت که بتا نوشته وقف بران میکنند تا معلوم شود که بتا نوشته و همچنین در دو
دو کلمه که موصول نوشته باشند یا مفصول مثل یومهم الذی یوعدون و یومهم
علی النار وقف بران میکنند تا دانسته آید که از آن اول موصول است و ان دوم مفصول
کوله و بر کرده اند و منع داشته اند وقف را بر مرسوم ابن کثیر و ابن عامر و اکثر
که وارد نشده است از ایشان هیچ نصی و بدانکه مرسوم یا متفق علیه باشد

ماند ویمح الله الباطل در شوری و یدع الانسان در سبحان که وقف بر اینها بلا
حذف واو است باجماع و یا مختلف فیه بود مثل عماکه در همه قرآن موصول است الا در
اعراف عن ما نهوا و مانند اینکه در مجموع قرآن متصل است و الا و ان ما نرینك در
رعد که اینها هر دو مقطوع اند قوله چون باشد هار تانیث مکتوب بتا ابن کثیر و ابو عمرو
و کسایی وقف میکنند بر آن تا بها مانند امرات و رحمت و سنت و لعنت و قرت
و ابنت و العرفت و ماننداین قوله همه جا وقف بها است از برای اینکه مذکور
الا در افرایتم اللات در و النجم و لفظ مرضات هر گونه بیاید خواه منصوب خواه
مجرور خواه مضاف بسوی مرضاتی و لفظ ذات از ذات بهجة در نمل و لات حین
در صاد که در اینها هم وقف بها است کسایی فقط و بزی موافقت کسایی میکند در
وقف بر هیهات بها و دیگران بتا قوله دوک یا ابت هر جا که واقع شود
وقف بها میکنند و باقیان بتا و لفظ کاین هر جا که واقع شود ابو عمرو وقف بر یا
میکند یعنی کاین و باقیان بر نون قوله وقف میکند ابو عمرو سه خلاف و کسایی
بخلاف بر ما از قوله تعالی مال هذا در فرقان و مال هذا الکتاب در الکهف و
فمال هولاء القوم در نساء و فمال الذین در سال سایل و دیگران بر
مال قوله وقف میکند ابو عمرو و کسایی در یا ایها الساحر در زخرف و ایه المومنون
در نور و ایه الثقلان در الرحمن به الف و دیگران بغیر الف در این سه موضع لاغیر قوله
و مضموم میکرد ابن عامر هار را از اینها در این مواضع ثلاثه در حالت وصل پس میگوید
یا ایه الساحر از برای اتباع حرکه هار حرکه یا را قوله وقف کن نزد غیر کسایی و
ابو عمرو بر ویکانه و ویکان الله هر دو در قصص بر آخر کلمه چنانچه نوشته شده
قوله و وقف کن از برای کسایی بر یا در وی زیرا که وی نزد او یک کلمه است و وقف
کن از برای ح بر کاف ویلک زیرا که ویلک نزد او کلمه مستقله است قوله وقف
میکنند حمزه و کسایی بر ایا از قوله تعالی ایا ما تدعوا در سبحان و غیر ایشان وقف
میکنند بر ما ایا ما قوله وقف میکند کسایی بر وادی از قوله تعالی علی واد النمل
در نمل بیا و دیگران بغیر یا قوله وقف کن بها و سکت بر ما و استفهامیه که الف
او محذوف باشد از جهة دخول حرف جر بر او از برای بزی از ابن کثیر و لیکن بخلاف
مانند فیمه و ممه و عمه و لمه و بمه در فبم تبشرون و مم و عم و لم و بم یرجع و

متبرک ها وقف میکنند باب یاءات اضافه در احکام یاء متکلم و اکثر بعضی
مفعول واقع اند مانند لیبلونی امایبا و متکلم را تغلیب میدهند زیراکه او بعد است
قوله یاء اضافه در لام الفعل است و از آن جهة این اختیار فرموده تا بیرون کند
آخر اصلی از حروف کلمه از آنهایی که وزن کرده میشود با فعل ماضی مانند اتقی
الحی و اوحی الیّ یا با فعل مضارع مانند امرمن یاتی ایما و منظر اتهتدی و
قل ان ادری یا با اسم مانند الداعی والمهتدی و الزانی قوله و یعنی ثبت یاء اضافه
از نفس اصول کلمه و از آن جهة این گفت که تا بیرون رود حرف آخر اصلی از آنها
که وزن کرده نمیشود مانند الذی عالتی و اللائی و ماهی و مانند آن قوله نشانه
یاء اضافه آنست که همجا نه حرف ها و کاف زیاده می باشد او نیز زیاده میباشد
دیگر آنکه یاء مضاف الیها واقع میگردد همجا بجا ایشان هر دو میباشند و یک نشانه دیگر
آنست که اگر بجای این یا کاف یا ها را در او رند معنی نیکو بود مانند اجرک
اجرک یا اجری گویند نیکو است بخلاف ادری که ادریک و ادریه نیکو نیست
پس فرق ظاهر شد قوله خلاف قراء در دویست و دوازده یاء اضافه است و
صاحب تیسیر ۲۱۲ میگوید از آن جهة که او ربنا اشتباه در نمل و فبشر عبادی الذی
در زمره یاءات اضافه میگرد و صاحب قصید از یاءات زواید زیرا که در
مصاحف هر دو یا محذوف اند قوله مواضع مختلف فیها شش قسم اند زیرا که این
یا بعد از همزه قطع بود و این همزه یا مفتوح یا مضموم یا مکسور بود و یا بعد از همزه
وصل بود و او نیز یا بلام تعریف بود یا بلا لام و یا آنکه بعد از همزه خود نباشد
قوله در بیان قسم اول از اقسام سته از ۲۱۲ یاء که ذکر رفت نود و نه یا آنست که بعد
از او همزه مفتوح می آید سما اینها را مفتوح میکرد اند مگر موضعی چند که از این اصل
خارج میشوند قوله بیج خلاف نیست در سکون این چهار یا که ذکر کرده بعد از اینها
همزه مفتوح است یکی از آن ادنی انظر الیک در اعراف و الا تغفر لی الا در
براة در فاتبعنی اهدک در مریم فوحنی اکن در هود قوله شروع است در بیان مواضع که
کو استثنا کرده یعنی ذرونی اقتل در مومن و ادعونی استجب لکم در مومن و فاذکرونی اذکرکم
در البقره میکرد اند مفتوح یا از این سه موضع که فقط قوله مفتوح میکرد اند ورش و
بزی او زعنی ان در نمل و احقاف و دیگران بسکون قوله لیبلونی ا انکر در نمل و سبیلی ادعوا
در یوسف بفتح نافع و این مت یا بفتح میخواند نافع و ابوعمرو انی اراک اعصر و انی اراکم
احل و باذن لی ابی ام در یوسف و ضیفی الیس در هود و یسرلی امری در طه و من دونی
اولیاء در الکهف و اجعل لی آیه در آل عمران و در مریم و چهار یاء را اجرهم بفتح میخوانند

و لکنی اریکم در هود و در احقاف و من تحتی افلا در زخرف و انی اریکم در هود قوله فطرنی
افلا در هود مفتوح میکرد اند نافع و بزی قوله عرض بفتح لیحزننی ان در یوسف و انعدانی
ان در احقاف و حشرتنی اعمی در طه و تأمرونی اعبد در زمر قوله یاء ما الی چند که
کسی بر بدل او سما زیاده میشود سبی سما و ابن ذکوان بفتح میخوانند از هطی عن در هود
و سما و ل مالی الحکم در مومن و سما و کی یا در لعلی را بفتح در شش موضع لعلی ارجع در
در یوسف و لعلی اسکم در طه و قصص و لعلی اعمل در مؤمنون و لعلی اطلع در قصص و لعلی
ابلغ المومن قوله معی ابدا در توبه و معی او در ملک بفتح سما ع قوله عندی اولم
در قصص ابوعمرو و نافع را خلاف و ابن کثیر بخلاف بفتح یا و باقیان در این جمله بسکون
قوله دیگر شروع است در اقسام دوم از اقسام سته که بعد از یا همزه مکسور است
یعنی نجاة و ثمرنا از اصل شصت و یک یا که بعد از وی همزه مکسوره می آید حق اینها را بفتح میخوانند
الا الذ و لیکن شاید که کسی منفرد با این حکم یا نباده گردد با ایشان در این حکم و از برای
آن قید را نیاوردیم که نه یار دیگر آنست که هیچ خلاف در سکون ایشان نیست قوله
بفتح میخواند نافع بناتی ان در حجر و انصاری الی در آل عمران و صف و بعبادی انکم در
شعرا و لعنتی الی در ص و انجد بعد ها ... از آن شامی آید ستجدنی ان شاء در الکهف و
قصص و الصافات قوله بفتح میخوانند و من اخوتی ان در یوسف و یدی الیک بفتح
حق و ع در مایده و لهم بفتح یار رسلی ان الله در المجادله قوله یاء امی الهین در
مایده و اجری الا هر جا که در قران واقع شود صحیحه د بسکون میخوانند پس دیگران بفتح
قوله بسکون یار دعایی الا در نوح و آبای ابراهیم در یوسف از کوفیان پس باقیان
بفتح قوله و حزنی الی الله در یوسف و ما توفیقی الا بالله در هود بسکون ابن کثیر و کوفیان
قوله سما قرا ساکن میکرد اند یاء بعد قتی انی در قصص و انظرنی الی یوم در اعراف و حجر و ص
و اخرتنی الا در منافقون و درستی انی تعب در احقاف و تهایدعونی الیه در یوسف و تدعوننی
و تدعوننی الیه هر دو در المؤمن قوله دیگر شروع است در بیان قسم سیوم و آن یاء
است که بعد از ان همزه مضموم بود و آن ده موضع بود انی اعیذها در آل عمران و
انی ارید و فانی اعذبه هر دو در مایده و انی امرت در انعام و در زمر و عذابی اصیب
در اعراف و انی اشهد در هود و انی اوفی الکیل در یوسف و انی القی الی در نمل و انی
ارید در القصص بفتح میخوانند نافع و باقیان بسکون و در یاء بعهدی اوف در البقره

داتونی فاتوع در الکهف بسکون برای جمیع قرا قوله بیان قسم چهارم که بعد از وهمزه وصل است یعنی مجموع یا آنست متعلق فیها و واقع اند بیش از لام تعریف چهارده اند قوله اسکان این چهارده یا قرات حمزه است و حفص موافقه میکند با او در عهدی الظالمین در البقره قوله ابن عامر و کسایی موافق نماید با او در اسکان یا در قل یا عبادی الذین امنوا در ابراهیم و ابوعمرو و کسایی موافق کرده اند با او در یا عبادی الذین امنوا در عنکبوت و یا عبادی الذین اسرفوا در زمر قوله و ابن عامر موافقت میکند او را در اسکان یا در عن آیاتی الذین در اعراف قوله عدد این ۱۴ یا که در ایحاف است عبادی در سه موضع مذکور و دو عبادی الصالحون در انبیا و عبادی الشکور در سبا و معهدی و آیاتی مذکور شد و ان ارادنی الله در زمر و ربی الذی در بقره و آتنی الکتاب در مریم و اهلکنی الله در ملک و مسنی الضر در انبیا و مسنی الشیطان در ص و ربی الفواحش در اعراف قوله بیان قسم پنجم است که بعد از یا همزه وصل است در حالتی که از همزه منفرد است از لام تعریف قوله حفص مفتوح میکرد اند یا را اخی اشدد را در طه و اسمه اصطفیتک در اعراف و ابوعمرو بفتح یا در یا لیتنی اتخذت در فرقان قوله حالا بفتح یا در نفسی اذهب و ذکری اذهبا در طه و حق و بری بفتح یا ان قومی اتخذوا در الفرقان و سما بعدی اسمه احمد در الصف بفتح یا قوله بیان قسم ششم است که بعد از آن همزه اصلا نیست یعنی خلاف قرا در سی موضع است از این قسم قوله و شش یا در مجای را مفتوح میکرد اند بخلاف و غیر نافع مفتوح میکرد اند سه خلاف پس معلوم شد که ورش را دو وجه باشد فتح و سکون و قالون را سکون فقط قوله ح ع د وجهی لله در ال عمران و وجهی للذی در انعام بفتح یا و بیتی للطائفین در بقره و حج نیز حفص و نافع و هشام بفتح و مسنی موسا در نوح بفتح حفص و هشام قوله ان کرر شرکائی قالوا در فصلت و من و رایی و کانت در مریم و نافع و ح و ل ک ... در کاتبین بفتح نافع تلاف و بزی بخلاف که و محیای در انعام بفتح نافع تنها و ان ارضی واسعه در عنکبوت و صراطی مستقیما در انعام ابن عامر بفتح و مالی لا اری در نمل ... دل ر ن و دیگر الا یا ... شکان و لی نعجه و ماکان لی من علم هر دو در ص و ماکان لی علیکم در ابرهیم بفتح موضع حفص اول و لیس بی اسرائیل در اعراف و معی عدوا در براه و معی صبرا سه موضع در الکهف و ذکر من ... انبیا و ان معی ربی در شعرا و معی ردءا در قصص این مجموع حفص تنها بفتح یا ... و من معی من در دوم شعرا حفص و ورش بفتح و لیس معی ابی کلمهم در نعره و تومنوا لی فاعتزلون در دخان بفتح ورش تنها و ابوبکر یا عبادی لاخوف در زخرف

قوله

بفتح یا میخوانند و حساب و ابن کثیر بحذف یا و باقیان در حالا بسکون و لی فیها در طه بفتح ورش و حفص و مالی لا اعبد در یس بسکون یا از حمزه قوله باب یاءات زواید و این یا در اسما بمحذوف یا الام العلمی باشد مانند المنادی یا ماء اضافه باشد مثل دعائی یا در افعال بود مثل یاتی و خافون و دعاید از برای آنکه معزول گشته از آنکه بنویسند ایشان را در مصاحف قوله ثابت میدارند این یاءات زواید را در وصل و وقف د بخلاف د ل بخلاف و همچنین حمزه ثابت میدارد یا را در حال وصل و وقف در اول النمل اتمدوننی بمال و ثابت میدارند نافع و ابوعمرو این یاءات در وصل و حذف میکنند در وقف و باقیان بحذف در حالین و مجموع این یاءات محذوفه در رسم شصت و دو موضع اند قوله اذا یسر در والفجر و الی الداع در قمر و للجوار در شوری و انه الجن در الرحمن است و در کورت که بعد ایشان هر دو سیاتی است پس ممکن نیست اثبات یا در ایشان هر دو در حالت وصل و یوم یناد المناد در ق و ان یهدینی و ان یوتینی و ان تعلمنی این هر سه در الکهف و ان اخرتنی در اسری و الا تتبعنی در طه ثابت میدارند یا را در این الفاظ نه کانه سما و هر یکی بر اصل خود یعنی د در حالین و نافع و ابوعمرو در وصل و نبغ ما کنا در الکهف و یوم یات در هود حق د کسائی با یاءات در وصل و د در حالین و تقبل دعاء در ابرهیم ف و ح ح با یاءات در وصل و بزی در حالین و در تابعونی در المومن د در حالین و ابوعمرو و ب در وصل قوله و ان ترن انا در وصل الکهف با اثبات همچنین اند د در حالین و از ح ب در وصل و اتمدون در نمل با یاءات حق در وصل و د ف در حالین و یوم یدع الداعی در القمر با یاءات در وصل از ح ج و در حالین روایه هم ... در والفجر م با اثبات در حالین و ج در وصل و قنبل نیز با اثبات یا میخواند در حالین ... یا را در وقف حذف یاء ... ثابت میدارد نافع یا را اکرمنی و اهاننی در والفجر در وصل و بزی در حالین و حذف این هر دو یا از ابوعمرو اعدل است از اثبات پس از اینجا معلوم شد که او را حذف و اثبات هر دو باشد اما حذف بهتر قوله ثابت میدارند یا را در حالتی که یا مفتوح باشد در قول تعالی فما آتانی الله در نمل ع ا ح در حال وصل و در حال وقف ... است بیان ایشان در حذف و اثبات یعنی ایشان هر سه یا را در وقف هم حذف و هم اثبات باشد و ورش در حال وقف بحذف میخوانند بر اصل خود و ثابت میدارند یا را

قول

درکالجواب در سبا و فیه والبادی در الحج د در حالین و ج ح در وصل
و حق باثاب در فهو المهتدی در سبحان و الکهف در وصل و من اتبعنی
در آل عمران باثبات در وصل از حق و ح کیدونی در اعراف باثبات در وصل
از ابوعمرو و هشام در حالین بخلاف و ثابت میدارد ابن کثیر در تؤتونی موثقا
در یوسف در حالین و ابوعمرو در وصل و ثابت میدارند فلا تسئلنی در هود
ح ج در وصل قوله و لا تخزون در در هود و اخشونی در ابرهیم و قد هدان
در الانعام و فانتوی یا اولی الالباب در بقره و اخشونی در المائده اما
یا در تخلیه در وصل ابوعمرو فقط و تحاجونی در آل عمران باثبات در وصل روایت
کرده اند از ابوعمرو و من یتق در یوسف باثبات یا در حالین قنبل تنها از روایت
جاری مجری فعل صحیح داشته اند به اکتفا نمودن در حالت جزم بحذف حرکه
لام الفعل و الکبیر المتعالی باثبات در حالین در رعد از د و یوم التلاق
و یوم التناد هر دو در حم غافر باثبات در حالین د د در وصل بخلاف
دو ریش و الداعی اداعانی باثبات در وصل ح ج قوله و لیس یعنی حاصل
نیست اثبات این هر دو یا مر قالون را بحسب نقل امامان مشهور که اختلاف
کنندگان اند در طرق نقل و از جهة ان عن الغز گفت که روایة کرده اند از قالون
نیز اثبات هر دو یا و اثبات اول ثنه دوم و اثبات دوم نه اول و لیکن هیچ
کدام مشهور نیست قوله کیف نذیری در الملک و لئن دینی در و الصافات و
ترجمة و فاعتزلونی در الدخان و نذیری در شش موضع در القمر و وعید
در ابراهیم و ق و عید ک در یخاف وعیدی در ق و کلا تنقذونی در یس
و ان یکذبونی در قصص و کان نکیری در الحج و سبا و فاطر و الملک باین مجموع
باثبات یا از ورش در وصل قوله مفتوح گردان یا را از فبشر عبادی الذین
در زمر در وصل و ساکن گردان در حالتی که ثابت باشد در وقف از سوسی
و اشعوذ هذا در زخرف باثبات در وصل از ابوعمرو و اثبات یا فلا تسئلنی
در الکهف منقول است از ایشان قرا همچنا که مرسوم است در همه مصحف و حذف
یا نقل کرده اند از ابن ذکوان در وصل و وقف اما بخلاف زیرا که

از هشام قول

بالخلاف ف ح

نا خلاف

[illegible]

الجزو [illegible] قراءات [illegible]

وفات ۱۳۵

وفات ابن وردان ۱۶۰

وفات ابن جماز ۱۷۰

۱

این رساله در قراءة سه قاری قاری اول ابوجعفر که اسمش یزید ابن
القعقاع المدنی و ابو الحارث عیسی بن وردان المدنی و ابو ربیع
سلیمان بن مسلم بن جماز الزهری هر دو از ابوجعفر نقل کرده اند قراءة را
ابوجعفر بر عبدالله بن عیاش بن ابی ربیعة المخزومی و بر عبدالله بن عباس و بر
ابو هریره و ایشان هر سه بر ابی ابن کعب و او بر حضرت رسالت صلی الله علیه و سلم
و ابو عبدالله محمد بن المتوکل اللؤلؤی البصری که معروفست برویس و ابو الحسن
روح بن عبد المؤمن البصری النحوی ایشان هر دو قراءة را از یعقوب بن اسحق
الحضرمی البصری روایت کرده اند و یعقوب بر سلام بن ابی سلیمان المزنی خوانده
و او بر عاصم و او بر عبد الرحمن عبدالله بن حبیب السلمی و او بر حضرت سید المرسلین علیه السلام
و ابو یعقوب اسحق بن ابراهیم الوراق و ابو الحسن ادریس بن عبد الکریم الحداد
قراءة را نقل کرده اند از خلف بن هشام البزار و خلف از جماعتی که
از آن یکی سعید بن اوس الانصاری و او از عاصم و سند عاصم معلوم شد

وفات روح ۲۳۴

وفات رویس ۲۳۸

وفات یعقوب ۲۰۵

وفات سلیم ۱۸۹

وفات اسحق ۲۸۶

وفات ادریس ۲۹۲

۹۸۴

ستاره کربادم بزرگ که شعله میزد در آخر ماه شعبان سنه اربع ثمانین و تسعمائه
بر آمده بود تا قریب سه ماه ظاهر ۵

تو در روز ۱۲ ماه محرم فی سنه سبع و ثمانین و تسعمائه ۹۸۷ و هم [illegible] کافران نیز در ۱۳ ماه مذکور ۵
حوض بزرگ تاش حبیق صاعزات بتاریخ سنه ۹۸۶ ست ثمانین و تسعمائه تمام شد از ابتدای دو سال
وفات دو نور دیده شوند هما در سنه سبع و ثمانین و تسعمائه ۹۸۷ محرم ۱۳ در ربیع الاول
وفات حبیبی بنت بی بی بی در سنه ثمان ثمانین و تسعمائه ۳ ماه محرم مدت حیات او ۲ سال و ۲۸ روز ۵
وفات علی عادلخان در ماه صفر سنه ۹۸۸ ثمان ثمانین و تسعمائه و نوبت بر ابراهیم در
سنه المذکور پس از عادلخان واقع شد ذبح کنند پیر ۲۷ ماه صفر ۹۸۷ تاریخ وفات ابراهیم
قطبشاه ظالم بد بود ۹۸۹

در زمان ابراهیم قطبشاه
در سنه المذکور
ربیع الاول ۹۸۷

از شرح نظام الدین در قراءة قراء ثلاثة از تصنیف محمد بن محمد الجزری
رحمة الله علیه در اینجا انچه مقصود و لابد بود نوشته شد بدانکه جهة اختصار و آسانی
قراءة نافع را اصل قراءة ابوجعفر که اول از ثلاثة است کردانیدیم و قراءة ابوعمرو را
اصل قراءة یعقوب که دوم ایشانست کردیم و قراءة حمزه را اصل قراءة خلف که سیوم
ایشانست کردانیدیم تا این معنی که قراءة هریکی از ثلاثة موافق قراءة اصل است بیان قراءة
فرع نکنیم و مقصود آنست که قراءة فرع همچون قراءة اصل است و اگر فرع در قراءة مخالف
است ذکر قراءة فرع میکنیم و در شرح رموز نافع و دو راوی وی را رمز ابوجعفر و
ابن وردان و ابن جماز ساخته بود و رمز ابوعمرو با راویان رمز یعقوب و
رویس و روح کرده بود و رمز حمزه را رمز خلف کرده بود از جهة آنکه در عشر
اینچنین بوده اینجا چنانچه در قراءة عشر رمز ایشانست بعینه با آن رمز کرده شد
رمز ابوجعفر ثا مثلثة است و رمز ابن وردان خا معجمه و رمز ابن
جماز ذال معجمه و رمز یعقوب ظا و رمز رویس غ و رمز روح شین
معجمه و رمز خلف فا و چون در میان راویان خلف مخالف نبود رمز
ایشان نیز هم بنام ایشان بود نوشته شد البسملة و ام القرآن بسم الله الرحمن الرحیم
را گفته اند در میان سور تمام قرآن از ابتدای ث که ابوجعفر است غیر از میان انفال و توبه
که در آنجا بسمله نکرده اند ظ که یعقوب است و فا که خلف است مالک را باثبات الف
خوانده اند و لفظ الصراط مطلقا یعنی خواه معرف و خواه منکر و خواه که تنوین بالف
و لام باشد و خواه باضافه بصاد خالصه خوانده و بدانکه چون ابوجعفر در اثبات بسمله
مخالف نافع بود او را ذکر کرده و چون هریکی از یعقوب و خلف موافق اصل خویش بودند
ذکر ایشان را مهمل گذاشت و همچنین چون یعقوب و خلف در مالک مخالف بودند بیان
شان نمود و ابوجعفر که موافق اصل است ذکرش نکرد و خلف در الصراط چون مخالف
اصل بود ذکر کرد شارح این قاعده نهاده است بر آن باید دانست و رویس خوانده
است لفظ الصراط و صراط و صراطک و صراطی در همه قرآن بسین پس ظ با دو
وجه باشد و ف لفظ علیهم و الیهم و لدیهم بضم ها در حالتین و هر ها ضمیر
که ما قبل او یا ساکن باشد خواه که این ضمیر از برای جمع مذکر باشد یا جمع مؤنث و
خواه که از برای تثنیه باشد ظ آن ها را ضم میخوانند در حالتین مثل بیکیهم و
علیهم و الیهم و مثلیهم و ایدیهم و فیهن و ایدیهن و فیهما و علیهما و بضم میخواند

رویس هر ها ضمیر را که از پیش او یائی ساکن بوده و بسبب جزم افتاده
باشد و ان یاتهم و آتهم و تهم السیئات که در اصل یاتیهم و اتیهم و فیهم
بوده مگر و من یولهم یومئذ در انفال که در این یک لفظ خاصه بضم ها نمی
خواند و بدانکه در لفظ الصراط و صراط مخالفه رویس اصلش را از ذکرش و
موافقه ابوجعفر و روح اصل شان را از ذکر نا کردن شان معلوم شد و همچنین
مخالفه خلف در علیهم و الیهم و لدیهم و مخالفه یعقوب در ها ضمیر در جمع و
تثنیه مطلقا و موافقه ابوجعفر از نا کردن ذکرش معلوم گشت و از قول
سوی العز ذکر در نظم عزنا است دانسته آمد که یعقوب را در مثل علیه و فیه ضم
ها نیست و همچنین از ذکر رویس و نا کردن ذکر ابوجعفر و خلف و روح دانسته
شد که رویس مخالف اصل است و دیگران موافق و همچنین مخالفه رویس در
مثل ان یاتهم و موافقه دیگران از بردن و نا بردن نام شان مفهوم گشت
و هر میم جمع که بعد از و حرف متحرک باشد خواه که این متحرک همزه باشد یا غیر همزه مانند
اانذرتهم ام لم تنذرهم لا یؤمنون ث آن میم را وصل بواو کرده بخلاف نافع
زیرا که او هم وصل و هم سکون دارد و دیگران بسکون موافق اصل شان و هر میم
جمع که بعد از و الف و لام تعریف باشد و پیش از و ها و پیش از ها یا و ساکن یا کسره
مثل الیهم القول و من یولهم الذی ظ در صورت اول ها را مضموم میکرد اند
بتابعة میم چنانچه اصل وی است و در ها رضی و در صورت دوم میم را مکسور کند
بموافقت ها چه این ها در قراءة او مکسور است زیرا که ما قبلش یا و ساکن نیست
و غیر او ث و ق اند در میمی با این کیفیة هریکی موافقه اصل کرده اند یعنی ث ضم
ها و ضم میم در حالتین و خلف بضم ها و میم در وصل با ب در ادغام کبیر ظ
با و الصاحب را ادغام کرده در بار بالجنب در نسا و ث و ق موافق اند در اظهار
و غ ادغام کرده بار فلا انساب را در بار بینهم در قد افلح و کاف نسبحک و
و نذکرک و انک را در کاف کنتم و کنت هر سه در طه هر چهار نه خلاف و هم
غ ادغام نموده لام جعل را در لام لکم در هشت جا در نحل فقط و لام لا قبل
را در لام لهم در نمل و ها انه را در ها هو در چهار جا در آخر و النجم یعنی
و انه هو اضحک و انه هو امات و انه هو اغنی و انه هو رب الشعری و باید

اصل

رویی

لذهب را در یا بسمعهم و یا الکتاب را در یا را باید بهم و یا رنزل الکتاب تا در
یا ربالحق هر سه در البقره بجموع بخلاف و دیگران با ظهار موافقند و ث مالك لا
تامنا را بادغام محض خوانند یعنی بی روم واشمام و خ و در روم واشمام موافق اصل اند
و نعموت بکاف تا اول را در دوم ادغام نموده در فبای الآء ربك تتماری در والنجم
و غ خاص در ثم تتفکروا ما بصاحبکم در آخر سبا در وصل که اگر در هر دو محل ابتدا
نمایند تلفظ بهر دو تا کنند موافق رسم مصحف را پس یا قیان موافق اصل در
اظهار هر دو تا و قال اعتدونی بال در نمل ظ ادغام کرده و و اظهار هر یکی بخلاف
اصل خود و اثبات یا ء معتوب از یاب زوائد بعید از ین معلوم خواهد شد و ث
موافق اصل باشد در اظهار و اثبات یاء و ی بخلاف تا ء والصافات صفا
و فالتالیات و الذاریات و فالملقیات و فالمغیرات اظهار نموده در صاد
و زایر الزجرا و ذال ذکرا و ذروا و ذکرا و صاد صبحا پس ث ظ در اظهار موافق
و ظ بیت طایفه در نسا با ظهار بخلاف و ث در اظهار موافق اصل است
باب هاء کنایه ث بوده اینك دو جا در آل عمران با نوله و نصله هر دو
در نسا و نؤته منها دو محل در آل عمران و یکجا در شوری و الفقر در نمل بسکون ها
خوانده و ظ بقصر کسرها پس هر دو مخالف اند چه نافع بقصر و اشباع میخواند و ابوعمرو
بسکون و ظ و بتقه در نور بقصر ها ذ با شباع و خ بسکون نیز پس خ ظ مخالف اصل
اند چه نافع سکون ندارد و ابو عمرو دارد و ذ یرضه لکم در زمر بسکون و ظ بقصر
و خ باشباع هر یکی بخلاف اصل چه نافع سکون و اشباع ندارد و ابوعمرو هر دو دارد
و ث و ش و من یاته مومنا در طه باشباع و غ بقصر و غ باشباع چه نافع
واشباع هر دو دارد و ابوعمرو سکون و اشباع و ح ارجه و اخاه در اعراف و
شعرا بقصر و ذ باشباع و اگرچه این هر دو راوی موافق هر دو راوی نافع اند چه
قالون قصر دارد و ورش اشباع و لیکن اگر ذکر شان نمی کرد معلوم نمی شد که هر یکی
چه چیز را میخوانند و و در مجموع این کلمات نه گانه اشباع دارد پس مخالف باشد
چه حمزه در دو شعبه اشباع و سکون دارد و در باقی بسکون مگر در و من یاته که اشباع
دارد پس در ین یکی موافق باشد و ذکر ش از جهة المراد و غ هاء عقدة بیده را و بیده
عقدة النکاح هر دو البقره و قل من بیده در قد افلح و سبحان الذی بیده در یس

بنقص

بنقص بخلاف چه ابو عمرو با شباع میخوانند و همچنین خ ترزقانه در یوسف بنقص
بخلاف و دیگران بی فاق و ن هاء اهله امکثوا در طه و قصص بکسر بخلاف چه
حمزه بضم خوانند باب مد و قصر بدانکه ق در متصل و منفصل مد دارد
میانه و ث ظ در متصل توسط و در منفصل قصر هر سه بخلاف اصل چه نافع مراتب
سه گانه دارد و ابوعمرو توسط و قصر و حمزه طول و ث در حرف مدی که بعد
از همزه است مثل امن واوتی و ایمانا و در حرف لین مانند شیء و سوء و کهیئة
و سوءاتکم قصر دارد پس او مخالف اصل باشد چه نافع در نوع اول طول و توسط
و قصر دارد و در دوم طول و توسط و دیگر موافق اصل در قصر باب در بیان
دو همزه در یک کلمه بدانکه ش یعنی روح همزه دوم را بهر حرکه باشد از دو
همزه در یک کلمه بتحقیق و ث بتسهیل و به ادخال بین الهمزتین و غ بتسهیل
و بعدم ادخال پس هر یکی مخالف اند چه نافع تسهیل با ادخال و با عدم ادخال
هر دو دارد و ابو عمرو تسهیل و با ادخال دارد اما ن موافق اصل باشد در تحقیق
و عدم ادخال و غ لفظ آمنتم در اعراف و طه و شعرا با خبار یعنی بیک همزه و
ث و انك لانت در یوسف با خبار و ن و ان کان داثمال در القلم با خبار
پس هر یکی از ین سه کس مخالف اند با صل چه ابوعمرو ااستم را بدو همزه و بتسهیل
همزه دوم و نافع ء انك را با ادخال و تسهیل یا بعدم ادخال و تسهیل و حمزه ان
کان را باستفهام و ء آن کان و ء اذهبتم در احقاف ث ظ باستفهام خوانده
اند اما هر یکی بر اصل خود باشند یعنی ث با ادخال و تسهیل و غ بقصر و تسهیل
و ش بقصر و تحقیق پس ایشان نیز مخالف اصل باشند چه نافع و ابوعمرو با خبار
خوانند و خلف هم اخبار دارد موافق اصل و ء الکم در یازده محل استفهام مکرر
میشود در رعد یکجا ء اذا کنا ترابا اءنا و در سبحان دو جا ء اذا کنا عظاما
و رفاتا اءنا و در قد افلح یکجا اذا متنا و کنا ترابا و عظاما اءنا و در نمل یکجا اءذا
کنا ترابا و آباؤنا اءنا و در العنکبوت اءنکم لتاتون الفاحشة و اءنکم لتاتون الرجال
و در الم سجده اءذا ضللنا فی الارض اءنا و در والصافات دو جا هر دو اءذا
متنا و کنا ترابا و عظاما اءنا و در الواقعه اءذا متنا و کنا ترابا و عظاما اءنا و در

والنازعات ء انا لمردودون في الحافرة اء ذا كنا جونه مجيهارشان شناخته
بدانکه ث درکلمه اول باخبار میخواند و در دوم باستفهام در مجموع مگر در واقعه و در
اول از والصافات که کلمه اول را باستفهام و دوم را باخبار و اخبار در دوم از این
دو محل از موافقه با اصل معلوم می شود که نافع نیز باخبار خواند و استفهام در کلمه دوم
از مواضع ثلاثه و باقی از نظم ترند لکن ظ کلمه دوم را از استفهامین باخبار خواند و اول
را باستفهام مگر در عنکبوت که اول را باخبار و دوم باستفهام مگر در نمل هم اول و
هم دوم را باستفهام خوانده باب در بیان دو همزه از دو کلمه ث غ همزه دوم
از متفقتین بتسهیل خوانند هر دو بخلاف جنانچه بتحقیق همزه اول و دوم هر دو دارد و این گروه
اسقاط همزه اول و جون مختلفتین را ذکر نکرد معلوم شد که ایشان هر دو در تحقیق
مختلفتین موافق اصل اند و ش همزه دوم را از متفقتین بتسهیل و خواه از مختلفتین
بتحقیق خوانند بخلاف و و در مجموع با اصل موافق است باب در همزه مفرده
که با همزه دیگر جمع نگشته و این همزه یا ساکن باشد یا متحرک بدانکه ظ بجمیع همزات
ساکن را بتحقیق میخواند و ث همزه را ابدال میکند بحرفی که مناسب ماقبلش باشد
خواه این همزه فاء الفعل باشد یا عین الفعل یا لام الفعل و خواه در اسم و خواه در
فعل و خواه در میان و خواه در آخر مثل یأکلون و مأکول و ان یشأ و لؤلؤ و
مؤمنون و بئس و بئر و نبئ مگر در انبئهم باسمائهم در البقرة و نبئهم عن
ضیف در الحجر و نبئهم ان الماء در القمر که درین دو لفظ ابدال نمی کند پس هم سوسی
و هم ابن جعفر بخالف اصل باشد جه ابو عمرو ترک همزه و همزه هر دو دارد و نافع در
فاء الفعل فقط دارد و و موافق اصل باشد در وصل و بخالف الشین در وقف در تحقیق
مگر در لفظ الذئب در یوسف جنانچه می آید و ث ابدال کرده همزه را بیا در
در اثاثا و رئیا در مریم و بواو در لفظ الرؤیا و رءیاک و رءیای هرجا که
واقع شوند و بعد از ابدال ادغام کرده یا را در یا و واو را در واو و اذیتها بیا نز حکم
همزه متحرکت و این حکم یا قلبست یا حذف یا ادغام یا تسهیل اول بیان قلب کرده
بدانکه ذ یعنی ابن جماز همزه یؤید بنصره در آل عمران ابدال میکند بواو پس ث را
دو وجه باشد و همچنین ابدال کن از ث یکهان همزه را بیا و در مانند مؤجلا یعنی
در هر همزه مفتوحه که فاء الفعل باشد ما قبلش مضموم مثل یؤلف و نؤده و مؤذن
و نؤاخذنا هرجا که بیایند و ابدال میکند ث همزه مفتوحه را بیا جون ماقبل
مکس

او مکسور باشد مثل و اذا قرئ و لقد استهزئ و ان ناشئة اللیل و رئاء
الناس و لنبوئنهم و لمن لیبطئن و ان شانئك و خاسئا و ملئت و الخاطئة
و خاطئة و مائة و مائتین و فئة و فئتین و الفئتان و فئتکم درین مجموع
شد خلاف و در موطئا یغیظ در توبه بخلاف و ث حذف میکند همزه مضمومه ماقبل
مکسور را جون بعد از همزه واو باشد و ضمه همزه را نقل میکند بماقبلش مثل
ستهزءون و یستهزءون و انبئونی و الصابئون و یستنبئونك و هرچه ازین
بابت و همچنین حذف کرده همزه را از ان تطئوها در احزاب و ان تطئوهم
در فتح و لا یطئون در توبه و خاطئین و الخاطئین و متکئین هرجا که بیایند و
انا کفیناك المستهزئین در حجر اما خ یعنی ابن وردان که راوی ابو جعفر است
در نحن المنشئون حذف کرده بخلاف پس ابو جعفر را باعتبار سه وجه باشد
و لیکن دو وجه مفرق شوند و ث همزه را در لفظ جزءا در البقره و در جزء
و جزء در حجر قلب بزای ساخته و بعد زای در زای ادغام کرده و همچنین
همزه را در کهیئة الطیر در آل عمران و مائده و در انما النسیء در توبه بیا
کرده و بعد یا در یا ادغام کرده و ث همزه دوم را از لفظ ارایت و ارایتم
و ارایتکم و افرایت و افرایتم و از لفظ اسرائیل در همه قرآن تسهیل کرده و
لفظ و کاین هرجا که باید ث بخلاف نافع بالف ممدود بعد از کاف و
بهمزه مسهله بعد از الف بر وزن ناصر میخوانند و همچنین در اللائی در احزاب
و تدمع اسرو الطلاق تسهیل میکند و در هاانتم در آل عمران و نساء و قتال بالف
و همزه مسهله میخوانند و لیکن در و کاین و اسرائیل و اللائی و هاانتم او را مد
و قصر باشد از جهه تغییب در همزه جنانچه در کتب قراة معروف است پس ث
بخالف باشد جه نافع ابدال و حذف و ادغام ندارد و در ارایت تسهیل و ابدال
هر دو دارد و در هاانتم حذف الف و اثباتش دارد و در اسرائیل تسهیل ندارد
و در و اللائی تسهیل و تحقیق هر دو دارد و ی در مجموع در تحقیق موافق اصل

بخلاف اصل همزه اللائی و هاأنتم را تحقیق خوانده و

و ظ نیز موافق اصلست مگر در آنچه اشاره بان کرده که لفظ لئلا در بقره و نسا و حدید بهمزه میخوانند بخلاف چه نافع هم بابدال و عدم ابدال هر دو دارد پس ظ و موافق باشند و ث کلمه النبیء را در آل عمران و انعام و جاثیه و حدید و لفظ النبی و نبی و نبیئا و النبیون و الانبیاء و النبیین هرجا که هست با بدال خواند بخلاف چه نافع بهمزه خواند و ظ و د موافق اند باصل در ابدال و د لفظ الذئب در یوسف سه جا ابدال کرده پس در وصل مخالف اصل باشد و در وقف موافق تا باب در ذکر سکت و نقل و وقف بر همزه بدانکه ث را در هیچ محل نقل نیست مگر در آلان بهمزه استفهام و در آلان نه همزه استفهام و در ملء الارض در آل عمران یعنی در مثل ان ردءا یصدقنی در قصص این ورد ان پس ث را دو وجه باشد و مگر در ردءا یصدقنی در قصص در یک محل نقل میکند و بعد نون تنوین را قلب بالف می نماید اجراء للوصل مجری الوقف پس ث مخالف اصل باشد چه نافع در همه قران نقل و عدمش دارد و در لفظ آلان در یونس نقل تنها دارد و در مل ندارد و ظ و موافق اند در عدم نقل در همه و غ فقط من استبرق را در الرحمن و د و همچنین در لفظ فسئل و وسئل و وسئلوا و فسئلوا لا غیر در همه قران نقل کرده و در هیچ محل سکت بر همزه نکرده و در کلمات مهموزه در وقف بتحقیق خواند پس غ د مخالف اصل باشند چه ابو عمرو نقل ندارد و حمزه در فسئل و مانند آن در وصل نقل ندارد و بر همزات سکت دارد و در وقف کلمات مهموزه را بتخفیف خواند باب ادغام صغیر از آن جهت صغیر گویند که مدغم ساکن است و اظهار کرده ث ظ ذال اذ را در نزد شش حرف یعنی ث ج د ز س ص مثل اذ تاذنهم اذ جعلنا اذ دخلوا اذ زین اذ سمعتموه و اذ صرفنا و دال قد را در نزد هشت حروف یعنی ج ذ ز س ش ص ض ظ مثل قد جعلها و لقد ذرانا و لقد زینا قد سمع الله قد شغفها فقد ضلت قد ضل فقد ظلم و تاء تانیث را در نزد شش حرف یعنی ث ج ز س ص ظ مانند کذبت ثمود و جبت جنوبها و خبت زدناهم و انبتت سبع سنابل و حصرت صدورهم و کانت ظالمة و

خلف

ربیع

خلف اظهار نموده تا را در نزد ثاء فقط پس ث در قل و تاء تانیث مخالفت است چه نافع ادغام دال قد در ضاد و ظا و ادغام تا در ظا دارد و در اظهار اگرچه موافق اصلست و باقی که مذکور شد لکن اما بموافق قد و تاء تانیث دگرش کرده و ظ در مجموع مخالف اصلست چه ابو عمرو در همه ادغام دارد و خلف در اظهار تا مثلثه مخالفت و در بواقی موافق و خلف لام هل و بل را اظهار کرده در تا و ثا و سین و در بل طبع الله در نسا نیز پس در بین جمله در اظهار مخالف اصل باشد و در باقی موافق و ظ اظهار کرده لام هل تری در الملک و فهل ترى لهم در الحاقه و همچنین اظهار نموده با را در فا در مثل قال اذهب فمن و ذال در تا در فنبذتها در طه و دال ساکنه را در لام در مثل رب اغفر لی و ان اشکر لی و ینشر لکم و دال را در ثا از یرد ثواب در آل عمران و دال صاد را از کهیعص در ذکر پس ث در مجموع موافق باشد در اظهار و خلف در ادغام فنبذتها و یرد ثواب و کهیعص ذکر و در اظهار مثل رب اغفر لی هم موافق باشد و مخالفش در ادغام هل تری از نظم عزت معلوم شد و چون حمزه از تمام طرق خلف و از بعض طرق خلاد در مثل قال اذهب فمن اظهار داشته چنان منطوق نشر و طیبه و غیرهما است ناظم یک طرف اظهار را باطل فرموده و چنان نموده که گویا حمزه را ادغام نیست و ازین جهت ذکر خلف نکرده یعنی او در اظهار موافق اصلست و غ ذال را در تا اظهار کرده بخلاف د در مثل اخذت و اتخذتم و هرچه از لفظ است پس دیگران موافق اصل باشند و همچنین اظهار کرده اند ظ و ثا را در تا در اورثتموها در اعراف و زخرف و در لبثتم و لبثت در بقره و الکهف و قد افلح برخلاف اصل شان و ادغام کرده ث در لبثت و لبثتم و عذت در المومن و دخان و اظهار میکند ظ در عذت پس ث مخالف باشد در ادغام لبثت و لبثتم و عذت و ظ همچنین مخالف بود در اظهار عذت و خلف در ادغامش موافق و د ظ بخلاف نون را از یس و از نون والقلم

درنزد واو ادغام نموده اند وچون ث سکت دارد ذکر او نکرد وهمچنین
ادغام کرده د نون را درمیم درطسم درشعرا وقصص بخلاف و ث ظ بوقف
و ث اظهار کرده ثا ریلهث را درذالک ذلک دراعراف بخلاف چه نافع ادغام
واظهار هر دو دارد و ظ و موافق در ادغام وهمچنین اظهار کرده اند و ث بای
ما از بابنی ارکب معنا در هود بخلاف چه حمزه ونافع هم اظهار وهم ادغام
دارند و ظ در ادغام موافقت اهل باب دربیان نون ساکنه وتنوین ونون ساکنه
هم ملفوظ میشود وهم مکتوب چه در میان وچه در آخر وچه در وصل وچه در وقف وتنوین
ملفوظ میگردد در وصل ودر آخر می باشد پس میان ایشان فرق باشد بدانکه ن غنه
نون وتنوین را باقی داشته در نزد یاء و واو در مثل من یقول ویومئذ
یصدعون ومن وال وسحاب وقالوا یونس پس خلف در باقی داشتن غنه
مخالف اصلست و شظ موافق و ابوجعفر اخفاء نموده نون وتنوین را در
نزد غین وخاء در همه قرآن مانند من غل وماء غیر ومن خیر وقوما
خالدین مگر در سه کلمه که بر اصل اظهار میکنند وانها فسینغضون الیک
در سبحان وان یکن غنیا در نسا والمنخنقه در مایده پس ابوجعفر در اخفا
مخالف باشد ودیگران موافق در اظهار باب دربیان فتح واماله
واماله مایل کردن الف است یا فتحه بجانب یاء یا کسره وفتح ناکردن این علت
بدانکه خلف هرجه حمزه اماله نکرده او نیز نکرده تا معلوم شود که مرضات را اماله
نکرده وهرچه حمزه اماله کرده او نیز کرده مگر در موضعی چند که مخالفه نموده
اگر حمزه بفتح خوانده او اماله کرده یا بعکس یا اگر حمزه بین بین خوانده او اماله
تامه کرده همچنانچه لله الواحد القهار بدا در ابراهیم والمومن ودار البوار جهنم
را در ابراهیم وضعافا خافوا را در نسا وحاق وزاغ وزاغوا وخاب وخافوا
وخافت وزادهم وزاده وزادتهم وخاب وطاب وضاق را هرجا که آید
بفتح خوانده وخلف بل ران در التطفیف وجاء وشاء را در همه قرآن ولفظ
الابرار والقرار والاشرار و انا اتیک را دو موضع در النمل والتورية وما معرف
باالف ولام را وکلمه التورية را در همه قرآن باماله تامه خوانده پس خلف در
این مجموع مخالف اصل باشد چه حمزه القهار والبوار والابرار والقرار والاشرا

والتورية را بین بین خوانده ودر ضعافا وآتیک اماله وفتح هردو کرده
و در والتورية یا فتح تنها دارد و در بواقی اماله فقط وهرچه ابوعمرو از اماله
کرده ظ از اماله نکرده مگر لفظ اعمی اول را بینه فهو اعمی در سبحان ومگر لفظ
کافرین را از رویس که مکرر لفظ را اماله کرده و در کانت من قوم کافرین در نمل
روح موافق غ است در اماله و ش بخلاف اصل اماله یا رویس کرده و ث
مجموع باب اماله را بفتح خوانده پس ظ در فتح مخالف اصلست چه ابوعمرو در مثل
اشری والنار والکافرین والناس مجرور والر والمر و در ها و یاء کهیعص
و در ها طه اماله تامه دارد و در حروف فعلی بحرکات ثلثه در فا و در اواخر آیات
طه والنجم والمعارج والقیامه والنازعات وعبس وسبح اسم والشمس واللیل
والضحی والعلق و در انی استفهامیه و در یا ویلتی و یا اسفی و یا حسرتی و در حم
سه گانه بین بین دارد و روح نیز در اماله در یاسین مخالفت چه ابوعمرو فتح
یا دارد وابوجعفر هم مخالف اصلست زیرا که نافع در ذوات الیاء اماله بین بین
وفتح و در ذوات الراء اماله فقط دارد واز روایة قالون در شفا جرف
هار اماله تامه و در لفظ التورية بین بین وفتح هردو دارد باب
دربیان تفخیم راءات وترقیق لامات ووقف بر نوشته مصحف عثمانی رضی الله عنه بدانکه ث
تفخیم راءات وترقیق لامات دارد همچون قالون پس در اصل خلاف دارد چه نافع هم
در راءات وهم در لامات هردو وجه دارد و ظ و موافق اند در تفخیم راءات و
ترقیق لامات و از اینجا دربیان وقف بر مرسوم الخط است پس هرجا که واقع
شود یا ابت وقف میکنند ث ظ بها بخلاف چه نافع وابوعمرو وقف بتا
کرده اند وخلف موافق است در وقف بتا وابوجعفر وخلف بر هرهات تا نیه
که بتاء در از مرسوم است هم بتا وقف میکنند ویعقوب بها یا تفاق ونعوت
وقف کرده بر لفظ لم وفلم وثم وعم وبم با الحاق هاء سکت بعد از میم در
نح لفظ همچون بتری مثل فلمه وثمه وعمه وبمه ویعقوب هم الحاق می نماید
هاء سکت را هم در وقف بعد از واو از لفظ هو وبعد از یا از کلمه هی خواه بر
سر ایشان لام یا واو یا فاء در آمده باشد وهره وفهی وخواه که نیامده باشد

همچون بموه و بیهٔ و جمهور راویان نقل کرده اند که یعقوب الحاق هاء سکت
نموده در وقف بعد از نون مشدّد در ضمیر جمع مونث خواه حاضر و خواه غایب
مثل علیهنّه و خطبکنّه و بعد از یاء مشدده در مثل علیّه و الیّه و مصرخیّه
و رویس فقط الحاق هاء سکت نموده بعد از الف در وقف مثل یا ویلتاه
و یا حسرتاه و یا اسفاه و بعد از میم در ثَمّ ظرفیه که بفتح ثا است یعنی ثمّه
پس یعقوب و رویس در الحاق مخالف اصل اند چه ابو عمرو الحاق ندارد و
ث و خلف موافق در عدم الحاق و یعقوب در وصل هاء سکت را حذف
میکند از پنج لفظ یعنی ما هیه و سلطانیه و کتابیه و حسابیه لم اوت کتابیه
ما حسابیه هم در الحاقه و لم یتسنّه در البقره و فبهدیهم اقتده در انعام و ماهیه
در القارعه پس در وقف الحاق باشد و خلف بخلاف حمزه در مالیه و سلطانیه
و ماهیه در حالین ها را ثابت میدارد پس ظ در مجموع در الحاق مخالف باشد و ث
موافق و خلف در البقره و انعام موافق حمزه است در حذف در وصل و در اثنا عشر رویس وقف
و رویس وقف کرده در ایاما تدعوا در سبحان بر ایّا و خلف بر ما یا ما هر یک بخلاف
چه ابو عمرو و حمزه وقف بعکس میکنند و ث در وقف بر ایّا ما بر فاق و هر یاء
ساکن که بعد از و الف و لام تعریف باشد و از جمله الفقهاء ساکنین آن یا از لفظ اثنا ده
و در رسم نیز غیر تابع لفظ کمن بیند مثلاً ظ آن یاء محذوفه را در وقف باز پس می آورد
و وقف بیاء میکند مانند و من یؤت الحکمه در البقره و سوف یؤت الله در نساء
و اخشون الیوم در مائده و یقض الحق در انعام و ننج المومنین در اخر یونس و تغن
النذر در قمر و لکن در و من یؤت الحکمه یا را مکسور میکرد اند پس یعقوب مخالف باشد در
اثبات و ث و موافق در حذف و نساء اللهمّ وقف کرده اند بر لام فمال هؤلاء
در نساء و مال هذا در الکهف و مال هذا در فرقان و فمال الذین در معارج و بر نون
در ویکان و برهاء در ویکانه پس ظ مخالف است چه ابو عمرو وقف بر ما میکند و بر
لام و رقیق بر کاف میکند و بر نون و هاء و ث و موافق اند در و کاین یعقوب
وقف بیاء میکند و دیگران بر نون موافق اصل **باب** در بیان یاات اضافه
و یاء اضافه یائیست زیاده بر کلمه که اگر در محل و کاف ضمیر یا هاء ضمیر نهند صحیح لفظ
راست آید لی و لک وله و اختلاف در و در فتح و اسکانست مراکه مجموع یاات

اضافه

اضافه که قالون آنرا مفتوح ساخته ث نیز مجموع را بفتح خواند خواه آن پس یاء
همزه مفتوح باشد و خواه مکسور و خواه مضموم و خواه الف و لام تعریف و خواه الف
وصل تا لام و خواه غیر همزه مگر در سه محل که ابو جعفر مخالف اصل نمود اوّل ولی دین
در الکافرون که نافع بفتح خوانده و او بسکون دوم و من اخوتی در یوسف سیوم
ربی انّی لی در فصلت که نافع در یا هر دو هم فتح و هم سکون دارد و ث فتح فقط و
ظ همه یاات اضافه را بسکون خواند غیر از یائی که بعد از لام تعریف باشد و آن
چهارده محل است عهدی الظالمین و ربی الذی هر دو در بقره و رسه القواحش و من
ایاتی الذین هر دو در اعراف و اتنی الکتاب در مریم و مسنی الضر در انبیاء و صاد و عبادی
الصالحون و یا عبادی الذین امنوا در عنکبوت و عبادی الشکور در سبا و ارانی الله بعذر
و یا عبادی الذین اسرفوا هر دو در زمر و اهلکنی الله در الملک و غیر از محیای در انعام
و بعدی اسمه احمد در صف که اینها را بفتح یا خواند مگر یا عبادی الذین در عنکبوت و
و یا عبادی الذین اسرفوا که در این محل نیز بسکون خواند پس در سکون در آن دو محل نیز
موافق اصل باشد و در باقی مخالف و روح در یا عباد لا خوف در زخرف بحذف یا خواند
در حالین بخلاف چه ابو عمرو سکون یا در حالین و ث و ع موافق اصل اند چه نافع
و ابو عمرو سکون در حالین دارند و حمزه حذف در حالین و ش بفتح یا در آن قوم
اتخذوا در فرقان پس ظ را دو وجه باشد بخلاف چه ابو عمرو فتح تنها دارد و رویس
و خلف قل لعبادی الذین را در ابراهیم بفتح یا پس یعقوب مخالف باشد چه ابو عمرو فتح
[margin: بسکون یعقوب فقط دارد] و یا ایتها و سکون و خلف نیز مخالف اصل باشد چه که حمزه سکون در حالین دارد
و خلف در آن دو وارده یا که بعد از آن لام تعریف بفتح خواند و در یا عبادی الذین و
یا عبادی الذین اسرفوا بسکون پس در آن دو وارده مخالف حمزه باشد و در این دو موافق
باب در بیان یاات زاید است و مراد از زاید آنست که در مصاحف عثمانی رسم
نیافته و ملفوظ کردند پس ث که در وصل ثابت میدارد حکم صله اشباع دهد و ظ که
در حالین باثبات میخواند حکم حروف مدش دهد مثل العالمین و داود و النبیین
که در رسم محذوف اند و در لفظ در حالین ثابت و ظ مجموع یاات محذوفه را در حالین
ثابت میدارد غیر از انّه من یتّق در یوسف که در حالین آنرا بحذف میخواند خواه
که این یاات رؤس آیات باشند و خواه که نباشند بخلاف حمزه که ابو عمرو در
وصل فقط اثبات دارد و در رؤس آیات ندارد و خلف در حذف موافقت

[margin: اصل باشد م]

مگر در دو محل که خواهند آمد و ث در حالت وصل یا ثبت میدارد هر یا ئی که در شاطبیه ذکر رفته که نافع از اثبات داشته و بیرون از انها همچنین یا را ثابت داشته در ان ترن اتا در الکهف و در دعوة الداع اذا دعانی و در واتقون یا اولی الالباب هر سه در البقرة و در فلا تسئلن ما لیس در هود و در حتی تؤتون موثقا در یوسف و در واخشون در مایده و در اشرکتمون من در ابرهیم و در فیه والباد در حج و در ولا تخزون فی ضیفی در هود و در وقد هدین در انعام و یا قوم اتبعون اهدکم در غافر و ثم کیدون در اعراف وخافون ان در ال عمران و ث یا ها ثابت داشته در ان یرد نی الرحمن در یس و الا تتبعن در طه در حالین و در وصل یا را از هر دو لفظ مفتوح خواند پس مخالف باشد در اثبات در وقف و در اثبات وفتح در وصل در ان یردن و در اثبات در وقف و در فتح در وصل در الا تتبعن و این وردان یا را ثابت داشته در وصل در یوم التلاق و یوم هم التناد هر دو در المؤمن پس ث را اثبات از یک روایة باشد بخلاف نافع که او از هر دو روایة وصلا دارد و رویس یا را ثابت میدارد بعد از دال در حالین در عباد فاتقون پس ظ اثبات و حذف هر دو باشد بخلاف که ابو عمرو را حذف فقط است و همچنین ثابت میدارد یا را غ در و تقبل دعاء در ابرهیم در وصل بخلاف حه نافع حذف و اثبات دارد و خلف بحذف یا خوانند در و تقبل دعاء و در اتمدونن در نمل در هر دو بخلاف حه در اول حمزه اثبات دارد در وصل و در دوم در حالین و رویح در وصل حذف میکند یا را بخلاف ان فما اتین الله در نمل او در وقف باثبات و ث غ موافق اصل اند یعنی ابو جعفر موافق نافع است در حذف در وقف و یعقوب در اتباع در وقف موافق اصل **باب** در بیان فرش حرف تا از اینجا تا آخر در بیان ذکر هر کلمه مختلف فیها است **سورة البقرة** بدانکه ث بر هر حرفی از حروف مقطعات که در اوایل سور اند سکتی اندک کرده خواه این حروف چند حرف بپیوسته باشد مثل الم حم کهیعص و خواه که مفرد باشد مثل ص و ق و ن پس مخالف اصل باشد و با قیان در عدم سکت موافق و ما یخدعون با ین کیفیه قراء ث ظ است بخلاف حه نافع و ابو عمرو و ما یخادعون خوانند و خلف نیز چون حمزه یخدعون بخوانند ث ظ که لون بتشدید و خلف بجعفر بن قاق اصول شان و غ که حرف اول از قیل هر جا که بیاید از غیض

در هود و از سی بهم در هود و عنکبوت و از حیل بهم در سبا و از سیق الذ دو جا در زمر و از وجیء یالیس در زمر و حیل و سیق در والفجر بیان کرده میان ضمی واو آمیز کنند و ظ هر لفظی که از رجوع اخروی مشتق باشد مثل الیه ترجعون و ترجع الامور بفتح حرف مضارع و کسر جیم بخلاف و ث موافق حه ابو عمرو نافع ضم و فتح دارند و د در فتح و کسر در ترجع الامور و در ضم و فتح در غیر ان موافق حمزه و ث والیه ترجع الامر در هود بفتح یا و کسر جیم و همچنین در قصص الینا لا یرجعون بفتح یا و کسر جیم پس در هود مخالف و در اول قصص موافق و ظ بر اصل خود و د در هر دو جا موافق در فتح و کسر و اختیار فرموده ان عمرو انهم لا یرجعون و مضیا و لا یرجعون که امثال اینها نه از برای آخرة اند و ث هاء که هو فهو وهو و هی فهی لهی هر جا که بیایند و هاء ان یمل هو در بقره و ثم هو در قصص بسکون و ظ بضم پس ث مخالف باشد چه نافع در ین مجموع سکون و ضم دارد مگر در ان یمل هو که بطریق شاطبیه ضم فقط دارد و بطریق نشر و طیبه هم ضم و سکون و ظ در ثم هو و هی مخالف است و در ان یمل هو و ثم هو موافق و للملئکة اسجدوا در ین سوره و در اعراف و الکهف و طه ث بضم تا بمتابعة جیم بخلاف باقیان بکسر با تفاق و د بخلاف و باقیان بوفاق فازلهما بحذف الف و تشدید لام و هر جا که لا خوف علیکم یا علیهم واقع شود ظ از ابنیه فاء را تنوین خوانند بخلاف و ث و بر فع و تنوین بوفاق و ث و در تذکیر و لا یقبل و ظ در تانیث موافق اند ث بخلاف ظ بوفاق و اعدنا در ین سوره و اعراف و طه بحذف الف بعد از واو و د بوفاق باثبات الف ث نغفر لکم بضم یا و فتح فا بوفاق و ظ و د بنون مفتوح و فاء مکسور بوفاق و ظ بخلاف و باقیان بوفاق لفظ بارئکم و یامرکم و یامرهم و ینصرکم و یشعرکم را با تمام کسره در بارئکم و باشباع ضم در بواقی میخوانند و قراء ثلثه همه موافق اصول اند یعنی ث ظ هزوا و کفوا را بضم زای و بهمزه و د بسکون زای و بهمزه در حالین و د اساری را بخلاف حمزه اسری خوانده و ث ظ موافق در اساری و د ث بخلاف در ین سوره الا امانی را بتخفیف یا و تلک امانیهم را بسکون و تخفیف یا و بکسر ها و در نساء لیس بامانیکم ولا امانی را و در حدید غرتکم الامانی را بتخفیف

در تانیث ح

در لفظ هزوا

وسکون یا در هرسه و دیگرا بو فاق در تشدید و ث در جمع خطبا آنه و دیگران
در اوزا دش موافق اند و د لا تعبدون بخطاب بخلاف ث ظ در خطا
بو فاق و ظ بخطاب بصیبا یعملون بخلاف و ث و بو فاق در غیبة ث
بخطاب در عما تعملون اولیك بظ بغیب پس هرسه مخالف باشند و نافع غیر
دارد و حمزه و ابو عمرو خطاب و ظ بخلاف حسنا بفتح حا و سین و تفادوهم
را بضم تاء و فتح فاء و الف بعد از فا و تفسیرها را بضم نون اول دیگر بجا
تا هن و د لا تسئل را بفتح تاء و سکون لام و باقیان در مجموع موافق اند مگر
ابو جعفر در لا تسئل که او بخلاف نافع همچون دیگران میخواند و ث ظ در تشدید
ظاء یظهرون و در مصحف موافق اند و لفظ قیل و سیق و مثل خاء مروف
و خوانده مجهول ث و بتشدید بو فاق و ظ بتخفیف در آنجا که ابو عمرو خوانده بکر
در و الله اعلم بما یحل در نحل که بخلاف بتشدید خوانده و در حجر همه کس بتشدید
میخوانند و ث جبرئیل را بکسر جیم و راء بی همزه و میکائیل را بهمزه بعد از الف
تا یا و بتشدید و نصب و لکن الشیاطین ظ جبریل و میکال را بر وزن الخلیل
و اسحق و لکن الشیاطین را بتشدید و نصب و د جبرئیل و میکائیل بر وزن
مجنبی و اسرافیل و لکن الشیاطین را بکسر نون مخففه و رفع الشیطین خواندند
بموافقه و ث و اتخذوا بکسر خا بخلاف و ظ و در کسر موافق اند و ظ ارنا
و رب ارنی هر دو درین سوره و ارنا الله در نسا و رب ارنی انظر در
اعراف و ارنا الذین در فصلت بسکون فقط بخلاف ابو عمرو که او اختلاس
و سکون هر دو دارد و ث و در اشباع کسره موافق اصل اند و ث یا و وصی را ظ
و و صی بفتح دو وصی با مال هر یک بر اصل خود و ع ام تقولون ان بخطاب
بخلاف و ث ش در غیبة موافق اصل ظ و در خطاب بو فاق و ث رؤف با مد
و او بو فاق و ظ و بحذف بو فاق در جمله قرآن و ظ بخطاب در عما تعملون من
حیث بخلاف و ث و در خطابش بو فاق و ش ث عما یعملون و لئن بخطاب
بخلاف و خلف بغیبة بخلاف و رویس در غیبة موافق است و ث و لو یری
الذین بغیبه و ظ بخطاب هر یکی بخلاف اصل و خلف در غیبه موافق حمزه است
ث ظ ان الله بکسر همزه بخلاف و خلف در فتح موافق است و ظ و من تطوع
بیاء تحتانی و بتشدید طا و سکون عین بخلاف که ابو عمرو بیاء و تخفیف طا و فتح
عین و ث و بموافقه اصل اند و در محل دوم ابو جعفر و یعقوب و خلف همچو اهل

سکائل
ث
جبرئیل وا ابو عمرو بغیر همزه خوانده بجز جم و وصی نافع و ابن عامر

حمزه با خطاب و ابو عمرو
بغیبه هم
آن القوة لله و هم

خود

خود اند ث ظ بو فاق تصریف الریاح اینجا و جاثیه و ارسل الریاح در اعراف
و در دوم روم و ارسلنا الریاح در حجر و تذروه الریاح در الکهف و ارسل الریاح
در فاطر بجمع خوانده اند و ثم بو فاق الریح بتوحید و علیکم المیتة درین سوره و در مائده
و میتة دو جا در انعام و میتا در فرقان و زخرف و ق ث بخلاف بتشدید خوانند
و ظ و بتخفیف بو فاق و در او من کان میتا در انعام المیتة در یس و اخیه میتا
در حجرات درین سه موضع ابو جعفر بو فاق بتشدید خوانده و لیکن ظ بخلاف در
انعام و رویس فقط هم بخلاف ابو عمرو در الحجرات در تشدید موافق ایشانست و
خلف در همه موافق است در تخفیف و ظ لفظ المیت در آل عمران و انعام و یونس
و دوم بتشدید خوانند بخلاف ث و موافق اصل اند در تشدید و در لبلد میت
در اعراف و الی بلد میت در فاطر ابو عمرو و خلف موافق اند در تشدید و ظ
در تخفیف و بدانکه خلف بخلاف ساکن اول را از دو ساکن مضموم ساخته در مثل
فمن اضطر و قالت اخرج و قل ادعوا الذین و ان اعبدوا الله و لقد استهزئ
و مانند آن و ابو جعفر نیز در ضم موافق اصلست و ظ لام قل را از مثل قل ادعوا
بکسر خواند بخلاف پس واو را در مانند او اخرجوا بموافقه بضم خوانده و باقی حروف
را بکسر ث در فمن اضطر اینجا و در انعام و در نحل بخلاف بضم طا و یعقوب و خلف
بو فاق در ضم د لیس البر را برفع بخلاف ث ظ بو فاق در رفع و ث و لکن
البر من آمن و لکن البر من بنون مشدد مفتوح و بنصب البر بخلاف نافع
ظ و نیز با ابن کثیر بو فاق ظ من موص و لتکملوا هر دو بتشدید بخلاف و ث
و بتخفیف بو فاق ث فدیة بغیر تنوین و طعام بخفض و مساکین بجمع ظ و
د بتنوین فدیة و برفع طعام و با فراد مسکین هر سه متفق اند در اصل و ث بخلاف
سین العسر و الیسر و عسر و یسرا و العسری و الیسری و عسرة در همه قرآن ثقیل کرده اند
یعنی این را بعضی خوانند که ثقل لازم اوست پس اطلاق لاتم باشد و اراده ملزوم
ظ و موافق اند در سکون سین و در آلان با لاذن و اذن و اذنیه در همه قرآن
و سحقا در الملك و فی الاکل در رعد و اکله دو جا در انعام و اکل در سبا ث بخلاف
بضم ذال و حا و کاف خوانند و ظ و بموافقه بسکون ذال و حا و کاف و اکلها اینجا
و در رعد و ابرهیم و الکهف و لفظ خطوات الشیطان درین سوره و انعام و نور

ابو عمرو هم

احمر مونث با و ث و لفظ
الرعب در آل عمران و انفال
و الکهف و رعبا در الکهف هم

وکذا السحت سحا در مایده و فی شغل در یس و اقرب رحما در الکهف ث ظ این مجموع
را بضم حرف دوم میخوانند بخلاف مکر در السحت که یعقوب در ضم موافق اصلست
د مجموع را بسکون میخوانند بوفاق حمزه ظ او نذرا در والمرسلات و نکرا دو جا در
در الکهف و نکرا در طلاق و رسلنا و رسلکم و رسلهم هر جا که باشد و خشب
در المنافقون و سبلنا در ابراهیم و در آخر عنکبوت بضم حروف دوم بخلاف بس
ظ بضم در همه موافقت و خلف در سکون نذرا و نکرا و در ضم رسلنا و خشب
و سبلنا متابع حمزه در روح بخلاف ابو عمرو عذرا نا در والمرسلات بضم ذال
و ث غ و بموافقه بسکون و ث الا انها قربة را در توبه بسکون را بخلاف
جز نافع سکون و ضم هر دو دارد و ظ و بوفاق در سکون و ث د لفظ البیوت و
و بیوتکم و بیوت در همه قرآن بضم با بخلاف جز نافع که وضم هر دو دارد
ظ بضم و خلف بکسر بوفاق و ث ظ ولا تقاتلوهم حتی یقاتلوکم فان قاتلوکم
همچو نافع و ابو عمرو میخوانند و خلف ولا تقتلوهم حتی یقتلوکم فان قتلوکم
همچو حمزه ث فلا رفث ولا فسوق ولا جدال در هر سه برفع و تنوین و ظ در
دو لفظ اول بفتح بی رفع بموافقه و خلف در فتح و عدم تنوین در هر سه بوفاق حمزه
و ث بوفاق السلم بفتح سین و ظ و بکسر بموافقه و ث والملائکة بخفض تا
بخلاف ظ و برفع بوفاق و لیحکم بینهم اینجا و در آل عمران دو موضع و در نور
ث بضم یا و فتح کاف بر بنای مجهول بخلاف و ظ و بفتح یا و ضم کاف بوفاق
و ث بخلاف حتی یقول الرسول بنصب لام یقول و ظ و هم بنصب بوفاق اصل
و بخلاف ظ ث بوفاق اثم کبیر را بباء موحده ظ قل العفو را بنصب واو
بخلاف ظ و هم بنصب بوفاق ث ظ حتی یطهرن بتخفیف وضم و خلف
بتشدید و فتح بوفاق و ظ ث بخلاف الا ان یخافا را بضم یا و هم بخلاف
بفتح یا و ث در لا تضار والدة ولا تضار کاتب سکون را و مخففه و بعد الف که در
هر دو افتاده است در هر دو لفظ از جهة التقاء ساکنین و ظ در اول بضم راء و خلف بفتح
هر دو با تشدید و بموافقه اصل و هر دو در دوم بفتح هم بموافقه و ث ظ تماسوهن
در بن سوره و در احزاب بفتح تا و بحذف الف و ضم تا بالف بعد از میم بر اصل خود
ث علی الموسع قدره و علی المقتر قدره بفتح دال در هر دو و ظ در سکون بوفاق و هم خلف
در فتح ظ و وصیة لازواجهم برفع بخلاف و ث بوفاق در رفع و ظ فیضاعفه
اینجا و در حدید بنصب فاء بخلاف و بحذف الف و بتشدید عین چه در بن سوره

وحید تنوین چون هر لفظ ... بنسستند ولا یعنی لیس است ... البته منون خواهند بود

دو جه در باقی قرآن مثل یضعف لهن و مضعفة و یضعفه لکم از برای ث
ظ بخلاف بس ابو جعفر در ان دو سوره فیضعفه برفع خواند و یعقوب بنصب
و خلف موافق حمزه باشد در اثبات الف و تخفیف عین در همه قرآن و در رفع فا در ان
دو سوره و غ یبصط اینجا و بصطة در اعراف بصاد و دیگران بسین بموافقه اصل
ث در هل عسیتم اینجا و فهل عسیتم در قتال بفتح سین بخلاف و ظ و بفتح سین بوفاق
و ظ بخلاف غرفة را بضم غین و لولا دفاع الله را اینجا و در حج بکسر دال و فتح فا و
و الف بعد از فا و ظ در فتح غرفة و در دفاع الله بترجمه مذکوره موافق نافع و خلف
در ضم غرفة و در دفع الله در فتح دال و سکون فا موافقت و ظ و در و لا
و لا خلة و لا شفاعة اینجا و لا بیع فیه و لا خلال در ابرهیم و لا لغو فیها و لا تاثیم
در والطور برفع و تنوین و ظ بفتح تا تنوین بوفاق اصول شان و ث بوفاق
انا احیی و امثال ان در محل ضم و فتح بمد در حالتین و ظ و بوفاق در وصل
بترک الف و در وقف بالف و همچنین ث ظ ننشرها را بر ای مهمله و
و بنای محمد بوفاق و و بخلاف قال اعلم بفتح همزه و رفع میم و ظ ث هم
با ین کیفیت با تفاق و غ ث بخلاف و د بوفاق فصرهن بکسر صاد و ش بضم
بوفاق و بی بوح در بن سوره و در تداخل هر سه قرا یضم را بوفاق و ظ
بخلاف نعما اینجا و در نسا بکسر نون و عین و ث بکسر نون و سکون عین بخلاف
که نافع هم سکون هم کسر یا اختلاس دارد و و بوفاق در فتح نون و کسر عین
و ث بخلاف الی میسرة بفتح سین و ظ و بوفاق در فتح و همچنین ث یحسب
و یحسب و لا تحسبن فلا تحسبنهم در همه قرآن بفتح سین بخلاف و و بکسر سین
بخلاف و ظ بکسر سین بوفاق و ث و و نکفر عنکم بتون و جزم و ظ بنون
و رفع بر اصول خود و و بخلاف و ث ظ بوفاق فاذنوا بحرب لمکان
همزه و قصره و فتح ذال و هر کس در ایال و مد و غیره بر اصل خود و فتح را
ثلث و ان تصدقوا بتشدید صاد بر اصل خود و بخلاف ان تضل احدهما را بفتح
همزه فتذکر را بنصب را پس ث ظ در فتح موافق اند و ث در فتذکر در
تشدید و بنصب را و ظ در تخفیف در نصب موافق و قرا اسه کانه تجارة

وجه انکه ابن خلاف ... صاد و سین هر دو دارد

ابو جعفر هم

ابو عمرو و خلف هم

تاثیم

ان تضل هم

حاضرة را برفع بو قاف و ث و بو فاق ظ بخلاف فرهان را بکسر ها و فتح
ها و بالف و ظ ث فیغفر و یعذب برفع را و باء بخلاف چه هریکی از ایشان
و ابوعمرو سکون دارند با ادغام یا با اظهار و خلف در سکون در هر دو و در اظهار
در اول و در ادغام در دوم موافق حمزه است و ث ظ وکتبه بجمع و خلف با فراد
با تفاق ث ظ لا یفرق بین احد بیا و یرفع درجات در یوسف و یشکر در الجن
و یعلمه الکتاب در آل عمران این پنج لفظ را بغیبه بخلاف بس ابو جعفر بجمع را
بغیبت و خلف چهارم را و باقی را بنون عظمت موافقت نافع و حمزه مضافات
جهان اند انی اعلم دو جا و بیتی که فتحشان از ابو جعفر است و عهدی الظالمین
که فتحش از قراء ثلثه و زواید هفت اند و ایای فارهبون و فاتقون ولا تکفرون
از یعقوب در حالین و من یؤتی در وقف و الداع اذا دعان و اتقون یا اولی
این هر سه از ث ظ و چون تا علی سطر دیگر شد که ابو جعفر اثبات یا در وصل
دارد و یعقوب در حالین دیگر بار در اواخر سور از آن مکرر نمی سازد و در هر
سوره که مضافات و زواید هر دو باشند هر دو را ذکر میکند و الا هر کدام
که باشد ذکرش می نماید و اگر نباشد ساکت میشود والله هو الموفق للصواب

سورة آل عمران

بدا الم ث ظ ستغلبون و تحشرون بخطاب و خلف
بغیبت بو فاق و صول و ظ بخلاف ترونهم بخطاب و ث ر بخطاب و خلف
بغیبه موافق اند و بخلاف و ث ظ بو فاق و یقتلون الذین بفتح یا و سکون
قاف و ضم تا از قتل و ظ منهم تقیة بفتح تا و کسر قاف و فتح یاء مشدد
بخلاف و ث و بموافقت بروزن قضاة خوانند و در فتح و اماله هر کس
بر اصل خود اند و ظ بما وضعت بخلاف بسکون عین و ضم تا و ث و بفتح عین
و سکون تاء بو فاق و خلف ان الله یبشرک بفتح هر دو بخلاف ث ظ بو فاق
و و بخلاف و ث بو فاق یبشرک بیحیی و یبشرک بکلمة اینجا و یبشرهم
در توبه و انا نبشرک در حجر و یبشر المؤمنین در سبحان و در الکهف و انا
نبشرک و لتبشر به هر دو در مریم و یبشر الله در شوری مجموع بتشدید خوانند
اند و ظ یبشرهم را بتشدید متحد اند مگر در الشوری که بموافقت اصل بروزن
ینصر خواند و ث ظ و کلها را بتخفیف و خلف بتشدید و همچنین ث ظ

سیغلبون

ذکریا

ذکریا را در جمله قرآن بهمزه و مد و خلف بی همزه و ث ظ فنادته الملائکة
بتانیث و خلف بتذکیر و اماله و همچنین ث انی اخلق بکسر همزه و فتح یا و ظ و
بفتح بسکون یا نیز باتفاق و ث کهیئة الطیر اینجا و در مایده بالف بعد از طا و همزه
بعد از الف بو فاق علی عادته بخلاف تا فیکون طایرا اینجا و در مایده هم بر این ترجمه ظ بخلاف
پس ظ و در لفظ اول کهیئة الطیر خوانند بموافقت و ث در لفظ دوم بموافقه و خلف
در هر دو الطیر و طیرا خوانند بموافقت حمزه ع فیوفیهم بخلاف ابو عمرو بیا خوانند
پس ث و ش بموافق اصول یعنی و ظ در ضم ها بر اصل خود باشد و ظ ث
تعلمون الکتاب بفتح تا و سکون عین و فتح لام مخففه و خلف بضم تا و فتح عین و
کسر لام مشدد بو فاق اصول و ی لما اتیتکم بفتح لام بخلاف ث ظ بفتح بعضی وفاق
و ظ و لا یامرکم بنصب و یرجعون بغیبه بخلاف و ث و یامرکم برفع و
ترجعون بخطاب بو فاق و ث حج البیت بکسر حا و یضرکم بضم ضاد و بضم را
مشدد بخلاف و ان ه نیز بموافقه حمزه و ظ بفتح حا و کسر ضاد و جزم را و مخففه
و ث ظ و ما تفعلوا من خیر فلن تکفروه بخطاب بو فاق و خلف بغیبه بو فاق
و ث و من الملائکة مسومین بفتح واو و ظ بکسر بو فاق اصول و ث در و سارعوا
بی واو و ظ ی باثبات واو بموافقه ث ظ ان یمسکم قرح و قرح مثله اصابهم
القرح بفتح قاف و خلف بضم هم بو فاق ث بخلاف و خلف بو فاق
قاتل معه بضم قاف و الف بعد از آن و فتح تا و ظ بو فاق قتل ث ظ در تذکیر
و فتح یغشی طایفة و خلف در تانیث و اماله اش ث ی در نصب کله لله ظ
در رفعش ث ظ در خطاب یا تعملون و خلف در غیبتش و قرا ثلثه در
خطاب خیر مما یجمعون مجموع موافق اصول اند و ث بخلاف ظ بموافقه
مت و متم و متنا بضم و ی بکسر بو فاق و ظ بخلاف ث ی بو فاق
ان یغل بضم یا و فتح عین و ی بخلاف ث ظ بو فاق ولا یحسبن الذین کفروا
ولا یحسبن الذین یبخلون بغیبه ث ی بو فاق ظ بخلاف فلا تحسبنهم
بخطاب و فتح باء و ابو جعفر بموافقه بغیبه و یعقوب بخلاف و خلف بو فاق
بخطاب و لا تحسبن الذین یفرحون و هر کس در فتح و کسر بر اصل خود باشند
ظ بو فاق و خلف بو فاق یمیز الخبیث در اینجا و در انفال بضم اول و فتح
میم و کسر یاء مشدد و ابو جعفر بو فاق بفتح یاء اول و کسر میم و سکون یا ث

طایرا خواندم

با بر خواند

دعوا

بخلاف ولا يحزنك اينجا در مايده وليحزنك در انعام وليحزني در يوسف
فلا يحزنك در لقمن وليحزن الذين در مجادله بجموع بفتح يا وضم زاي بكسر لا يحزنهم
در انبيا كه هم بخلاف نافع بضم يا وبكسر زاي خواند پس ظ د در فتح وضم در جمع
موافق اند و بخلاف سنكتب بنون مفتوحه وتاء مضمومه ولفظ قتلهم بفتح
لام وتقول بنون عظمة و ث ظ نيز بهمين ترجمه اما بموافقة ث و بما تعملون
جميع بخطاب و در غيبة موافق اند وخلف در تقديم يا ومجهول لتقتلوا و
تا بلوا موافق است وديكران در ضموم يا ومعروف موافق اصول اند ظ بخلاف خد
لتبيننه للناس ولا يكتمونه بخطاب و غ بخلاف ولا يحزنك در ين سوره ولا يحطمنكم
در نمل ولا يستخفنك در اخر الروم و فاما نذهبن بك واو نرينك هر دو در
زخرف بنون نخواند پس در فاما نذهبنا وقف بالف كند ث و بوفاق هموارا
بنون نقتله ث بخلاف لكن الذين اتقوا درين سوره و در زمر بنون لكن
مفتوحه ظ و بواهد بنون خفيفه مكسوره مضافات شش اند وجهي لله ومني انك
واني اعيذها واجعل لي اية واني اخلق و انصاري سبحان ار ث زوايد
سه اند ومن اتبعن وخافون ان ابو عمرو ويعقوب و اطيعون از سه به

سورة النساء وخلف الارحام بنصب بخلاف حمزه واز ث ظ نيز اما
بموافقة ث ظ بوفاق تساءلون به تشديد وخلف ابو فاق در تخفيف آن
ث در رفع واحدة بوفاق وديكران در نصب بوفاق و فلامه الثلث وفلامه
السدس اينجا وفي امها در قصص وفي ام الكتاب در زخرف بجميع را خلاف
حمزه بضم همزه و در بطون امهاتكم در نحل و زمر والنجم وبيوت امهاتكم در نور
بضم همزه وفتح ميم خواند ث ظ در ترجمه مذكور باصل خود اند ث هم واحل لكم
ما ملكت برفع بخلاف وديكران بنصب بوفاق و ث بخلاف وباقيان بوفاق
قياما باثبات الف و قرأه سكانه يوصي دو كانه را بكسر صاد بوفاق و ث وندخله
را در هر محل بنون وديكران بيا بوفاق و د كرها را در ين سوره و در التوبه بضم كاف
وغيرا و بفتح بوفاق ث بخلاف وخلف بوفاق واحل لكم را بضم همزه وكسر حا و ظ
بوفاق بسم همزه وحا ث ظ فاذا احصن بضم همزه وكسر صاد وخلف در فتح هر دو
حرف موافق اصول اند و ث ظ برفع تجارة وخلف در نصب بوفاق ث در
مدخلا بوفاق ديكران در ضم بوفاق ث ظ در اثبات الف بعد از عين در عاقدت
بوفاق وخلف در حذف موافقه و ث بما حفظ الله بخلاف بنصب ديكران

ولد

برفع بوفاق وخلف البخل در ين سوره و در حديد بوفاق بضم با و خا ث
ظ بضم با وسكون خا بوفاق و ث در رفع وان تك حسنة بوفاق و ظ د
در نصب موافق اصل ث لو تسوى بفتح تا و تشديد واو بوفاق ظ در ضم و تخفيف
وخلف در فتح وتخفيف موافق اصل اند ث ظ در اثبات الف در لامستم در ين
سوره و در مايده بوفاق وخلف در حذف موافقه ن رويس بخلاف ابو عمرو و كان
لم يكن بتانيث و ديكران بوفاق بتذكير وهم رويس بخلاف و بوفاق مثل
ومن اصدق كه صاد ساكن است وبعد از و دال آمده باشمام بين الصاد والزاي
خوانند و ث همچون نافع بصاد خالص ث ظ بخلاف و خلف بوفاق و
لا يظلمون فتيلا بغيبه و رويس بوفاق بخطاب ظ در حصرت صدورهم بتاء
تانيث منصوبه منونه بخلاف پس وقف او بها باشد و باقيان بوفاق حصرت
بتاء ساكنه و فتبينوا دو جا در ين سوره و يكجا در حجرات بوفاق حمزه اند بثاء خوانند
وديكران بوفاق از تبين و ث و السلم السلام بغير بوفاق و ظ
باثبات الف بوفاق اين دو دانه بخلاف نافع لست مؤمنا بفتح ميم دوم و
باقيان بوفاق بكسر ث بوفاق وخلف بخلاف بنصب غير اولي الضرر
و ظ برفع بوفاق ث بوفاق و بخلاف فسوف نؤتيه بنون وخلف بوفاق
بياء و يدخلون الجنة درين سوره ث بخلاف و روح بوفاق بضم يا و فتح خا
پس رويس بخلاف وخلف بوفاق بفتح يا و ضم خا و در مريم و المؤمن ث
بخلاف ويعقوب بكاله بوفاق بضم وفتح خا ابن و خلف بوفاق ظ بخلاف
يدخلونها را بفتح يا وضم خا و ديكران بوفاق اصل خود ظ ان يصالحا وخلف
يصلحا بوفاق ظ بخلاف ث و بوفاق نزل على و الذي انزل بفتح نون ان
اول و بفتح همزه از دوم و بفتح زاي از هر دو وليكن وقد نزل عليكم را ث د
بضم نون وكسر زاي ميخوانند بوفاق ظ بفتح هر دو حرف بخلاف وخلف
بخلاف ث ظ بوفاق وان تلووا بسكون لام و اثبات واو اول ث ظ بوفاق
في الدرك بفتح را وخلف در سكونش وفرا ائمه در نون نؤتيهم و ث
در يا و ث ظ در نون سيؤتيهم وخلف در ضم زاي زبورا در ين سوره و در
سبحان و در انبيا و ث ظ در الجمع در منحصر متابع اصول اند و ث

بعكس

ابو جعفر ان يصالحا

لا تعدوا بسکون عین و تشدید دال بخلاف جز نافع فتح عین و سکون
و اختلاس هر دارد ناین سوق یولی الله در وقف از یعقوب سورة
النساء شان دو جا ث بخلاف بسکون نون ظ و بفتح نون بو قاف
ظ بخلاف ث و بو قاف ان صدوکم بفتح همزه و ظ بخلاف ادخلکم بنصب
لام و ث بخلاف و خلف بو قاف بکسر لام ث من اجل ذلك بکسر همزه و بعد آن
کسر همزه را نقل میکند بنون بن و همزه را از لفظ می اندازد بخلاف نافع بس
درین قراءة ابتدا بهمزه مکسوره باشد بس باقیان بفتح همزه و عدم نقل بموافقه
اصل و بخلاف ش ظ بو قاف قاسیة بحرف الف و تخفیف یاء و عبد الطاغوت
بفتح با و بنصب تا و لیحکم اهل بسکون لام و میم چنانچه شیعه از عاصم خوانند ث
بخلاف والجروح برفع ظ بخلاف و خلف بو قاف بنصب ث بو قاف بحذف
واو و یقول الذین و خلف بو قاف باثبات واو و یعقوب بموافقه باثبات
واو و بنصب لام ث من یرتدد بدو دال همچو نافع و باقی دال مشدده
مفتوحه یعقوب و خلف همچو ایشان بو قاف ظ والکفار اولیاء بخفض بو قاف
و باقیان بنصب بو قاف و ظ و لا یکون برفع بو قاف و عقدتم بتخفیف
قاف و دیگران بتشدید بو قاف اصول ظ بخلاف و خلف بو قاف فجزاء را
بتنوین و مثل برفع ث بغیر تنوین و خفض مثل بو قاف ظ بخلاف و ث
بمتابعه نافع رسالاته بجمع و کسر تا و خلف بو قاف بافراد و نصب تا ث
بترک تنوین کفارة و بخفض طعام بو قاف ظ و برفع میم و تنوین و قراءة کفارة
ثلثه استحق بضم تا و کسر حا و خلف الا ساحر در سوره در هود
و الصف بو قاف سحر و باقیان سحر بو قاف اصل محمود ظ ف بو قاف
منزلها بتخفیف و ابو جعفر بتشدید بموافقه ظ بخلاف و خلف بو قاف علیهم
الاولین بفتح واو و تشدید و کسر لام و بیاء ساکنه بعد از لام و بنون مفتوحه
ث بو افقه الاولیان و و بخلاف و باقیان بو قاف لفظ الغیوب
و عیون العیون و عیونا هرجا که آید و جیوبهن در نور و شیوخا در
غافر بضم حرف اول ث بخلاف ظ و بو قاف بعمر شیع برفع میم
مضافات شش اند یدی الیک و انی و انی ارید فانی و امی و یکون
لی ان و مفتوحات از ابو جعفر بیت یدها دو انده و اختلف اوّل در وقف

و دیگران بنصب
براصل خود اند

یعقوب و خلف از تخفیف
منزلها و ابو جعفر در تشدید
موافق اصول اند هم

واخشونی

واخشونی دوم هر دو از یعقوب سورة الانعام ظ س یصرف بفتح
یاء و کسر را و لیوم یحشرهم جمیعا ثم یقول اینجا و در سبا بیا و ث لم تکن
تذکیر و لا نکذب و نکون هر دو بنصب مجموع بخلاف و خلف نکذب
و نکون برفع و لم تکن بتا بخلاف و ث بو قاف بس ابو جعفر بضم
یاء و فتح را و یحشرهم و یقول بنون بو قاف و لفظ فتنتهم والله ربنا و ایاکم
تاء ساکنه در اول بنصب بو قاف و خلف در دوم بنصب مثل حمزه و باقیان
بخفض بو قاف اصل و ث در سیوم بتسهیل و باقیان بتحقیق بو قاف افلا تعقلون
اینجا و در اعراف و در یوسف و قصص و یس ظ بخلاف و ث بو قاف
را بخطاب خوانند بس خلف غیر از القصص همه بغیبه بو قاف و فتحنا علیهم
اینجا و در اعراف ث غ بخلاف بتشدید و روح در تشدید اذا فتحت در
انبیا و فتحت ابواب در قمر موافقت ث غ نموده و در فتحت در زمر و
و عم نوا ثلثه موافق اصول اند و خلف در مجموع بو قاف بتخفیف خواند و یکذبونک
ث بخلاف ظ و بو قاف بتشدید و ظ انه من عمل و انه غفور بفتح همزه
در هر دو و خلف بکسر هر دو و ث بفتح اول و کسر دوم بو قاف اصول ث
و لیستبین بخطاب و ظ بتانیث و خلف در تذکیر و ث در نصب سبیل
المجرمین و باقیان در رفع و ظ و خلف در یقص الحق از قصا و ث از
قصص و ث ظ در انجیتنا بسر دند اند و بیدادند اند و یا مالدجو ع
موافق اصول اند و ف بخلاف و ث ظ بو قاف توفته رسلنا و استهوته
بتاء تانیث و و در تشدید ینجیکم و ث ظ در تخفیف بو قاف و ظ قل
من ینجیکم اینجا و ینجیك و ننجی و ننج هر سه در یونس و ثم ننجی الذین
در مریم و ننجی المؤمنین در انبیا بتخفیف بخلاف و ث و در غیر انبیا هم
بتشدید بموافقه اصول و روح در و نجی الله در زمر تبع فقیه یعقوب
نموده در تخفیف بس درین محل ظ را دو وجه باشد و ظ آزر برفع را هم
بخلاف و ث و بنصب بو قاف و ث ظ در فتح را همزه در لفظ

رای که بعد از و متحرکی باشد در همه قرآن در حالین و و در اماله هردو
حرف هم در حالین بوفاق و همچنین ث ظ در فتح را و همزه که بعد از و
لام تعریف باشد در وصل موافق اصل اند و در وقف مخالف و و در اماله را
وفتح همزه در وصل و با ماله هردو حرف در وقف موافق حمزه است و ث
انجاحونی بتخفیف نون و ظ و بتشدید موافق اند ظ بخلاف و و بوفاق حرم
درجات اینجا بتنوین و ث بترک تنوین بوفاق و در یوسف ث ظ
بترک تنوین و خلف در هردو ان باتفاق و والیسع اینجا و صاد بوفاق
با دیگران سکون لام و فتح یا ث بینکم بنصب و باقون برفع بوفاق و ث
ظ جاعل اللیل و خلف جعل اللیل بصیغه ماضی و بنصب اللیل و و الی ثمره
دو محل اینجا و یکجا در یس بضم ثا و میم و باقیان بفتح هردو حرف بوفاق
و ث و خرقوا بتشدید و باقیان بتخفیف بوفاق و ظ بخلاف و باقون بوفاق
بتحملونه قراطیس تبدونها و تخفون بخطاب و ظ بخلاف درست بفتح سین
و سکون تا و باقون دارست بوفاق اصول و ظ عدوا بضم عین و دال
و تشدید واو بخلاف و باقون عدوا بوفاق و دعیس بخلاف
و باقون بوفاق مستقر بفتح قاف و روح بوفاق بکسر و و بخلاف
ظ بوفاق انها بکسرهم و ث بوفاق بفتح و و بخلاف ث ظ
بوفاق لا یؤمنون بغیبه و ث بوفاق قبلا بکسر قاف و فتح با و باقون
بضم هردو و قرا ثلثه منزل بتخفیف بوفاق اصول شان و ظ بخلاف و
ث بوفاق قد فصل لکم ما حرم را بفتح حرف اول و دوم در هردو لفظ و خلف
بوفاق فصل را بفتح هردو حرف و حرم را بضم اول و کسر دوم و ظ بخلاف
و خلف بوفاق و کلمة بافراد بوفاق ظ وقف بها کند و خلف کلمات و ث
بجمع بوفاق و ث ظ در فتح یا لیضلون اینجا و لیضلوا عن در یونس و خلف
در ضمش موافق اند و قرا رسکانه رسالاته بجمع بوفاق و ابن جعفر
در کسر را حرجا و باقون در فتحش و قرا ثلثه در حذف الف و تشدید
عین یصعد و خلف در تذکیر من یکون له و ابن جعفر و یعقوب در
تانیثش موافق اند و روح بخلاف و یوم یحشرهم بیا و باقون بوفاق
اصول

بجزن

وباقون بوفاق
و و ث در شت
حکم بوفاق

حرف با صل

بیزن ث بخلاف و ان یکن میتة و ان تکون میتة هردو بتانیث
و میتة در هردو برفع و بتشدید و باقیان تشدید در البقره رفت و ظ بوفاق
در هردو بتذکیر و بنصب و خلف تنبین همچنین الا ان تکون او در تذکیر تکون مخالف
حمزه است و در باقی موافق ث و حصاده بکسر حا و ظ در فتحش و ث و
در سکون من المعز و ظ در فتح و ث ظ در تشدید تذکرون هر جا که آید و خلف
در تخفیف و و در تذکیر ان تاتیهم الملائکة اینجا و در نحل و باقون در تانیث
متفق اصول اند و ظ بخلاف و ان هذا بفتح همزه و بحسب نون و ث بوفاق
بتشدید و فتح و خلف بکسر و تشدید بوفاق و و بخلاف و باقون بوفاق
فرقوا بحذف الف و تشدید را و ظ فله عشر بتنوین را و امثالها برفع
بخلاف و ث و بوفاق بترک تنوین و جر امثالها و رویس بخلاف
در جزاء الضعف بنصب و تنوین جزاء و برفع الضعف و باقون برفع
جزاء و ترک تنوین و بخفض الضعف بوفاق و ث ظ دینا قیما بفتح قاف
و کسر یاء مشدده و خلف در کاف و فتح یاء مخففه و ث در فتح یاء محیای
و ظ و در فتحش موافق اصول اند مضافات هفت اند انی اخوف و انی
اخاف وانی اراک و وجهی و ربی الی و محیای و مماتی که فتح شان از ث
است مگر محیای که از اسکون خوانند و زواید دو اند یقض الحق در وقف
از یعقوب و قد هدانی از ث ظ سورة الاعراف و الانفال
ظ بخلاف و خلف بوفاق و منها تخرجون بفتح تا و ضم را و ث بوفاق
بضم تا و فتح را و ظ در الروم و زخرف بضم تا و فتح را بوفاق و ث در
نصب و لباس التقوی و ظ و در رفعش بوفاق و ث بخلاف ظ و بوفاق
خالصة را بنصب و ظ بخلاف و ث بوفاق لا تفتح لهم بتانیث
و تشدید و خلف در تذکیر و تخفیف موافق اصلت و ظ بخلاف و ث
و بوفاق ابلغکم دو موضع اینجا و یکجا در احقاف بتشدید و ظ بخلاف
و خلف بوفاق بتخفیف در ین سورة و در الرعد بتشدید و ث بوفاق
بتخفیف و ث بخلاف و و بوفاق ان لعنة الله بتشدید نون و نصب تا

ی سکون م

وظ بسکون نون در رفع بوفاق و ث ظ در ضم نون وشین و و در فتح نون
وسکون شین نشرا اینجا و در فرقان و در نمل بوفاق و آن و ردان لا یحرج
را بضم یا و کسر ها یا بفتح یا وضم را بدو وجه خواند یک وجه بخلاف باقون
بفتح یا و ضم را بوفاق ث من اله غیره اینجا و در هود و قد افلح بخلاف
بخفض و باقون بوفاق برفع و ث بخلاف الا نکدا را بفتح کاف و باقون
بوفاق بکسر و ث در اسکان او امن و دکان در فتحش و ن در تشدید حار
بحار و تاخیر الف از حا و باقون در تخفیف و تقدیم و قراء ثلث در تشدید
تلقف و ث در فتح نون و سکون و ضم تا و تخفیف از ستقتل و باقون بضم نون
و فتح تا و کسر تا و مشدد و و در کسر کات تعکفون و باقون در ضمش و و
در مد دکا و همزه منتوحه تنوین و باقون در ترک مد و همزه و در وجود
تنوین موافق اصول اند ث بخلاف و ظ و بوفاق یعملون در اخر سوره
و لا یتبعوکم و در آخر سوا یتبعهم بتشدید و علی ان لا اقول را بحرف جر
یا اضافه و ث بوفاق و در وج بخلاف علی الناس برسالاتی بحذف الف
و خلف و رویس بوفاق باثبات الف و و بفتح را و شین از سبیل الرشد
و باقون در ضم را و سکون شین موافق اند و و بخلاف و ث بوفاق من
حلیهم بضم حا و ظ بفتح حا و سکون لام و تخفیف یا و و در خطاب تغفر لنا
و ترحمنا و نصب ربنا و خفض قال ابن ام و باقون در غیبة و رفع ربنا و
و نصب میم ام موافق اند و ظ بخلاف و ث بوفاق تغفر لکم خطایاکم
بتا مضموم و فا مفتوح و رفع خطایاکم و و بوفاق بنون مفتوح و فا
مکسور و بحفض خطایاکم و قراء اسکانه در رفع معذرة و ث بیس در
بئیس و باقون بر وزن رئیس و ث و ظ در جمع و کسر تا ذریاتهم و
باقون در افراد و فتح تا موافق اصول اند و ظ بخلاف و باقی بوفاق
در ان تقولوا و او تقولوا هر دو بخطاب و ث در اظهار یلهث ذلک
و باقون در ادغامش و ث در نون و رفع یذرهم و ظ در یا و رفع
و خلف در یا و جزم و ث در کسر شین و سکون را و تنوین کاف در شرکا
و باقون در ضم شین و فتح را و مد کاف و همزه بعد از الف موافق اصول
و و بخلاف یلحدون درین سوره و در فصلت بضم یا و کسر حا بین در نحل

بفتح یا

بفتح یا و حاموا فقت ایمه و باقون در هر سه محل بضم و کسر و ث بیطشون
اینجا و ان یبطش در قصص و یوم نبطش در دخان بضم طا بخلاف و باقون
بکسر بوفاق و ث ان انا الا اینجا و در شعرا و احقاف در وصل بحذف الف انا
بخلاف نجم او اثبات و حذف هر دو دارد و باقون بحذف بوفاق و ظ در
طیف و باقون طائف و ث در ضم یا و کسر میم یمدونهم و باقون در فتح و ضم
موافق اصل اند مضافات سه اند معی و من معدی و عذابی که سکون سی یا
از قراء ثلث است و فتح دو دیگر از ابوجعفر زواید دو اند کیدونی از ث ظ
و فلا تنظرونی از یعقوب دیگر شروع در انفال ظ بخلاف ابو عمرو مردفین
را بفتح دال و موهن بتخفیف ها و اذ یغشیکم بتشدید شین مکسور و
النعاس بنصب و ث در فتح دال و خلف در کسرش و ث در تشدیدها و خلف در
تخفیفش و ث در ضم یا و تخفیف شین مکسور و خلف در تشدیدش و در نصب
النعاس موافق اصول اند و قراء ثلث در نصب کید الکافرین و خلف
در تخفیف نون و در رفع ها در و لکن الله قتلهم و لکن الله رمی و ث ظ
در تشدید نون و نصب ها و ث ظ در فتح رمی و خلف در اماله و ث
در فتح و ان الله و ظ و در کسر ش و ظ در کسر عین بالعدوة دو جا موافق
اصول اند و رویس بخلاف بما یعملون بصیر بخطاب و باقون بغیبة بوفاق
و قراء سکاته من حی عن بینة باظهار اما ث بوفاق و ظ و بخلاف
و ث بخلاف و لا یحسبن الذین بغیبة و ظ بوفاق و خلف بخلاف
بخطاب و در کسر سین ظ و بر اصل خود اند ع در ترهبون بتشدید بخلاف
و باقون بتخفیف بوفاق و ث در تانیث ان یکن دوم و ث ظ در تانیث ان
یکن در سوم و خلف در تذکیر هر دو موافق اند و ث ضعفا بفتح عین و
الف بعد از فا و همزه غیر منون بعد از الف بخلاف و ظ در ضم ضاد و خلف
در فتحش موافق اصل اند و ث له اسری و من الاسری بهمزه مضموم و فتح
بعد الف بمعنی اسارى بخلاف و ظ موافق در اول و بخلاف در دوم و خلف
بوفاق در هر دو این عمل نکند و ث بخلاف ان یکون له بتانیث و باقون
بوفاق بتذکیر و و بخلاف من ولایتهم و باقون بوفاق بفتح واو و خلف

در الكهف الولاية بكسر موافق حمزه است و باقون در فتح بر وفاق اصل مضافات
دو اند انى اذى و انى اخاف و فتح هر دو از ابوجعفر است سورة توبة تا يوسف
ث د مساجد الله اول بجمع و ظ بافراد موافق اصول و خ بخلاف از وى كالف
نافع سقاية را بر وزن قضاة و عمرة بر وزن حفظة و باقون سقاية
و عمارة خوانند و قراء اسكان و عشيرتكم بجمع بالف و ظ بخلاف
عزير ابن الله به تنوين و باقون بر وفاق بترك تنوين و قراء ثلث در
ضم ها يضاهون و ترك همزه موافق اند و ث اثنا عشر اينجا و احد عشر
در يوسف تسعة عشر در المدثر بسكون عين و ان هكام در اثنى عشر هلك كردم
ازجمله القراء ساكنين و ظ بخلاف يضل به بضم يا و كسر ضاد و ث در فتح يا
و كسر ضاد و خلف در ضم يا و فتح ضاد موافق اصل اند و ظ بخلاف مدخلا
بفتح ميم و سكون دال مخففه و باقون بضم ميم و فتح دال و ظ بخلاف و كلمة الله
بنصب و باقون بر وفاق برفع و ظ بخلاف بضم ميم در ان يلمزك و يلمزون
درين سوره و لا تلمزوا در حجرات و باقون بر وفاق بكسر ميم و خلف بخلاف
و رحمة للذين برفع و باقون بر وفاق هم برفع و قراء ثلث ان نعف بياء
مضموم و فاء مفتوح و نعذب بتاء مضموم و ذال مفتوحه و طائفة برفع بر اصل
و ث ظ در فتح ياء معى ابدا و خلف در سكونش و قراء سكانش در سكون
ياء معى عدوا موافق اصول اند و ظ المعذرون بسكون عين و تخفيف ذال
و دائرة السوء اينجا و در الفتح بفتح سين و در الانصار برفع را بخلاف و باقون
لفظ اول را بفتح عين و بتشديد ذال و دوم هم بفتح و سوم را بجر بر وفاق و ث ظ
ان صلواتك بجمع و خلف بافراد و ظ مرجون بر وزن مكرمون و باقون
بحذف همزه و سكون واو و ث و الذين اتخذوا بحذف واو اول و باقون
در اثباتش موافق اند و ث بخلاف و ظ بر وفاق اسس بنيانه هر دو موضع بفتح
همزه و سين و بنصب نون و ث ظ ان تقطع بفتح تاء بخلاف و خلف هم بخلاف
بضم تاء و ظ در محل الا ان تقطع كه حرف استثنا است الى كه حرف جر است
ميخوانند بخلاف و ديگران بحرف استثنا بر وفاق و د در تقديم بناء مفعول
بر بناء فاعل در فيقتلون و يقتلون بر وفاق و باقون بعكس بر وفاق و ظ

بخلاف

بخلاف و لا ادريكم و لا تدرون بخطاب و ث بر وفاق و د بخلاف بغيبة و د بخلاف و
باقون بر وفاق متاع بتانيث خوانند مضافات دو اند معى ابدا كه ث ظ
بتحريك خوانند و خلف بسكون و معى عدوا كه هر سه بسكون خوانند ازين موافق
اند شروع در سورة يونس ابو جعفر انه يبدؤ بفتح همزه بخلاف نافع و
باقون بر وفاق بكسر و د در امالة الر در سور شش گانه و ديگران در تفخيم
و ث ظ لسحر و خلف لساحر و ث د نفصل به نون و ظ بيا بر وفاق اصول
و ظ و لقضى اليهم اجلهم بفتح قاف و ضاد و بنصب لام اجلهم مثل ابن عامر
بخلاف و باقون بضم قاف و كسر ضاد و فتح يا و برفع اجلهم بر اصل ث ظ در
فتح و لا ادريكم و خلف اماله كرد و ث ظ عما يشركون بغيبة اين دو موضع
در نحل و يكجا در الروم و خلف در خطاب موافق اند و ش بخلاف ما يمكرون
بغيبة و باقون بر وفاق بخطاب و ث ينشركم از نشر همچو ابن عامر و باقون
يسيركم از تسيير و قراء ثلث متاع الحيوة برفع و خلف تتلوا ان ملا ى
و ديگران تبلوا از بلا ث كلمات دو جا درين سورة و يكجا در غافر بجمع و باقون
بافراد بر وفاق و ظ قطعا بسكون طا بخلاف و باقون بحركة و ث لا يهدى
بسكون ها و تشديد دال بخلاف چه نافع فتح ها را اخفاش هر دو دارد با تشديد
دال و ظ بكسر ها و تشديد دال همچو حفص بخلاف چه ابو عمرو اختيار فتح ها دارد پس
خلف در سكون ها و تخفيف دال موافق حمزه باشد و د و لكن الناس بتخفيف
نون مكسوره و رفع سين و باقون در تشديد نون مفتوحه و نصب سين و قراء ثلث
در نون و يوم يحشرهم موافق اصول اند و غ فلتفرحوا بخطاب و مما تجمعون هم
بخطاب از رويس و ابو جعفر بخلاف اصل و باقون بغيبة بر وفاق و ظ و لا اصغر
من ذلك و لا اكبر بخلاف برفع و از خلف بر وفاق پس ث بوفاق در هر دو
بنصب و ظ امركم و شركاءكم را برفع بخلاف پس صورة همزه درين قراءة
بواو نويسند و باقون بر وفاق بنصب و صورة همزه درين قراءة محذوف باشد
از جهة كراهة اجتماع صورتين و غ فاجمعوا امركم بهمزه وصل و فتح ميم بخلاف
و ديگران بر وفاق بهمزه قطع و كسر ميم و د سحار و باقون در ساحر موافق اند
و ث بخلاف السحر ان الله را بزيادتى همزه استفهام ميخوانند و آن زمان

همان دو وجه که در مثل ءالذکرین جایز است در وی نیز جایز باشد و ظ بخلاف
وخلف بوفاق با خبار خوانی اند و و در کرامت انه دو دیگران در منحش بوافق اهل القرآن
مضافات یع اند مایکون لی و نحتی و انی اخاف وقل ای و ربی و ان اجری
و فتح شان از ث است و زواید دو فلا تنظرونی در حالین و ننجی المومنین در
ونف هر دو از یعقوب سوره هود ث و بخلاف و ظ بوفاق انی لکم
را بفتح و ظ بخلاف و باقون بوفاق بادی الرأی بیا محض و ث ظ در بخفیف
نعمیت و خلف در تشدید و قراء ثلثه در ترک تنوین من کل زوجین و ث ظ
در ضم میم مجرها و در فتح راء و خلف در فتح و اماله راء و قراء ثلثه در کسر راء
یا بنی ارکب معنا موافق اصول اند و ظ بخلاف عمل غیر با جرهم و فتح لام
تنوین و نصب غیر هجو کسائی و ث بوفاق سع میم و رفع لام با تنوین و لفع
غیر و ث فلا تسئلنی بفتح لام و تشدید نون و اثبات یا در وصل و ظ با اثبات
یا در حالین و خلف در حذف یا ث در فتح ثمیم نکمیذ ان در اینجا و یومیذ بعینه در
در معارج و ما اول در کرهش موافق و و بخلاف و ث بوفاق نمودا در این محل
و در فرقان و در عنکبوت و در و النجم به تنوین و ظ بخلاف بترک تنوین در هر
چهار موضع و و بخلاف اینجا و در والذاریات سلام و باقون بنو سلام بوفاق
و خلف بعقوب برفع بخلاف و از با نیا تانیف بوفاق و ث فاسر بهمزه وصل
و دیگران بهمزه قطع بوفاق و ظ بخلاف و با قولا بوفاق الامرأتک بنصب
و ث ظ در فتح و خلف در ضم سعدوا موافق اند و ث بخلاف و باقون
بوفاق و ان کلا بتشدید نون ان و ث بکالم کلا لما اینجا و لما علیها در
الطارق و این جا ذکر فقط و ان کل لما در یس و ان کل ذلک لما در زخرف
بتشدید بخلاف نافع و ظ بخلاف و خلف بخلاف مجموع بتخفیف جوازا و ث بخلاف
و زلفا بضم لام و دیگران بوفاق بفتح و ذ اولو بقیه بکسر با و سکون
قاف و تخفیف یا بخلاف و دیگران بقیه بوفاق و ظ بخلاف و ث
بوفاق عما یعملون در آخر این سوره و در آخر نمل بخطاب و خلف بوفاق
بغیبه مضافات هشت اند فانی اخاف و عنی انه انی اخاف و ان اجری
دو جا و لکنی و انی اذا و نصحی و انی اعظک و انی اعوذ بک و فطرنی
و انی اشهد و ضیفی و انی اریکم و انی اخاف و ما توفیقی و شقاقی

دارهطل

و ارهطی که فتحشان از ابو جعفر هست و زواید چهار اند فلا تسئلنی
و لا تخزونی فی ضیفی و یوم یأتی از ث ظ فلا تنظرونی از ظ فقط سوره
یوسف و رعد یا ایت هر جا که آید ث بخلاف بفتح تاء و باقون بکسر تاء
و قراء سکان بکسر یاء یا بنی در همه قرآن و ث غیابات دو جا بجمع و باقون
با فراد موافق اند و ظ بخلاف ث و بوفاق نرتع و نلعب بغیبه و لیکن ث
از نرتع بکسر عین خوانند و دیگران بسکون و ث ظ در زیادتی یا در مفتوحه
در بشرای و خلف در ترک ان و باماله و ث هیت بکسر ها و باقون در فتح و ث د
المخلصین بفتح لام در همه قرآن و ظ بکسر موافق اند و ظ بخلاف و باقون
بوفاق حاش لله دو محل در او وصل بحذف خوانده اند و در وقف هم قراء ثلاث
است و ظ قال رب السجن بفتح بخلاف و باقون بکسر بوفاق و قراء ثلثه در
اسکان دأبا موافق مگر آنکه ث بر اصل خود ابدال میکند و و دفیه تعصرون
بخطاب و باقون بغیبه و ث ظ لفتیته و باقون لفتیانه و و نکتل بیا
و دیگران در نون و ث ظ خیر حفظا و خلف حافظا و و در ریا و اماله و ث
ظ در یا و فتح از یوحی موافق اصول اند و ث بخلاف و خلف بوفاق
فکذبوا بتخفیف و ظ بوفاق بتشدید و هم ظ بخلاف فنجی بحذف نون
دوم و تشدید جیم و فتح یا و باقون ننجی بوفاق مضافات بیست و دو

اثبات نون و کسر جیم و سکون یا در ننجی

اند لیحزننی ربی احسن مثوای و انی ارانی دو جا و علمنی ربی انی ترکت
آبائی و انی اری و لعلی و نفسی رحم ربی و انی اوف و انی انا و یأذن لی
ابی و حزنی و انی اعلم ربی انه احسن بی اخوتی سبیلی و فتح همه از ث
است و زواید چهار اند فارسلون و لا تقربون و ان تفندون از یعقوب
و حتی تؤتون از ابو جعفر و یعقوب سوره الرعد رفع او بحل صنوان
و غیر صنوان ث و بخفض و ظ در همه برفع و و یفضل بیا و باقون بنون
موافق اند و ظ بخلاف یسقی بتذکیر و ث و بوفاق بتانیث اما خلف
اماله دارد و ث ظ هل تستوی بتانیث و مما توقدون بتذکیر و خلف
بتذکیر در اول و بتانیث در دوم موافق اند و ظ بخلاف و خلف بوفاق

وسیعلم الکفار بجمع وصَدّوا بضم صاد و ث بوفاق الکافر بافراد و صَدّوا
بفتح و ث و ما یشاء و یثبت بتشدید و ط بتخفیف موافق اند با اصل
زواید چهار اند المتعال متابی عقابی مآبی از یعقوب فقط از سورة
ابراهیم تا الکهف ابوجعفر بوفاق در حالین و غ بخلاف در ابتدا الله
الذی در ین سوره برفع و انا صببنا از عیس بکر همه بیش رویس را در وصل
در الله الذی جر باشد بوفاق و در انا فتح بخلاف و خلف در حالین در اول
جر و در دوم فتح بوفاق و ث الریاح اینجا و در شوری بجمع و دیگران به
افراد و و خالق السموات و الارض اینجا و خالق کل دابة در النور بصیغه فاعل و برفع
قاف و بجر الارض و کل و باقین خلق بصیغه ماضی و بنصب الارض و کل
موافق اند و ظ بکسر لیضل در لقمن و لیضلوا عن ابنجا و لیضل عن سبیل
در حج و لیضل عن سبیل در زمر از روح فقط بخلاف پس ابن یعقوب درین سه محل
دو وجه باشد و ابوجعفر و خلف کلا در ضم هر چهار موافق اصول اند بدانکه
همچنین در فتح یضلون عن سبیل الله در صاد خلاف نکرده است و خلف
بخلاف بمصرخی بفتح یا و دیگران بفتح اما بوفاق مضافات سه اند
ما کان لی که سکونش از قراء ثلثه است و قل لعبادی که از قراء سکانات عنه
از روح و انی اسکنت که فتحش از ابوجعفر فقط زواید سه اند و عید
از یعقوب و اشرکتمونی و تقبل دعائی از ث ظ سورة الحجر ربما ث
بتخفیف و دیگران بتشدید ث ظ ما ننزل بتاء مفتوحه و فتح زای و رفع الملائکة
و خلف بنون مضموم و کسر زای و نصب الملائکة و ث ظ و ارسلنا الریاح بجمع
و خلف بتوحید موافق اند ظ بخلاف صراط علی را بکسر لام و برفع یا و منون
مشدد بوده ذکر و باقین بوفاق علی و و بخلاف ظ بوفاق و من یقنط
اینجا و یقنطون در روم و لا تقنطوا در زمر بکسر نون شان و ث بوفاق
بفتح و بخفف انا لمنجوهم درین سوره و انا منجوک در العنکبوت از یعقوب
در سورة الانعام و از خلف انه موافقه اصل و تشدید شان از ابوجعفر
هم از موافقه اصل معلوم می شود و همچنین تشدید قدرنا اینجا و قدرناها

[حاشیه: بدرفع سموا نزه]

در النمل

[حاشیه: ق]

در النمل از قراء ثلثه از وفاق دانسته می آید و ث بخلاف و باقون بوفاق
فبم تبشرون بفتح نون مضافات چهار اند بی عبادی انی و بنات انی و قل
انی فتح از ابوجعفر زواید دو فلا تفضحونی و لا تخزونی از یعقوب سورة
النحل روح ینزل الملئکة بآن کیفیت که در القدر وارد است و رویس
با اصل خود بتخفیف پس ظ را دو وجه باشد و ث و بتشدید بوفاق
و ث الا بشق بفتح شین و ظ و بکسر شین بوفاق و قراء ثلثه در نصب
و النجوم و جر مسخرات موافق اند و ث بخلاف و ظ و بوفاق تشاقون
بفتح نون و ظ و الذین یدعون بتذکیر بخلاف ث و بخطاب موافق اند
و خلف در تذکیر یتفیؤ و دو جا و ث ظ در تانیث و ث ظ در ضم یا
و فتح دال لا یهدی و خلف در فتح و کسر ش و و در خطاب او لم یروا
و باقون در غیبتش و ظ در تانیث یتفیؤ و دیگران در تذکیر مجموع موافق
اصول اند و ث مفرطون بفتح فاء و تشدید راء مکسوره پس در کسر را
موافق نافع باشد و در تشدید مخالف و باقیان بتخفیف و فتح راء
و ظ نسقیکم اینجا و در قد افلح بفتح نون بخلاف و ث در هر دو محل بتاء [حاشیه: نیث]
و فتح تا بوفاق و خلف بضم نون بوفاق و رویس یجحدون بخطاب
بخلاف و دیگران بغیبه بوفاق و ظ بخلاف و و بوفاق الم
تروا بخطاب و ث بوفاق بغیبة و ث ظ یوم ظعنکم بفتح عین
و خلف بسکون و ث ظ در فتح راء و همزه از راء الذین در هر دو محل
و خلف در اماله را و فتح همزه موافق اند و ظ بما ینزل بتشدید بخلاف
و باقون بوفاق و ث بخلاف و لیجزین الذین بنون و باقون بیاء بوفاق
زواید دو اند فاتقونی فارهبونی از یعقوب سبحان الا تتخذوا
ظ بخطاب بخلاف و دیگران بوفاق و خلف لیسوا بوزن یقول
منصوب و باقی بوزن یقولوا موافق اصول اند و ث ظ یخرج له را بیاء
غیبة و لکن ابوجعفر بضم یا و فتح را و یعقوب بفتح یا و ضم را بخلاف
و خلف در ضم نون و کسر راء موافقت و ظ بخلاف آمرنا مترفیها را

بزیادتی الف بعد از همزه و باقون بغیر الف بوفاق و ث بخلاف بلّغته
بتشدید و باقون بوفاق بتخفیف و خلف اما یبلغا آن بمد و کسر نون و باقون
یبلغن و ثظ در فتح اوکلاهما و خلف در امالتش موافق اند و ظ بخلاف
اف اینجا و در انبیا و احقاف بکر و ث در کسر و تنوین و خلف در کسر و ترک
تنوین موافق اند و ث خطاء بفتح خا و طا بخلاف و ظ در کسر خا و سکون طا
موافق و و و لا تسرف بخطاب و باقون بغیبت و ثظ بالقسطاس بضم
اینجا و در شعرا و خلف در کسر ش و ثظ سیئة بفتح همزه و تنوین تا و خلف
در ضم همزه و در ضم ها و و در تذکیر لیذکروا اینجا و در فرقان و باقون
در تشدید و قراء ساکنه در خطاب کما تقولون و خلف فقط در خطاب
عما تقولون و دیگران در غیبت و ث در تذکیر یسبح و باقون در تانیث
و قراء ساکنه باسکان و رجلک موافق اند و ظ بخلاف و باقون
بوفاق یخسف و یرسل و یعیدکم و فیرسل را بیاء و روح فقط بخلاف
فیغرقکم بیاء و شع هم بخلاف بتانیث و لیکن ابن وردان هم تشدید
راء دارد و هم تخفیفش پس او را دو وجه باشد و ث من الریاح اینجا
و لسلیمن الریاح در انبیا الریاح عدوها در سبا و الریاح در صاد بجمع بخلاف
و باقون بافراد بوفاق و آنچه به الریاح بجمع در اینجا از طریق شکوک
فقط است از اداخل نفرمود و ث تاء اینجا و در فصلت بر وزن نای بخلاف
و ظ بفتح نون و الف بر وزن رمی و خلف باماله نون و الف و ظ بخلاف
و خلف بوفاق خلافک بکسر خاء و فتح لام ممدوده و بفتح بتخفیف و ث
بوفاق خلفک و بفتح بتشدید و ث در فتح کسفا و باقون بسکون موافق اند
مضافات و تی اذا فتحل از ابوجعفر زاید دو اخر تنی المهتدی که ایات
شان از ثظ است سورة الکهف ث مرفقا بفتح میم و کسر فا و باقون
بعکس بوفاق و ظ تزاور بخلاف بر وزن تفیض و ث در تشدید زای
و خلف در تخفیفش موافق و ث در تشدید و لملئت و باقیان در تخفیف
موافق و رووس بخلاف بورقکم بکسر راء و ث بوفاق و خلف و روح
بسکون بوفاق و و در ترک تنوین مائة و باقون باثبات در مائة موافق اند
و رویس بخلاف و خلف بوفاق بثمره بضم ثا و میم و ث ش بخلاف

بفتح هر دو حرف و در و کان له ثمر ث ظ بکماله هم بخلاف اصل بفتح ثا و میم
میخوانند و خلف بوفاق بضم هر دو حرف و ث در زیادتی میم در منهما
و باقون در ترک موافق اند و ثغ لکنا باثبات الف در حالین بخلاف
و باقون باثبات در وقف و بحذفها در وصل موافق و و در تذکیر و لم یکن
و باقون در تانیث و و در سکون عقبا و باقون در ضم موافق و ظ بخلاف
و باقون بوفاق یوم نسیر الجبال بمجهول یعنی بنون و کسر یاء و نصب الجبال
و ظ بخلاف و باقون بوفاق لله الحق بخفض و ث بخلاف ما اشهدناهم
بنون و ماکنت بفتح تاء و باقون بوفاق ما اشهدتهم و ماکنت هر دو
بتاء مضموم و ث بخلاف و خلف بوفاق حامیة با الف بعد از حاء و
بیا بعد از میم و قبلا بضم قاف و باء و ظ بوفاق حمئة بحذف الف و
بهمزه در موضع یاء و قبلا بکسر قاف و فتح باء و و بخلاف و ثظ بوفاق
یوم نقول بیاء و قراء ثلث بضم میم و فتح لام در لمهلکهم اینجا و مهلک در نمل
و بکسر ها در و ما انسانیه و بکون یا در سیجدنی ان شاء الله صابرا اتفاق دارند و ظ در
راء و شیئی رشدا و باقون در ضم و سکون و ث در تشدید فلا تسئلنی و
باقون در تخفیف و خلف لیغرق اهلها بیاء مفتوح و بفتح راء و برفع اهلها و باقون
بتاء مضموم و کسر راء و بنصب اهلها موافق اند و روح بخلاف و خلف بوفاق
زکیة بی الف و بتشدید یاء و ث بوفاق بالف و بتخفیف یاء و ث در تخفیف
من لدنی و باقون در تشدید و ث و در تشدید تاء اول و دوم و ظ در تخفیف
تاء اول و کسر خاء از لا تحذت موافق اند الا انکه رویس با اصل خود اظهار ذال
دارد و روح ادغام و ظ بخلاف و خلف بوفاق ان یبدلهما اینجا و یبدله
در تحریم ان یبدلنا در القلم بتخفیف و ث بوفاق بتشدید شان و ثظ
در تشدید فاتبع ثم اتبع دو محل و خلف در تخفیف شان موافق اند و ظ بخلاف
و خلف بوفاق جزاء الحسنی بنصب و تنوین مثل حفص و ث بوفاق بی تنوین
و ظ بخلاف و باقون بوفاق السدین بضم سین و در بینهم سدا ث

و ظ بخلاف بضم وخلف بی فاق بفتح و خلف نفقهون بضم یا و کسر قاف
وباقون در فتح هر دو حرف و قرائت یاجوج و ماجوج اینجا و در انبیا با بدال
وخلف در زیادتی الف و فتح را در خراجا اینجا و در قد افلح وباقون در ترک
زیادتی و سکون راء و قرا سکانه در مد آتونی و ث در ضم الصدفین صاد و دال
وباقون در فتح هر دو حرف و ث ظ در تنوین دکا مد و همزه وخلف در مد و همزه
بی تنوین و خلف در تذکیر ان ینفد وباقون در تانیث موافق اصول اند
و ن فال آتونی را بخلاف وباقون بی فات بهمزه قطع و در موضع اول بخالفه
میان حرمی و خلف بیت و خلف ان یظهروه بخلاف بحسب وباقیان هم
بحسب بوفاق مضافات نه اند ربی اعلم و من دونی دو جا و معی رشدا و معی صبر
جا وستجدنی ومن دونی قرا سکانه معی سکانه را بسکون و ابو جعفر ششی را
دیگر با بفتح زواید شش اند المهتدی یهدینی ربی ان ترن و یوتین
و تبغی و تعلمنی ابو جعفر در وصل و یعقوب در حالین هر شش را ثابت میدارد
از سورة مریم تا فرقان ظ بخلاف و دیگران بوفاق یبشر کـ مع فع وخلف
بخلاف وباقون بوفاق عتیا و بکیا و جثیا و صلیا بضم حرف اول و
خلف بخلاف وباقون بوفاق وقد خلقتک بتاء متضمه و ث لاهب لک
بهمزه بخلاف جه نافع همزه و یاء هر دو دارد و ظ بیا و خلف بهمزه موافق اند
و خلف بخلاف وباقون بوفاق نسیا بکسر نون و روح بخلاف و ش ظ و
بوفاق من تحتها را بکسر میم و خفض تاء پس رویس در فتح میم و نصب موافق
و ظ بخلاف در تذکیر بتساقط و لیکن در تشدید سین و فتح قاف موافقت
و ث بوفاق و خلف بخلاف تساقط را بتاء فوقانی مفتوح و بتشدید سین
و فتح قاف و ظ قول الحق بخلاف بنصب وباقون بوفاق برفع و روح ان الله
بکسر همزه بخلاف و خلف بوفاق پس ش غ بفتح خوانند بوفاق و ث ظ
مخلصا بکسر لام و خلف بفتح موافق اند و غ بخلاف نورث بفتح و تشدید
را بر وزن نفرح وباقون بوفاق نورث و ث بخلاف وباقون بوفاق
او لا یذکر بتشدید ذال و کاف مفتوحین و خلف وباقون بوفاق در
هر جهار جا و ولدا را بفتح واو و لام خوانند اما در و ولدا در فتح

قراو

قرا و سکانه موافق اند نبی ث بفتح واو لام وباقون بضم واو و سکون
لام و ث بخلاف وباقون بوفاق یکاد اینجا و در شوری بتانیث
و ث اینجا و ث و در شوری یتفطرن از نفطر و ظ و در این سوره و
یعقوب تنها در شوری از انفطار موافق اصول اند مضافات چهار
اجعل لی وانی اعوذ و انی اخاف و ربی انه فتح از ابو جعفر سوره
طه خلف بخلاف ابو جعفر بخلاف انی انا بفتح همزه و ظ بخلاف و خلف
بوفاق بکسر و خلف بخلاف وباقون بوفاق و انا اخترتک بحسب نون
و بتشدید مضموم و ث ظ طوی در ترک تنوین در حالین و خلف در سوی
در وصل و اماله در وقف با اصول موافق اند و ث بخلاف و لتصنع
بسکون لام و بجزم عین وباقون بوفاق بکسر لام و نصب عین و ث
ظ مهادا اینجا و خلف مهدا در یس سوره زخرف موافق و ث لا نخلفه بجزم
فا و تبعض ضم هاء بخلاف وباقون بوفاق بضم فاء و اشباع ضم هاء و ظ بخلاف
و خلف بوفاق سوی بضم سین و ث بوفاق بکسر و در فتح و اماله هر کس بر
اصل خود و غ فیسحتکم بخلاف بضم یا و بکسر حا و خلف بوفاق و ث بوفاق
بفتح یا و حاء و ظ بخلاف وباقون بوفاق فاجمعوا بهمزه قطع و بکسر میم و ان هذا
بفتح نون مشدد و ظ هم بخلاف وباقون بوفاق هذان با الف بعد از ذال
و ش بخلاف تخیل بتانیث وباقون بتذکیر بوفاق و خلف کید سحر و
باقون ساحر و ث ظ انجیناکم و واعدناکم و رزقناکم بنون عظمه و خلف بتاء
مضموم در هر سه موافق اند و خلف لا تخاف درکا بخلاف و ث ظ بوفاق با الف و رفع
و رویس علی اثری بخلاف بکسر همزه و سکون ثاء وباقون بوفاق بفتح هر دو
ثا و ث بملکنا بفتح و ظ بکسر و و بضم بوفاق و غ بخلاف و ث
بوفاق حملنا بضم حا و بکسر میم مشدد و ش بفتح حا و میم و بتخفیف بوفاق
و ث ظ در فتح یا ابن ام و خلف در کسر ش و ث ظ در غیر مالم تبصروا و خلف
در خطاب و ظ در کسر لام لن تخلفه وباقون در فتحش بوفاق اصول و ظ بکما
بخلاف لنحرقنه بسکون حا و تخفیف را و لیکن از روایه ابن وردان فتح نون
اول دارد و ضم را و از روایة ابن جماز ضم نون و کسر را پس اورا دو وجه
باشد و ظ و بوفاق بضم نون و فتح ها و کسر را مشدده و ذ بخلاف وباقو

بوفاق لوم ببنفح بیاء مضموم و بفتح فا و ظ بخلاف ان یقضی الیک وحیه
بنون مفتوح و بکسر ضاد و بنصب یاء و بهم از یقضی و بهم از وحیه و باقون
بیاء مضموم و بفتح ضاد و بالف بعد از ضاد و برفع یاء وحیه و ث بخلاف
و باقیان بوفاق انک لا تظمؤا بفتح و ظ بخلاف زهرة الحیوة بفتح ها و
باقیان بوفاق بسکون و خ بخلاف و خلف بوفاق اولم یاتهم بتذکیر و ظ
بوفاق بتانیث اما هرکس در ابدال همزه و ترکش و ضم ها و کسرش بر اصل
خود باشند مضافات سیزده اند انی انت و لعلی و انی انا و انی و لذکری
ولی فیها و یسر لی امری و عینی اذ تمشی و لنفسی و ذکری و لا تنیا و برأسی
و حشرتنی که فتح از ابوجعفرست مگر ولی فیها که سکونش از قراء سکانه آمد
سورة الانبیاء ث ظ در قل ربی و خلف در قال و ش ظ در فتح و اذا رآک
و خلف در اماله و ث در رفع مثقال حبة اینجا و در لقمن و باقیان در نصب متفق اند
و ع بخلاف لیحصنکم بنون عظمه و ث هم بخلاف بتانیث و و ش بتذکیر
بوفاق و ظ بخلاف یقدر بیاء مضموم و فتح دال و دیگران بوفاق بنون مفتوح
و کسر دال و خلف بخلاف و باقون بوفاق و حرام بفتح را و بالف بعد از را و
ث بخلاف یوم نطوی بتانیث و بصیغهٔ مجهول یعنی بتاء مضمومه و بفتح واو
و السماء برفع و باقون بوفاق بنون مفتوح و بکسر واو و بنصب السماء و ث
ظ در توحید و خلف در جمع للکتاب و قرأ ثلثه قل رب بامر متفق اند
و ث بخلاف رب احکم بضم با و باقیان بکسر مضافات دو اند من معی
که سکونش از هر سه و انی اله که فتحش از ث است و زواید سه اند فاعبدون
در جا و فلا تستعجلون از یعقوب سورة الحج زیاده کن همزهٔ مفتوح را
از بین ان ث بخلاف در و ث در این سوره در فصلت یعنی و و رئسه و
باقیان همزه زیاده نمیکنند و د سکری و بسکری او ث ظ سکاری و بسکاری
متفق اند و ث ش ثم لیقطع و ثم لیقضوا بخلاف بسکون لام و باقیان بکسر
و ظ بخلاف و ث بوفاق و لؤلؤا در این سوره بنصب و خلف بوفاق بخفض
و در فاطر ظ و در خفض و ث در نصب متفق اند و قرأ سکانه در رفع سواء
العاکف و ث در تشدید فتخطفه و باقیان بتخفیفش متفق اند و د منسکا
در هر دو محل و باقون در فتحش متفق اند و ظ بخلاف لن ینال الله و لکن یناله
بتانیث و دیگران بتذکیر و ث بخلاف و باقون بوفاق سخرها کذلک

دد

و در سیاد و محل بالف بعد از عین و بتخفیف جیم و خ یدفع و باقون
یدافع بوزن یقاتل و خلف در فتح اذن للذین و باقون در ضمش
و ث در فتح تاء یقاتلون و باقیان در کسرش و ث در تخفیف لهدمت
و دیگران در تشدید و ظ اهلکتها بتاء مضمومه و باقون اهلکناها بنون
عظمه و خلف در غیبه مما تعدون و باقون بخطاب و ث در خطاب
وان ما تدعون و غیر در غیبه متفق اند و ظ ان الذین یدعون
بغیبه بخلاف و باقون بخطاب بوفاق مضافه یکی است که فتحش
از ابوجعفرست زواید سه اند والبادی از ث ظ و نکیری از یعقوب
و لهاد الذین هم از یعقوب و لیکن در وقف سورة المؤمنون سیناء بفتح
یعقوب بخلاف و خلف بوفاق و ث بکسر بوفاق و خلف در توحید
علی صلاتهم و باقیان در جمعش متفق اند و ش بخلاف و باقون بوفاق
تنبت بفتح تا و ضم باء و ث بخلاف هر دو هیهات را بکسر تا و ث بخلاف
و باقون بوفاق تهجرون بفتح تا و ضم جیم و ث بخلاف رسلنا تترا بتنوین
و ظ بخلاف بترک تنوین و خلف بوفاق باماله در حالین و ث ظ
در فتح و ان هذه و خلف در کسرش و ظ در حذف لام و در فتح ها در لفظ
الله از سیقولون لله در محل دوم و سوم و باقون باثبات لام و جرها و ث
و در رفع عالم الغیب و یعقوب در حفظ و و در شقاوتنا و دیگران در
شقوتنا و ث و در ضم سخریا در این سوره و در صاد و ظ در کسر و ث
در ضم تا و فتح جیم از لا ترجعون و خلف در فتح و کسرش متفق اند
اما یعقوب بر اصل خود بفتح تا و کسر جیم بخلاف و خلف بخلاف و باقون
بوفاق انهم هم بفتح همزه و خلف بخلاف و باقون بوفاق قال کم لبثتم
و قال ان لبثتم بصیغهٔ ماضی مضافه لعلی است که فتحش از ث است
و زواید شش بما کذبون در دو محل و فاتقون و ان یحضرون و ارجعون
و لا تکلمون مجموع از یعقوب سورة النور یعقوب بخلاف و باقیان بوفاق
و فرضناها بتخفیف و تخفیف بخوان کلمه ان از ان لعنه و ان غضب
مرفوع سازد لفظ لعنه و غضب از یعقوب بخلاف و ث بخلاف ان در
هر دو محل بتشدید و لعنه و غضب بنصب و ضاد غضب بفتح و لفظ الله بخفض

وخلف بوفاق و قرّاء ثلثه در رفع والخامسة دوم موافق اصول اند و ث
بخلاف ولا يتألّ و باقون ولا يأتل و ظ بخلاف كبره بضم كاف و باقون
بوفاق بكسر و حمزه خلف يوم تشهد بتذكير و باقون بتانيث متفق اند
و ث بخلاف غير اولى بنصب و باقون بوفاق بخفض و ظ بخلاف درّي
بضم دال و تشديد ياء و خلف نيز بخلاف و ث بوفاق بتشديد ياء و خلف
در ضم دال موافق حمزه است بخلاف يعقوب كه او در ضم مخالف ابو عمرو است و ظ
در فتح مبينات در دو محل ابجاد در طلاق يكجا و خلف در كسرش متفق اند و ت بخلاف
و ظ بوفاق توقد بر وزن تكرّم و خلف بر وزن توجد بوفاق و ث
بخلاف يذهب بضم يا و كسر ها و باقون بوفاق بفتح يا و ها و قرّاء ثلثه
كما استخلف بضم تا و كسر لام متفق اند و و بخلاف و باقون بوفاق و لا يحسبن
بخطاب اما هر كس فتح و كسر سين بر اصل خود اند و ظ بخلاف وليبدلنهم
تخفيف و باقيان بوفاق بتشديد و ت در نصب ثلاث عورات و باقون
در رفعش متفق اند و از سورة فرقان تا روم وخلف در نون تا كل منها
و باقون در يا متفق اند و ظ ث بخلاف يوم يحشرهم بغيبة و خلف بوفاق
بنون عظمة و ث ان نتخذ بضم نون و فتح خا بخلاف و باقون بفتح نون و
كسر خا بوفاق و قرّاء ثلثه فما يستطيعون بغيبة بوفاق و ت بوفاق و ظ
بخلاف يوم تشقق ابجاد در ق بتشديد و خلف بوفاق بتخفيف و و
در سراجا و باقون سراجا و ان يذكر و ابتشديد و ث و لم يقتروا بضم يا و
كسر تا و ظ بفتح يا و كسر تا و خلف بفتح يا و ضم تا و قرّاء ثلثه در حروف يضاعف
و يخلد و در فتح كسر فيه مهانا متفق اند مگر اينكه شظ با صل خود يضعّف
بحذف الف و تشديد عين و ظ بخلاف و ث و ذريتنا بجمع بوفاق و خلف
بوفاق بافراد ذريتنا و و بخلاف و باقون بوفاق لما يا و ذريتنا بخطاب شظ
و يلقون بتشد و خلف بتخفيف متفق اند مضافه ان قومى ان كرش بفتح
سوره شعرا يعقوب يضيق صدرى و لا ينطلق بنصب قاف در هر دو لفظ
بخلاف ظ و بوفاق برفع و بدانكه شظ در فتح طا از طواسين سكات و خلف
در امالة شظ در حذف الف تخذون و خلف در اثبات و خلف در امالة
دال و تراءا الجمعان در وصل و در امالة را و همزه هر دو در وقف و باقون
در فتح هر دو حرف در حالين متفق اند و ظ بخلاف و اتباعك الارذلون
بر وزن اشياعك و بفتح عين و باقون بوفاق واتبعك و ث بخلاف و ظ

بر وزن افعل

بوفاق

بوفاق الاخلق بفتح خا و سكون لام و خلف بوفاق بضم خا و لام و لكن
شظ در فرهين و خلف در [illegible] و ث ليكة بفتح تا و نصب تا در [illegible]
و در صاد و ظ و الايكة بسكون لام و اثبات همزه و جر تا و قرّاء ثلثه كسفا بسكون
متفق اند و ظ نزل بتشديد زاي به الروح الامين بنصب حا و نون بخلاف و از خلف
بوفاق و ت در تخفيف زاي و رفع حا و نون همچون نافع باشد مضافات
سيزده اند انى اخاف و بعبادى و عدو لي و معي ربي و لابي و ان اجرى [illegible]
جا و ربي و اخاف و ربي كه فتح شان از ابو جعفر است غير از دو محل معي كه سكون
شان از قراء ثلثه زوايد شانزده اند يكذبون و يقتلون و يهدين و يسقين و
يشفين و يحيين و اطيعون هشت جا كه بوفق همه از يعقوب سوره النمل يعقوب
من سباء اينجا و لسباء در سبا بخلاف به تنوين و باقون بوفاق و ظ و بوفاق
بشهاب قبس به تنوين و ث هم بوفاق بغير تنوين و ط در فتح فلما راها
و خلف در امالة هر دو حرف متفق اند ش مكث بفتح كاف بخلاف و باقون بوفاق
بضم ع ث الا يسجدوا بتخفيف لام و آن هنگام وقف بر يا كنند و ابتدا باسجدوا
نمايند بهمزه مضموم و ديگران كه بتشديد لام خوانند بوفاق يسجدوا [illegible]
يك كلمه است و قرّاء ثلثه ما يخفون و ما يعلنون بغيبة و و لنبيتنه و
ثم لنقولن بتاء در محل نون در هر دو و بضم [illegible] و باقيان بنون و بفتح حرف
بنجم موافق اصل اند و ظ انا دمرناهم و ان الناس بفتح بخلاف و خلف بوفاق
و ث بكسر بوفاق و ث و اما تشركون بخطاب و ظ بغيبة متفق اند و غ بخلاف
و ث بوفاق تذكرون بخطاب و ش بوفاق بغيبة و خلف بوفاق بتخفيف
ذال و ث بخلاف و ظ بوفاق بل ادرك و خلف بوفاق بل ادارك
بهمزه وصل و فتح دال و بالف و و بخلاف و باقون بوفاق بهادي العمي ابجاد
در الروم به بناء اسم فاعل و به خفض العمي و شظ در مد و ضم اتوه و خلف در قصر
و فتح و ظ در غيبة بما يفعلون و باقون در خطاب و شظ من فزع يومئذ به تنوين
و خلف در تنوين و ث و در فتح يومئذ امنون و باقون در كسرش متفق اند باصول
مضافات چهار اند انى اله و ليبلونى فتح ان از ابو جعفر است و مالى لا [illegible]
از قرّاء سكات زوايد سه اند واد دو در وقف و تشهد و ني در حالين [illegible]
و اتمدونني از ث ظ سوره القصص خلف در ويكي بيا و [illegible] و

ن
ويكذبين
وا
لنبيتنه
بر وزن اكرم
الى اتيه

بامالهٔ الف بعد از راء و در رفع فرعونُ و هامانُ وجنودُهما و در ضم حا
وسکون زاء از حُزْنًا و باقون بفتح نون مضموم و بیاء مفتوحه بعد از راء و نصب
کلمات سه گانه و بفتح حاء و زاء متفق اند و ث بخلاف یُصْدِرَ بفتح یا و بضم دال
ظ بخلاف و خلف بخلاف بضم یا و کسر دال و شظ در کسر جیم و خلف در ضم ازای
جِذْوَةٍ و در امالهٔ راءها و باقون در فتحش و شظ من الرهب بفتح راء و ها و
خلف در ضم و سکون هاء متفق اند و خلف بخلاف و باقیان بی فاق یصدقنی
بجزم قاف و ش بخلاف و باقون بی فاق فذانك بتخفیف نون و رویس بتشدید
و شظ در ساحران و خلف در سحران متفق اند و غ بخلاف ت بی فاق تجبی
الیه بتانیث و خلف بی فاق بتذکیر و امالة و ظ بخلاف لخسف بفتح خا و سین
و باقون بی فاق بضم خا و کسر سین مضافات دوازده اند عندی و ستجدنی
وانی انت و لعلی و انی انا معی و انی اخاف و ربی و لعلی و عندی و
ربی منه هم ارث است الاسمی رد لـ که سکونش از قراء ثلثه است زوائد
دو اند تقتلونی یکذبونی از یعقوب سورة العنکبوت خلف در خطاب
اولم تروا و باقون در غیبت متفق اند و ظ بخلاف و باقون بی فاق النشاة الآخرة
اینجا و النشاة در والنجم و در الواقعه بسکون شین و الف و حق مودة بینکم
و نصب و ث بی فاق منصوب منون و بینکم بنصب و از خلف بخلاف نصب
من رفع بی فاق و رویس مودة بینکم بی فاق ث ی ما تدعون بخطاب
و ظ در غیبت و در توحید آیت و باقون در جمع متفق اند و ث بخلاف و ظ
بی فاق و نقول بنون عظمه و خلف بی فاق بغیبت و خلف لنبوئنهم بثاء مثلثه
ساکنه و بتخفیف واو و با بدال همزه بیاء و ظ لنبوئنهم متفق اند و ث
همزه را بدل بیا میکند چنانچه در باب همزهٔ مفرده مقرر شد و چون نافع در و لیتمتعوا
هم اسکان لام داشت و هم کسرش و ابوجعفر کسرش یعنی ث بخلاف
ظ بی فاق بکسر و خلف بی فاق بسکون مضافات الی آخره یح ابن جعفر
سورة الروم تا احزاب بدانکه ث ظ در رفع عاقبةُ الذین و خلف در نصبش
و خلف در فتح تاء و ضم راء و باقون در ضم و فتح اذ تخرجون و ق للعالمین
در فتح لام لآیات للعالمین متفق و رویس بخلاف و ث و بی فاق و ما لیربو
ترجعون بخطاب بس روح در غیب متفق الحمد و ظ بخلاف ث بی فاق
لتربوا بتاء مضموم و سکون واو و خلف بی فاق بیاء مفتوحه و فتح واو

مودةٌ
برفع مودة و ترک تنوین
و بجر بینکم ح

به یاء موحده و تشدید واو و یاء ح

و رفع

و روح بخلاف لیذیقهم بنون عظمه و باقون بیاء غیبت و ث بخلاف کسفًا
بسکون سین و باقون بفتح بی فاق و شظ الی اثر بتوحید و باقون بجمع متفق
و خلف بخلاف و باقون بی فاق لنظ ضعف و ضعفا که در هر سه بضم ضاد و ث ظ
در تانیث لا ینفع و خلف در تذکیر متفق اند ذا یرم بهادی العمی از یعقوب
در وقف سورة لقمن خلف بخلاف و باقون بی فاق و هدی و رحمةً را بنصب
ظ بخلاف و خلف بی فاق و یتخذها بنصب ذال و ث بی فاق برفع و شظ
بخلاف و لا تصعر بقصر و تشدید و خلف در مد و تخفیف بی فاق و ظ بخلاف
و خلف بی فاق نعمةً بسکون عین و بتاء تانیث منونه و ث در فتح عین و ها
مضموم موافقت ظ در نصب و البحر یمده و باقون در رفعش و ظ د در تحتیت و نیز
اینجا و در شوری متفق اند سورة السجده ابوجعفر بخلاف و ظ بی فاق
خلقه باسکان لام و خلف در فتح بی فاق و ظ ما اخفی بخلاف بسکون
یاء و ث بی فاق و خلف بخلاف بفتح یاء و ی بخلاف و ث ش بی فاق
لما صبروا بفتح لام و تشدید میم و رویس هم بخلاف بکسر لام و تخفیف میم
از سورة احزاب تا یس یعقوب بخلاف و ث د بی فاق بما تعملون خبیرا
و بصیرا هر دو بخطاب و حکم اللائی در باب همزه مفرده مذکور شد شظ
تظاهرون و خلف تظاهرون متفق اصول اند و ی بخلاف و ث بی فاق
وقف کرده اند بر الظنونا و الرسولا و السبیلا بالف و در وصل ابوجعفر
هم بالف میخواند و خلف بی الف و یعقوب بی فاق ابوعمرو در حالین بی الف
و قراء ثلثه در فتح میم اول از لا مقام و ث در قصر لاتوها و باقون در مد
متفق اند و غ بخلاف یساءلون بفتح سین مشدده و بالف بعد از سین و
بهمزه بعد از الف و دیگران یسألون و درین محل بخلاف دیگر بعد از سین
صورت همزه را بالف می باید نوشت از جهت احتمال قرائت وی و بدانکه قراء ثلثه در
کسر همزه اسوة درین سوره یکجا و در الممتحنه دو جا و خلف در ویعمل صالحا
نؤتها بیاء و باقون در اول بتا و در دوم بنون و ث و نون بفتح و باقون
در کسرش و شظ در تانیث ان تکون و باقون در تذکیر و قراء ثلثه در کسر و
خاتم و ظ در همزه ترجی و دیگران در ترک همزه و ظ در تانیث لا یحل لک و
در تذکیر و خلف در امالهٔ انیه و غیر او در فتحش متفق اصول اند

بر وزن یتفاعلون
عظمارم

ظ بخلاف سادا اتنا بجمع و غیر او بوفاق سادتنا و هم ظ بینات در فاطر بخلا
ف ث بوفاق بجمع و خلف بوفاق بتوحید و قراء ثلث در لغنكا كثیرا بیا و مثلثه
متفق اند سوره سبا خلف بخلاف و روح بوفاق عالم الغیب بخفض میم و ث
بوفاق و رویس بخلاف برفع میم و ظ بخلاف من رجز الیم در سوره و در
جاثیه برفع و باقین بخفض و خلف در ان یشاء یخسف و او یسقط بیا و باقی
بنون و قراء ساكنه در سكون كسفا متفق اند و ظ بخلاف و خلف بوفا
ق كل منسأته بهمزه مفتوحه و ث بوفاق با بدال همزه بالف و غ تبینت الجن
بضم تاء و با و كسر یاء و باقون بفتح هر سه حرف و غ ان تولیتم در قتال
بضم تاء و واو و كسر لام و دیگران بفتح هر سه حرف و و بخلاف مسكنهم
كاف و باقون بیا كیتهم و ظ در اضافه اكل خمط موافقت و دیگران در ترك
اضافه متفق و ظ بخلاف در نجازی الا الكفور بنون و بكسر زای و بنصب را الكفور
و از خلف بوفاق بین ث بوفاق بیا و بفتح تا و برفع الكفور و از جمله تكی
نظم اختلافات سوره سبا و فاطر در یكدیگر آمده است و ظ بخلاف و باقون
بوفاق نجزی كل كفور در فاطر بنون مفتوحه و بكسر زای و بنصب كل و ظ بخلا
ربنا باعد برفع باء ربنا و بفتح عین و دال و باقون بنصب باء و بكسر عین و سكون
دال بوفاق و نظ در بعد دال و خلف در تشدید در صدق متفق اند
و ظ بخلاف و ث بوفاق لمن اذن بفتح همزه و خلف بضم بوفاق و ظ بخلا
ادا فزع بفتح و زای و باقون بوفاق بضم و كسر زای و و بخلاف و باقیان بوفا
فی الغرفات بجمع و ظ بخلاف و ث بوفاق التناوش بی آ و خلف بوفاق
بهمزه مضافات سبا دو اند اجری الا و نكیر اند كه فتح از ث است راس سبا
كالجوابی از نظ و ابوجعفر بخلاف و د بوفاق غیر الله در فاطر بخفض
و ظ بوفاق برفع و نظ در فتح فراه و د در اماله متفق اند و ث فلا تذهب
نفسك بضم تاء و كسر ها و بنصب سین و باقون بوفاق بفتح تاء و ها و
برفع سین و ظ و لا ینقص بفتح یاء و بضم قاف بخلاف و باقون بوفاق بضم یا
و فتح قاف و و بخلاف و باقون بوفاق السیئ در فاطر بكسر همزه زائد فاطر
نكیر است از ظ اه سوره یس و والصافات ابوجعفر بخلاف اان ذكرتم
بفتح همزه دوم و بتخفیف كاف و باقون بكسر همزه و بتشدید كاف و نظ در رفع تنزیل

ربنا

بضم ه

النور

العزیز و و در نصب و نظ در ضم سدا هر دو جا و و در فتح سین اند و ث بخلا
ف ان كانت الا صیحة واحدة هر دو جا برفع و باقون بنصب ما ینظرون الا صیحة واحدة خارج است
از ین و د و ما عملت بحذف ها و باقون باثبات متفق اند و ث غ بخلاف
و بخلاف و القمر بنصب و ش بوفاق برفع و ث بوفاق ذریتهم و ظ بخلا
ف و بوفاق با فراد و ث بخلاف یخصمون بسكون خاء و تشدید صاد و نبركنا
اختلاس و كسر خا دارد و و بكسر خا و تشدید صاد بخلاف جمع سكون و تخفیف
دارد و ظ بكسر خا و تشدید صاد بخلاف زیرا كه ابوعمرو اختلاس دارد و تشدید
صاد از نظ از موافقه معلوم میشود و ش فاكهون اینجا و فاكهین در الدخان و
و الطور و التطفیف بخلاف بقصر و باقون بوفاق بالف و و در ظلل بضم و بفتح با
بكسر و الف مسیر اند و و بوفاق و ظ بخلاف جبلا بضم جیم و با و لكن غ بضم
لام و ش بتشدید و ث بوفاق بكسر و تشدید و و بخلاف ننكسه سه نون
و بضم و تخفیف كاف و باقون نبت فحسنین بوفاق و ظ بخلاف و ث بوفا
لینذر انحاف لینذر الذین در احقاف بخطاب بس و بوفاق بغیبة و ظ
در احقاف در محل یتا در علی ان یقدر یاب و زن یضرب بخلاف و باقون بیادیر
بوفاق غ فقط یقدر در محل بتا درا ینجا مضافات سه اند و مالی و انی اذا
و انی امنت فتح از ث است زوائد سه ان یردنی در وقف از نظ لا انكم
ث در وصل بفتح یا و لا ینقذون و فاسمعون هر دو از ظ والصافات
د و بزینة الكواكب بحذف تنوین بخلاف و از باقون تنوین اما بوفاق و نظ در
تخفیف لا یسمعون و و در تشدید و و در ضم بل عجبت و باقون در فتح متفق اند
و ث او آباؤنا اینجا و در واقعه بسكون واو بخلاف از برای الكر نافع سكون
و فتح هر دو دارد و باقون بفتح بوفاق و ث لا تناصرون بتشدید تا در وصل
مجوزین و آن هنگام مد در لام لازم آید از جهه التقاء ساكنین و غیر او
بتخفیف بوفاق و غ نا لمتلقی در و اللیل بتشدید بخلاف و باقون بتخفیف
بوفاق و ث در كسر المخلصین در پنج جا اینجا و یكجا در ص و دیگران بفتح
و و در كسر ینزفون اینجا و در واقعه و باقون در فتح و و ماذا تری بضم و كسر
و باقون در فتح و فتح متفق اند و و یزفون بفتح یاء بخلاف و از باقون
نیز و لیكن بوفاق و ظ بخلاف و و بوفاق الله ربكم و رب آبائكم بنصب
كلمات سه گانه پس ث برفع هر سه بوفاق و ظ بخلاف آل یاسین را بمد

هر دو للنظم

بوفاق

نون

وذکر لام و ث هم بخلاف و و بوفاق الیاسین و ث بخلاف اصطفی بهمزه وصل
پس در ابتدا بکسر همزه و باقیان بوفاق بهمزه قطع مفتوحه در حالین مضافات
سه اند انی اریٰ انی اذا لمن و سیجدنی و فتح از ث است زواید سه اند لتردین
و سیهدین ابن هردو در حالین و صالی الجحیم هر در وقف هر سه از ظ و من سوره صاد
الی الاحقاف و خلف در ضم فواق و باقیان در فتح متفق اند و ث بخلاف لیدبروا
بتا و بتخفیف دال بروزن تعلموا و باقیان بیا و تشدید دال بوفاق ث بخلاف
بنصب بضم نون و صاد و بفتح نون و صاد هردو از ظ هم بخلاف بس و بوفاق
بضم نون و سکون صاد و ث بخالصة بترک تنوین و باقیان باثبات تنوین متفق اند
و ظ بخلاف ما یوعدون بخطاب و باقیان بغیب بوفاق و ثظ در تحقیق غساق
اتفاق دارند و و در تشدید و ظ در آخر من بضم همزه مثل حمر و باقیان بفتح همزه
و بالف بعد از همزه و ظ و اتخذناهم بهمزه وصل که در فعل مکسور باشد و دیگران
بهمزه قطع که در حالین مفتوح بود و ثظ در قال فالحق و و در رفع متفق اند و ث
انما انا بکسر همزه بخلاف و باقیان بوفاق بفتح مضافات سه اند لی من
که سکون شان ابن او ثلث است و انی جیئت و من بعدی و لعنتی که فتح از ث
زواید دو اند عذابی و عقابی از ظ در حالین سوره زمر ابوجعفر و خلف
بخلاف و ظ بوفاق امن هو قانت بتشدید و ظ سالما و باقیان در ترک
الف و فتح لام متفق اند و ث بخلاف و و بوفاق عباده بجمع و ظ بوفاق بافراد
و ظ در تنوین کاشفات و ممسکات و در نصب ضره و رحمته و باقیان
در ترک تنوین و جر و و در قضی بضم قاف و کسر ضاد و فتح یا و برفع الموت
و باقیان قضی بنصب الموت متفق اند و ث بخلاف در یا حسرتی یا بعد
بعد از الف زیاده میکند اما ذ بفتح این یا میخواند و خ بسکونش بخلاف یعنی
بفتح و سکون یعنی یا حسرتای و یا حسرتای بس به اعتبار سه وجه باشد و لیکن
در تلاوت دو وجه دا بیش نباید خواند تا تکرار نشود و قراء فتح اگر وقف کنند
طول و توسط و قصر در الف جایز باشد از جهه التقاء ساکنین و لیکن در روایه
سکون یاء در حالین بغیر از طول هیچ دیگر جایز نباشد و ذ در زیادتی الف بعد
از زای یعنی افتاتهم و باقیان در حذف و ث در تخفیف نون تامرونی و باقیان
در تشدید موافق اند مضافات سه اند انی امرت و انی اخاف که فتح از ث
و یا عبادی که از ثظ است زواید هم سه اند یا عبادی از خ و فاتقون در حالین

ونبش عبادی در وقف هر دو از ظ سوره غافر ث بخلاف و دیگران بوفاق
یدعون من بغیبة و و در اماله حوامیم هشکانه و باقیان در فتح متفق اند و ظ
بخلاف و و بوفاق او ان یظهروا بزیادتی همزه پیش از واو و سکون واو
و ث بوفاق و ان بحذف همزه و فتح واو و ثظ در ضم یا و کسر هار از یظهر
و در نصب الفساد و و بفتح ها و رفع الفساد متفق اند و ظ بخلاف و باقیان
بوفاق قلب بغیر تنوین و قراء ثلثه در رفع فاطلع متفق اند و قراء ثلثه
ادخلوا بهمزه قطع در حالین و لیکن ث و بوفاق و ظ بخلاف و ثظ ما یتذکرون
بغیبة و و بخطاب متفق اند و ث خ بخلاف سیدخلون بضم یا و فتح خا و باقیان
بوفاق بفتح یا و ضم خا و ث بخلاف و ظ بوفاق یوم لا ینفع بتا و و بوفاق
بتذکیر مضافات شش اند انی اخاف سه جا و لعلی و مالی و امری فتح هر از ث
و زواید چهار اند عقابی از ظ و التلاق التناد بیا و اتبعون هر سه از ثظ
سوره فصلت سوا از ث برفع و ظ بخفض و هردو بخلاف و و بوفاق بنصب
و ثظ بخلاف و و بوفاق نحسات بکسر حا و ظ بخلاف نحشر اعداء الله
بنون مفتوحه و شین مضمومه و بنصب اعداء و ث بخلاف ظ بوفاق بضم یا
و فتح شین و برفع اعداء و ث ثمرات بجمع و دیگران بافراد متفق اند مضافه
ربی ان که فتح از ث سوره الشوری خلف و ظ بخلاف و ث بوفاق یبشر الله
بضم یا و فتح با و کسر شین مشدده و و ما تفعلون بخطاب و باقیان بغیب و ث
در حذف فا از فبما کسبت و دیگران در اثبات و ث در رفع و یعلم الذین
و غیر او در نصبش و و کبیر الاثم اینجا و در والنجم و باقیان در کبایر متفق اند
و قراء سکان او یرسل رسولا فیوحی بنصب لام و یا که لیکن ث بخلاف و دیگران بوفاق
زواید الجوار است از ثظ سوره الزخرف ظ ینشؤ بفتح یا و تخفیف شین و
در ضم یا و تشدید شین متفق اند و ظ بخلاف و ث بوفاق عند الرحمن
و و بوفاق عباد و ث در اشهدوا بزیادتی همزه مضموم و تسهیل همزه دوم
و سکون شین و دیگران اشهدوا و قراء ثلثه قل اولو بصیغه امر متفق اند و
ث او لو جئتکم و بنون عظمه بخلاف و دیگران بوفاق جئتکم بتاء مضموم و همچنین
ث بخلاف سقفا و ظ بخلاف و و بوفاق سقفا بضم سین و قاف و ظ بخلاف
یقیض له بیاء و باقیان بنون بوفاق و ث در زیادتی الف بعد از همزه در جاءنا

وباقون در ترک این زیادتی متفق اند وظ بخلاف أسورة وباقون
بر قاف أساور ع ود بخلاف ودیگران بر قاف سلفا بضم سین ولام
ود بخلاف وث بر قاف منه یصدون بضم صاد وظ بر قاف بکسر وث در
اثبات هاء تشبیه ودیگران در حذف متفق اند وث تلقوا اینجا و
در والطور والمعارج بخلاف بفتح یا و قاف وسکون لام وباقون حتی یلاقوا
بر قاف وع بخلاف ود بر قاف والیه یرجعون بغیبت ولیکن غ بضم یا وکسر جیم
ود بضم یا و فتح جیم وباقون بخطاب اما د وع بضم وکسر وعین او بضم و فتح
بر اصل خود ود بخلاف وباقون بر قاف وقیله یا رب بنصب وث تعلمون بخطاب
وباقون در غیبت متفق اند دحصاو من بحیی کرفتیم از ش ایت زواید چهار یای
واطیعونی از ظ و واتبعون از ظ ویا عبادی لا از ع باثبات یا ساکن در
حالین واز د وش بحذف هم در حالین سوره الدخان خلف در حم دیا الحمات
وباقون در رفع متفق اند وغ بخلاف یغلی بتذکیر ودیگران بتانیث بر قاف
وظ بخلاف فاعتلوه بضم تاء و ث بخلاف ود بر قاف بکسر تا وث در ضم میم
از مقام وعنی او در فتح متفق اند مضاف انی اتیکم کرفتیم از ث آن زواید دو اند
ان ترجمون فاعتزلون از ظ سوره الجاثیة وظ بخلاف ایات لقوم یوقنون ویعقلون
هر دو بکسر وث بر قاف و د بخلاف هر دو را برفع وع بخلاف ایاته تؤمنون بخطاب
ود بر قاف وباقون بر قاف بغیبت وث بخلاف لیجزی قوما بیاء مضموم وزای مفتوح
والف بعد از زای وظ بر قاف بفتح یاء اول ودوم وبکسر زای ود بر قاف بنون
مفتوحه وزای مکسوره ویاء مفتوحه و د در نصب سواء وباقون در رفع و د
در غشوة وباقون غشاوة متفق اند وظ بخلاف کل امة بنصب لام وعنی او ورفع
بر قاف و د بخلاف وعنی او بر قاف والساعة برفع و د یوم لا یخرجون بفتح
یا وضم را وباقون بضم یا وفتح را متفق اند از سوره الاحقاف تا سوره الرحمن
نط حسنا و د احسانا متفق اند وظ بخلاف وفصاله وباقون بر قاف وفصاله
وظ بخلاف و د بر قاف کرها ووضعته کرها وث بر قاف بفتح کاف ونط
یتقبل ویتجاوز بیاء مضموم وبرفع احسن و د بنون مفتوح وبنصب احسن
وش ولنوفیهم بنون وظ بعد متفق اند وظ بخلاف و د بر قاف لا یری الا
مساکنهم بیاء مضموم وبرفع مساکنهم ودر اماله وترکش هر یکی بر اصل خود باشد وث
بتاء فوقانی مفتوح وبنصب مساکنهم بر قاف مضافات سه اند اتعدانی والی اخاف
ود لکنی کرفتیم شان از ث سوره القتال ظ بخلاف وتقطعوا بفتح تا وسکون قاف

واآیات راه

وفتح طاء مخففه وباقون بر قاف بضم تا وفتح قاف وکسر طاء مشدد وظ بخلاف
وأملی لهم بضم همزه وکسر لام وسکون یا ودیگران وأملی بر قاف و د در کسر همزه
وباقون در فتح از اسرارهم متفق اند وغ بخلاف ونبلوا بسکون واو وباقون
بر قاف بفتح واو وقرا او ثلثه ولنبلونکم حتی نعلم ونبلوا بنون و د در کسر سین و د
در فتح الی السلم متفق اند سوره الفتح وظ لتؤمنوا وتعزروه وتوقروه وتسبحوه
بخلاف بخطاب وباقون بر قاف وقرا او ثلثه در کسر علیه الله متفق اند وش بخلاف
سنؤتیه بنون وباقون بر قاف بیاء اما ث بترک همزه ودیگران بهمزه و د در ضم همزه
وکسر لام وحذف الف در کلم الله وباقون در فتح ضاد وفتح لام واثبات الف وث
در نون ندخله ونعذبه ودیگران در یا متفق اند وظ بخلاف وباقون بر قاف بما تعملون بصیرا
بخطاب سوره حجرات وظ بخلاف لا تقدموا بفتح تا ودال ودیگران بضم تا وکسر دال
وث بخلاف الحجرات بفتح جیم وغیر او بضم جیم وظ بخلاف بین اخویکم بکسر همزه وسکون
خا وبتاء فوقانی مکسور وباقون اخویکم وظ در زیادتی همزه ساکنه بعد از در یلتکم
ودیگران در ترک این متفق اند سوره ق وث بخلاف وباقون بر قاف یوم یقول
بنون وش در کسر وادبار السجود وظ در فتحش متفق اند زواید چهار اند وعید
و وعیدی در حالین ویوم ینادی در وقف هر سه از ظ والمنادی از نط سوره الذاریات
د در رفع مثل ما وباقون در نصب متفق اند وظ دقوم نوح بنصب بخلاف واز ث
بر قاف واز د بر قاف بحقق زواید سه اند لیعبدون ویطعمون وتستعجلون
سوره الطور وظ بخلاف وباقیان بر قاف د اتبعتهم بتشدید تا وفتح عین وبتاء
ساکن ولکن در ذریتهم ش بر قاف بقصر ورفع وظ بالف ورفع پس در رفع مخالف
ابو عمرو باشد وزیادتی الف از موافقه معلوم میشود ونط در الحقنا بهم ذریاتهم در
وکسر و د در قصر وفتح اند وکسر همزه انه هو البر وث در فتحش موافق اند و
بخلاف وباقون بر قاف المصیطرون اینجا وبمصیطر در الغاشیه بصاد خالص و
سکان در فتح فیه یصعقون متفق اند سوره النجم وث بخلاف ما کذب الفؤاد بتشدید ذال
وباقون بتخفیف بر قاف ع بخلاف افرایتم اللات بتشدید تا ومد الف ودیگران
بتخفیف وقصر ظ بخلاف و د بر قاف افتمرونه وث بر قاف افتمارونه ونط در
عادا الاولی بادغام تنوین در لام و د عادا الاولی بترک ادغام متفق اند پس در
ابتدا این باید که هر کس موافق اصل خود باشد یعنی ظ را سه وجه باشد الاولی
والؤلی ولؤلی و د را الاولی واز کتاب تحبیر چنین معلوم میشود که ث را
همین سه وجه یعقوب باشد واز عبارت قصیده معلوم میشود که اورا غیر از سوره

که از عیب اوست

دو وجه ذکر باشد الوُلی و لؤلی بهمزه ساکنه بعد لام چنانچه قالون خواند تا صادق آید کرث موافق تامع است در ابتداء سوره قمر و ث بخلاف و کل امر مستقر بخفض و غیر او برفع و ث در خشعا و باقون خاشعا متفق اند و ن بخلاف و باقون بوفاق سیعلمون بعبسه نذ اید هشت بدع الداع والی الداعی ان وعذابی و نذری شش جا از ظ ه از سوره الرحمن تا ممتحنه و خلف در حنق و الریحان و باقون در رفع و نظ در ضم با و فتح راء یخرج و د در رفع و ضم موافق اند و د بخلاف و باقون بوفاق المنشآت بفتح شین و د سیفرغ بیاء و دیگران بنون سنفرغ اند و غ بخلاف و باقون بوفاق و نحاس برفع سین زاین ولد الجواری در وقف از ظ اب سوره الواقعه خلف بخلاف و ظ بوفاق و حور عین برفع و شر بخلاف بخفض و ف عربا بسکون را و باقون بضم متفق اند و د بخلاف و ظ بوفاق شرب بفتح شین و ث بوفاق بضم و د بموقع النجوم بسکون واو و عمر و باقون بمواقع متفق اند و ع نروح بضم را بخلاف و باقون بفتح سوره الحدید و ظ بخلاف و باقون بوفاق وقد اخذ میثاقکم بفتح همزه و خا و بنصب قاف همچو حفص و ی بخلاف لنظ انظرونا بهمزه وصل و بضم ظاء و باقون بوفاق و نظ بخلاف لا یؤخذ بتاء و ث در ترک همزه نظ در اثبات متفق اند پس د بوفاق بتذکیر و ث بخلاف واز دیگران بوفاق و ما نزل بتشدید و غ بخلاف و لا یکونوا بخطاب و باقون بغیبه بوفاق و ظ بخلاف و باقون بوفاق کما آتیکم باثبات الف بعد از همزه و ث در حذف لفظ هو از فان الله هو الغنی موافق نافع اند سوره المجادله و ث بخلاف و بوفاق یظاهرون در هر دو محل همچو ابن عامر بفتح یا و ها و تشدید ظا و نظ در هر دو موضع بفتح یا و ها و تشدید ظا و حذف الف بوفاق و ث بخلاف ما یکون من نجوی لا یکون در حشر بتانیث و از دیگران بوفاق بتذکیر و ث بخلاف دولة در حشر برفع و باقون بنصب بوفاق و ظ بخلاف و لا اکثر برفع راء و دیگران بنصب بوفاق و د و یتناجون بخلاف حمزه و یتنجون همچو ابن ع بخلاف ابو عمرو و یتنجون بر وزن یعلمون و تتنجوا با ابی بر وزن تعلموا و باقون بوفاق و یتناجون و تتناجوا و قرأ ه سکة المجلس با فراد و ث در ضم شین قبل انشزوا فانشزوا و غیر او در کسر شین متفق اند و در قراءة ضم ابتدا بهمزه مضمومه باشد و در کسر بهمزه مکسوره مضافه در سلی از ث بفتح از سوره ممتحنه تا الجن سیتوب بخلاف بفصل بفتح یا و کسر صاد و ث در ضم یا و

من اللغز ظ بخلاف باقون بوفاق بکن عینیه و جحد باللغو بیا و دال مضاف و ان اکنانا است کما ابوعمرو نصیحة نجوی بامهم

وفتح صاد و ی در ضم یا و کسر صاد با تشدید و ظ در تشدید و لا تمسکوا و باقون بتخفیف متفق اند سوره الصف نظ متم بتنوین و نون بنصب و و در ترک تنوین و حفص نور متفق اند و ظ بخلاف و و بوفاق انصار الله بترک تنوین و ث بوفاق بتنوین مضافات دو من بعدی همه از نظ و انصاری از ث فقط سوره المنافقون فقط و ث بخلاف و باقون بوفاق لووا بتشدید مگر روح که بتخفیف خواند بخلاف ابو عمرو و ظ بخلاف یوم یجمعکم بنون و غیر او بیاء و لکن من الصالحین بحذف واو و جزم نون سوره التغابن ظ بخلاف یوم یجمعکم بنون و غیر او نکفر و ندخله اینجا و در طلاق بنون و باقون بیا بوفاق سوره الطلاق و قرأ ثلثه در تنوین بالغ و بنصب امره متفق اند و ش بخلاف من وجدکم بکسر واو و دیگران بوفاق بضم ش کتابه بتوحید ظ بجمع موافق اند سوره الملک خلف بخلاف و دیگر بوفاق من تفاوت بالف و کسر واو و ظ بخلاف تدعون باسکان دال و تخفیف عین و دیگران بوفاق بفتح دال مشدد مضاف و من معی بفتح زواید دو نذیر و نکیر انظ و ابو جعفر در فتح یاء لیزلقونک در سوره القلم و باقون در ضم متفق اند سوره الحاقه و یعقوب بخلاف قلیلا ما یؤمنون و تذکرون بغیبه و باقون بوفاق بخطاب و در امالة ادریک هر جا که بیاید و باقون در فتح و ظ و من قبله بکسر قاف و فتح با و باقون قبله و د در تذکیر لا یخفی و دیگران در تانیث متفق اند

و ث بخلاف و لا یسئل بضم یا و باقون بوفاق بفتح و ظ بخلاف بشهاداتهم و باقی بغیر الف بوفاق و ث در ابدال همزه سال بالف و غیر او در عدم ابدال و ظو در کرهم یومئذ و ث در فتح و قراء ثلثه در رفع نزاعة و در فتح نون و سکون صاد الی نصب متفق اند با اصول سوره نوح ظ بخلاف و باقون بوفاق خواند مما خطیئاتهم بانی کیفیة و ث در ضم واو ودا و باقون در فتح متفق اند مضافات سه اند دعائی و انی که همه از ث و سی که بسکون از قراء ثلثه و ثانی الیعونی از یعقوب است از سوره جن تا المرسلات مفتوح کن همزه را از وانه تعالی و انه کان یقول و انه کان رجال از ث بخلاف و از و بوفاق پس ظ بوفاق در هر سه محل بکسر و ث بخلاف و ظ بوفاق و انه لما بفتح پس سط در غیر این چهار محل بکسر خواند بوفاق و ظ بخلاف ان لن تقول بفتح قاف و فتح واو شدد بر وزن تکبر پس دیگران تقول بر وفاق و ث بخلاف قل انما بصیغه امر و و بخلاف و ظ بوفاق قال بصیغه ماضی و غ بخلاف لیعلم بضم یاء و

بفتح قاف و سکون یاء
و خلف بفتح صاد

بوفاق بفتح یا مضافه ونی امدادیه از ث المزمل یعقوب بخلاف وباقون
بوفاق وکار وظ بخلاف ود بوفاق رب المشرق بخفض وث بوفاق
برفع وشط در خفض ونصفه وثلثه ود در نصب متفق اند المدثر نظ وابوبکر
بضم را بخلاف ود بکسر بوفاق وظ بخلاف وبوفاق اذ ادبر ویحیی بخلاف
ث بفتح ذال ودال وبالف بعد از دال وث در فتح زا مستنفرة ودیگران در
کسر متفق اند وث بخلاف ودیگران بوفاق وما یذکرون بتذکیر القیامة
ظ بخلاف یمنی بتذکیر وباقون بوفاق بتانیث وث در فتح را اذا برق و
وغیر او در کسر وظ یحبون ویذرون ودیگران در خطاب وو در اماله سدی در
وقف وباقون در فتح در حالتین متفق اصول اند الدهر ع بخلاف وو وقف کرده
اند بر سلاسلا بغیر الف بس ث ش بوقف بالف کنند وث در ش بن وغیر او
در عدم تنوین متفق اند وو قواریرا اول را بتنوین بخلاف وع بخلاف بقواریر
اول وقف بغیر الف وث در تنوین هر دو وظ در ترک تنوین هر دو در وصل متفق
اند بس ث بر هر دو وقف بالف کند وغ در هر دو بغیر الف وش و برا اول
بالف وبر دوم بغیر الف ود بخلاف وظ بوفاق عالیهم بنصب یا وضم ها وث
بسکون یا وکسر ها بوفاق وث واستبرق بخلاف بخفض راز باقون بوفاق
وف در خفض حضر ودیگران برفع متفق اند بس نظ اول را برفع ودوم بخفض و
د هر دو را بخفض وظ بخلاف وباقون بوفاق فیما تشاؤن بخطاب از المرسلات
تا الغاشیه یعقوب بخلاف وو بوفاق اقتت بهمز وث بخلاف بواو وبخفیف
قاف وث در تشدید وباقون بتخفیف دال فقدرنا متفق اند وع بخلاف در
جمالات بضم جیم وث ش و بوفاق بکسر ولیکن و بافراد وباقون بجمع وع بخلاف
در انطلقوا بفتح لام وباقون بوفاق بکسر نایم فکیدونی از ط النبا ع بخلاف
لبثین بقصر وو بخلاف وباقون بوفاق لابثین بمد وظ بخلاف رب السموات
او الرحمن بخفض وث بوفاق برفع هر دو لفظ وو بوفاق بخفض رب وبرفع
الرحمن النازعات ث بوفاق وظ بخلاف ان تزکی بتشدید زای و و
بوفاق بتخفیف ع بخلاف وو ناخره وث ش بوفاق بغیر الف وث بخلاف
منذر بتنوین وباقون بغیر تنوین وقرا ثلثه در رفع فتنفعه در عبس بس ث
تصدی بتشدید صاد وباقون بتخفیف وث ش در حالتین وع در وقف در کسر
انا صببنا و و در فتح متفق اند التکویر ث بخلاف فتحت بتشدید ودیگران
فتحت

بوفاق

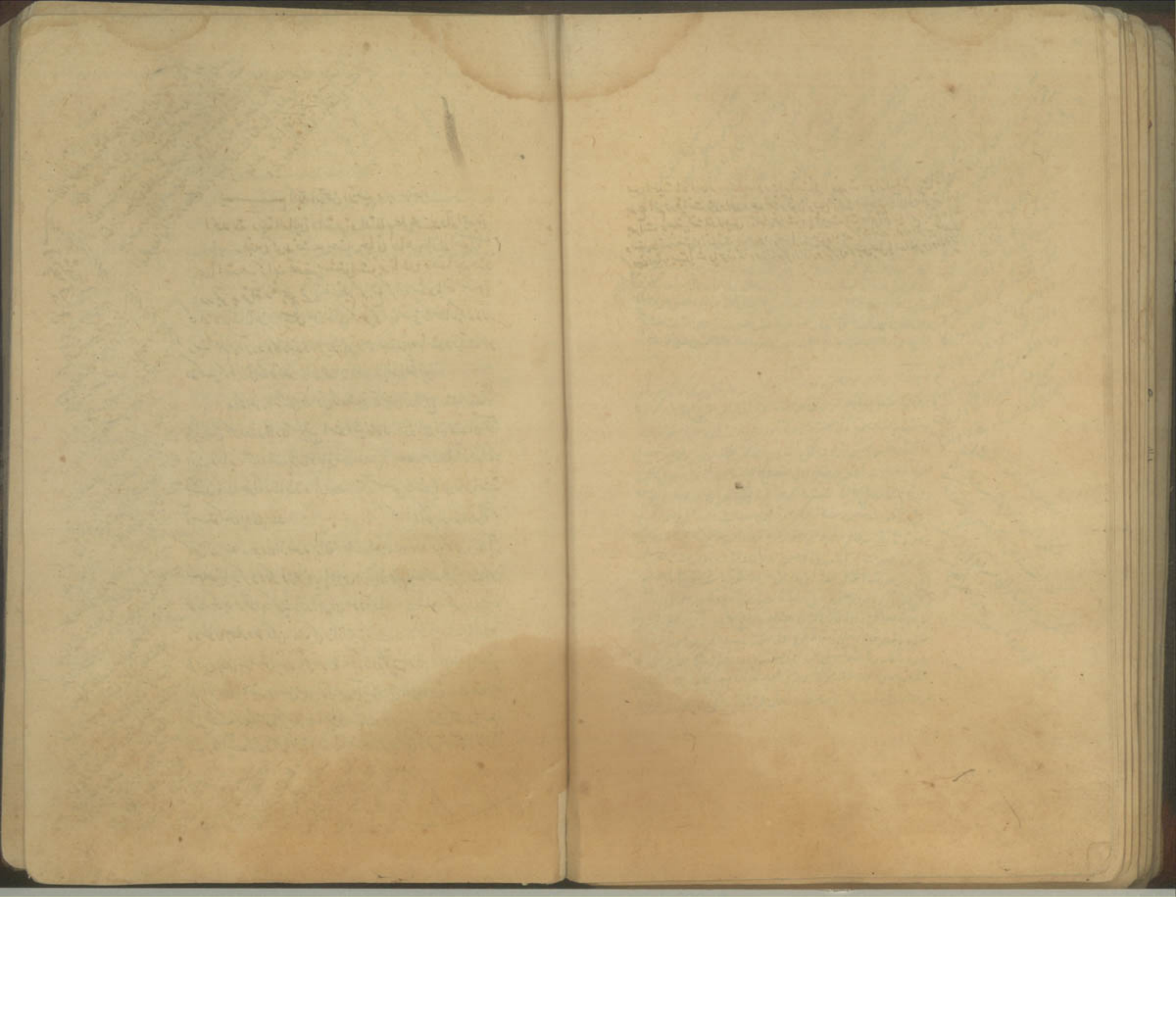
بوفاق بتخفیف وغ بخلاف وث بوفاق سعرت بتشدید بس د بوفاق
بتخفیف وظ بخلاف وث بوفاق نشرت را بتخفیف وو بوفاق بتشدید وش بخلاف
وش بوفاق بضنین بضاد بس غ بوفاق بظا ذاین الجوری در وقف از ظ
الانفطار ابو جعفر بخلاف تکذبون بغیبت وباقون بوفاق بخطاب و نظ در تشدید
فعدلک و و در تخفیف وظ در رفع یوم لا تملک وغیر او در نصب متفق اند
التطفیف نظ بخلاف تعرف بضم تا وفتح را و نضرة را برفع تا بس و بوفاق
بفتح وکسر ونصب نظ درا دغام ونیخ بل ران وخلف در ادغام واماله
متفق اند الانشقاق ابو جعفر بخلاف وباقون بوفاق ویصلی بفتح یا و
وسکون صاد وتخفیف لام وخلف را اماله باشد وغیر او را فتح و در فتح با
لترکبن وباقون در ضم با متفق اند البروج ابو جعفر بخلاف ودیگران بوفاق
فی لوح محفوظ بخفض همچو حفص و و در خفض ذو العرش المجید وباقون در رفع با تفاق
و ظ بل تؤثرون در سبح اسم بخلاف بخطاب وانا باقون بغیب اما بوفاق از سوره
غاشیه تا آخر قرآن ث کتبی بخلاف وخلف بوفاق لا تسمع بتا مفتوح ولا
نصب وع نفط بضم یاء تحتانی ورفع لاغیة وث بخلاف ایابهم بتشدید و
باقون بوفاق بتخفیف والفجر وخلف والوتر بکسر ودیگران بفتح باتفاق وث بخلاف
فقدر بتشدید وباقون بوفاق بتخفیف وث بخلاف ولا تحاضون وو بوفاق
وظ در غیبت یکرمون ویحضون ویاکلون ویحبون ودیگران در خطاب متفق
اند وظ بخلاف لا یعذب ولا یوثق بفتح ذال وثاء وغیر او بکسر هر دو حرف متفق
صنافات دو اند بای اکرمنی وربی اهانن کر فتح سال از ث و ز داد جبار اند
بالوادی از ظ واذا ایری اکرمنی واهانی از نط البلد ظ بخلاف فک بوفاق
فک رقبة برفع کاف وخفض تا واطعام بروزن اکرام وث بخلاف لبدا را
بتشدید با وباقون بوفاق بتخفیف وث در ترک همز در موصدة ابخا و در الهمزه
ودیگران اثبات همز متفق اند وث فلا یخاف در والشمس بخلاف وباقون بخلاف
بواو متفق اند وث بخلاف ودیگران بوفاق شر البریة وخیر البریة بتشدید
یا در لم یکن وو بخلاف مطلع در القدر بکسر لام ودیگران با اصل خود بفتح وش
بخلاف واز د بوفاق جمع مالا در الهمزه بتشدید بس رویس فقط بوفاق بتخفیف
ود در ضم عین ومیم در عمد ودیگران در فتح هر دو حرف متفق اند ابو جعفر
بخلاف نافع بخواند لیلاف قریش را بروزن میزان و الافهم با بغیر یا بس دیگران
لایلاف وایلافهم خوانند باثبات در هر دو و یعقوب بخلاف ابو عمرو

پس اسمیست از اسمای سید انبیا و روایت است که آنحضرت دوازده اسم است از آن
جمله پنج اسم در قرآنست محمد و احمد و عبدالله و نون و یس و آنکه اهل حب را آل الله میگویند از این
جهت است و بعضی گفته اند که یس از اسمای قرآنست و یا نامیست از نامهای الهی و یا اسم این سوره است
و بعضی رانده که معنی او انسانست بلغت طی و در اصل یا انیسین بود، جهت کثرت استعمال نموده اند که یس گفتند
که مبین اشاره بسید باشد و یا حرف ندا و لهذا ابوبکر وراق روایت کرده که یس یعنی یا سید الاولین والاخرین

و خلف بموافقت حمزه کفوا احد را باسکان فاء میخوانند و بهمزه پس
ابو جعفر بوفاق نافع بضم فا و بهمزه خواند

تمام شد شرح الدرر بخط بنده ضعیف امیدوار برحمت پروردگار ملک الغفار قنبر ابن
عبد الحسین بن شیخ محمد قرشی بیامرزد الله تعالی او را و مادر و پدر او را و نیکوی
کند حق تعالی در باره او و ایشان و در باره او که یکی از خاک روبان و خاک ساپان آستان درگاه
ابوالا حضرت خواجه قطب الثانی امین الدین ابی الحسن علی بن عبدالله بن ابوالحسن علی بن ...
بن عبدالله بن محمد محمد عاشق شهباز حسینی الملقب بگیسو دراز رضی الله عنه است
بتاریخ ۱۳ ماه جمادی الثانی سنه ١٠٨٩ از هجرت حضرت رسالت خاتم النبیین صلی الله علیه و آله

فایده بدانکه در هر موضعی که دو همزه بیکدیگر رسند حال خالی نیست که آن همزه در
دو کلمه است یا در یک کلمه اگر در یک کلمه است همزه اول البته مفتوح است زیرا که همزه
استفهام است و همزه ثانی مفتوح میتواند بود مثل ءانذرتهم و مضموم میتواند بود
مثل اءنزل و مکسور میتواند بود مثل ائنکم پس ابن کثیر بیک الف در هر سه موضع تسهیل
همزه ثانیه میکند با قصر در مثال اول تسهیل کالالف و در ثانی تسهیل کالواو
و در ثالث تسهیل کالیا اما اگر خواهی اجتماع همزتین در دو کلمه واقع
باشد نه صورت متصور است زیرا که همزه اول سه حالت دارد فتح و ضمه و کسره
و همزه ثانی نیز سه حال دارد فتح و ضمه و کسره پس در سه چون ضرب کنند نه میشود
و ازین نه صورت اول مکسور و ثانی مضموم در قرآن واقع نشده و در هشت صورت
باقی در صورت اتفاق یعنی این دو همزه هر دو مفتوح باشد مثل جاء احدهم
و در صورتی که یا هر دو مضموم مثل اولیاء اولئک یا هر دو مکسور هؤلاء ان
پس درین صورتها ابن کثیر را اختلاف واقع نشده در صورتی که هر دو
مفتوح باشد مثل جاء احدهم اسقاط همزه اول میکند با مد و قصر و در صورتی که هر دو
مضموم یا مکسور باشد تسهیل همزه اول میکند با مد و قصر در مثال مضموم مثل اولیاء
اولئک تسهیل کالواو و در مثال مکسور مثل هؤلاء ان تسهیل کالیا اما قنبل در
هر سه صورت تسهیل همزه ثانیه میکند و ابدال همزه ثانیه میکند در صورتی که هر دو

بسم الله الرحمن الرحيم وبه نستعين

الحمد لله رب العالمين والصلوة والسلام على محمد وآله اجمعين
اما بعد چنین گوید فقیر حسین جانی طاهر حافظ اصفهانی
عفا الله عنه که این مختصر مشتمل است بر قاعده و ضابطه چند
در تجوید قراءة و تصحیح قرآن عظیم که جمع کرده شد بالتماس
یکی از دوستان عزیز امید بحق تعالی که هر که این نسخه را مطالعه کند و در
رتبهٔ فهم درآورد و کار بندد از جملهٔ مجوّدان بشمرده باشد و قرات او
از کسی که طریق قرات قواعد نداند ممتاز باشد وبالله التوفيق **باب
الاستعاذة** بدانکه اعوذ بالله گفتن در اول تلاوت قرآن پیش از شروع سنت است و جهر
باید گفتن اگر بحضور قاری مستمعی باشد و صیغهٔ وی اعوذ بالله من الشيطان الرجيم
است و جائز است وقف بران و جائز است وصل آن تا بعد خود در قرآن خواه که
بسمله باشد خواه که نباشد و اگر در حضور قاری مستمعی نباشد یا در نماز باشد
آهسته گفتن اولی باشد **باب البسملة** بدانکه بسم الله الرحمن الرحيم
گفتن در ابتدای سورتی از سورهٔ قرآن تا جایست مگر در سورهٔ توبه که در ابتدای آن
بسمله نباید کرد و اگر از جزوی یا حزبی از قرآن عظیم ابتدا کند مخیر است اگر
خواهد بگوید و خواهد نگوید و در اجزای سورهٔ براءة اولی آنست که نگوید و در میان
دو سوره چهار وجه ممکن است یکی از آن ممنوعست و سه جائزست اول وصل
طرفین یعنی پیوستن بسمله باخر سورهٔ ماضیه و اول آیتیه دوم قطع طرفین سیم
قطع باخر سورهٔ ماضیه و وصل بسمله باول سورهٔ آتیه و این اولی وجه است اما وجه
ممنوع آنست که بسمله باخر سورهٔ ماضیه وصل کنند و بر بسمله وقف کنند و ابتدا
بسورهٔ آتیه کنند و اگر اعوذ بالله را با بسمله گوید این وجه چهارگانه نیز روا باشد

باب المد والقصر بدانکه حروف مد سه است الف و واو ساکن که مسبوق
بضمه باشد و یاء ساکن که مسبوق بکسره باشد مثل قِیلَ یا نُوحُ و اینها حروف
لین نیز گویند اگر پیش واو و یا فتحه باشد مثل تَقْوَا و کَیْفَ و این حروف لین
گویند و مد و امتداد این حروف سکانه بقدر یک الف باشد و اینرا در عرف
قرّاء اصل اداء قصر خوانند و مد اصلی و ذاتی نیز گویند و گاه باشد که امتداد این
زیاده شود تا بقدر چهار مقدار و پنج مقدار مد اصلی چند و آنرا مد فرعی خوانند
و وقتی این زیاده متصور شود که سببی پیدا شود زیادتی را و سبب یا لفظی باشد
یا معنوی و سبب لفظی دو چیز است یکی همزه و یکی ساکن اما همزه از دو حال
بیرون نیست یا متصل باشد بحرفی در یک کلمه یا منفصل اگر متصل باشد خالی
از آن نیست که همزه سابق باشد یا حرف مد اگر همزه سابق باشد مثل آدم
و اُوتی و ایمان بمذهب عاصم غیر از قصر نباشد بلکه این نوع مد از منفردات
نافع است بروایت ورش از طریق ازرق و اگر حرف مد سابق باشد مثل جاءَ
و سوءَ و هنیئا آنرا مد متصل و واجب نیز گویند و اگر همزه از حرف مد جدا
باشد مثل بما انزل و قوا انفسکم و فی انفسکم آنرا مد منفصل خوانند و جائز نیز گویند
و درین هر دو قسم عاصم را مدی تمام بمقدار چهار الف باید کشید و اینقدار
بحق حوال است و همین حکم دارد مدی که از اشباع ضمه یا کسره متولد شود
در لفظ اگرچه در خط صورت نداشته باشد مثل وامره الی الله و ترزقانه الا و
اگر سبب مد ساکن باشد خالی از آن نیست که آن ساکن لازم باشد یا نه اگر
لازم باشد همه قراء متفق اند بر مد آن مد مشبع خواه آن ساکن با ادغام باشد مثل ولا
الضالين و لا آمين و اتحاجونی و آلذکرین و خواه مظهر باشد مثل آلان
و قد و کاف و صاد و قاف و نون و الم و غیرها در فواتح سور و شوری دو وجه است

مدی طویل و مدی متوسط بواسطه آنکه ماقبل یا که عین است از حال مدیت بگیرند
آنکه و قصر نیز جایز است اما در طریق شاطبیه و تیسیر و عنوان نیست و ساکن لازم است
که هرگز از حال سکون متغیر نشود هم چون اشباع مذکوره و قد مر الم الله اول آل عمران
که هرگاه که وصل کنند میم را بکلمه جلاله آن میم از حال سکون بحال حرکت خواهد آمد
و ۲ سبب مد نماند پس مجموع قرا را در آن دو وجه روا باشد یکی همان مد طول
بنا بر الغاء عارض و یکی قصر بنا بر اعتبار و این اولی است و توهم نکند که بعضی
درین محل گفته اند معتبر نیست و التفات اصلا با آن نباید کرد و حاصل آنست که
اگر سبب مد متغیر شود از حال خود دو وجه روا باشد مد و قصر بنا بر الغاء عارض
و اعتبار اگر عارض را اعتبار کند قصر و اگر نکند مد پس توسط را درین مدخلی نباشد
و اگر ساکن عارض باشد آن در حالت وقف خواهد بود مثل نستعین و یوقنون
و المفلحون و سریع الحساب و شدید العقاب همه قرا را سه وجه جایز باشد مطول
و توسط و قصر و اگر حرف لین باشد مثل خوف و بیوت و رای العین و الحسنیین
[illegible] وجه جایز است اما در لو لو تیت ام بعکس باشد یعنی قصر اولی باشد پس توسط پس طول
مگر آنکه بعد از حرف لین همزه باشد مثل شیء و سوء که آن گردد و بعضی گفته اند
اگر ساکن لازم باشد مد آن زیاده ترک باشد از مطلق پس بدین قول در الم مد لام بر مد میم
زاید باشد و در یس و القرآن و نون و القلم نیز مد مشترک باشد و جمهور برانند
که تفاوت بین الحالین نیست والله اعلم و حاصل آنکه مد بر سه قسم است لازم و واجب و جایز لازم
که سبب وی لازم باشد و در وی تفاوتی نیست میان قرا بلکه همه را یک قدر مد باشد و واجب
آنست که سبب وی همزه متوسط متصل بحرف مد باشد در یک کلمه و جایز آنست که سبب وی همزه منفصل
باشد یا ساکن عارض اما سبب معنوی زیادتی مبالغه است و آن در کلام منفی باشد مثل لا جرم
و لا ریب در قراءة حمزه از بعض طرق و ازین جمله است مد تعظیم در کلمه توحید که قاصران مد

منفصل را می باشد و عاصم را در مد آن دخل نیست مگر در تعظیم از حفص بروایت قصر منفصل
و آن در طریق شاطبیه و تیسیر نیست

باب الادغام

ادغام بر دو قسم است
کبیر و صغیر ادغام کبیر آنست که حرف مدغم متحرک باشد و او را ساکن کنند و در مدغم فیه درج کنند
و عاصم را ازین قسم دو کلمه است قال ما لک لا تامنا و در لا تامنا البته اشمام نیز با ادغام می
باید کرد و آن ضم شفتین است تا دلالت کند بر آنکه حرف مدغم مضموم بود و اعمی این ادراک
نتواند کرد اگرچه ادراک روم میکند از برای آنکه روم بحاسه سمع تعلق دارد و اشمام ببصر
و ادغام صغیر آنست که حرف مدغم ساکن باشد و او را در مدغم فیه درج کنند و در هر دو قسم
باید که لسان بیک دفعه مرتفع شود و توقف نباشد و ادغام بر دو قسم است قسم اول
آنکه همه قرا متفق باشند بر آن و اختلاف اصلا واقع نشود و آن ادغام ذال اذ است
در ذال و ظا مانند اذ ذهب و اذ ظلموا و دال قد در دال و تا مانند قد دخلوا و قد تبین
و تاء تانیث ساکنه در تا و دال و طا مثل کانت تاتیهم و اثقلت دعوا الله و قالت طائفة
و لام هل و بل و قل در لام و را مانند قل لو و قل رب و بل لما و بل نبکم و هل لک
و هل در قرآن مجید نیامده و همچنین ادغام واجب است باتفاق هر گاه
که دو مثل بهم رسند و اول ساکن باشد خواه در یک کلمه و خواه در دو کلمه مانند یدرککم
و اینما یوجهه و فاضرب بعصاک اگر اول حرف مد نباشد مثل آمنوا و عملوا و فی یوسف
[illegible] ادغام نشاید و اگر حرف لین باشد هم ادغام واجب باشد مثل عصوا و کانوا و مثال
یاء لین در قرآن نیامده و در کلام عرب آمده مثل تعالی یا امرأة و در مالیه هلک ببرا
دو وجه روا باشد اظهار و ادغام قسم دوم از ادغام صغیر آنست که نزد قرا اختلاف باشد
در ادغام و اظهار آن و آن منحصر است در سه فصل ذال اذ و دال قد و تاء تانیث و لام هل
و بل و حروف قریبة المخارج اما ذال اذ هرگاه که بشش حرف برسد تا ج د ز س ص
مانند اذ تبرا و اذ جعل و اذ دخلوا و اذ زین و اذ سمعتموه و اذ صرفنا و دال

قد و کاه که بیست حرف برسد ج د ذ س ش ص ض ظ مانند و لقد جعلنا و لقد ذرانا و لقد زینا و قد سمع الله و قد شغفها و لقد صرفنا و لقد ضل و لقد ظلمک و تا ساکن چون بشش حرف برسد ث ج د ذ س ص ظ مثل کذبت ثمود و جبت جنوبها و جبت زدناهم و انبتت سبع و حصرت صدورهم و کانت ظالمة و لام هل نزد تا مثل هل ثوب غیر این لفظ نیامده و نزد نون مثل هل ندلکم و نزد تا هل تمتون و لام بل نزد هشت حرف ت ذ س ض ظ ن مانند بل تؤثرون و بل سولت و بل ضلوا و بل طبع الله و بل ظننتم و بل نحن و عاصم درین چهار فصل بغیر از اظهار ندارد اما حروف قریب مخارجها منحصرست در هفده حرف اول بار ساکن که بفا برسد و آن پنج موضع است و ان تعجب فعجب و ان یغلب فسوف اذهب فمن و فاذهب فان ینبت فاولئک دوم یعذب من یشاء در آخر البقره در قراة غیر عاصم و ابن عامر سیوم ارکب معنا چهارم نخسف بهم پنجم را ساکن نزد لام مثل واصبر لحکم و یغفر لکم ششم و من یفعل ذلک هر جا که باشد هفتم یرد ثواب هشتم یلهث ذلک در الاعراف نهم فنبذتها در طه دهم عذت در غافر و دخان یازدهم ذال ساکن که بتا برسد مثل اخذتم و اخذت و دوازدهم لبثت و لبثتم سیزدهم اورثتموها چهاردهم کهیعص ذکر پانزدهم یس و القرآن شانزدهم ن و القلم هفدهم طسم دو کاف از این جمله عاصم در چهار محل بهر دو روایت ادغام دارد در یلهث ذلک و ارکب معنا و در طسم دو کاف و بروایت بکر در یس و القرآن و ن و القلم و باب اخذ و اتخاذ و در باقی بهر دو روایت اظهار دارد باب

نون ساکنه و تنوین نون ساکن و تنوین را نزد حروف هجا چهار حکم است اظهار و ادغام و قلب و اخفا اما اظهار و قتی است که بحروف حلق رسند و آن شش حرف است همزه ها عین حا غین خا مثل ینئون و من آمن و عذاب الیم و ینهون و من هاد و جرف هار و انعمت و من عمل و حکیم علیم و تنحتون و من حکیم حمید فسینغضون و من غل و عفو غفورا

المنخنقة و من خلق و علیم خبیر و اظهار نون و تنوین نزد ها و عین و حا ظاهر و رست و نزد همزه و غین و خا تعلی یعنی ضعیف تر و عمل را دخل در اظهار هست بنا بر آنکه اگر نقل بکنند حرکت همزه منقول شود بنون و تنوین مثل قراءت ورش و نون نزد غین و خا مخفی شود مثل قراءت ابو جعفر و مسیبی از نافع و اما ادغام گاهی باشد که بحروف یملون رسند در لام و را بی غنه و در چهار دیگر با غنه مثل من یشاء و لجی یمشید و من ماء و مهین و من ربهم و غفور رحیم و من لدنه و هدی للمتقین و من و را یهم و شیئا و هی و عاملة ناصبة و حافظ ابو عمرو دانی نون را از این حروف شکانه اخراج کرده بنا بر آنکه داخل قسم اولست یعنی در ادغام آن اصلا خلاف نیست مثل اذ ذهب و فی الواقع سخن سخن و بیت و در مثل من ماء مهین اختلافست در آنکه غنه از آن نون است یا میم و اول مذهب ابی علی کیسانست و ثانی مذهب جمهور و میل حافظ ابو عمرو بمذهب جمهورست از برای آنکه چون ادغام کردی نون بمیم منقلب شد پس غنه از آن میم باشد والله اعلم و اگر نون ساکن با واو و یا در یک کلمه جمع شوند اظهار واجب باشد و آن در قرآن عظیم در چهار لفظ است قنوان و صنوان و بنیان و الدنیا و اما قلب الکامست که هر دو بحرف با رسند انبئهم و ان بورک و بابٌ باطنه و غنه لازم باشد و قلب بمیم از آن جهت است که میم موافق نون است در غنه و مشارک با است در مخرج و اما اخفا نزد باقی که پانزده حروفست ت ث ج د ذ ز س ش ص ض ط ظ ف ق ک مثل انت و من تاب و جنات تجری و طس تلک و منثورا و من ثمرة و قولا ثقیلا و انجیناه و من جاء و خلق جدید و اندادا و من دابة و کاسا دهاقا و انذرتهم و من ذا الذی و کیلا ذریة و تنزیلا و من زوال و صعیدا زلقا و ان الانسان من سوء و رجلا سلما و عشق و انشزنا و من شاء و غفورا شکورا و للانصار و ان صدوکم و جمالات صفر و منضود و من

مثل من آمن

مثل من غل و من خلق

وجه اظهار آنست که اگر ادغام کنند ملتبس بمضاعف میشود

نون عین سین میم

در هفده موضع و سیزده در قرآن مجید واقع شده

یعنی مراد ذال ساکن است که بتا رسد

مثل وكلا منها وانطلق ومن طين وصعيدا طيبا وينظرون ومن ظهير وظلا ظليلا فانفلق ومن نفد وخالدا فيها وانقلبوا ومن قرار وسميع قريب وحم عسق والمنكر ومن كتاب ولقرآن كريم وحكم اخفا نزد اين حروف آنست كه نون ساكن وتنوين تا بين حروف بجائى بعيد نه كه حروف حلق تا اظهار ونه چنان باشد ونه چنان قريب انه كه حروف ادغام تا ادغام باشد پس حال اين هر دو نزد اين حروف ميانه اظهار وادغام باشد وان اخفا است وغنه لازم باشد ومخرج هر دو از خيشوم است وليسان را در ايشان عملى نيست واخفاى ايشان بقدر قرب وبعد باشد اخفا چنين باشد وفرق ميانه ادغام واخفا آنست كه در ادغام تشديد هست ودر اخفا نيست

باب الراآت بدانكه هر راى كه مفتوح باشد يا مضموم انرا تفخيم بايد كرد خواه در اول كلمه باشد مثل رزقنا هم وردوا وخواه در ميان كلمه مثل عرفوا وكفروا وخواه در آخر كلمه مثل صغر واكبر ودرين قسم اخير در حالت وقف تفصيل است كفته شود در آخر باب انشاء الله تعالى واكر مكسور باشد ترقيق بايد كرد خواه در اول يا در وسط يا در آخر مثل رزقه وورث وبالنذر ودر قسم آخر تفصيل هست كفته آيد واكر ساكن باشد نظر كنند بما قبلش اكر فتحه باشد يا ضمه هم تفخيم بايد كرد مثل مرجعكم وكرسيه والخرنوا فاهجر والذكر ودر وقف واكر پيش از وى كسره باشد به بينند كه آن كسره لازمى است يا عارضى اكر لازمى باشد مثل مرية وفرعون والفردوس والاربة ترقيق بايد كرد البته مكر آنكه بعد از وى قاف يا طا يا صاد باشد مثل فرقة وقرطاس ومرصاد ودر كل فرق دو وجه باشد تفخيم از جهة قاف وترقيق از جهة كسر نيز واكر كسره عارضى باشد مثل ارجعوا وارجعها تفخيم بايد وكسره عارضى آنست كه اكر وصل كنند بما قبل بيفتد ودر حالت ابتدا ثابت باشد مثل مكسور واكر كسره از كلمه جدا باشد مثل ام ارتابوا والذى ارتضى واكر وقف كرده

شود بر راء طرف نظر بما قبلش كنند اكر ياى ساكن باشد يا كسره لازمى البته ترقيق بايد كرد خواه كه را مفتوح باشد يا مضموم يا مكسور مانند لاضير والطير وخيرلكم وغير المغضوب ومن خير والعاير ومنذر والمغفر والذكر ومسيطر واكر ميان كسره وراء حرف ساكن واقع شود همچنان ترقيق بايد مثل السحر وانه لذكر ودر ملك مصر وعين القطر دو وجه روا باشد ودر مصر تفخيم اولى باشد ودر عين القطر ترقيق ودرين هر دو نظر بوصل كرده وعمل باصل اما نظر بوصل آنست كه در مصر چون در حالت وصل را مفخم است چون وقف كنند را مفخم سازند نظر بوصل كرده ودر القطر چون در حالت وصل را مرقق است نظر بوصل كرده چون وقف كنند را مرقق سازند وعمل باصل آنست كه اصل در را تفخيم است ولكن بسبب جر چند كه عارض آن شود ترقيقش كرده اند واكثر اصل راآت مبنى بر تفخيم است تفخيم اصحاب اين فن تمثيل مانند بترابك ويرتابوا نموده اند وديكر اكثر حروف استعلا كه صاد وطا ساكنه اند كه ميان كسره ورا واقع شده اند اين نيز اصل است در علت تفخيم راآت ودرين امثله مذكوره انچه را مضموم باشد اكر وقف بروم كنند حكم وصل دارد يعنى تفخيم بايد كرد مكر كه وقف باشمام كه حكم وقف باسكان دارد واكر را مكسور باشد وپيش از وى مضموم يا مفتوح باشد مثل على سرر ولا تستر واسفر الحجر وترمى بشرر اكر وقف باسكان كنند تفخيم بايد كرد واكر بروم كنند ترقيق ودر كلمه سيم ورش را در وقف باسكان نيز ترقيق باشد واكر پيش از راى مكسور الف باشد مثل كتاب الابرار ومن انصار اكر وقف باسكان كنند تفخيم بايد كرد واكر بروم ترقيق واو براى هر كه اين الف را اماله كند در همه حال ترقيق معتبر است والله اعلم

باب وقف

بر آخر كلمه كه بر ان وقف كنند به نوع توان كرد اول اسكان واصل اينست دوم روم وآن اظهار كردن بعضى از حركة موقوف عليه است بآوازى نرم چنانك

اگر کسی نزدیک باشد بشنود اگرچه اعمی باشد و این در مضموم و مرفوع و مجرور و مکسور
رود سیم اشمام و آن ضم شفتین است بعد از اسکان حرف بی آواز بلکه بجهت حرکة ب
باشد و از این جهة از اعمی در نیابد و اشمام سه قسم است خلط حرکت بحرکة و خلط حرف
بحرف و اشارت بعضو اما خلط حرکت بحرکة مثل قِیل و غِیض و جیٓ و خلط میکنی ضمه را با کسره
یعنی با یکدیگر در امیزی و حرف بحرف چنانکه در صراط و الصراط صاد را بزای می امیزی
و اشاره بعضو چنانکه در نستعین اشاره جیب میکنی تا معلوم شود که حرکة این حرف ضمه است
و اشمام در مرفوع و مضموم رود خاصة و در منصوب و مفتوح و مکسور و مجرور در هیچکدام
نرود و در باب مد و قصر گذشت که اگر ما قبل از سکون وقفی حروف مد و لین باشد
مد و توسط و قصر جایزست پس اگر حرف موقوف علیه ساکن باشد در وصل مثل [illegible] روم را هم
دران باشد و اشمام را و اگر متحرک باشد و وقف باسکان کنند و حرف مد و لین پیش از موقوف
علیه باشد اگر آن موقوف علیه در وصل مفتوح باشد یا منصوب مثل کیفَ و قلا فوتَ و العینَ
وان فرعونَ و جیلَ و انّ الذینَ و یموتَ و یقولَ و ان کانَ و آتی الملکَ سه وجه جایز باشد مد و توسط
و قصر و اگر مکسور باشد یا مجرور مانند هاتینِ و بالعینِ و یا قومِ و الی الحولِ و لیعبدونِ و علی هونٍ
و قد هدانِ و عن الانفالِ چهار وجه جایزست مد و توسط و قصر باسکان و قصر با روم و اگر
مضموم باشد یا مرفوع مثل حیثُ و یدرک الخیرُ و قال فرعونُ و انه یقولُ هفت وجه جایز باشد
مد و توسط و قصر باسکان و همین سه وجه باشمام و قصر با روم و اگر پیش از موقوف علیه حروف
مد و لین نباشد مانند ضربَ و ان یضربَ و رکّو و عدّو و من قبل و من بعد و یا حرّو
الامرُ و افٍّ و من الامرِ یا لا [illegible] در هر چه مفتوح یا منصوب باشد وقف در مکسور و مجرور
اسکان و روم و در مضموم و مرفوع اسکان و روم و اشمام و در ها و تا نیست که در وصل تا باشد
و وقف بران بها کنند روم و اشمام جایز نیست و همچنین جایز نیست روم و اشمام در حرکة عارضی
و آن دو قسم است یکی از برای التقاء ساکنین باشد مثل قالت اخرج و لم یکن الذین و

و اشتروا الضلالة و المذ الناس دوم و کرّ منقول مثل قل اوحی و من استبرق
در قرائت ورش و در میم جمع نیز نزد آنان که بعضی میخوانند و صله میکنند مثل ابن کثیر
روم و اشمام نمیرود و در تا تانیث که در مصحف بتا طول نوشته باشد نزد آنکس
که وقف بتا کند روم و اشمام جایز باشد و در ها ضمیر سه مذهب است یکی جواز روم
و اشمام مطلقا و یکی عدم جواز مطلقا و یکی تفصیل یعنی در صورتی چند جایز باشد
هر دو و در صورتی چند ممتنع و مجموع آن از ده صورت بیرون نیست از برای آنکه پیش از
ها ضمیر یا ساکن باشد یا متحرک اگر متحرک باشد آن حرکة یا ضمه باشد یا فتحه یا کسره و اگر ساکن
باشد آن ساکن صحیح باشد یا غیر صحیح و ثانی یا الف باشد یا واو مدی یا لینی یا یای مدی
یا لینی مثل لن تصبه و یعلمه و امره و بنه و باحره و منه و عنه و اجتبیه و هدیه
و عقلوه و ضربوه و شروه و لیرضوه و فیه و تشبیه و الیه و بنیه بدیه مذهب
تفصیل آنست که اگر پیش از ها ضمیر فتحه باشد یا ساکن صحیح یا الف روم و اشمام دران
جایز باشد و دران شش صوره دیگر جایز نباشد بواسطه آنکه خروج از ضمه بضمه و واو
بضمه و کسره بکسره و یا بکسره دشوار باشد والله اعلم

باب در بیان مخارج حروف
و صفات آن و ذکر حروفی چند که لازمست در تجوید از ابجل آوردن و از اخلاص گردانیدن
از حروفی که در مخرج یا در صفت شریک باشند بدانکه هر حرفی را از حروف قرآن واجب
است که تمکین کنند در حالت ادا و حق وی تمام بگذارند از مخرج و صفتی که بوی
مخصوص باشد و نقصانی دران نیاورند که ح از صورت و صف خود دیگر دور از
خود زایل گردد و این نزد علماء این فن در کراهت و قبح بمنزله اعرابست که حرکات
آن متغیر شود و معانی آن منقلب گردد و علماء این فن گفته اند که لحن در قرآن بر دو
قسم است جلی و خفی یعنی اشکارا و پنهان جلی لحن اعرابیست و خفی ترک حقوق
حروف در ادا چنانکه روایت شیخ [illegible] و استاد استادان حافظ ابوعمرو دانی رحمه

الله

باسناد از شیخ خود احمد بن نصر که مشهور بود به ابوبکر الشذائی نقل کرده که او گفت شیخ ما ملاحظه

خود را محکم نگاه میداشت در تلفظ بقوله تعالی فمن اضطر و مانند آن از برای آنکه بعضی

از ایشان میم را بنون بدل میکردند و غنهٔ نون و میم نزدیکند مشتبه میشود و کسیکه بنا

کم تواند فرق میانها کردن در مانند ابناؤکم و کنتم به و نیز دیگر به این الکتا و اسلنا

و ذیلنا و دنیا نون مشدد است و اسلنا و ذیلنا مخفف و فرق میانها آنست که

لام الفعل در اتنا و دنیا نون است و در اسلنا و ذیلنا لام و چون از اتصال ضمیر که آن نون

والفات با ایشان متحرک بود نیز از برای آنکه اصل ایشان الان بود و اسال و ذیل

و چون بضمیر متصل شد لام الفعل ساکن شد و الف الان و اسال به التقا ساکنین

افتاد و در الان و دنی نون ساکن بمثل رسید ادغام واجب بود چنانکه گفتا و امنا

و لکنا و در اسال و ذیل چون لام و نون مختلف بودند و سکون لام عارضی بود مظهر

ماند مثل جعلنا و قلنا و بدلنا پس بنابراین ضرورت بیان جمله چند از الفاظ قرآنی و

کیفیت ادای آن و تمیز حروفی که آنجا مرکب اند از متماثلات و متجانسات و متقاربات یکان

یکان بترتیب حروف تهجی کرده میشود تا قاری را فایده باشد و از تجوید بهره مند گردد

و اما اول بیان مخارج حروف و صفات آن بکنیم پس کیفیت تلاوة و ادای حروف عند

الترکیب اما مخارج حروف مختلف فیه و صحیح و مختار نزد ما و ائمهٔ ما و متقدمان ما مثل

خلیل بن احمد و مکی ابن ابی طالب و ابو القاسم هذلی و ابو الحسن شریح هفده مخرج

است و این وجه ظاهرست در اختیار روات ما بیّن و ابو علی ابن سینا تصنیفی که کرده

در مخارج حروف و صفات همین وجه آورده یعنی هفده مخرج گرفته و بسیاری از قرا

دیگر برآنند که شانزده مخرج است و مخرج حروف جوف را که آن واو مدی و یای مد است

اسقاط کرده اند و الف را از اقصای حلق گرفته اند و واو و یا را مدیین از مخرج

متحرکین و قطرب و جرمی و فرا و ابن درید برآنند که مخارج چهارده است

و مخرج نون و لام و را را یکی گرفته اند و اختیار نزد ما قول اول است از برای

آنکه عند الاختیار ظاهرست و معنی مخرج موضعی است که حرف از آنجا بیرون می آید

و اختبار مخرج حروف نزد محققان آنست که تلفظ کنی بهمزه وصل و بعد از آن

ایشان نمائی بآن حروف که میخواهی که مخرجش بدانی در حالتی که ساکن باشد یا مشدد

ثانی اظهر است و چون همچنین کردی البته آن حرف بموضعی از لب یا دهان یا زبان

یا حلق و غیره قرار یافت و آن مخرج وی شد مخرج اول جوفست از برای الف

و واو مدی و یای مدی یعنی واو و یائی که ساکن باشند بحرکه موافق باشد ای ذیبا

و این سه را حروف مد و لین خوانند و هوائی و جوفی نیز خوانند و سبب تسمیه

اینها بجوفی و هوائی آنست که انقطاع مخرج ایشان جوفست و ایشان مجرد

صوت اند و نه بازدارد ایشان بر موضعی از اجزای دهان اعتماد نیست مخرج

دوم اقصای حلق است از برای همزه و ها و اختلافست در آنکه هر دو یک مرتبه

اند یا همزه اولست مخرج سیم وسط حلق است از برای عین و حای مهملتین و اختلافست

در آنکه حا مقدمست یا عین مخرج چهارم اول حلق است یعنی نزدیکتر بدهان از برای

غین و خا باختلافی که گذشت و این هر شش را حروف حلقیه میخوانند و ابتدا

موخرست مخرج پنجم اقصای لسانست متصل بحلق با آنچه برابر اوست از حنک

بالا از برای قاف مخرج ششم فروترک ازین بترتیبی که در قاف مذکور شد از برای

کاف و این هر دو را لهوی میگویند منسوب بلهات و لهات آن گوشت پاره ایست

که میان حلق و دهانست که از آن ملازه میگویند مخرج هفتم از جیم و شین معجمه و یای

غیر مدی است از وسط لسان میان آن و میان حنک و اختلافست در آنکه جیم مقدم است

نزد یک بکاف یا شین و این هر سه حروف را شجری گویند و شجر محل گشادن دهان است

نزد خلیل و مجمع اللحیین است نزد دیگران مخرج هشتم از اول کناره زبان

دانچه نزدیك اوست از دندانهای اضراس از برای ضاد معجمه و خروج او از هردو
جانب جایز باشد لیکن از جانب چپ آسان‌تر است و نزد خلیل این حرف نیز شجریست
و جمهور بر آنند که شجری همان سه حرف اند مخرج نهم از برای لام است از ادنی کناره
زبان تا منتهای آن کناره از سر زبان چنانچه مشتمل باشد بر ضاحك و ناب
و رباعیه و ثنایه بالا مخرج دهم از برای نون است میان طرف لسان و ثنایا
بالا و نزدیك از مخرج لام مخرج یازدهم از برای راء است مانند مخرج نون و قریب بآن
الا آنکه راء در پشت زبان داخل‌تر است و این هر سه حرف را ذلقیه گویند منسوب
بمخرج خود که آن طرف زبانست از برای آنکه معنی ذلق کناره است مخرج دوازدهم
از برای طاء و دال مهملتین است و تاء که دو نقطه بالا دارد از طرف لسان و اصول ثنایا
علیا یعنی بیخ دندانهای پیشین از بالا و این هر سه حروف را نطعیه میگویند منسوب بنطع
غار اعلی یعنی سقف دهان مخرج سیزدهم از برای ظاء و ذال و ثاء مثلثه از طرف لسان
و اطراف ثنایای علیا نه از اصول آن و این هر سه حرف را لثوی گویند نسبت بلثه و آن گوشتی
است که دندانها در آن نشسته اند مخرج چهاردهم از برای صاد و سین و زاء است از طرف
لسان بالا نزدیك از ثنایای زیرین و این هر سه حروف صفیر اند از اینها را اسلیه گویند نسبت
باسله لسان که آن مستدق و باریك است یعنی باریکی سر زبان مخرج پانزدهم از برای فاء است
از بطن لب زیرین و اطراف ثنایای بالا مخرج شانزدهم از برای باء و واو غیر مدی و میم
از میان شفتین است این قدر هست که شفتین در تلفظ میم و باء منطبق میشوند یعنی
بهم نهاده میشوند در واو نه و این حروف را شفوی خوانند منسوب بموضع خروج خود که آن
شفتین است مخرج هفدهم خیشوم و آن از برای غنه است و غنه در نون و میم ساکنین
میباشد در حالتی که مخفی باشند یا مدغم مثل من یشاء و لحمه در این هر دو حال این هر دو حرف
از مخرج اصلی خود متحول میشوند بر قول اصح چنانکه حروف مد از مخرج خود متحول میشوند

نطع

مخرج اثاث

و کنر ... آم بر صر

بروی

بر قول صواب و مراد سیبویه از آن سخن که گفته است که مخرج نون ساکن از مخرج
متحرکست نون ساکنیست که مظهر باشد نه مدغم و مخفی والله اعلم و بعضی از این حروف
را فرعی چندهست که صحیح است قرات بآن از آن جمله همزه بین بین یعنی تسهیل کرده
شده کالالف و یا کالواو و یا کالیاء و آن فرع همزه محقق است و بعضی دیگر از آن الف
ممالات و مفخمه فرع اند از الف منتصبه و بعضی دیگر صاد مشمه یعنی اشمام کرده شده بزای
فرع است و لطمات از صاد خالصه بزای خالصه و بعضی از آن لام مفخمه فرع است از مرققه
و لام مفخمه در اسم الله باشد در حالتی که مسبوق بفتح باشد یا ضمه باشد مثل قال الله
و رسل الله و در آنچه روایت صحیح است از ورش بعد از حروف مطبقه مثل
صلوة و طلاق و ظلام و اما صفات حروف بعضی مجهور اند و ضد آن ایشان
مهموسه باشد و همس از صفات ضعف است و جهر از صفات قوت و جمله
مهموسه ده اند مجموع در این سه کلمه سکت فحثه شخص و معنی همس آواز نرم است
و هرگاه که حرف را ساکن کردی و نفس بان جاری شد بسبب ضعف اعتماد آن حرف
مهموس باشد و درین تجربه ظاهر میشود و این حروف ده گانه از قبیل اند و هرگاه که
حرف ساکن از جهت قوت اعتماد بر وی جریان نفس را منع کند آنرا مجهور خوانند
مثل باقی حروف نوزده گانه پس این دو صفت را جهر و همس خوانند و بعضی دیگر
از حروف رخوه اند و ضد ایشان شدیده است و میان این هر دو متوسطه که
اما شدیده هشت است مجتمع در کلمات اجد قط بکت و معنی شدت امتناع صوت
است از جریان در حروف و آن از صفات قوت است و متوسط میان شدت و رخاوت
پنج حرفست مجتمع در این دو کلمه لن عمر و این حروف پنجگانه نوعی از رخاوت
و نوعی از شدت یعنی جریان صوت و عدم جریان بآن هستی که هرگاه که تسکین
این حروف را بعد از همزه لازم موضع مخرج خود میشود و مستحکم میگردد و

یعنی از ممالات و مفخمه ...

همس
فرو داشتن آواز بود

حروف
مجهوره نوزده اند در این کلمات
ظل قو ربض اذ اغزا جند
مطیع
جهر
در لغة آواز
بلند است

حروف
رخوه شانزده ۱۶
حس خظ شخص
هوز ضغت یافذ
شدیده ۸
متوسط ۵
۲۹

لیکن زبان ایشانرا از مکان خود دور می اندازد و بدین سبب صوت در ایشان جاری
میشود از جهه مشابهه او بحا و در راء از جهه تکریر صوت جاری میشود و در لام از جهه
انحراف و در نون و میم لسان ایشانرا بخروج غنه می اندازد و صوت دران جاری میشود
بدین سبب و همه حروف مهموسه غیر از تا و کاف رخو اند و هشت اند ع هق ظ ذ ثعا شست
والف و واو و یا و مجهوره شدیده شش اند مجتمع درین دو کلمه طبق اجد پس شانزده
رخو خالصه باشند و بعضی دیگر از حروف مستفله اند و ضد ایشان مستعلیه
استعلا از صفت قوی است و آن هفت است مجموع درین کلمات قظ خص ضغط و معنی
استعلا درین جا آنست که در تلفظ باینها زبان بجهه خنک مرتفع میشود و ازین جهه مانع اماله
اند و چهار حرف ازینها با وجود استعلا اطباق نیز دارند چنانچه خواهد آمد اکنون و
اینهارا حروف تفخیم نیز گویند بسبب منع اماله و اعلی آن طا است همچنانکه اسفل مستفله
یا راست پس بیست و دو حرف مستفله باشند و بعضی دیگر از حروف منفتحه اند و ضد ایشان
مطبقه و منطبقه و اطباق از صفات قوی است ~~و معنی اطباق~~ و آن چهار حرف است ص ض ط ظ
و معنی اطباق برهم نهادنست و انطباق برهم نهاده شدن و ازین جهه این هر چهار را
منطبقه گویند که در تلفظ با ایشان لسان بر حنک نهاده میشود و در غیر ایشان که منفتحه
اند نه پس بیست و پنج حرف دیگر منفتحه باشد و دیگر از حروف مصمته اند ضد ایشان
مذلقه یعنی منطرفه و آن شش است مجتمع در دو کلمه فر من لب سه از طرف لسان و سه از
طرف شفتین و یافت نشود کلمه رباعی و بالا ترکیب تام آن از مصمته باشد الا
نادر و نا چار باشد در آن از حروف مذلقه پس بیست و سه دیگر مصمته باشند یعنی خاموش
اند از انکه بنای رباعی یا زیاده از ایشان بنا کنند بل انکه یکی از مذلقه دران باشد و
این ده صفت که مذکور شد اضداد یکدیگر اند و ضد با هم جمع نشوند اما صفات متعدده
غیر متضاده با هم جمع توانند شد مثل مجهوره شدیده و مجهوره رخوه و مهموسه شدیده

مثل انکه در عین صوت
جاری می شود و هم
و مجهوره رخوه هم

و مهموسه رخوه و حروف صفیر سه اند ص س ز حروف قلقله یا القلقله پنج اند
مجموع در دو کلمه قطب جد و بعضی همزه را اضافه باینها کرده اند از برای جهر و شدت
که دارد و اما جمهور اطراح کرده از جهه تخفیف و اعلالی که او را عارض میشود و این
حروف را ازان جهت قلقله میخوانند که چون ساکن می باشند در وقف و غیره
با ایشان ماده می یابد و مشتبه بغیر خود میشوند پس محتاج میشوند بظهور صوتی که تمیز
شود ایشانرا و ان صوت در حالت سکون ایشان ظاهر تر است از حالت حرکت
و متاخران ائمه بایران رفته اند که قلقله مخصوص است بوقف بنا بر انکه در عبارت متقدمان
دیده اند که قلقله درین حروف در حالت وقف ظاهر میشود و گمان برده اند که مراد
متقدمان بوقف ضد وصلست و حال انکه مراد سکونست اعم از انکه در وقف باشد
یا در وصل از برای انکه متقدمان بسیار اطلاق کرده اند وقف را بسکون و شبهه
متاخران از قوی ساخته است انکه قلقله در وقف عرفا ظاهر است و انکه پنداشته اند
که قلقله حرکتست نه چنین است بلکه خلیل گفته است که قلقله شدت صیاح است و قلقله
شدت صوت و دلیل بر انکه قلقله مخصوص بوقف نیست آنست که استاد ماهر ابو الحسن
شیخ ابی عبد الله محمد شریح در کتاب تجوید خود که مسمی بهدایة الانفاس گفته
است که بعد از ذکر حروف قلقله پنج گانه که اینها متوسط می باشند همچون بار ابقاب
و جیم النجدین و دال مددنا و قاف خلقنا و طار الطوارا و متطرف می باشند همچون
بار لم یتب و جیم و نخرج و دال لقد و قاف و من یشاقق و طا ولا تشطط
و مد حروف اند حروف هوائیه که مذکور شدند و لکن ایشان الف و جمهور بر اشند
که فتحه از الف و ضمه از واو و کسره از یا پس برین قول حروف قبل از حرکات
باشند و حروف خفیه چهار است ها و حروف مد و خفای ایشان ظاهر است و ها را
از جهه خفا بصل تقویت کرده اند و حروف مد را قبل از همزه و سکون با مد ادزایده

وحروف لین همین اند بشرطی که قبل از واو و یا مفتوح باشد و مذکور شدند و حروف
انحراف لام است و را و معنی انحراف کج شدنست و سبب تسمیه ایشان بانحراف
آنست که ایشان هر دو از مخرج خود منحرف میشوند بمخرج غیر خود پیوسته و حروف
غنه دو اند نون و میم و ایشان را اغنان گویند از جهة آنکه ایشان را آوازیست
متصل بسوراخ بینی و حرف مکرر راست و اگر مکرر نبودی صوت در وجاری
نمی شد و ازین جهت مشتمل است بر شدت و رخاوت چنانچه گذشت و معنی
تکریر او ربو و نمی اوست در لفظ نه اعاده او بعد از قطع و محفوظ از جهت
از اظهار تکریر او خاصه که مشدد باشد و حروف تفشی شین است باتفاق از
جهة آنکه در مخرج خود بعضی از صفت که آن رخاوت است فشو و ظهور تمام دارد تا غایتی
که متصل میشود بمخرج ظاء و نزد بعضی فا نیز متفشی است از جهة فشو در صفت
و مخرج تا غایتی که متصل میشود بمخرج تا و ازین جهة فا را ثابت گفته اند در مثل جدث
و جدف و حروف مستطیل ضادست از جهة آنکه در حالت نطق بوی چندان استطاله
پیدا میشود که متصل میگردد بمخرج لام بسبب قوتی که دارد بجهر و اطباق و استعلا
وامتا تلاوت قران عظیم بعد از اتقان آنچه ذکر کردیم بر سه کیفیت میباشد
تحقیق و حدر و تدویر و در هر سه حال ترتیل و تجوید و لحون عربی شرطست و معنی
تحقیق مبالغه است در اتیان بشی کما هو حقه بی زیادت و نقصانی که در وی واقع شود
یعنی رسیدن بحقیقت آنچیز و وقوف بر کنه آن و وصول بنهایت شأن آن و نزد
علماء این فن عبارتست از آنکه هر حرفی را حق خود بدهند و آن تحقیق همزه
و اتمام حرکات و اعتماد اظهار و تشدیدات و توفیه تمام غنات و تفکیک حروف
یعنی بیان آن و اخراج بعضی بیکدیگر و توصیل و ترتیل و تؤده یعنی آسانی و آهستگی
و ملاحظه وقوف جایزه و درین نوع از تلاوت غالبا قصر و اخلاس و اسکان

متحرک و ادغام آن نباشد پس قراة تحقیق از برای ریاضت السنه و تقویم
الفاظ و غایت ترتیل باشد و اخذ به این نوع بغایت مستحسن است بشرط آنکه
دریابد که بحد افراط نرساند بتحریک سواکن و تولید حروف از حرکات و تکریر
راآت و تطنین نونات بمبالغه در غنات و این نوع از قرآن مذهب حمزه است
و ورش از غیر طریق اصبهانی و قتیبه از کسائی و اعشی از ابوبکر و بعضی
از طریق اشنانی از حفص و بعضی مصریان از حلوانی از هشام و اکثر عراقیان
از ابن ذکوان چنانچه در کتب خلاف مقررست و اما حدر به معنی خواندنست و اما
بتخفیف همزات و قصر منفصل و تسکین و اختلاس و بدل و ادغام کبیر باشد و مراعات تقویم
لفظ و تمکین حروف البته بباید کرد و رعایت تقویم لفظ و تمکین حروف از واجبات و این
ضد تحقیق است و از برای تکثیر حسنات خوانند و در بنای آخر از واجبات از بتر حروف
مد و ذهاب صوت غنه و اختلاس اکثر حرکات و تفریط نیایی که قرائت با آن صحیح نباشد
این نوع مذهب ابن کثیر است و ابوجعفر و دیگر قاریان منفصل مثل ابوعمرو و یعقوب
قالون و اصفهانی از ورش و ولی از حفص و اکثر عراقیان از حلوانی از هشام و اما
تدویر عبارتست از توسط میان حدر و تحقیق و اکثر بدین نوع و نزد اهل ادا مختار
اینست و حدیث که از ابن مسعود است دلالت بدین نوع دارد اما ترتیل آنست که
کلام از پی یکدیگر در آورند بر مکث و تانی و تفهیم نه شتاب و عجله و قرآن بدین نوع
نازل شده چنانچه حق تعالی فرموده ورتلناه ترتیلا و در صحیح ابن خزیمه مرویست بروایة
زید ابن ثابت رضی الله عنه از رسول صلی الله علیه وسلم که این نوع امر فرمود آنجا که گفته ورتل
القرآن ترتیلا یعنی روشن گردان او را و تانی و درنگ کن در قرائت وی تا کن حرف حرف را
از یکدیگر جدا ساز و حق جل و علا اقتصار بر فعل مجرد ننموده بلکه او را تاکید کرد با اینکه
بمصدر از جهة اهتمام بشان او و تعظیم تا مشتمل باشد بر تدبر در آن و فهم معانی

انجا که از عایشه صدیقه رضی [illegible] روایة است که رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم
از قرآن چنان میخواند که دراز میشد که دراز تر از آن بود و این از جهت ترتیل است و
اختلافست که ترتیل با قلت قراءة افضلست یا حدر در کثرت بعضی بر آنند که کثرت قراءت
افضلست و احتجاج بحدیث ابن مسعود کرده اند که هر حرفی را از کتاب الله بخواند او را
ده حسنات است الحسنة بعشر امثالها و آثار بسیار است در آنکه سلف در نماز و غیر کثرت
قراءة داشته اند حتی که یکی از قاریان تمام قرآن را در یک رکعت خوانده و صحیح و صواب
آنست که ترتیل و تدبر با قلت قراءة افضلست از سرعت و کثرت از برای آنکه مقصود از
قراءة فهم و فقه آنست و عمل بدان و تلاوة و حفظ آن وسیله معانیست و این معنی از ابن
عباس و عامر و ابن مسعود وارد شده و سوال کردند مجاهد و بدر را از شان آن دو مرد
که یکی از ایشان سورة البقره در نماز خواند و یکی البقره و آل عمران و رکوع و سجود هر دو برابر
بود گفت آنکه البقره تنها خوانده افضلست و از این جهة بسیاری از سلف در نماز یک آیه تکرار
میکردند تا صبح همچنانکه حضرت پیغامبر صلی الله علیه وآله میکرد و بعضی از ائمه مانند [illegible]
گفته اند که ثواب قراءة ترتیل و تدبر بزرگترست و قدر آن رفیعتر و ثواب کثرت قراءة عدد
بیشتر پس اول همچون کسی است که صدقه کند بجوهری عظیم یا آزاد کند بنده نفیس پر قیمت و دوم
کسیست که صدقه کند بعدد بسیار از دراهم یا آزاد کند بندهای بیچاره بسیار کم قیمت و حقا ان
ترتیل مستحب است با قطع نظر از تدبر از برای آنکه عجمی که فهم معنی قرآن نکند او را نیز ترتیل
و تانی در قراءة مستحب است از برای آنکه ترتیل قریبترست بتوقیر و احترام و تاثیر او اشد است
در قلب از هذرمه و استعجال و بعضی فرق کرده اند میان ترتیل و تحقیق با آنکه اول از برای
تدبر و تفکر و استنباط معنی است و ثانی از برای ریاضت و تعلیم و تمرین پس هر تحقیقی ترتیل
باشد لا بالعکس و از حضرت علی علیه السلام سوال کردند از ترتیل جواب فرمود که ترتیل تجوید
حروفست و معرفت و رعایت وقوف و معنی تجوید نیکو کردانیدن است یعنی

الفاظ

الفاظ قرآن را نیکو ادا کردن و حقوق حروف دادن از مخارج و صفات و هر یک را
بمرتبه خود فرود آوردن نه اسراف و تعسف و افراط و تکلف و شک نیست که امت همچنانکه
متعبد اند بفهم معانی قرآن و اقامت حدود آن متعبد اند بتصحیح الفاظ و اقامت حروف
آن بصفتی که از رسول الله بائمه رسیده و از ایشان بما بلسان و لهجه عرب چنانکه
از این گذشت و مردم درین امر دو گروه اند محسن یا ماجور یا مسیء آثم
است معذور یا آثم پس هر که قادر باشد بر تصحیح قرآن بلفظ صحیح عربی و از آن عدول کند
بلفظ فاسد عجمی قبیح از جهة استغنا بنفس و استقلال و استبداد برای حدس و اتکال
و اعتماد بر مالوف و محفوظ خود و استکبار کند از رجوع بعالمی که او را واقف
کرداند بر لفظ صحیح لاشک آن شخص مقصر باشد و غاشی و آثم اما کسی که زبان او مطاوعت
نکند یا استادی نیابد که او را بصواب دلالت کند او معذور باشد و اجماع کرده
اند بر آنکه اقتدای قاری بامی در نماز درست نیست و امی آنست که قراءة نیکو نتواند
کرد و اختلاف کرده اند در صحت نماز آنکه بدل کند حرفی بحرفی خواه متجانسین و خواه
متقاربین و اصح قول بعدم صحت است همچون کسی که حاء الحمد را هاء خواند و دال الذین
را ذال و غین المغضوب بخا یا ضاد را بظاء و از این جهت رعایة تجوید و حسن ادا بر قاری
قرآن فرضست و آنکه نگذارد که لحن و تغیر بوی راه یابد و لحن بر دو قسم است جلی و
خفی چنانکه مذکور شد و از برای بلوغ نهایة اتقان و تجوید و وصول بغایة تصحیح و تسدید هیچ چیز
مثل ریاضت السنه نیست که کتاب اقرا و تکرار لفظی که از دهان استاد مجود گرفته
باشد نیست نمی بینی که کاتب سطری که از خط یا نوشته مکرر مشق میکند چگونه خوب
میباشد اما امروز این باب مغلق است و این طریق مسدود و کسی که باین فن ذاتی مجبور
بود حقا تو حافظ ابو عمرو دانی را جزای خیر دهاد آنجا که گفته است نیست میان تجوید و ترک آن
الا ریاضت مرد بفک خود یا فک آن حق آنکه خوش سخن موجز مفید گفته است که گوید

نه بتفخیم لسان ونه بتغییر دهان ونه بتعویج لحیین ونه بترعید صوت ونه بتمطیط تشدید
ونه بتقطیع مدات ونه بتطنین غنات ونه بحصرمه راآت قرآنی که طباع از آن مستنفر
باشد وقلوب سماع از آن مستشنع ومکروه وناخوش شمرند بلکه قراءة عذبه حلوه لطیفه که در آن
نه مضغ باشد ونه لوک ونه تعسف ونه تکلف ونه تصنع ونه تنطع وخارج نباشد از طباع
عرب وکلام فصحا بوجهی از وجوه قراءة واداء واکنون ما اشارت میکنیم بکلمه چند بحسب تفصیل و
مقدم میداریم اهم فالاهم ومیگوییم اول چیزی که واجبست بر مرید اتقان قراءة قرآن
تصحیح اخراج هر حرفیست از مخرجی که مخصوص بوی باشد تصحیحی که ممتاز شود به آن از
متقارب خود وتوفیه صفتی که حرف موصوفست بوی نموده که آن حرف را از مجانس خود جدا
سازد واخراج کند ولسان ودهان خود را در آن ریاضت فرماید بحیثیتی که آن تصحیح
وتوفیه طبع وسلیقه وی شود وهر حرفی که مشارک غیر خودست در مخرج آن حرف از آن غیر
ممتاز نشود الا بصفات وهر حرفی که مشارک غیر خودست در صفات آن حرف از آن غیر
ممتاز نشود الا بمخارج همچو همزه وها که مشترک کنند در مخرج واستفال وانفتاح ومنفردست همزه
بجهر وشدت وعین وحا که مشترک کنند در مخرج واستفال وانفتاح ومنفردست حا بهمس ورخاوت
خالصه وغین وخا که مشترک کنند در مخرج ورخاوت واستعلا وانفتاح ومنفردست غین بجهر وجیم و
شین ویا مشترک کنند در مخرج وانفتاح واستفال ومنفردست جیم بشدت ومشترکست با یا در جهر ومنفرد
است شین بهمس وتفشی ومشترکست با یا در رخاوت وضاد وظا مشترک کنند در صفت جهر
ورخاوت واستعلا واطباق ومفترق شوند در مخرج ومنفردست ضاد باستطالت وطا و
دال وتا که مشترک کنند در مخرج وشدت ومنفردست طا باطباق واستعلا ومشترکست در جهر و
منفردست تا با اطباق واستعلا ومشترکست … ومنفردست تا بهمس ومشترکست با دال
در انفتاح واستفال وظا وذال وثا مشترک کنند در مخرج ورخاوت ومنفردست ظا باستعلا واطباق
ومشترکست با ذال در جهر ومنفردست ثا بهمس ومشترکست با ذال در استفال وانفتاح وصاد
وسین وزای که مشترک کنند در مخرج ورخاوت وصفیر ومنفردست صاد باطباق واستعلا ومشترک
است با سین در همس ومنفردست زای بجهر ومشترکست با سین در همس ومنفردست در انفتاح

واستفال

واستفال وهمه این ظاهرست از ما تقدم پس هرگاه که قاری احکام کرد نطق را بهر حرفی
علی حده وتوفیه حق آن حرف کرد در حال افراد باید که اعمال کند نفس خود را باحکام آن حرف
در حالت ترکیب از برای آنکه از ترکیب چیزی چند ناشی میشود که در حالت افراد نبوده و
بسیار کس که تلفظ بحرف مفرده نیکو تواند کردن واگر آن حرف با غیر خود از مجانس که
ومتقارب در قوی وضعیف ومفخم ومرقق مجاور شود ومرکب گردد از آن نیکو نتوانند گفت
بنابر آنکه شاید که قوی ضعیف را جذب کند ومفخم بر مرقق غالب شود ونطق آن بزبان
صعب باشد مگر بریاضتی شدید در حالت ترکیب پس هرکه صحت تلفظ را در حالت ترکیب
احکام کند حقیقت تجوید را باتقان وتدریب حاصل سازد واما ایراد کنیم از آن
جمله آنچه کافی باشد ان شاء الله بعد از قاعده که از آن تمهید کنیم وقاعده آنست که باید
دانست که اصل علی که واردست بالسنه قراء زمین بلاد وتوابع وملحقات از اطلاق
تحنیات وتغلیظات بر طریقه مالوف طبایع ایشان شد بر عکس بلاد عرب وبعضی از
عرب نیز اکتساب این طبیعت وطریقه کرده اند از آنجا که از عالم مرجوع الیه موثوق
موافق بر صواب وچون حال بدین منتهی شد لابد باشد از قانون صحیح مرجوع الیه ومیزان
مستقیم معول علیه وقانون اینست که مذکور میشود بدانکه همه حروف مستفله مرقق
اند وتفخیم هیچ کدام از آن روا نیست الا لام اسم الله بعد از فتحه وضمه باجماع وکلام
که بعد از حروف مطبقه واقعست در روایه ورش بطریق ازرق والا راء مفتوحه یا
مضمومه مطلقا در اکثر روایات وساکنه در بعضی احوال چنانچه در محل خود معروفست
وحروف مستعلیه مجموع مفخم اند واستثنا چیزی از آن وقول صحیح در الف آنست که
موصوف نیست بترقیق وتفخیم نمیشود بلکه تابع ماقبل خودست اگر پیش از وی حرف مرقق
باشد او نیز مرقق باشد واگر مفخم باشد مفخم پس همزه حرفی مجهور شدید بعید المخرج
واو را صورتی نمی باشد در اکثر احوال واز جهت ثقلی که دارد تخفیف در وی جایزست گاه
ببین بین وگاه بابدال وگاه بحذف وهیچ حرف دیگر را اینها نیست وهرگاه که
قاری آن ابتدا کند از کلمه باید که تلفظ کند در تلفظ با نهج سلیس وروان تا
در نطق سهل وآسان باشد در ذوق یا لکره وابتهاز یعنی نقصان وزیاده
وباید که تحفظ کند از تغلیظ در نطق به آن مانند الحمد لله الذین ءانذرتهم ولا

که بعد از وی الفی باشد مثل آتی و آمین و آیات و اکر بعد از وی حرفی منفطبا باشد که تحفظ وی اکد و اکثر باشد مثل الله و اللهم یا حرفی مفخم باشد مثل الطلاق و اصطفی
و اصلح و اکر بعد از وی حرف مجانس یا مقارب اید تحفظ بشهوت آن اشد باشد
و بیز تحقیق آن اکد باشد مثل هدنا اعوذ اعطی احطت احق و بسیاری از مردمان تلفظ
با بن میکنند مثل تتهوع یعنی کسی که در صدد قی کردن باشد و همچنین باحوت
مجهول است هرگاه که ساکن باشد و بمثل خود ملتقی شود ادغام کامل باید کرد مثل
فاضرب به و اکر ملاقی میم یا فا باشد مثل ارکب معنا او یغلب فسوف و ان نعجب
ادغام و اظهارش جایزست چنانچه گذشت و عاصم در لفظ اول ادغام دارد و
اظهار نیز از طریق غیر شاطبیه و در باقی اظهار و هرگاه که ملاقی واو شود در وی
باید کرد مانند فلیکتب و لیملل فانصب و الی ربک و هرگاه که بعد از وی حرفی مفخم
باشد مانند یبطل و یبغی و بعضهما ترقیق باید کرد و اکر الفی میان ایشان حایل شود باید تحفظ
بترقیق آن ابلغ باشد مانند باطل و غیر باغ و الاسباط مکینت که در یکی تر نکلادو حرف مفخم
باشد مانند برق و البقر و بل طبع نیز و مدغم در ترقیق آن باید که حذر کند از ذهاب شدت
وی همچنانچه بسیاری از معاربه میکنند خاصه که بعد از وی حرفی خفی باشد با
بهم و به و بها و بالغ و باسط و با دکم یا حرف ضعیف باشد مانند بثلثه و بذی و بسائهم
و هرگاه که ساکن باشد تحفظ بجهر و شدتی که داروست باید که اشد باشد مانند ربوه و
بخرج الخبأ و قبل و اصبر فانصب فارغب و همچنین حکم در سایر حروف قلقله از جهة
اجتماع شدت و جهر در ایشان اشد بجعلون و البحر و الحج و و جهک و نجدین و من عرج
و مانند یدعون و العقل و القدر و عدوا و قدنری و اتعد و مانند یطعون و
البطشه و مطلع و الطعام و لم یحط و مانند یطلعون و اوزار و یقتلها و ان یسرق و تا
حرفی مهموس شدید است هرگاه که ساکن باشد و ملاقی طا یا دال شود ادغام باید کرد تا عنعنه
مثل و قالت طائفه و اجیبت دعوتکما و هرگاه که جمع شود با حروف اطباق در یک کلمه چون
اجتهاد در بیان و تخلیص آن از لفظ طا باید کرد و الا بطا منقلب شود مانند فاختلط
استطعت و افتطمعون و لاتنظر و الذین و یتطهرون و مسطرا و تصدیه و اکر طا ساکن
باشد صفت آن را مخلص دارند و الا با تا شود مانند فرطت و احاطت و اخطت و بسطت

دهرگاه که ملاقی قاف شود هر دو را خالص باید گفت و الا هر یک از صوت خود زایل
شوند و بغیر خود منقلب گردند مانند لم تشلوا و لاتقربوا و لتغرقوا و اذ تقفنا و تقدیرا
و همچنین اکر ساکن واقع شود قبل از قاف و الا بطا منقلب شود چون از برای اشتراک که میان
تا و طا است در جهر و استعلا مانند فرطنا و اتقاکم و اتقن و همچنین هرگاه که بیش
از وی سین باشد و بعد از وی حرف مجهور تا بطا نشود مثل مستقیم فان استطعت و
استقاموا و تحفظ کند بشدتی که در وی است تا منقلب برخی نشود چنانچه بعضی
از مردم بآن نطق میکنند و بالسین گردد خاصه که ساکن باشد مانند فتنه و فتره و اتل
و یتلون و از ین جهة سیبویه او را داخل حروف قلقله کرده است لیکن تحفظ بآن هرگاه
مکرر باشد اکدست مثل تتوفیهم و تتلوا و کدت ترکن الراجفه تتبعها و همچنین هرگاه
مکرر واقع شود از مثلین مانند ثالث ثلثه و حاججتم و لاابرح حتی و یرتدد و احی
اشدد و صددنا کم و عدد و ممدده و ذی الذکر و محررا و تحریر رقبه و برز و فورنا
و شططا و نطبع علی و یخفف و یستعفف تمرق فی و حق قدره و الحق قالوا و
مناسککم و انک کنت و لتعلمن نبأه رحیا همهم و وجوههم و فیه هدی و فاعبده
هذا و و وری و یستحیی و یحییکم و النبی یعلمکم و ان ولیی الله و حییتم از جهة صعوبة تلفظ
بمکرر بر لسان چنانچه گفته اند تلفظ بمکرر بمنزلت کسی است که در قید باشد با دو بر پس اند
دو با باز میگردد و باز بآن موضع که از آنجا بر داشته است میکرد اند و از ین جهة ابو عمرو
ابن علا ادغام را ایثار کرده است در کبیر و ثا حرفی مهموس ضعیف است
هرگاه که ساکن باشد تحفظ باید کرد در بیان او خاصه که بعد از وی حرفی باشد قارب
او یا مجانس و باظهار خوانند مثل یلهث ذلک و لبثت و لبثتم و همچنین هرگاه که
بعد از وی حروف استعلا باشد واجب باشد عزز در بیان آن از جهت ضعف وی و قوة حرف
استعلا مانند اثخنتموهم و ثقفتموهم و بسیاری از عجم تحفظ در بیان آن نمی توانند کرد و اخراج
از با سین خالص و جیم حرف مجهور شدید است و واجب است تحفظ با خراج آن از
مخرج خود و الا از بعض مخرج خود بیرون آید و لسان با آن منتشر شود و ممزوج بشین گردد
چنانکه بسیاری از اهل شام و مصر میکنند و بسیار باشد که زبان بتلفظ آن وا پس جهد و
او را ممزوج بکاف اخراج کند چنانکه بعضی از مردم او را میکنند و این در وادی یمن بسیارست

وهرگاه که ساکن باشد وبعد از وی حرفی مهموسه بیاید احتراز بسبب جهر وشین آن باید که ابلغ مانند اجتمعوا واجتنبوا وخرجت رجسا ولجسا بهم وهمچنین اگر بعد از وی زای باشد مثل یجزی ویجزون ورجزا واگرچه جیم از مجهورت بسبب آنکه آخت سین است در صفت تا ضعیف نشود ومزوج بشین نگردد وهمچنین تحمل در بیان او بیاید کردن که تا وحا ودال بالای بشیند شود از جهت آنکه میان تا وحا شین اثرا آنکه در همس وتا وثا ودال مواخی است در مخرج مثل یجحدون ومن الاجداث فاجلدوا واجتبیناهم وهمچنین در مانند تجری تحتها الانهار وتجری واحل واجمعوا لهم وعلی وجه فاجمعوا وتحاجنا وهمچنین هرگاه که مشدد باشد مانند الحج وتحاجنا در مانند لجی وبی جهه از جهت مجانست یا واخفاء ها وخا حرف مهموسات واجبست عنایت باظهار آن هرگاه که بعد از وی مجانس یا مقارب وی واقع شود خاء که ساکن باشد مانند فاصفح عنهم فسبحه فاصفح هشیما وزحزح عن النار نزد منظر که بسیاری از آن هستند که در مثال اول او را بعین قلب میکنند وادغام میکنند در مثال دوم بحا از جهت آنکه ها ضعیف است وحا قوی وقوت حا ها را جذب میکند پس لحظ تحا شده واقع میشود وباجماع ایشان روایت وهمچنین واجبست اهتمام بتربیق آن هرگاه که مجاور حرف استعلا شود مانند احطت والحق وهرگاه که میان دو حرف استعلا واقع شود محفظ واجب تر باشد مانند حصحص الحق وحروف حلق در غیر مثل خود ادغام نشود وخا حرفی مهموسه مستعلیه است وحکم وی در اسنام ومخلص وبیان حکم غین است پس هرگاه که ملاقی شود باشین یا تا تحمل در بیان آن باید کرد والا منقلب بغین شود مثل ولا تخشی ومختلف واختار وما اختلط ونحتم واجبست تفخیم وی وهمچنین تفخیم باقی حروف استعلا وهرگاه که مفتوح باشد تفخیم ایشان ابلغ باشد وهرگاه بعد از ایشان الف واقع شود امکن باشد مانند خلق وغلب وطفق وصعیدا وضرب وخالق وصادق وضالین وطائف وظلام وابن طحان اندلسی در کتاب تجوید خود گفته است که مفخمات بر سه قسم اند یکی آنست که تفخیم در آن متمکن باشد وآن وقتی است که حرف استعلا مفتوح باشد ودر انچه مضموم باشد فروتر ودر مکسور فروتر ودال حرفی مجهور شدید است هرگاه که ساکن باشد وملاقی تا شود در یک کلمه ادغام واجب باشد نزد عرب مثل حصدتم وعبدتم ورادتم والد واردتم ومهدت وهمچنین هرگاه که در دو کلمه باشد مانند قد تبین ولقد تاب وقد تعلمون ولقد کنا وهمچنین هرگاه که ملاقی لام یا را شود نیکو اظهار

کند والا ادغام کردد مثل لقد لقینا ولقد لبثتم ولقد راودته ولقد رأی وهمچنین هرگاه که ملاقی نون شود مانند قد نری ولقد نعلم که انزل وهمچنین هرگاه که ملاقی حا وخا وزا وقاف وغیر آن شود اهتمام در جهر آن بباید نمود واگر نه با تا کردد مانند یدخلون وندخلهم ولا تذری والمدحضین وکدحا والودق ویدمغه وادع وهرگاه که بدل باشد از تا واجب باشد بیان آن تا زبان در تلفظ بآن میل باطبش نکند مانند مزدجر وتزدری ولیس دادوا وذال حرفی مجهورست ورخوه وهرگاه که ملاقی ظا شود ادغام تام باید کرد مانند اذ ظلموا واذ ظلمتم وبغیر از این دو لفظ در قرآن نیامده وهرگاه که ملاقی را شود نیکو بیان باید کرد وتلفظ کردن بتوهین در ابعد از وی محکم باید کرد وتساهل درین نباید نمود والا پیدا باشد که دال بظا شود هرگاه که تفخیم را کنند وراء رقیق شود هرگاه که ذال خالص کردانند واز اطباق واستعلا دور سازند چنانچه واجبست وهر دو او لحن است مانند انذرتهم وانذر قومک ونذر مکان وذرت وذراکم ویذرکم وذر عما وحذر الموت وذرنا واهتمام باظهار آن باید کرد هرگاه که ساکن باشد وبعد از وی چون نون بیاید مانند فنبذناه واذ نتقنا وهمچنان اهتمام بترقیق آن وبیان انفتاح واستفال آن واجبست هرگاه که حرفی مفخم مجاور او شود والا بظا منقلب کردد مانند ذرهم وذرنا وانذرتهم والاذقان وخاصه در مانند المنذ ومحذورا وذللناها تا شبیه نکردد بمنظرین ومحظورا وظللنا وبعضی از نمط تلفظ با آن میکنند بدال مهمله وبعضی از عجم بزای از این نوع احتراز واجبست وزا حرفی مجهور است میان رخوه وشدیده وصفیر دارد بتکریر واین صفت لازم اوست واز جهت غلظ که در جوهر ویست وحرکت وی مقابل او حرکت وسیبویه گفته است که هرگاه که تلفظ برا او میکنی گویا که دو بار بیرون می آید در وقف وشق آن زبان میشود پس هرگاه که مشدد باشد توصل در تلفظ بآن کند بیرون آسانی تا تکریر ودشواری مانند ضره وشرکاء وخیر ونحوه والذرة وحرا وضره وهرگاه که ملاقی نون شود نیکو بیان کند والا ابا نون ادغام شود مانند فبشرناه وغفرنا وامرنا واعثرنا واصبر نفسک ولتنظر نفس واذکر فاذکر وهمچنین نزد لام مانند یغفر لکم ویبشرکم باوجود آنکه ابو عمرو ادغام کرده است از جهة تقارب یا تجانس وهمچنین لام است بتلخیص وبیان او هرگاه ملاقی شود بضاد باشد مانند ورضا وعرضها وعرضها ومانند آن وزای حرفی صفیر مجهور است ونحفظ بیان جهد او لازم خاصه که ساکن باشد وبعد وی حرفی مهموسه آید تا بیین نشود مانند اعجزت

وما کنونم کیا بعد از وی حرف مجهور بیاید مثل تت دردی و عزجاه و همچنین است مثل از
دوزتا و سین حرف صغیر مهموس است و اهتمام بیان و اشباع و استفال آن
باید نمود خاصه هرگاه که بعد وی حرف اطباق باشد تا فوت اطباق جذب نکند او را و با
صاد کرداند مانند بسطة و اقسط و همچنین لسلطهم و سلطان و همچنین است هرگاه
که پس از وی قاف بیاید تلفظ بکنند او را بقوه و رقق خواه ساکن خواه
متحرک مانند بالقسط و لا اقسم و سقیهم و نسقیه و تساقط و تحفظ کتر بیان همس
وی هرگاه که بعد وی غیر این حروف باشد مثل مستقیم و مسجد و الابنای و جیم مضارع
شبیه شود یا منقلب از جای اکه زای و جیم مشترک کنند در جهر و هرگاه که متصل شود بر او همی
بر ترقیق و رقت تلفظ با آن باید کرد و تفخیم را خالص باید کرد و الا بصاد میل کند مثل سرمدا
والسرد فاسرها و اسرائیل و سراجا و مسخرات و ما تیسر و مانند آن و همچنین اسرها و تسجرون
وعسی و قسمنا تا مشتبه نشود به اصروا و یصحرون و عصی و قصمنا و شین حرف مهموس
است و متفشی تند جهور هرگاه که ساکن باشد مانند لئن اشرکت و لا تشطط و اشدد
و همچنین هرگاه که مشدد باشد اشباع تفشی آن بکنند مثل فبشرناه و یشروه و مانند
شجر بینهم و شجرة باید که بیان او اکد باشد از جهة تجانس و حروف مهموس اگر بجهور مسند
و بالعکس نیز در تلخیص و بیان هر یک تعمل باید کرد و الا بدیگر منقلب شود و الفاظ تلاوت
بآن مختل گردد و معانی متغیر و صاد حرف صغیر مهموس مستعل مطبق است هرگاه
که بطا رسد اتمام در تلخیص و بیان و اعطاء حق وی از اطباق و استعلا باید کرد
و الا بسین یا بزای قریب یا منقلب گردد مانند اصطفی و اصطفیک و فاصطفا دوا
یصطرخون و همچنین اگر بعد از وی تا باشد مثل ولو حرصتم و حرصت و اگر دال
باشد احتراز باید از تشویب و اشمام زی کسی که مجوز نیست مانند اصدق و
تصدیه و یصدد و همچنین احتراز کنند از قلب بسین در کلماتی که در سین مذکور شد
مثل قسمنا و عسی و همچنین مانند تصحیره و یصحرون و تخصمون و یختصمون و
تنکصون ثم نکسوا و صرا و سرا و یصرون و یسرون و صواع و لا سواء و المحصنات
و محصنین و المحسنین و نصرا و نسرا و اصلوا و نصبا و نسبا و صرحا و سراجا
و صبحا و سبحا و صوت و سوت و فی الصور و سور و احصرتم و محسورا
و حرصتم و حرسنا و لا یصلیها و الی الوسیلة و حصرا و حسرا و ان الله و البصر
و بسر و نصیر و تبرا الجبال و ضاد حرف مستطیل مجهور مستعلی مطبق
است

است و هیچ حرفی بر لسان دشوارتر از وی نیست بعضی او را از مخرج ظا اخراج
میکنند و بعضی بدال می آمیزند و بعضی لامی مفخم می سازند و بعضی بزای یا یا باشمام
تلفظ میکنند پس اعمال ریاضت در احکام لفظ وی باید کرد و خصوصا وقتی که ظا
در جوار وی باشد مانند انقض ظهرک و یعض الظالم و بعض الظن یا حرف مفخم
باشد مثل وارض الله یا حرفی که با مشابه وی مجانس باشد مثل والارض ذهبا و الارض
ذلولا و هرگاه که ساکن باشد و ملاقی تا شود توصل باید کرد از برای اظهار وی
با سانی و آهستگی مانند افضتم و خضتم و عرضتم و مرضت و فرضتم و همچنین اگر ملاقی
شود بطا یا جیم یا لام یا با مانند فمن اضطر و ثم اضطره و اخفض جناحک و فرضناها
و عرضنا و یقبضن و لم یحض و یقبض و لیضربن فاضربوهن و خضرا و نضرة
و اخفض لهما و تضلیل و فضلنا و نضل لهم و اوفضوا الله اگر محافظت نمایند بر اینجه
گفتیم و از بیان و تخلیص مدغم شود و از جدا بجز سزاوار ترست بر قرا است که او را از
طا خالص جدا سازند یا آنکه او را از مخرج خود بیرون آورند و حق استطالت وی بگذارند سیما
لفظی که بوی مشتبه شود مانند ولا الضالین و الظانین و ضل من و ظل وجهه و یعض
اضلان و لا یحض و مثل حظ الانثیین و طلعها هضیم و کظیم و محتضر المحتظر و ناظرة
و ناضرة و طا حرف مجهور شدید مستعل مطبق است و اقوی حروف مخرجا است لازمست
که رعیت حق او و بسط لسان با او مانند لیتعظ و نطفة و قطرا و لیطغی و نطبع و بطشا
و خاصه که مشدد باشد مانند قالوا اطیرنا و ان یطوف و همچنین است سایر حروف اطباق
و اگر بسبب اطباق بودن منقلب بدال شده و در دال اگر جهر بودی با تا شدی و
هرگاه که ساکن باشد و بعد از وی تا بیاید ادغام بباید کرد بسهولت و لطافت
طال رعایه کردن وجه ادغام کامل نباشد و اگر بسبب مجانست بودی ادغام ظاهر تا
روا نبودی از جهت قوت طا مثل بسطت و احطت و فرطت و بقول ابی عمرو ادغام
ادغام تام نشاید اعتبار اطباق نیز توان کرد و لیکن با آن که وانج ایم و ظا حرف
مجهور مستعل مطبق است هرگاه که بتا رسد روشن باید کرد او را و حق اطباق و استعلا
وی دادن مانند اوعظت و غیر از این کلمه نیست و در اظهارش خلاف نیست میان
ائمه عشره الا بادغامش خوانند ایم با بقا صفت مجم بر آن اهات این تخلیص و همچنین هرگاه
که بتا رسد روشن باید کرد مانند اظلم و الا با منقلب گردد از جهة اشتراک

بیان فا و ثا است در همس و همچنین است حکم وی در بیان و تخلیص هرگاه که ملاقی نون
شود و الا ادغام کرده مانند حفظنا ها و حفظنا بحفظ و همچنین در همه جا بیان و تخلیص باید کرد
خواه ساکن باشد یا متحرک و عین حرفی مجهور است و مستعلی پس هرگاه که ساکن باشد یا
متحرک در بیان اسماع باید کرد نه تکلف مانند یعمهون و دعنا و نعما و اعمی فاخلع نعلیک و نعمی
و همچنین هرگاه که ملاقی حرفی از حروف حلق شود مانند و لا تتبعوا اهواءهم و ارجع الیهم و ما بینهما
و لا تطع و یتبع خطوات و اسمع غیر و همچنین اگر ملاقی شود بحروف مهموسه مانند تا و فا و ثا و شین
و صاد و الا بحا منقلب شود از برای آنکه حا مهموس است مانند یوم البعث و لا تعثوا و فاعفوا
و فاعتبروا و یعتذرون و من یعش و ما تغیض و من یعص و المعصرات و استعصم و هرگاه که
مثل خود رسد ادغام باید کردن مثل تستطع علیه و احتراز باید کرد از تفخیم او خاصه که
بعد از وی الف باشد مانند العالمین و غین حرفی مجهور مستعلی است هرگاه که ملاقی
شود با یکی از حروف حلق اظهار بیان وی باید کرد نه تکلف اشباع و تخلیص وی بجا باید آورد
مانند و یغشی مانند افرغ علینا و ابلغه و همچنین هرگاه که بعد از وی قاف یا شین یا تا
یا ثا یا فا باشد تساهل در آن نباید کردن و الا شاید با این حروف مذکوره غیر از قاف
خا منقلب شود از جهت اشتراک در همس و در قاف مدغم گردد از جهت قرب مخرج مثل لا تزغ قلوبنا
و فاغسلوا و یستغشون ثیابهم و استغفر و یغشی و المغشی و مغتسل و بغتة و من اغترف
و اذا فرغت و لا یغتب و تغفلون و اغفلنا و یغفر و صغت و همس لجیبا و فاعرضنا و قاعرقنا
و لا یبغی و الاغلال و اغطش و فا حرفی مهموس است و ثقیل منفتحی پس هرگاه که ملاقی
میم و واو شود تخلیص بیان وی باید کرد از جهت نفش مثل تلقف ما و ینخلف من و لا یخف و یفرق
و ق و القرآن و هرگاه که ملاقی با شود ادغام و اظهارش جایز باشد و آن کلمه نخسف بهم است
ثانی ندارد و ادغامش از منفردات کسائی است و هرگاه که سیوف باشد بطا در بیان طا
اسماع باید کرد و الا بتا منقلب گردد از برای آنکه [illegible] و قا اشتراک در همس مانند
من نطفة و المخلفون الاطفال و لیطفوا و قاف حرفی شدید مجهور مستعلی است
ثقیل در بیان شدت و جهر و استعلا آن لازمست و الا بکاف منقلب شود مانند یقولون و اتقوا
و لیقترفوا و مقربین و یقطین فانفقت و خلقت و لا تقنطوا و اقصد و نقصص و تقهر و ینفقون
و تقشعر همچنین که اگر در بیان آن اسماع نکنند در فالموریات قدحا ملفظ مثل ملفظ باشد [illegible]
کدحا فیهما [illegible] مثل و تکثل و مشرقین و مشرکین و لا تقف و لم یکف و من قوم و مرکوم
و بعض از اعراب مغاربه صفت استعلا و [illegible] می برند و مثل کاف [illegible]
باشد مثل کاف گوسفند و هرگاه که ساکن باشد و بکاف رسد و آن الم نخلقکم است ادغام

ادغام

ودع اذاهم

تعسف

واغشیها

دفاعفی

الخطفة

سکنی

او متفق علیه است اما خلاف در ابقای استعلا و مذهب ابو عمرو دانی و تابعان وی ادغام
محض است نه ابقای صفت و مذهب مکی بن ابی طالب و تبع وی ابقاست قیاس بر احطت و ابحا
مذهب ابو عمرو اقوی است از برای آنکه در مثل این کلمه قاف متحرکی باشد ابقا اصلا نباشد مثل خلقکم
و رزقکم و این خود بطریق اولی و فرق میان این و احطت است که آنجا طا از ابواب
از جهت زیادتی استعلا بر قاف با اطباق و کاف حرفی مهموس شدید مستعلی است و حکمش
در بیان و تخلیص حکم قاف است تا منقلب بطا قاف نشود و [illegible] خود [illegible]
شود مثل یکیدون و ما اکتسبت و اکتسبها و [illegible] و [illegible] و اگر نه کاف [illegible] گردد
و هرگاه که ملتقی شود بمثل خود و ساکن باشد ادغامش کنند بسهولت و تیسیر مثل یدرککم و [illegible]
حکم جمیع مثلین و هرگاه که مثل و ساکن باشد ما دام که او مدی و یا مدی نباشد که ادغام ایشان
جایز نیست از جهت مدی که دارند مثل آمنوا و عملوا و فی یوسف و الذی یوسوس و [illegible] از
واو و یا مفتوح باشد ادغام معتبر باشد چنانچه [illegible] و قصر گذشت و باید که حذر کند از
اجرای صوت با تمام چنانچه بعضی [illegible] در ادغام میکنند خاصه که مکرر [illegible] حرفی مهموس
مجاور وی باشد مانند یشرککم و یدرککم و نکتل و کشطت و لام حرفی مجهول است
هرگاه که بعد آن را ساکن باشد [illegible] ادغام کنند [illegible] تکریری از جهت
شدت تقارب ایشان مثل قل رب و بل رفعه الله و بل ران و اگر بعد از وی نون باشد در یکی
کلمه یا در دو و سکونش از برای جازم یا توالی حرکات یا امر [illegible] باشد [illegible]
بیان باید کرد مانند یبدل نعمة و انزلنا و ینطلقون و قلن و جعلنا و همچنین حکم لام قل نزد نون
و تا و سین و صاد مانند قل نار و قل نعم و قل تعالوا و قل سلام و قل صدق الله و ادغام کرده
اند در بعض مواضع از جهت فرار از اختلال و اگر بعد از وی طا باشد تخلیص بیان وی کنند
مثل غلطة و لام تعریف که با وی همزه وصل باشد در سیزده حرف ادغام کرده میشود از جهت
لزوم سکون و کثرت دور و قرب میان وی و حروف سیزده گانه پس بالنطق مدغم فیه منقلب گردد و
بیان با آن حروف تلفظ کنند مشدده و آن حروف دال است ن د ت ط ث ذ ظ ص ز س
ش ض مانند الرحمن الرحیم و النار و الدار و التوبة و الطاغوت و الثاقب و الذاکر
و الظالمین و الصادقین و الزانی و السارق و الشهادة و الضالین و این حروف را
شمسیه گویند باعتبار آنکه لام تعریف در ایشان مدغم است مثل الشمس بواسطه آنکه
ادغام وی از پیش معلوم شده است با ادغام مثلین و سکون اول و در باقی حروف که چهارده
است مظهر باشد و آنرا قمریه گویند و حکم وی در ترقیق و تفخیم اگر چه اشارتی با آن رفته در اول
شروع در ذکر حروف اما اینجا تصریح کنیم بدانکه هر لام که در قرآن عظیم است خواه متحرک

یعنی طا زیادتی دارد از جهت اطباق که در وی نیست ۱۲

سکنی

تخلیص

ولا تجعلنا

و ارسلنا و یا کلمن حروف توالی حرکات

و لام در تعداد نباید و اگر چه مدغم است ۱۲

وخواه ساکن مرقق باشد مثل وثلاث وبغلام واغلال و خلا و لعلا و احلامهم واحلامهم
وخلق وخلقت وخلطوا والطلاق واخلصوا واضلهم وفضلا والضلال وصلصال ويلبثون
وقلتات وماننده این و در ترقیق آن شرط احسان بجای باید آورد خاصه که مجاور حرف
تفخیم باشد ماننده ولا الضالین وعلا وجلالة واللطیف واختلط ولیتلطف وسلط
وبر روایت ورش از طریق مغاربه تغلیظ وی وارد شده است هرگاه که مفتوح باشد ساکن
وبعد از صاد وطا وظا که ایشان نیز بر این صفت باشند ماننده الصلوة فیصلب والطلاق
ومطلع واظلم وظلموا و در اسم الله هرگاه که بعد از کسره واقع شود ترقیق لازم باشد
خواه آن کسره لازم باشد خواه عارضی ماننده بسم الله والحمد لله وبالله وقل اللهم
واگر لفظ الله بعد از فتحه وضمه باشد تفخیم واجب باشد مثل قال الله ورسل الله فاعلم ان اگر حرفی
پیش از وی مفتوحه لام باشد تفخیم بیانی ولیکن در ترقیق از افراط تفخیم این مراقبت
کند مثل اجل الله ومن اضل وفضل الله ویعمل الله و میم حرفی اغن مجهوره است و غنه
وی از خیشوم ظاهر میشود هرگاه مدغم یا مخفی باشد پس اگر متحرک باشد حذر از تفخیم آن
باید کرد خاصه که بعد از وی مفخم باشد ماننده مخمصه ومرض ومریم وما الله و هرگاه که
بعد از وی الف باشد تحرز از تفخیم آن اکید باشد که بسیاری از زبان مردم اعاجم واقع میشود
ماننده مالک وما انزل و اسما و هرگاه که ساکن باشد او را سه حکم است اول ادغام
با غنه و این وقتی باشد که بمثل خود برسد ماننده ادغام نون ساکنه که بمیم رسد و بر هر
میم مشدد این اطلاق میرود مثل دمر الله و ثم و حالکم والم و دم و ثم و امتن
دوم اخفا است نزد با و مختار حافظ ابو عمرو ابن مجاهد و تابعان او است و عمل اهل ادا
است در مصر و شام و اندلس و سایر بلاد مغرب ماننده یعتصم بالله و ربهم بهم و
غیر ایشان اظهار باید کرد مثل اظهار آن در قلب ماننده انبئهم و من بعد و بعضی از اهل ادا
اظهار اند مثل ابو الحسن بن المنادی و مکی ابن ابی طالب القیسی و غیرهما و عمل اهل ادا
در عراق و سایر بلاد شرقیه و هر دو قول صحیح و مرضی اند اما اخفا را ادغام ابو عمرو
در ماننده با علم بالشاکرین سیم اظهار نزد باقی حروف ماننده الظمآن علیهم انذرتهم
ام لم تنذرهم لا یؤمنون انعمت لم تعلموهم کامثال اللؤلؤ و عفوکم امثالکم لهم جنات
تمحق ام حسبتم انما من الحمد بهم دعواهم ذکروا امرا علیهم ربهم بینهم زبرا فاسمعوا
وهم سالمون بمشی ام لهم شرکاء ام انتم صامتون بما عصوا فیکم ضعفا و اطرنا منهم جامعه
تابون اموالکم علیهم و لا املاک لهم کالعلون و عمیا و هم کالموتی جاهت که بعد از
وی فا یا واو باید که اظهار آن عنایتی تمام باید نمود تا سبقت لسان با خفا نشود از جهة

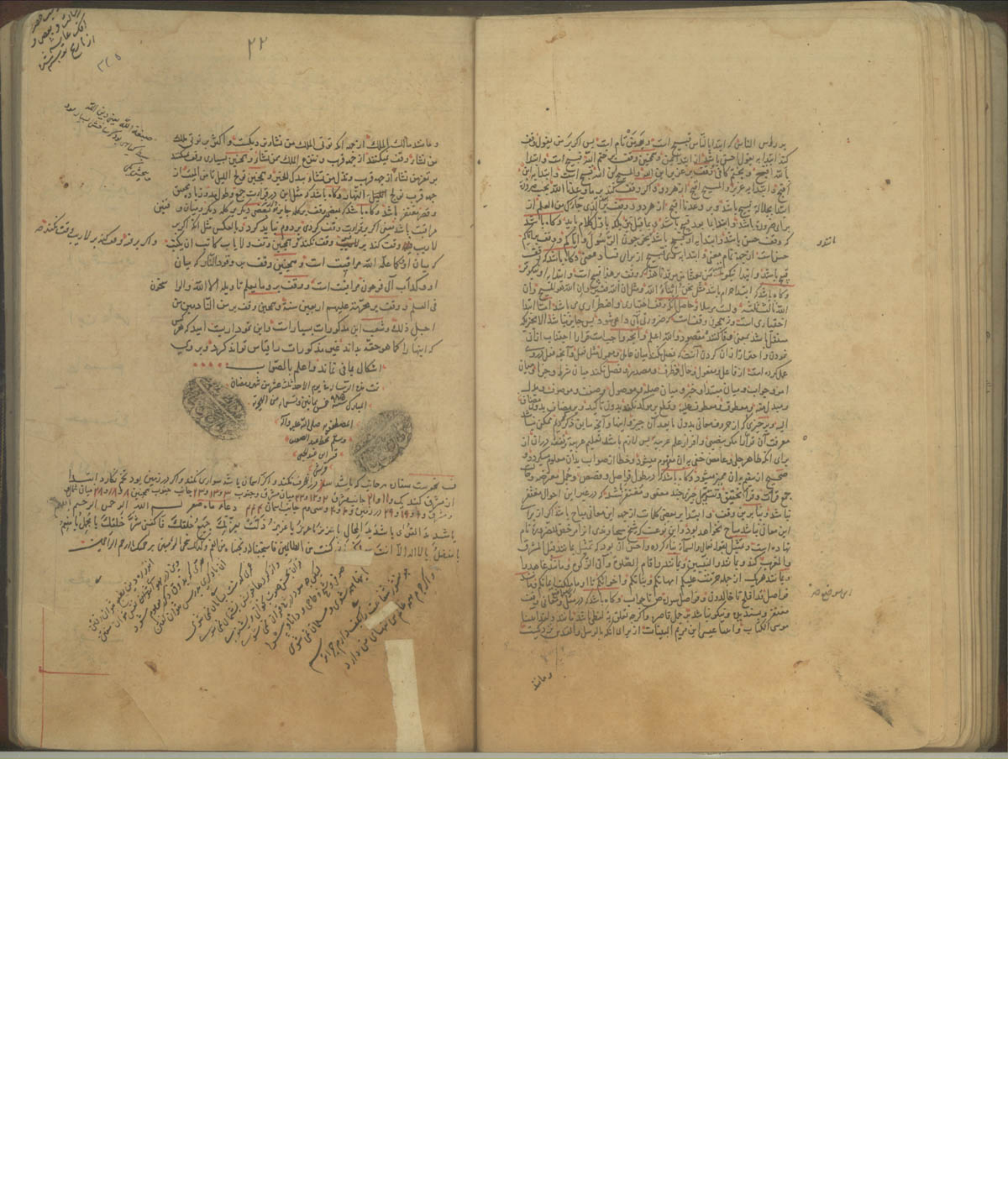
نون جمع و در اظهار میم ساکن نزد حروف مذکوره تحفظ با سکانش بیاید کرد و از تحریک آن
احتراز باید نمود و نون حرفی اغن مجهوره است و در غنه اصلی تر از میم است
از جهة قرب بخیشوم پس باید که تحفظ کند از تفخیم آن اگر متحرک باشد خاصه که بعد از
وی الف باشد ماننده انا انا مرون الناس وان الله و نفروا و نکص و نزی و حکم آن در حالت
سکون از ادغام و اظهار و قلب و اخفا مذکور شد و حافظ ابو عمرو گفته است که اشمام نون
مدغمه در لا تامنا احتمال دارد که اشاره بضمه باشد بسوی حرکه بعد از ادغام یا بعد
از سکون پس بنا بر آن ادغام تمام باشد و احتمال دارد که اشارت بنون باشد بحرکه و علی
هذا اخفا باشد و هرگاه که القا کنند حرکه همزه را بتنوین در مذهب ورش در کلمه سلطان
ان الحکم لله تلفظ بنون مکسوره متوالیه و همچنین در سبین آن اعبدوا الله الا انکر در حالت
نون اول و سیوم که مضموم باشد و ثانیه مفتوح و همچنین تلفظ کند بدو نون مکسوره متوالی
در یومئذ الا دیوم حنین اذا عجبتکم در نون و در من سلطان ان یتبعون و تلفظ کند
بدو نون مفتوحه مثل منوا الذین در خرنا الا یجدوا و در عجبا ان اوحینا و قرانا عجبا
و احتراز کنند از اخفای آن در حالت وقف در ماننده العالمین الذین نستعین یومنون
والظالمون و اهتمام نمایند در بیان آن که بسیاری از قرا این را اهمال میکنند در حالت
وقف غنه میشوند و ها حرف مهموس است و هرگاه که ساکن باشد یا متحرک سزاوار است
که انعام در بیان او کنند تا تکلف وا انتها دادن مثل تشبهن وعن و عهدا و من اهتدی
ولیهلک من هلک و زهره وجوه و اهتزت و کالعهن و بسیار متعصرا است
مستند که از اخراج میکنند مزدوج بکاف خاصه که مکسور باشد مثل علیهم و قلوبهم و بهم
و ابصارهم و همچنین هرگاه که واقع شود بعد از وی حرفی از حروف حلق ماننده ان الله
علی و ما قدروا الله حق و الله خبیر و لله غیب السموات خاصه که میان دو الف بیدا شود مثل
بنبلها و ضحیها و طحیها که در مثل این سه حرف خفی مجتمع اند و همچنین کتابیه انی و سلطانیه
حذو در مذهب اکثر اثبات میکنند در وصل در حال سکون تحفظ آن اوجب پس اگر
ساکن باشد و بمثل خود برسد از یکلمه یا دو کلمه ادغام کنند ش تنه کلفتی غدیبه ماننده
اینما یوجه و من یکرههن و مالیه هلک نزد مدغم و هرگاه ضمیر مذکر باشد و ملاقی
ساکن نباشد و مضموم باشد صله کنند از ابوان در لفظ و اگر مکسور باشد صله کند بیا از
جهة آنکه تقویت آن بسبب خفاییکه دارد پس آن صله را در وقف حذف کنند از برای آنکه
زاید است و اگر اثبات کنند مشتبه گردد بحرف اصلی لازم و این نیز مثل تنوین است که

معاجم اسم من باشد در وصل و مفارق میشود در وقف از جهة این معنی مثال موصول بواو
خلقه فی امه و رسله و مانند این و مثال موصول بیا بمره خیره و امنو به و مانند آن
اگر ضمیر نباشد از الحصول لکنه بحال خود رها کند مانند نفقته و فواکه و مانند آن و
حال هاء هو و حال هاء مذکوره است و شبیه بوی صله کنند یا در وصل و حذف کنند در وقف
از جهة اضمار و زیاده و دو مثل که بهم رسند و متحرک باشند خواه در یککلمه و خواه در دو کلمه از
تفکیک و تخلیص باید کرد [illegible] و تلفظ مانند جباههم و وجوههم و وجه و وجهه
و [illegible] حتی [illegible] علیهم و [illegible] غیر الاسلام دینا و [illegible] است و اگر [illegible] باشد بالی
حکش با حکم [illegible] و اگر متحرک باشد [illegible] با کر تحفظ کند در بیان او تا غروی بوی محافظ
نشود یا تلفظ بوی قاصر باشد از حق وی مانند تفاوت و وجوه و لا تنسوا الفضل و لکل
وجهة و باید که در حالت تکریر تحفظ با آن اشد باشد مانند وی و احتراز کنند از معنی
آن در حالت تشدید مانند عدوا و حقا و اتقوا و لوتوا و اتقی امنوا [illegible] بعضی از
مردم با آن تلفظ میکنند و اگر حرف مد باشد و بعد از وی واو دیگر یا یا بود واجب باشد اظهار آن
و تلفظ بهر یک از ایشان مانند امنوا و عملوا و از آن جهت و را بعد از ها ذکر کردیم تا حروف
علة بترتیب مذکور شود و الف که قرین لامست در حروف تهجی و آنرا لام الف میگویند
که عبارتست از الف لینه مثل الف قال و کان و با هاء هوائی جهت اعتماد در مخرج
از اجزاء دهان ندارد مثل نفس و آن صوتیست در هوا و از جهت آنرا حرف میگویند با آنکه
که واو و یا را مد شبیه و او را جامد هاوی میگویند پس هرگاه که ملاقی همزه و ساکن باشد
مدغم یا منظر اشباع باید کرد تلفظ را با آن و از غلطی و مد آنجه ذاتی وی است اعطا کردن شد
زیادتی در اشباع و تا تکلفی در تمطیط مانند بسم الله الرحمن الرحیم و الحمد لله رب العالمین
و اوذینا و اوتینا و العادون و العالین و من العالمین و مانند آن و همچنین اگر واقع شود در حرف
هجا در طرف مانند الف بعد از را در الر و المص و ها و یا در کهیعص و طا و ها در طه و یا در
یس و ها در حم و اگر ملاقی همزه و ساکن شود در غلطی و اشباع آن زیادتی باید کرد از حد خفای که وارد
تا همزه مبین شود و ساکنان ممیز شوند چنانکه مستوفی در باب قصر و مد گذشت و همچنین است حکم
واو و یا مد لین و یا حرفی مجهول است و اگر ز حروف مد باشد مخرجش از وسط لسانست
چنانچه در مخارج گفته شد پس هرگاه که ملاقی همزه و ساکن نباشد جهد اورا بمقدار آنچه
جوهر وی است زیادتی مانند میاث و میعاد و میثاق و مانند آن و اگر ملاقی همزه یا ساکن
شود زیادتی امتداد مد معتبر است همچنان که گفته شد و همچنین واوی که حرف مد باشد و اگر حرف
لین باشد مخرج آنها بر حروف جاری باشد و القاء حرکات همزات بآن تعمان کرد در
مذهب کسی که روی متعلق باشد و در مثل دعام باید کرد چنانکه شرح گفته شود و هرگاه

که با متحرک باشد بکسره ذعا و یضم و خواه که آن حرکة عارضی باشد و خواه اصلی است و از
است که اشباع کنند تا زیادتی و اختلاس مثل ایاه و وحینا و بالوحی و ما شیئ
و کعلی الحیم و الجزی و الیتی و الرای و من الهدی ب لسیعه و سعیها و بیابعونک و اماتر ین
و تلی اللیل و معایش و صاحبی السجن و طرفی النهار و مانند آن و مثال واو و قیت
و تناور و تجاوز کاو تفاوت و الموحش و وجه و ولد و لیبلوکم و لترون
و اشتروا الضلالة و لولوا الادبار و اوا العذاب و مانند آن و همچنین اگر مفتوح باشد
مانند سعیا و یعیا و عمیا و لا شیة و سعیها و سعیکم و الجزی و السی العمی و دلوه
و العمی ملهوا و عدوا و مانند آن و اگر همچنین با معصوم باشد و اگر مکسور باشد ایا
بعنکم و الیک و جیه و حتی یبلغ الهدی و لهم خزی عمی لو با اللغو و من اللهو و من البد
و مانند آن و در لاشیة و معایش احتراز کنند از قلب یا بهمزه و هرگاه که مشدد باشد بسیاری
احتراز کنند و تحفظ نمایند از لوک و مکان مانند ایاک و غنیا و تحیه فحیوا با
تهاون و تیاهی میرود در تشدید وی و تشدید اخت وی که واو است پس باید که
تلفظ با ایشان کند بیهم که لین و مصنوع کنته نشود و بیرون آید از زبان بیکبار و
حرکه از ایشان و تفع تو بر جزء و بعضی از قرا در تشدید ایشان مبالغه میکنند و بر جاء یا واو
یا فرزند اخراج میکنند و این بغایت شنیع است و هرگاه که بعد از یا متحرک یا ی ساکنه و بعد
از واو متحرک واو ساکنه باید و هر دو از خط محذوف باشند بر سبیل اختصار یا هر دو ثابت
باشند یا اصل حرکة ایشان را اشباع باید کرد تا زیادتی و نقصانی و ایشان باید که خود
بیاء و واوی که مسبوق باشند بتمکین مانند لا یستحیی و نحی و لیت و یحیین و یحییها و الا میین
و الربانیین و اعیینا و مانند داود و ما اوری و الغاوون و یلوون و یستوون و لیسوا و ان
تلوا و فاووا و اگر مثل خود برسد در دو کلمه هر دو متحرک باشند تفکیک ایشان لازم باشد
بتسهیل و بیان بی تمطیط و تحمیل مانند و من خزی یومئذ و التی یحلکم و الاهو و الملائکة هی
و لنهم و من اللهو و من و العفو و امر و همچنین اگر مشدد باشد مانند علی بهم و الی یدرک
و التی تحدوه و لای یوم و بالعشی یرید و ن و بالغدو و الآصال و همچنین اگر در یکلمه باشند
بیحیی بلتحیینه و لیی الله و وفیت و وضع و و ته و وودوا و مانند آن و همچنین اگر ثانیه
از ایشان ساکن باشد مانند الحسنیین و احیینا و اثنین و آووا و لووا لازم باشد بیان هر دو
داو و هر دو با تمکین و همچنین است مثلین از سایر حروف و اگر اول از مثلین مشدد باشد
ایشان بوی باید نمود تحقق خود و تخلیص کردن بی قطع تشدید بر وی باشد و احل لکم النهی
و من سقر من الیم ما و صواف فاذا و الحق قالوا و لتعشن بیاه و همچنین اگر دانا باشد انام
تشدید وی بیاید کردن بی تکریر و عر مشدده و حر را کعادی محرز او همچنین حکم سایر رات مشدده
مثل

مانند مَرّ كان لم و الی ضرّ و ضرّ كا و الرحمن الرحيم و همچنين سه واو آنست كه هر شده ديما حق
خود از ادغام بدهند تا از الف و سكون و قطع بر اول مدغم مانند من ورائهم و من نور و
انسا و امنوا و عصوا و كانوا و اياك و اياه و ايانا الاجلين و اياما و قلبهم و اى منقلب
و تدعون يدّع و ودعا و ذكا و خلا و ادغام لازمست در فى بحر لجى يغشيه و ليّا بالسنتهم
و اين چهار يا است سه اصلی و يكی منقلب و همچنين و على امم ممن معك و اين هشت ميم است
پنج اصلی و سه منقلب و همچنين ممن منع و اين نه ميم است سه اصلی و دو منقلب و همچنين من كرب رحيم
اين چهار دراست دو اصلی و دو منقلب و همچنين قول الذين ع لامست سه اصلی و دو منقلب و علا
للذين شش لام است و همچنين ازمشا ادغام تشديد ... مانند لتنصدقن و در ... شدت است
شديت ضاد و شدت دال دنون و همچنين اربابيون و اتكتابهم و ان من الله و ان تصدقوا
و ان يطوف و ان يذكرون و يعنی مبدد يصدعون و در اين سه شدت تشد متصلات و
هركاه كه حركات متوالی شوند بين اهستگی بايد گفت تا تمطيط و هكذا ...
كوكبا و فتح كاف هشتم است و همچنين سه عشر يوما و وجدك عائلا و يذركم و الهكم
فاك و لفسدنا و اين ... حركت غير از فتح حرف كه متصل است با ايشان و همچنين رسلهم و
رسلكم و اين چهار ضمه است در قرات سكون ميم جز ابو عمرو و پنج است در قرات ظالم
و آن ابن كثير و ابو جعفر و قالون در يک وجه والله اعلم خاتمه در بيان وقف و اتمام
آن ها كه گويند حاصل شود قرارت قرآن الا بمعرفت وقوف از بهر آنكه مثل آن چه گذشت كه
امير المومنين عليه السلام فرمود كه ترتيل عبارة از تجويد حروف است و معرفت وقوف پس تجويد بامعرفت
وقوف جو هستر است و وقف عبارت است از قطع صوت از كلمه يا حرف زدن به نيت استيناف
قرارت يا بما بعد موقوف عليه يا بما قبل وقف و شناختن مواضع قطع و شناختن ...
چند كه احتراز بايد كرد از وقف بر آن و از ابتدا بما بعد آن در كتاب ... منقسم است
بر چهار قسم تام و كافی و حسن و قبيح تام آنست كه وقف بر وی تمام باشد
و پسنديده و خوب و ابتدا بما بعد نيز بنا بر آنكه موقوف عليه متعلق است بما بعد نه بما
بود و انقطاع تمام ميان ايشان هست و اين قسم را امام سجاوندی بر دو قسم كرده ...
آيات ساخته يكی را لازم خوانده و يكی را مطلق و اكثر اين در رؤوس آيات ميباشد و انقضاء
قصص و كلام مثل وقف بر بسم الله الرحمن الرحيم و ابتدا بالحمد لله و مانند وقف بر مالك
يوم الدين و ابتدا باياك نعبد و مانند وقف بر اولئك هم المفلحون و ابتدا بان الذين
و مانند وقف بر ان الله على كل شیء قدير و ابتدا بر يا ايها الناس و مانند وقف بر و
هو بكل شیء عليم و ابتدا و اذ قال ربك و گاه باشد كه قبل از انقضا فاصله باشد مانند
و جعلوا اعزة اهلها اذلة كه انقضاء حكاية كلام بلقيس است بعد از آن حق تعالی فرموده كه
و كذلك يفعلون كه راس آيه است و گاه باشد كه در ميان آيه باشد مثل لقد اضلنی عن الذكر
بعد اذ جاءنی كه تمام حكايه قول آن ظالم است ابی بن خلف بعد از آن خدای تعالی ميفرمايد و

كان الشيطان للانسان خذولا و گاه باشد كه بعد از انقضای آيه باشد بكلمه همچون لم نجعل
لهم من دونها سترا كه راس آيه است و تمام سخن كذلك است يعنی امر ذی القرنين كذلك
و مانند و انكم لتمرون عليهم مصبحين كه آخر آيه است و كلام تمام وبالليل است و مانند و سررا
عليها يتكئون كه آخر آيتست و تمام كلام و زخرفا است و گاه باشد كه بعد از يک آيه يا دو آيه
بيشتر بيايد دوم وقف كافی آنست كه وقف بر وی پسنديده باشد و ابتدا بما بعد نيز الا
آنكه ما بعد وی متعلق باشد از روی معنی و اين قسم نيز در رؤوس آيات و غيرها بسيار
می باشد مثل و مما رزقناهم ينفقون و ما انزل من قبلك و على هدى من ربهم و يخادعون
و الذين آمنوا و الا انفسهم و انما نحن مصلحون و اين كلام مفهوم است و بعد از آن كلام
مستغنی از ما قبل لفظا و اگر متصلست بحيث معنی و گاه باشد كه در كفايت تفاوت بهم رسد كه
در تمام بود اين كه في قلوبهم مرض كافی است و فزادهم الله مرضا كافی تر از وی و بما كانوا يكذبون
اكفی از هر دو و اكثر تفاضل در رؤوس آيه باشد مثل الا انهم هم المفسدون و السفهاء
كه كافی است و لكن لا يعلمون اكفی و ... قلوبهم العجل كافی است و ان كنتم
مؤمنين اكفی و تقبل منا كافی است انت السميع العليم اكفی و اين قسم را نيز مفهوم
گويند سوم وقف حسن آنست كه وقف بر وی نيكو باشد اما ابتدا بما بعد نيكو نبود
از جهت تعلق لفظی مثل وقف بر الحمد لله و بسم الله و رب العالمين و الرحمن الرحيم و
وقف بر اين جمله حسن است از جهت آنكه مراد از آن مفهوم است ليكن ابتدا بما بعد قبيح
است از جهت تعلق لفظی كه آن وصفيت است و اين قسم را صالح نيز ميگويند و اگر راس
آيه باشد ابتدا بما بعد نيز توان كرد و اگر چه تعلق لفظی هست از جهت آنكه وقف بر آيه
سنت است و از حضرت رسالت صلی الله عليه و آله بصحت پيوسته كه ... چهارم وقف قبيح
آنست كه مراد از وی مفهوم نشود و مثل وقف بر بسم و مالك و الحمد و رب و اياك
و صراط الذين و غير و المغضوب نمی شود كه هر گاه كه بر اينها وقف كنی معلوم نمی
شود كه مضاف بچه چيز است و مضاف اليه ايشان چيست و اين را وقف قبيح ميگويند
و گاه باشد كه بعضی قبيح تر باشد از بعض مثل وقف بر چيزی كه معنی از حال خود بگرداند مثل
و ان كانت واحدة فلها النصف و لابويه لكل واحد و همچنين انما يستجيب الذين يسمعون
و الموتى و اقبح از اين آنست كه معنی را تغيير كند و مؤدی باشد بچيزی نا لايق و
العياذ بالله مثل وقف بر ان الله لا يستحيی فبهت الذی كفر و الله و ان الله لا يهدی
و لا يبعث الله و الذين لا يؤمنون بالاخرة مثل السوء و لله فويل للمصلين و در اين كلمه
با وجود آنكه راس آيه وقف قبيح است ...
بنا بر انقطاع نفس و مانند آن از عوارضی كه ممكن نباشد وصل بآن و همچنانكه در وقف قبيح
اقبح می باشد در ابتدا نيز می باشد بحسب تمام و كفايت و حسن و قبح مانند وقف

اسماء القراء العشرة متفرقين بطريق الطيبة والنشر لشيخ المحقق محمد ابن جزري رحمه الله عليه

نافع	ا	قالون	ب	ورش	ج
ابن كثير	د	بزّى	هـ	قنبل	ز
ابو عمرو	ح	دوری	ط	سوسی	ي
ابن عامر	ك	هشام	ل	ابن ذكوان	م
عاصم	ن	ابوبكر	ص	حفص	ع
حمزه	ف	خلف	ض	خلّاد	ق
الكسائى	ر	الليث	س	الدوری	ت
ابوجعفر	ث	ابن وردان	خ	ابن جماز	ذ
يعقوب	ظ	رويس	غ	روح	ش
ف از	و	اسحق الوراق	باسمه	ادريس الحداد	باسمه

اسماءهم ايضا مجتمعين	باصطلاح الكاتبين	المذكورين	
عاصم وحمزه وكسائى الكوفيين	كسائى وخلف كفا	كوفيين وابن عامر كنز	كوفيون نافع وابوجعفر حصن
حمزه كسائى ابوبكر خلف صحبه	حمزه كسائى حفص خلف صحاب	نافع ابن عامر ابوجعفر عم	نافع ابن كثير ابوجعفر حرم
نافع وابوجعفر مدا	حمزه وخلف فتى	ابوبكر وخلف صفا	ابن كثير ابوعمرو يعقوب حق
	ابوعمرو ويعقوب حما	م م م	
ا			

وفات آدم [illegible] کویند و حوا بعد از وی یک سال وفات یافت هم در پهلوی آدم مدفون کویند و از زمان آدم تا بعثت پیغامبر ما صلعم [illegible] سال بوده و بروایتی ٦٩٩٣ سال بوده و درین اختلاف بسیار است و آدم از دنیا نرفت تا چهل هزار کس از اولاد و احفاد خود ندید و فرزندان صلبی او چهل عدد بودند [illegible] دختر [illegible] و قد آدم اول بزرگ بود که تسبیح ملائکه می‌شنید [illegible] کوتاه کردند تا شصت کز و شیث را [illegible] در کوه [illegible] دفن کرده‌اند کویند تولد [illegible] هابیل [illegible] سال عرش [illegible] و دوازده سال بوده و [illegible] تولد نوح بعد آدم ١٤٢٦ سال [illegible] و نام پدر ابراهیم تارخ بوده آذر لقب میان وفات اسمعیل و تولد پیغامبر ما [illegible] سال کفته‌اند و بعضی کمتر

از تاریخ [illegible]

نسب حضرت رسالت پناهی صلعم محمد بن عبدالله بن عبدالمطلب بن هاشم بن عبد مناف بن قصی بن کلاب بن مره بن کعب بن لوی بن غالب بن فهر بن مالک بن نضر بن کنانه بن خزیمه بن مدرکه بن الیاس بن مضر بن نزار بن معد بن عدنان تا اینجا متفق علیه است و از عدنان تا اسمعیل و از اسمعیل تا آدم اختلاف بسیار واقع است در عدد و تعیین اسامی و ضبط اسامی بعضی میان عدنان و اسمعیل چهار عدد کرده‌اند و بعضی زیاده تا بچهل عدد رسیده و همچنین از اسمعیل تا آدم بسیار اختلافست در روایتی [illegible] و از حضرت رسالت پناهی [illegible] که حضرت آن [illegible] خود بیان می‌فرمود [illegible] چون بعدنان رسیدی توقف میکرد و لیکن جمهور اهل سیر و تواریخ متفق‌اند که اسمعیل ابن ابراهیم و نوح و ادریس و شیث از اجداد کرام آن حضرت‌اند بعضی ادریس را اخنوخ میکویند [illegible] حضرت از آدم نقل بشیث کرد و از شیث بواسطه به نوح و از و بچند واسطه از مطلع جبین ابراهیم [illegible] طلوع نمود از انجا به اسمعیل [illegible] عدنان و از وی بمعد و از وی به نزار و از وی بمضر و از وی به الیاس [illegible] و از وی [illegible] کویند و بنی هذیل از وی [illegible] اند و از وی [illegible] بنی قیناع و بنی لیث از نسل کنانه‌اند و از وی بنضر که قریش [illegible] از وی [illegible] بمالک و از وی بفهر که بنی فهر بوی منسوب‌اند و ابو عبیده جراح [illegible] بتوسط آن در نسب با رسول الله صلعم میشود و از فهر بغالب منتقل شد و از وی بکعب بنی جمح و بنی سهم از نسل کعب‌اند عمر خطاب و سعد بن زید از سبب او با حضرت رسالت پناه اتصال دارند و کعب فرزند [illegible] بودند مره از جهت نور محمدی از اخوان خود ممتاز شد بنی تیم و بنی مخزوم بمره می‌پیوندند ابو بکر صدیق و طلحه بن عبیدالله و خالد بن ولید و ابو جهل بن هشام بواسطه مره با رسول الله مشارکت دارند و نور حضرت از مره بکلاب که مرجع و مآب قریش بود انتقال نمود بنی زهره از ذریت کلاب‌اند و عبدالرحمن بن عوف و سعد بن ابی وقاص بسبب او با حضرت لاحق‌اند و از کلاب به قصی که موسوم بزید بود رسید و خدیجه کبرا رض و زبیر بن عوام بواسطه قصی با حضرت در نسب شریک‌اند و او سه پسر داشت عبد مناف و عبدالدار و عبدالعزی لیکن حامل نور حضرت عبد مناف بود که موسوم بمغیره است و مکنی به ابو الشمس بود و مناف نام بتی است و از غایت حسن و جمال القمر میکفتند و او را دو پسر بود یکی هاشم و دیگری عبد الشمس از یک شکم متولد شدند پیشانی هر دو بهم چسبیده جدا نمیشد بشمشیر جدا کردند از آن سبب است که میان اولاد این دو برادر شمشیر قایم شد نوفل و مطلب هم در سلک فرزندان عبد مناف انتظام دارند بنی امیه از نسل عبد الشمس‌اند و نوفل جد جبیر بن مطعم است و نسب شافعی به مطلب منتهی میشود اما هاشم جد اعلی حضرت رسالت است و نام هاشم عمرو بود بنابر علو همت و رتبه او را عمرو العلی می‌کفتند و او در سال قحط نان در کاسه میشکست و ترید بمردم میداد و او را چهار پسر بود اسد که جد مادر [illegible] علیه السلام باشد و عبدالمطلب که جد بزرگوار حضرت رسالت صلعم است و نام عبدالمطلب شیبة الحمد بود چون متولد شد موی‌های سفید بر سر داشت بنابرین بدین اسم موسوم شد و اکثر ارباب سیر کفته‌اند هاشم در مدینه سلمی بنت عمرو را بحباله نکاح در آورده بود پس از تولد شیبة الحمد بجانب شام رفت و در آن دیار وفات کرد بعد وفات او [illegible] در مدینه کودکی را دید که تیر می‌انداخت و می‌کفت انا ابن هاشم چون اینرا کفتی بکاه مطلب بن عبد مناف را کفت که برادر زاده تو در مدینه است بعد از شنیدن مطلب بمدینه آمد و شیبة الحمد را بر کتف خود نشانده بجانب مکه روان کشت چون این کودک را مردمان ناشناسا دیدند کفتند این کودک چه کس است کفت بنده من است بنابرین بعبدالمطلب اشتهار یافت چون مطلب وفات یافت ریاست قریش بعبدالمطلب قرار کرفت و کلید خانه کعبه بدست او آمد اهل مکه در تعظیم و احترام او اهتمام تمام می‌نمودند و او را سیزده پسر و شش دختر بود و نام مادر حضرت آمنه بنت وهب و عبدالله پیش از تولد حضرت رحلت فرمود و در سرایی که موسوم بدار النابغه بود مدفون شد عرش بروایتی بیست و پنج سال بود و ولادت حضرت رسالت پناهی در عام الفیل بعد از انقضای ٨٢ از ملک نوشیروان در شب اول ماه ربیع الاول و اول کسی که بعد از آمنه شیر داد ثوبیه بود کنیزک ابو لهب و بعد از سه ماه حلیمه و از جمله منقولست که اول سخنی که از زبان مبارک آن حضرت بیرون آمد لا اله الا الله بود و چون آن حضرت [illegible] از بنی سعد [illegible] حلیمه [illegible] شش ساله بود که عبدالمطلب وفات کرد و بیست و پنج ساله بود که خدیجه کبرا در نکاح حضرت آمد و خدیجه چهل ساله بود و در سال ٢٨ ملائکه بر آن حضرت ظاهر می‌شدند و در سال سی و پنج بعضی کویند فاطمه زهرا متولد شد در ٣٩ [illegible] از غیب و خوابها راست می‌دید و در سال چهلم وحی آمد بروایتی روز دوشنبه هفدهم ماه رمضان [illegible] اول کسی که ایمان آورد خدیجه بود باتفاق و بعد از خدیجه بعضی علی بن ابی طالب کفته‌اند بعد زید بن حارثه بعد ابو بکر صدیق بعد دیکران [illegible] سال در خفیه بود بعد چون آیه فاصدع بما تؤمر نازل شد باشکارا دعوت کردن کرفت و در سال پنجم از بعثت از سبب جفای قریش یازده نفر از مرد و چهار زن با شارت حضرت بحبشه رفتند سرور ایشان عثمان بود و در سال ششم حمزه و عمر خطاب ایمان آوردند و از آن روز نماز آشکارا در حرم کعبه میکردند و همان روز آیه یا ایها النبی حسبک الله و من اتبعک من المؤمنین فرود آمد و در سال دهم در رجب ابو طالب وفات یافت و بعد از سه روز خدیجه کبرا به ریاض رضوان شتافت و در سال یازدهم اهل مدینه ایمان آوردند و هم درین سال بروایتی ٢٧ ماه رجب معراج شد و بقولی در شوال این سال و اکثر علما بر آنند که در ماه ربیع الاول در سال ١٢ [illegible] بود و وصول حضرت بمدینه روز دوشنبه [illegible] ماه ربیع الاول و پس از سه روز مرتضی از عقب رسید و هم در اول سال هجرت فاطمه و ام کلثوم و سوده را بمدینه آوردند و در رمضان ابا بکر نیز آوردند و هم درین سال نماز حضر و نماز دیگر و شام و خفتن فریضه شد و نماز صبح نیز سه رکعت بود چهار رکعت شد و نماز سنت نیز هم درین سال شد و در سال دوم روزه رمضان فرض شد و صدقه و فطره واجب گشت و هم درین حضرت بجوار قبر نماز عید [illegible] گزارد و هم درین سال تحویل قبله شد و هم درین سال آیه قتال نازل شد و هم درین سال در غزوه [illegible] مرتضی ملقب به ابو تراب گشت و هم درین سال آیه خمس فرود آمد و هم درین سال جنگ بدر واقع شد و عدد یاران سیصد و سیزده تن بوده‌اند داخل هشت تن که در آن حاضر نبودند اما حضرت سهم غنایم به ایشان ارزانی فرمود و نصرت بدر روز جمعه ١٧ ماه رمضان بود و هم درین سال رقیه زوجه عثمان وفات یافت و ابو لهب هم بدوزخ شتافت و در سنه ثلاث حضرت ام کلثوم را به عثمان رض داد و هم درین سال حفصه بنت عمر خطاب و زینب [illegible] را حضرت در نکاح خود آورد و درین جنگ احد واقع شد و دندان مبارک حضرت شهید شد [illegible] زخم سنگ عتبه بن ابی وقاص و بروایتی بضرب [illegible] قمیئه لعنه الله بر روی افتاد و از چشم مردمان پنهان شد و اول کسی که حضرت را دریافت کعب بن مالک انصاری بود و بآواز بلند [illegible] از آسمان بر آمد [illegible] چهارم [illegible] نازل شد و هم درین سال زینب [illegible] حضرت و فاطمه بنت اسد مادر مرتضی وفات یافت [illegible] را حضرت در نکاح آورد که زوجه ابو سلمه بود بعد از عدت و در سال پنجم [illegible] عایشه بود بعد [illegible] عایشه رض [illegible] گشت و هم درین سال حضرت زینب بنت جحش که زن زید بن حارثه بود

[illegible]

زنبع لفظ نبی عادمن عاداه
گواه باکی اصلت ولای میری دان
که برکمال معالیش هل اتی است گواه

عقد کرد و در سال ششم حج نموده شد و در سال هشتم خالد بن ولید و عمرو عاص و عثمان بن طلحه ایمان آوردند و درین سال ابراهیم از ماریه تولد شد و زینب که در حباله ابو العاص بن ربیع بود وفات یافت و در سال نهم ام کلثوم از دار دنیا رحلت نمود و در سال دهم از هجرت پیغمبر و نبی روز دو شنبه ۲۴ ذی الحجه حضرت برای حج رفت روز جمعه بعد از زوال بعرفات رفت و حج ادا کرده نماز پیشین و عصر به یکجا گذارد و دو قامت با جماعت ادا کرد و در نهم روز الیوم اکملت لکم نازل شد بعد از آن در غدیر خم خطبه خواند و در شان مرتضی کرد من کنت مولاه فعلی مولاه اللهم وال من والاه تا آخر خواند و درین سال ابراهیم بن رسول الله وفات یافت و در سال یازدهم اسامه بن زید را امیر ساخت و ابوبکر و عثمان را همراه کرده بر روم می فرستاد چون شنیدند مرض حضرت در تزاید است بازگشتند و در چهار شنبه ۲۸ ماه صفر در خانه میمونه بنت حارث و در سر بیمار شد عباس و علی حضرت را بخانه عایشه صدیقه بردند نقلست که حضرت در ایام مرض سه روز بیرون آمدن نتوانستند در آن روز باشارت حضرت ابابکر صدیق با قامت مردم قیام می نمود و به روایتی هفده وقت نماز بجماعت از آن حضرت فوت شد مدت حیات هو ام کاملا شصت و سه سال و اشتغال الحضرت به اشهر روایت دوازدهم ربیع الاول و بعضی در ۲ ماه مذکور روز دو شنبه گفته اند و غسل مرتضی ۲ داده و عباس و پسران او فضل و قثم آنحضرت را از پهلو به پهلو میگردانیدند و اسامه بن زید بن حارثه آب خیر می ریختند و اوس بن خولی انصاری را نیز بر التماس انصار در آن جا گذاشته بودند اما بهیچ کاری متعلق نبود بعد از غسل اکثر اصحاب بر جنازه حضرت نماز کردند و حضرت امیر و عباس و عقیل و اسامه شقران و بروایتی فضل و قثم و بقولی عبد الرحمن بن عوف نیز در قبر درآمده دفن نمودند و دفن در نیم شب یا در ۳ چهار شنبه بوقوع پیوست و باتفاق اهل سیر حضرت یازده زن را در عقد خویش درآورده و با ایشان زفاف فرموده اول خدیجه قبل از هجرت وفات یافت دوم سوده جب[illegible] قیس که نسبش به عبد المطلب می پیوندد او بروایتی در سنه ۵۴ من الهجره وفات یافت سوم عایشه صدیقه بعد از وی هیچ عورتی بشرف مصاحبت حضرت مشرف نشد وفاتش در هفده ماه رمضان سنه ۵۸ پنجم حفصه بنت عمر خطاب در شعبان سنه ۴۵ ششم زینب بنت خزیمه ... در عقد [illegible] بود در سال ۴ وفات یافت ۶ ام سلمه وفاتش ۵۹ هفتم زینب بنت جحش وفات در سنه عشرین هشتم جویریه بنت حارث بن ابی ضرار وفات در سنه ۵۶ نهم ام حبیبه وفات ۴۴ دهم صفیه وفات در سنه ۵۰ یازدهم میمونه وفات در سنه ۵۱ از هجرت و ماریه سوم بنت حضرت در سنه ۱۶ وفات یافت و حضرت را دو پسر بود قاسم و ابراهیم و دختر چهار زینب رقیه ام کلثوم فاطمه اما حضرت را پسر دیگر هم میگویند نامش عبد الله طیب و طاهر می گفتند کاتبان وحی مرتضی و عثمان اگر ایشان غایب بودند ابی بن کعب و زید بن ثابت در خلافت چون حضرت بسی برده شد جمعی از انصار در سقیفه بنی ساعده جمع آمدند و خواستند که خلافه بر سعد بن عباده قرار دهند چون مهاجران خبر شنیدند ابوبکر و عمر و ابو عبیده جراح آنجا رفتند بعد از قال و قیل بسیار خلافت بر ابوبکر رض دادند و او اول عام بود روز دوم بیعت عام بود بعضی گویند مرتضی نیز در آن بیعت کرد و بعضی گویند بعد از چهار روز و بعضی گویند بعد شش ماه اما شیعه گویند که بیعت نکرد وفات حضرت ابوبکر در سال سیزدهم از هجرت در ۶۳

مدت حکومت بو سال

ابابکر	عمر	عثمان
۲ سال	۱۰ سال	۱۲ سال
۳ ماه	۶ ماه	[illegible]

در پهلوی حضرت دفن کردند زمان حیاتش ۶۳ سال و مدت حکومتش دو سال و سه ماه و نسبش به ۶ مرتبه به مرة بن کعب می رسد و نام ابوبکر در جاهلیت عبد الکعبه بود حضرت بعبد الله تغییر فرمود و اول کسی که معراج را تصدیق کرد او بود بنا بر آن بصدیق ملقب شد و حضرت در حق وی گفت که انت عتیق من النار صدیق اکبر را عتیق نیز میخوانند و در خلافت عمر رض هر الخیر نو بنا شد و جیش المقدس هم در ایام او مفتوح شد و مصر و بعض بلاد شام و در سال ... باشارت فاروق اعظم سعد وقاص بعد از آن بلده کوفه را بنا کرد کوفه بعیر آن گویند که اول در آن موضع از نی خانه ها و دیوارها ساخته بود ... و از حرب کوفه گویند و درین سال فاروق تاریخ هجری کردن فرمود و در سال ۲۳ ساریه ... را بحرب یزدجرد فرستاده بلاد فارس در اسلام آورد و در جمعه روز ... فاروق بر منبر در مسجد مدینه یاد آوری خطبه مشغول بود ان حال در لشکر نیز مکشوف شد اسلامیان تمام که بر کوه بود ... گفت یا ساریه الجبل الجبل دو بار از مدینه تا فارس دو ماهه راه بود در گوش ساریه افتاد ... او از فاروق اعظم است گفته بالای کوه برآمد ... لشکر عرب بسیار ... تازه پیدا شد و ... یزدجرد را با اهل او گرفته بمدینه معظم بردند بسیار غنیمت بدست آمد گویند بساطی مکلل به جواهر چهل ارش در چهل ارش بود چهار گز از آن قسمت حضرت امیر آمده بود به چهار هزار دینار فروخته اند در خلافت فاروق اعظم بمرتبه عزت و شوکت اسلام شد که گویند سی و شش هزار و قصبه مفتوح شد و چهار هزار کنشت خراب گشت و بجای آن مسجد و منابر بنا شد و کشنده او فیروز غلام مغیره که ابو لولو نام فاروق در مسجد در نماز بود که او را به چهار باشی زخم رسانید از آنجا بخانه آوردند و التماس خلافت از او کردند فرمود که شایسته این کار شش کس اند حضرت امیر و عثمان و سعد و طلحه و زبیر و عبد الرحمن مناسب این است که این شش کس یکی را در میان خود یکی را اختیار کنند بعد از آن قال و قیل ابو طلحه انصاری را طلبید و گفت باید که بعد از وفات خود با پنجاه نفر از انصار بر اصحاب شوری موکل باشی و کس را تا تعیین نکنند ... نگذاری که بیرون روند تا بسرعت مهم خلافت را قرار دهند و اگر سه نفر از این شش مخالفت کنند جانبی که عبد الرحمن باشد ترجیح نمائی و بر عبد الله اگر حاضر شود باید که در این امر دخل کند بعد از این وصیت در آخر ذی الحجه سنه ثلث و عشرین وفات یافت و صهیب رومی بر او نماز کرد در روضه حضرت بپهلوی صدیق دفن کردند عمرش بقول اکثر شصت و سه سال و زمان حکومت ده سال شش ماه و کسری نسبش بهشت پشت به کعب بن لوی میرسد بدین نسب عمر بن خطاب بن نفیل بن عبد العزی بن عبد الله بن قرط بن رزاح بن عدی بن کعب کنیتش ابو حفص بود و القابش فاروق است عبد الله عباس میگوید پرسیدم که چرا فاروق گویند گفت چون بسعادت اسلام در آمدم پیغامبر را صلعم با مسلمانان در سرای که پنهان بود بیرون آوردم تا بمسجد الحرام نماز آشکارا گذاردند از آن زمان حضرت مرا فاروق خواند و اینکه حضرت میفرمود است ان الله تعالی جعل الحق علی لسان عمر و امیر المؤمنین اول عمر رض را گفتند جهت آنکه چون اول بر مسند حکومت نشست روز بازار جمع فرمود که ابوبکر را خلیفه رسول الله گفتند اگر مرا نیز گویند خلیفه خلیفه ... طویل میشود مغیره بن شعبه گفت که تو امیری و ما مؤمنان ... و در آن حال امیر المؤمنین شد باب روایات نیز بسیار است و فاروق شش زن داشت از آن یکی ام کلثوم بنت مرتضی اند و دختری و پسری در وجود آمد پسر زید نام داشت و دختر رقیه فقد شود بعد از قال و قیل بسیار زبیر گفت من هم خود را به امیر یابد

کواستم ظلم کنت من و عثمان و سعد گفت من به عبد الرحمن و عبد الرحمن نیز خود را از رتبهٔ خلافت بر آورد
پس اصحاب شوری عهد بستند که در تعیین خلیفه از صواب دید او تجاوز ننمایند پس عبد الرحمن از امیر
پرسید که اگر با تو بیعت نکنیم رضای تو مقرون بخلافت کیست امیر فرمود بخلافت عثمان و عثمان را نیز همین
سوال کرد او جواب داد که بخلافت حضرت امیر تا حضرت گور همین که دید اکثر اکابر و اصاغر را مایل بر خلافت
ایشان مردد یافت روز چهارم بعد نماز با امرا و خلق را جمع ساخت و گفت مرا بعد عزم ... و گفت که ای اصحاب
شوری جهت تعیین خلیفه برای من گذاشته اید با تو همه گفتند بلی بعده حضرت امیر را طلبید و گفت که یا علی شرط
میکنی که اگر با تو بیعت کنیم بحکم خدا و رسول و بر سیرت شیخین عمل نمایی حضرت جواب داد بقدر مقدور سعی نمایم
بعده دست امیر گذاشته دست عثمان گرفت و همان سخن در میان نهاد عثمان بالفور بر رعایت این شروط را
قبول کرد او را با او بیعت کرد و مردم متابعتش نموده بیعت کردند حضرت امیر آنجا نیز بود به بیعت دست
دراز نکرد بر روایتی بر خواست و از مسجد بیرون رفت و عثمان در تمام سال ... بخلافت نشست و در سال ۲۹ هـ
رفته روز بروز در مناهی زده و نماز نشین را که سید المرسلین و شیخین مقرر کرده بودند تمام کرد و اکابر انصار و مهاجر
از این جهت زبان اعتراض کشادند و در سال ۳۲ انگشتری مصطفی از دست عثمان در چاه افتاد و ناپیدا شد سبب
رنجش مردمان از عثمان که خویشان خود را امارات و ولایت فرستاد و اکابر و اصحاب را خوار نهاد و مروان
حکم و اولادش که در دود حضرت رسالت بودند طلبیده مروان را بوزارت و دامادی خود مشرف ساخت و خلق [illegible]
بخشید و خلق را بجمع قراءت یک مصحف مکلف کرده باقی بسوخت و بواسطهٔ افساد مروان اشراف صحابه مثل امیر و طلحه
و زبیر و عمار و عبد الله عباس بمجلس او نمی رفتند این اخبار در اطراف و دیار عرب شهرت یافت کار بجایی رسید که
در سال ۳۵ جمعی کثیر از اهالی مصر و کوفه و بصره بر خلع عثمان اتفاق نموده آمدند و بعضی اکابر از مدینه نیز با ایشان
یار شدند عثمان بحضرت امیر رفته عهد کرد که باتفاق و صواب دید ایشان تجاوز ننمایم و کار بی امر مروان نکنم باز از
سخنان مروان از آن خلاف کرد باز حضرت امیر از آن باز داشت باز مروان گفت که امروز خطبه که امیر بر زبان
تو رفت نیکو نبود مقصود علی آن بود که تو بجای خویش مصر فرستی و از وی ممنون کردی این گفت و بیرون آمد
و مردمان که بملاقات عثمان آمده بودند باخو سیار کردانید سبب کشتن عثمان چون بعضی امیر مردمان مصر و بعضی مراجعت
مراجعت می نمودند از عثمان عزل عبد الله بن سعد که حاکم مصر بود و نصب محمد بن ابوبکر کردند و محمد بن ابوبکر همراه گرفته رو بدیار
خویش نهادند بعد از قطع سه منزل اشتر سواری را دیدند که جانب مصر میرود پرسیدند که کیستی گفت غلام
عثمانم و بمصر نزد عبد الله بن سعد میروم پرسیدند هیچ مکتوبی داری تفتیش کردند بعد از جستن در مطهرهٔ آب نامه یافتند
مهر کرده مضمونش این بود که چون این گروه کشتان بمصر برسند سر فلان و فلان را از تن جدا کن و فلان و فلان را حبس
کن و بدستور اول بحکومت مشغول باش بخط مروان و مهر عثمان داشت بعد استماع این از آنجا باز گشتند و خبر
بکوفیان و بصریان فرستادند همه باز گشتند خانهٔ بر خاست که هر چند که عثمان سوگند خورد که من ازین خبر ندارم
کسی نشنید خانه را گرد کردند تا چهل روز محاصره کردند و آب نگذاشتند آخر الامر روز جمعه هجدهم ذی الحجه [illegible]
در دار الخلافه [illegible] در آمدند و او در آن حال به قراءت قرآن اشتغال داشت مروان و غلامان خواستند که جنگ کنند
عثمان منع کرد امیر نیز امام حسن و حسین را فرستاد که اگر فرمایی برای تو قتال کنیم گفت من توکل بخدا کرده ام ایشان باز گشتند
اهل فتنه در خانه در آمده [illegible] که کشتند بعضی منع کردند که مارا بجز [illegible] احتیاج نیست آنگاه بعثمان گفتند که خود را از

خلافت

خلافت عزل کند و از بعضی ابا نمود بد بختی ناپاکی ضربتی زد که خون بر آیت فسیکفیکهم الله چکید و سودان و قتیره
کار با تمام رسانیدند ملاعینش دو بیوه آن هر دو بجوار البوار رسانیدند گویند تا سه روز در خانه بود بعده حضرت امیر
دلالت کرده بجای دفن فرستاد مدت حیات ۸۲ سال و زمان حکومتش یازده سال و یازده ماه و یازده روز [illegible]
واسطه [illegible] ذی النورین از آن گویند که دو دختر حضرت رسالت در نکاح آن حضرت بود رضی الله عنه بعد از
وفات خلافت بحضرت امیر آمد بعد از ابای بسیار تا آنکه طلحه و زبیر را حاضر کردند دست بیعت قرار کردند ایشان و بعضی
اصحاب بسیار جهد و الحاح کرده بخلافت قبول کنانیدند چون حضرت کشندگان عثمان را عزل نکرد مغیره شعبه عرضه نمود که یا
امیر المومنین روزی چند در عزل عمال خصوصا معاویه بن ابی سفیان تاخیر فرمایی تا قواعد خلافت استحکام گیرد و آوازه
بیعت ایشان در همه عالم و خاص رسد آنگاه آنچه مصلحت دانی به اقامت رسانی ولایت شاه این سخن بخاطر نیاورده فرمود که وما کنت
متخذ المضلین عضدا روز دیگر مغیره بخدمت امیر آمد و گفت که هر چه دیروز من گفتم خطا است و رای حضرت بر صواب در این اثنا عبد الله عباس
از مکه رسید و مغیره از مجلس بیرون می آمد عبد الله از امیر پرسید که مغیره بچه کار آمده بود حضرت هر دو سخن بعبد الله رسانید گفت مغیره دیروز
نصیحت کرد و امروز خیانت با وجود این حال امیر هر یکی را به بلاد منصب فرمود و سهل بن حنیف را بدمشق تعیین کرد هر یکی بر بلاد خود رفتند
اما چون سهل نزد حوالی شام رسید شنید که خاص و عام آن ولایت به معاویه اتفاق کرده اند و داعیه دارند که از حضرت امیر خون
عثمان بطلبند بنا بر آن بمدینه باز گشت و صورت واقعه بسمع حضرت رسانید خاطر حضرت بسیار متفکر شد دیگر چون حضرت بخلافت نشست طلحه
التماس ایالت کوفه و زبیر امارت بصره کردند حضرت فرمود که مرا در این کار مشورت کردن غیر از شما کسی دیگر ندارم شمارا از خود
دور نخواهم گذاشت ایشان را این سخن خوش نیامد در آن اثنا شنیدند که عایشه صدیقه از مکه بمدینه می آمد چون شنید که امیر بخلا
فت [illegible] مخالفت مراجعت بمکه کرده است بنابر آن هر دو بمکه رفتند جمعی کثیر از سپاه و عمال عثمان [illegible] امیر
سوار شده بودند و عایشه را بانواع فریب همراه بردند بصره در راه چون بآب حوأب رسیدند سگان آن مکان بیکبار
بر روی شتر عایشه بانگ کردند عایشه پرسید که این آب چه نام دارد گفتند که حوأب عایشه گفت من از اینجا پیشتر نروم زیرا که
از پیغامبر صلعم شنیده ام که خطاب آب حوأب بر روی یکی از ازواج من بانگ کنند چه دیدی یا عایشه که تو آن زن نباشی طلحه
و زبیر و عبد الله پسرش با پنجاه کس گواهی دادند که این آن آب نیست غلط گفته اند بعده به بصره رفته با عثمان بن حنیف جنگ کرده
در قید آورده ریش او را بر کندند او بحضرت امیر رفت و صفت حال معلوم کرد بعده جنگ شده و زبیر [illegible] در صحرا [illegible]
[illegible] حضرت امیر [illegible] طلحه تیر زخم خورده در بیابان افتاده بود
یکی از لشکر امیر آنجا رفت از وی پرسید که تو از کدام لشکری او گفت از لشکر امیرم گفت که دست فرا کن تا [illegible] بیعت تجدید
علی کنم چون تجدید بیعت کرد همانجا وفات یافت این حکایت با امیر رسید فرمود که حق تعالی نخواست که طلحه را [illegible] تجدید بیعت
ما بجنت علا برد و شتر عایشه را [illegible] کرده بودند او را با عزاز و احترام بمدینه فرستاد دیگر معاویه نیز بعد شنیدن امر بخلا
فت دعوی خون عثمان کرد [illegible] و در صفین جنگ شد در سنه ست و ثلاثین [illegible] ذو الحجه در لشکر معاویه نیز [illegible]
بوده [illegible] و عبید الله عمر نیز بود [illegible] و جنگ در [illegible] روز چهارشنبه [illegible] شروع کردند گویند تا مدت
یازده ماه زمان محاربه امتداد یافت و بقولی صد روز که در آن ایام نود کرت مقاتله بوقوع انجامید و در تاریخ گزیده گوید که
در جنگ صفین از جانب امیر بست و پنج هزار کس بقتل آمدند و از اکابر شهدا عمار یاسر است و گویند اویس قرنی نیز
در آنجا بحضرت ملاقات نشده در آن جنگ شهید شد و از جانب [illegible] ۴۵ هزار بقتل آمدند در اثنای جنگ بار قیام

شتوانت نمود که با شارت و در آن شب دست از قتل باز نداشتند آن شب را اهل تاریخ لیلة الهریر گویند
در آن شب قریب هفت هزار کس از شامیان کشته شدند و از آن شب از جانب دو هزار و هفتاد و یک نفر شهید شدند
بعد چون ظفر نزدیک رسید معاویه و عمرو عاص حیله کرده مصحفها بر سر نیزه بستند که میان ما و شما مصحف است بعضی جهال
که در لشکر حضرت بودند گفتند که ایشان ما را بکتاب خدا میخوانند اگر مالک اشتر را نگوئی که دست از جنگ باز دارد
و اگر نه ما ترا گرفته بخصم سپاریم بعده حضرت او را از جنگ منع کرد معاویه رسول فرستاد که میان ما و شما دو کس
حکم باشند هرچه گویند ما و شما با آن رضا شویم خوارجان گفتند که معاویه راست میگوید بعده معاویه از جانب خود
عمرو عاص را حکم کرد حضرت امیر و امام حسن هرچند گفتند که از جانب ما عبدالله عباس باشد اشعث قیس و سایر خوارج
رضا نداده گفتند که ابوموسی اشعری را ما در این کار اختیار کردیم هرچند حضرت منع کرد که او لایق این نیست
اهم نشنیدند بعده در صلح نامه امیر المؤمنین نوشتن منع کردند چنانچه در جنگ حدیبیه حضرت رسالت صلی الله علیه و آله نوشتانید
رسول الله نوشتن رضا نداده بود آخر حضرت فرمود که همچو علامه بنویسید همچنان علی بن ابی طالب نوشت [illegible] این قصه
[illegible] در آخر صورت [illegible] تعلیق بوقوع پیوست مقرر شد که در ماه رمضان جای مقرر جمع آیند و حکم کنند [illegible]
همچنان در اول ماه رمضان در دومة الجندل از جانب امام چهار صد کس و شریح بن هانی را با مارت آن لشکر و عبدالله
عباس را با امامت ایشان روان کرد و از جانب معاویه ابوالاعور سلمی و عمرو عاص و هر دو حکم نیز حاضر شده بودند
عبدالله عباس به ابوموسی گفت هر امری که باشد اول عمرو عاص کند بعده تو و اگر او دغا خواهد داد اما عمرو عاص
به ابوموسی گفت معاذالله که من بر تو تقدیم نمایم ترا شرف سبقت اسلام بر من است این نوع آنقدر تملق گفت
روز دیگر اول موسی اشعری بالای منبر برآمده گفت ایها الناس مصلحت اهل اسلام آنست که امیر [illegible] و معاویه را از منصب خلافت
معاف داریم تا هر که اهل اسلام خواهند بر سریر امامت بنشانند آنگاه انگشتری بیرون آورد و گفت من علی و معاویه
را از ریاست بیرون آوردم چنانکه این انگشتری بعده آن حرام زاده بر منبر بر آمد و گفت که ایها الناس شنیدید که
این بیرحم گفت و صاحب خود را از خلافت خلع کرد پس انگشتری در انگشت کرد و گفت من معاویه را بر امر
مقرر و محکم ساختم از استماع این سخن دود از دل ارباب هدایت برآمد و ابوموسی فریاد برآورد که در میان
ما این مشورت نبود یکدیگر را دشنام دادند و از آنجا بازگشتند [illegible] حافظیات حضرت امیر
فرمان داد بر سر منبرها خطبا زبان بلعن معاویه و عمرو عاص و ابوالاعور سلمی و حبیب بن مسلمه و ضحاک بن قیس
و ولید بن عقبه و ابوموسی گشایند و چون معاویه بشنید سب امیر و امام حسن و امام حسین و عبدالله عباس و مالک
اشتر [illegible] و جنگ نهروان در سنه ۳۸ واقع شد و در سال چهلم از جوع عقیل بن ابی طالب
از قلت معاش از امیر رنجیده نزد معاویه رفت و معاویه بسیار رعایت کرد و قتل حضرت امیر [illegible]
شب جمعه وقت صبح در هفدهم رمضان و بعضی ۱۹ و ۲۱ نیز گفته اند [illegible]
و فرزندان [illegible] حسن و حسین و محسن از فاطمه عبدالله عباس عثمان جعفر [illegible] در کربلا شهید شدند [illegible]
و محمد اکبر و عمر و محمد اوسط و محمد اصغر و دختران [illegible] خلافت امیرالمؤمنین امام حسن بعد وفات حضرت
بود [illegible] چند روز نامه بمعاویه نوشت [illegible] شرطی چند به کاغذی که معاویه فرستاده بود [illegible]

که امام حسن خواهد در این کاغذ بنویسید امام نوشت اینست که مصالحه است میان حسن بن علی ابی طالب و معاویه
بن ابی سفیان بر تحریرات که حسن امر ایالت را بوی میگذارد و شرط میکند که معاویه هیچکس را بولایت عهد خویش
تعیین نکند و در حین وفات مهم ریاست را بشوری حواله نماید و باید کافه خلق بروجه احسن زندگانی کنند خصوصا
با شیعه علی و در باره امام حسن و امام حسین در سر و علانیه بدی نه اندیشند و ایشان هر جا که اقامت نمایند از دست [illegible]
در امان باشند و من بعد خطبا سب علی زبان نگشایند و [illegible] درهم که در بیت المال کوفه است از امام تطلبند و خراج [illegible]
[illegible] و فارس را [illegible] گویند چون این وثیقه باو رسید همه قبول کرد [illegible]
حاضر باشند اجابت کنند بعده اکثر اتفاق دارند که معاویه چون بخدمت امام رسید بیعت [illegible]
اختلاف و خلافت امام حسن ۶ ماه بود و معنی حدیث الخلافة بعدی ثلثون سنة بظهور پیوست زیرا که این صلح
بعد از وفات حضرت رسالت سی سال بود و در اکثر کتب تواریخ مسطور است که [illegible] در نصف رمضان سال سیوم از هجرت در مدینه
متولد شد و در وقت وفات [illegible] هشت ساله بود و در وقت خلافت [illegible] و هفت گذشته بود [illegible]
[illegible]
[illegible]

پسر معاویه بن ابی سفیان بن صخر بن امیه بن عبد الشمس بن عبد مناف مادرش هند است که در روز حکم احد حکم حمزه را جگر خاییده . و چون عمر بن عبد العزیز بن مروان بخلافت نشست در سنه ماه فرمان داد که من بعد خطبا زمان طعن بر امیر و اهل بیت نکنا بیند گویند اول چون خواست که دفع آن کند جهود را دید که دختر مرا وقتی که اشراف و اعیان حاضر باشند خواستگاری کن جهود بموجب فرموده عمل نمود عمر جواب داد که این صورت هیچ وجه نشاید زیرا که تو از دین ما بیگانه ای جهود گفت پس چونست که پیغامبر شما دختر خود فاطمه را بعصمت علی داده بود عمر گفت که علی علیه السلام از جمله عظمای ملت محمدی بود جهود گفت پس چونست که وی تا ویل او را نا سزا گویند عمر در ساعت خاطر افتاده گفت که من بعد کسی زبان بسب امیر المؤمنین و اهل بیت نکشاید عوض آن این آیت بر خوانند ربنا اغفر لنا ولاخواننا الذین سبقونا بالایمان الآیه و فدک که در وقت خلفا از اهل بیت انتزاع کرده بود بدختر بنی فاطمه باز گذاشت گویند وفات حسن بصری در سنه عشر و مایه ۱۱۰ در زمان حکومت هشام بن عبد الملک و وفات عمر عبد العزیز در رجب سنه احدی و مایه امام عباس چهل سال بود و در زمان حکومت دو سال و چهار ماه و مادرش ام عاصم بنت عمر خطاب گفت که فاطمه بنت حسین بن علی علیه السلام گفت اگر عمر عبد العزیز زنده بودی بنی فاطمه را هیچ احتیاج بکسی نبودی گویند عمر عبد العزیز از بیت المال دو در جهت ما یحتاج خود با اهل گرفته است در ایام وقت حکومت بر خاک بنشستی و حکم کردی . بلند خودی
وفات ابو جعفر منصور دوانقی ششم ذی الحجه سنه ثمان و خمسین و مایه ۱۵۸ مدت حیات ۶۳ سال و خلافت ۲۲ سال و دو ماه و جهت بخل او را دوانقی میگفتند . وفات هارون رشید در جمادی الاول سنه ثلث و تسعین و مایه ۱۹۳ . وفات حضرت امام علی بن موسی الرضا در زمان مامون در سنه ثلث و مایتین ۲۰۳ و مامون بموجب اعتزال راکرد وفات او در سنه ۲۱۸ و در متوکل بر معتصم بود را از تاریخ حکم فرمود و حکم کرد هیچ کس طواف روضه حضرت امیر و اولادش نکنند و جای امام حسین با خاک یکسان گردانید گویند در زمان او در یک مملکت هفت خون یا ریختی و بسیار آفات در زمان او حادث شد و در سنه تسع و ثلثمایه در زمان مقتدر عباسی حسین منصور الحلاج بسعی حامد وزیر او و فتوی اهل اسلام کشته شد و هم در زمان او ابو طاهر قرمطی بمکه دوید و تا سی هزار کس را در قتل آورد و حجر الاسود را بر کنده بود بقولی ابو محمد الله اسماعیلی که خود را مهدی می نامید حجر الاسود را بارس فرستاد و بقولی بیست و دو سال آنجا در وقت ایشان بود در زمان مطیع در سنه تسع و ثلثین و ثلثمایه قرامطه حجر الاسود را بکوفه آورده بر ستون مسجد جامع او بختند بعد مسلمانان از آنجا برده بر جای خود نشاندند در تاریخ گزیده مسطور است که وقتی قرمطیان حجر الاسود را بدست خود می بردند چهل اشتر زیر بار آن سقط شد و در وقتی که مسلمانان بمکه می آوردند شتری که در زیر بار او بود فربه گشته بود و بعضی مورخان المعتصم بالله بیست و چهارم و دولت از اولاد عباس میخوانند و بعضی ۳۵ گویند و باتفاق جمهور ابنا اخبار او خلیفه سی و هفتم از عباسیان است و از اکثر خلفای عباسی او احتشام و کثرت مال و زر و جواهر و نعم و اسباب تمام داشت چنانکه چهار صد خادم بزرگ حاجب بود بر ۲۴۴ هزار سوار از دیوان خلیفه علوفه مقرر و سنگ در آستان دار الخلافه قطعه سنگ بر شکل حجر الاسود انداخته بودند و از عروق طاق آستین فرو گذاشته هر کس آنجا میرسید آن آستین را مانند جامه کعبه می بوسید و بر دیده می مالید و آن سنگ را نیز حجر الاسود بوسه میداد در سنه ۶۴۰ اربعین و ستمایه بر تخت خلافت نشست و در سنه ۶۴۲ در بغداد میان سنیان و شیعه تعصب افتاد و از جانب اهل سنت ابو بکر بن مستعصم جامه شیعه را غارت کرد و بسیاری از سادات را اسیر ساخت و گداری تمام محسوس کرد ابن علقمی وزیر مستعصم بود جانب شیعیان داشت در مقام مکر و تزویر آمده در مقام انتقام بود در سنه احدی و خمسین و ستمایه و در سنه اصح هلاکو خان از ممالک شرقی بقصد تسخیر ولایه عراق عزیمت نمود و در سنه ۶۵۴ بمشورت خواجه نصیر الدین طوسی عزیمت بغداد کرد ابن خبر با بن علقمی رسید یقین که داشت که استیصال خاندان آل عباس کند لشکری که در بغداد بود همه ایشان را بجاها فرستاد و چون بغداد خالی شد هلاکو

را خبر کرد خلیفه با معدودی چند در بغداد مانده است هر چند خلیفه را بعضی از این حال خبر داد و ترغیب او اعتقاد کلی بر ابن علقمی داشت هیچ التفات نکرده غفلت ورزید در سنه خمس و خمسین و ستمایه هلاکو با سپاه فراوان به بغداد رسید خلیفه در شهر متحصن شد تا دو ماه بعده ابن علقمی با دو سه بر ما ملاکو پیوست در باب تسخیر قرار و چندان قتال شد که آب دجله رنگین گشت و خلیفه را گرفته در بند کشیده چندان مالید تا از بند بجهان رحلت کرد ۶۵۴ و مدت خلافت شانزده سال و ماه و مدت حیات معتصم چهل و شش سال و ده ماه و اولاد عباسی اکثر در ان محل و بعد از خانواده عباسیه بود و بعد از خطا در پیش خادم او بود و با پانصد و پنجاه سال و کسری دولت در خاندان عباسیه بود و بعد از معتصم کسی از ایشان خلافت ننمود و دیگر در سنه ثلث و ثمانین و ثلثمایه در زمان منتقی عباسی که عضد الدوله که شیر از بود بسیار عمارات عالی کرده و در نجف بر تربت امیر ع عمارت کرده و در سنه ست و عشر و اربعمایه ۴۱۶ سلطان محمود از غزنین تا سومنات که سه ماه راه بود آمده گرفت و سومنات را که کلان تر صنم بود شکست

وکفی بالله شهیدا

از تفسیر سور آبادی

محمد رسول الله ... خدای بر آنکه گواهی دهد که محمد رسول الله است وگفته اند در نامهای بندگان خدای تعالی نیکو ترین محمد است چنانچه در نامهای خداوند تعالی بهترین الله است و نام محمد مشتق از نام الله تعالی که محمود است و امام جعفر صادق گوید محمد م ح م م د است میم امین و حا موقف و حا حبیب و محبوب و میم مبارک و میمون و دال الموعود و هم از وی روایت است که چهار هزار بار در قرآن محمد را ستود بتصریح و تعریض والذین معه اشداء علی الکفار از اینجا آخر ثنای صحابه است و بر عموم خدای ع اجا با یاران را بستود اول الذین ... و یقیمون الصلوة ... اولئک علی الهدی ... و تای ان ... علی ... ع
[illegible]
وعلی بابها دی ... الاخبار ان جبرئیل نزل علی النبی ... نقاحات مکتوب علیها احد من العلی الاعلی للنبی المصطفی و علی المرتضی ... التاسعه من الشفیق الرفیق لعلی بن ابی طالب ... و علی الرابعه من الرحیم ... علی بن ابی طالب و علی الخامسه من الطالب الغالب الی علی بن ابی طالب ... لحسان بن ثابت اصابعنا خمس عن الحق بحر و ذلک بالحساب والعقل یا نظر ... و حسن المنصر حسینی لوسطی والشبابه حیدر ... و ابهام خیر المسلمین محمد و صل علیه الواحد المتکبر قوله والذین معه الآیه ... یاران رسول الله و یاران رسول الله بیشتر که او را بیعت ستود یاران رسول الله ... از یاران صدیق بود که از اول تا آخر یار رسول الله بود هم در صفوه و هم ...

بروایة علی وابن عباس هم

هم در فتنی و شیبت و کهولت و هم در سفر و حضر و هم در عسر و یسر و هم در سر و علانیه و پیش از وحی و رسالت و در
تدبیر و مشاورت و در وزارت و مصاهرت و در تصدیق و شهادت و در جهاد و نصرت و هم در غار و هجرت زیرا که او
حاضر گردید بعثت ۱۲ جا در قرآن او را ستوده اول و لنبلونکم بشیء ۲ اولئک هم المهتدون این آیه در شان او بیا ۲
فسوف یاتی الله بقوم بروایة ابن عباس و سدی ۳ ثانی اثنین ۴ واتقوا الله وکونوا مع الصادقین ۵ ولا یاتل اولوا
الفضل ۶ وعد الله الذین آمنوا منکم ۷ والذی جاء بالصدق وصدق به ۸ والذین اذا اصابهم البغی الی اربعة
آیات ۹ ووصینا الانسان بوالدیه احسانا تا من المسلمین و هم در این آیه که کفت والذین معه [illegible] بادهم ۱۰ لا
یستوی منکم من انفق الآیة ۱۲ فاما من اعطی [illegible] و احادیث بسیار است اشداء علی الکفار و [illegible]
صلباً [illegible] قرآن [illegible] علی علیه السلام [illegible] باز ده جا او را در قرآن ستوده اول من کان عدوا لله [illegible] ۲ واتخذوا
من مقام ابراهیم مصلی ۳ الذین آتیناهم الکتاب یعرفونه ۴ احل لکم لیلة الصیام الرفث ۵ فلا وربک لا یومنون
حتی یحکموک ۶ انما الخمر والمیسر ۷ واذا جاءک الذین یومنون بآیاتنا ۸ یا ایها النبی حسبک الله ومن اتبعک ۹
ما کان لنبی ان یکون له اسری ۱۰ ولا تصل علی احد ۱۱ واذا سالتموهن متاعا ۱۲ یا ایها الذین آمنوا [illegible]
الذین ۱۳ ذلک بان الله مولی الذین آمنوا ۱۴ وان تظاهرا علیه الآیة اشداء علی الکفار وحیث [illegible]
است در فضل او رحماء بینهم [illegible] و [illegible] چون [illegible] او را رحیم دل [illegible]
بود که جان عزیز خود را در سر رحیم [illegible] و [illegible] و [illegible] باد [illegible] از
بنا حق کشته شود [illegible] و حق تعالی ده جا در قرآن ذکر کرده اول مثل الذین ینفقون اموالهم فی سبیل الله [illegible]
سوار [illegible] در جیش عسرت و غزوه تبوک ۲ انما ولیکم الله [illegible] در شان اوست که [illegible] در مسجد
رسول الله [illegible] ۳ ان الذین تولوا منکم یوم التقی الجمعان ۴ لقد تاب الله علی النبی ۵ ومن قتل
مظلوما فقد جعلنا لولیه سلطانا ۶ ضرب الله مثلا عبدا مملوکا تا سرا وجهرا ۷ انما کان قول المومنین اذا دعوا
الی الله ۸ ان الذین یتلون کتاب الله در شان وی است که هرشب همه قرآن را ختم کردی ۹ امن هو قانت آناء
و هم رحماء بینهم احادیث در فضایل او بسیار است تریهم رکعا سجدا [illegible] را رکوع کنان و سجود
کنان چون حضرت امیر المومنین علی علیه الصلوة والسلام [illegible] در رکوع [illegible] در سجود [illegible] رکوع
و سجود ستوده و ده جا خدا او را در قرآن ستوده است اول یعنی الذین ینفقون اموالهم باللیل والنهار ۲ انما ولیکم
الله ۳ ونزعنا ما فی صدورهم من غل ۴ اجعلتم سقایة الحاج ۵ افمن کان مومنا ۶ انما یرید الله لیذهب عنکم الرجس
۷ قل لا اسالکم علیه اجرا ۸ [illegible] رکعا سجدا ۹ یا ایها الذین آمنوا اذا ناجیتم الرسول ۱۰ یوفون بالنذر تا آخر سوره
هل اتی در شان اوست آمده احادیث و اقوال در فضل [illegible] بسیار است [illegible] افتراء او از
افک عائشه رض در سال [illegible] از هجرت واقع شد بروایت زهری از عروه ابن زبیر و سعید بن مسیب و غیرها [illegible]
[illegible] که عائشه رض گفت که رسول الله صلعم عادت داشت که چون بسفر رفتی قرعه زدی بنام هر کدام از زوجات
مطهرات که قرعه برآمدی او را با خود بردی و در غزوه بنی المصطلق قرعه بنام من برآمد و آیه حجاب نازل شده
بود و خدای تعالی امر فرموده بود که زنان روی از مردان بپوشند پس رسول الله مرا با من هودجی ترتیب کرده
و مرا در آنجا نشاندند و فرود می آوردند چون از آن جنگ فتح واقع شد حضرت مراجعت فرمود چون نزدیک
مدینه رسیدند فرود آمدند وقت سحر ندا [illegible] کوچ در دادند من چون بشنیدم [illegible] قضای حاجت بازی دیگر از لشکر
گاه بیرون رفتم چون بمنزل باز گشتم دست بر سینه مالیدم عقدی داشتم از جزع ظفار دیدم که باقی باز
کردن من گسیخته بود بکمان بردم که در آن موضع که بقضای حاجت نشسته بودم افتاده باشد پس در تاریکی
شب تنها با آن موضع آمدم هر چند دست بر زمین مالیدم یافت نشد جهت این آنجا زمانی مکث کردم
و آیه فی مقعد صدق الآیه هم در حق مرتضی است

ورسول

و رسول الله از رفتن من آگاه نداشت بفرمود تا بار کردند خادمان تا [illegible] من اینجا بشم
بار کردند پنداشتند که من در هودجم و در آن زمان لاغر و سبک بودم و چندان طعام نمیخوردم
سنگین نمی شد و خردسال بودم چندان نبودم تفاوت نفهم کشتند از آنکه در هودج هستم یا نی و
کردند بعد یافتم از آنجا باز آمدم دیدم که در آن منزل هیچ کس نیست با خود گفتم که چون مرا نیابند
بطلب من خواهند آمد و آنجا نشستم خواب بر من غلبه کرد بخود برادر چادر خویش پیچیدم و بخواب
رفتم بعد زمانی بیدار شدم صبح شده بود دیدم که صفوان معطل سلمی ذکوانی که عقب لشکر مانده بود و
روی آنکه صفوان از پیغامبر صلعم التماس کرده بود که او را در ساقه لشکر بگذارد و چون لشکر کوچ میکرد
او در نماز گذاردن مشغول می بود بعد از عقب لشکر میرفت تا هر چه از کسی افتاده یا فراموش کرده بودی
بصاحبش رسانیدی و آن سرور او را بدین مهم نصب کرده بود چون صفوان مرا بدید بشناخت بجهت
آنکه پیش از نزول آیه حجاب مرا دیده بود گفت انا لله وانا الیه راجعون لا حول گفتان و استرجاع گویان
نزد من آمد و با من هیچ سخن نگفت و شتر خود را بخوابانید من چادر بر کشیدم و بر اشتر سوار شدم او آمد
مهار شتر بگرفت و میکشید تا نزدیک رسیدن بود که بمنزلی که پیغامبر فرود آمده بود رسیدم و در آن زمان از حق
بجز بود دم چون شتر من بدید آمد عبد الله بن سلول با جمعی دیگر از منافقان در حق من بسبیل طعن گفتند که بیگم
کرده پیغامبر با مکه و در [illegible] میآید تا جا در میان ایشان واقع شیوع یافته و من از این سخن بیخبر بودم و آنکس
متصدی و بادی این سخن گشت عبد الله بن ابی سلول منافق بود عروه بن زبیر روایه میکند که حسان بن ثابت
و مسطح بن اثاثه و حمنه بنت جحش و غیرهم و زید بن رفاعه نیز گویند عائشه گوید یعنی چون از رسول الله
عدم التفاتی تو سبب آن نمیدانستم چون بمدینه رسیدم بیمار شدم تا یکماه بیماری من امتداد یافت و سخن اهل
افک در میان مردم شیوع یافته بود و بروایتی پدر و مادرم و پیغامبر شنیده بود و من از آن خبر نداشتم و حضرت
و انبیت با خود متغیر می یافتم چه در بیماری آن لطف و رحمتی که دایم بود نمی فرمود چون یکدیشی از اهل خانه در سیر
که بیمار شما چونست اما نزد من نیامدی و تفقد نفرمودی و سبب آن نه التفاتی ندانستم تا مرا قوت روی نقاهت
تنها دیشبی با زنان بقضای حاجت بیرون آمدم بجهت آنکه در خانه طهارت خانه نبود نزدیک خانه خرابه بود و از جمله زنان
ام مسطح با ما بود و او را پای در چادر آمد و بر در آمد و گفت تعس مسطح بر وی درافتاد با وی گفتم چرا
مردی مسلمان را دشنام میدهی که در حرب بدر حاضر بوده و وی مهاجرین او اولاست پس جواب داد که نشنیده که او در
حق تو چه گفته گفتم نه گفت چنین و چنین در حق تو گفته است چون شنیدم دلتنگ شدم و خستگی من از سر عود کرد و
[illegible] و از پای تا سر من بر آمد بیهوش افتادم چون بهوش باز آمدم خواستم که خود را در چاهی اندازم چون بخانه باز آمدم
در غایت ملال و اندوه بودم و دانستم که نه التفاتی حضرت چه ایجا بوده چون حضرت بخانه آمد و بر سید بیمار چونست
من از پیغامبر دستوری خواستم و بخانه مادر و پدر آمدم و از مادر پرسیدم که مردمان در حق من چه میگویند گفت ای جان فتنه ای کنند
و در دل او [illegible] جهت ای دلتنگ است و لیکن با ما نمیگوید گفتم سبحان الله مردمان این گفته باشند و رسول الله شنیده و سماع [illegible]
باشند و مرا خبر نکنید مرا گریه فرو گرفت پدرم بالا بر بام قرآن میخواند شنید و بر سید که او را چه میشود گفت مردمان در
حق او آنکه میگویند امروز شنیده پدرم ساعتی گریه کرد و مرا تسکین داد که صبر کن تا حق تعالی چه حکم فرماید هر چند گریه کردم
اشک از چشم منقطع نمیشد و مرا خواب نمی آمد و از آرام زنان مادر عائشه رض روایت که عائشه گه بهوش می شد بیهوش باز می آمد

فراغ

الجزء الاول من [illegible]

تازیانه

التثریب استوان سیف العذاب ما یشق علی الانسان من قول او فعل ومنه هذه السوط لما فیها ...
ومقل ... الانسان من المراد و ... الماعذب لا تزیع من العطش وفی حدیث علی اخذ بوا عن ذکر التثریب فان
ذلک ... عن العفو ای استغوا عنهن ... و در حدیث آمده که مردی نزد سعد ... شکایت کرد که درد
بسیار ندارم فرمود که پیاز بخور و سعد ... از طعام پیاز میخورد و بعضی مکروه داشته اند ... و پیاز
و گراث را و در اه کرده اند و نیز از پیام ... که این هر گندگی ... است و در حدیث دیگر آمده که ...
... فرمود که هر که پیاز و سیر و گراث خورده باشد در مسجد من نزدیک نیاید از برای اینکه از بوی آن
ملائکه متاذی میشوند ... مردمان بیو کل آن اما نزد جمهور اکل آن جایز است از برای این احادیث
منع از جای شعدات ... نه از برای حرام ١٢

افزونی در غنا و نوا ... از شما و خدا و آنان دستگاه و فراخی در مال باید که ... سوگند نخورند ... و مهاجران
در راه خدا مانند مسطح که هم خویش بود و هم مسکین و هم مهاجر ... که عفو کنند جرم را و در گذرند ... آیا دوست نمیدارید
اینکه بیامرزد خدا شما را و خدا آمرزنده است و مهربان ... که چون پیغمبر صلی الله علیه ... گفت بخدا که دوست
میدارم ... و گفت بخدا که ... آن را ... قطع نکنم ... و این آیات
چون آیات ... حضرت ... کرد و اجرا حد قذف فرمود ...

[illegible]

بسم الله الرحمن الرحيم وبه نستعين ○

الحمد لله رب العالمين والعاقبة للمتقين والصلوة على رسوله محمد وآله
اجمعين وعلى ائمة المفسرين وعلى من تمسك بالسنة والدين
بدانکه علم قرآن بحریست که هیچ غواصی بقعر آن نرسید وطریقیست که هیچ
رونده تمامی مسالك آن نتواند سپرد ودر قرآن کریم بیان کرد وما اوتيتم
من العلم الا قليلا خواجه امام جمال الدين شيخ الاسلام شمس العارفين محمد
بن منصور المجيد المروزی انار الله برهانه گفت بسیار تفکر وتامل کردم
اندر کتابها که مشایخ رحمهم الله اندر معانی قرآن جمع کرده بودند تا من بر
اثر پدر فرزندی عزیز خود خواجه امام منصور این کتاب جمع کردم وچون بحاجت وی
درین سالکی ظاهر شد ونیز بشرف نظر واجازت استادان وی که بودند
بیافت خواجه امام شیخ الاسلام محمود صوصی وشمس القضاة عبد
الرشید محمود وامام الدین ابوبکر جوهری وجز ایشان چند کس این معانی
قرآن جمع کردم بپارسی از برای فرزند خود وامثال او بر وجه اختصار زیرا که
کسی که اندر حال صغر صغار کتب باید اندر حال کبر کبار کتب داهم نداند
این کتاب را الدّر در ترجمان نام کردم وعلى الله اتمام ما الحمد بعضی
گفته اند مکیست وبعضی گفته اند دوبار فرود آمده است یکبار بمکه ویکبار
بمدینه هفت آیت وبیست کلمه است صد وچهل ودو حرف محکم است
بسم الله بنام خدای عز وجل الرحمن بسیار بخشنده الرحیم بسیار بخشاینده
الحمد لله سپاس وستایش وستودن الله مر خدایراست عز وجل رب
العالمين پروردگار جهان وجهانیان است العالم یکی العالمين والمالك والمليك
پادشاه اليوم روز الايام جماعة الدين پاداش وشمار یکی اياك نعبد ترا پرستیم

العبادة

العبادة پرستیدن وایاك نستعین از تو یاری خواهیم الاستعانة یاری
خواستن اهدنا بنما ما را الهداية راه نمودن الصراط راه المستقیم راه
راست الاستقامة راست ایستادن الذين انکسانیکه انعمت نیکوئی
کردی تو الانعام نیکوئی کردن علیهم بر ایشان غیر جز ونه المغضوب
علیهم خشم گرفته شده بر ایشان الغضب خشم گرفتن ولا ونه الضالین
گم بودندگان الضال یکی الضال والضلالة گم بوده شدن آمین
وآمین بالمد والقصر همچنین باد الناس مدنیست بقول بیشتر شش آیه
است بقول مدنیان وکوفیان وبصریان وهفت بقول شامیان ومکیان
بیست کلمه است هشتاد حرفست محکم است قل بگوی القول والمقالة
گفتن اعوذ باز داشت خواهم العوذ باز داشت خواستن الانسان مردم الناس
مردمان الحنای عز وجل من ان الشر بدی الشر وجماعة الوسواس
دیو وسوسه کننده الخناس ام دو بکه وسوسه کند الخنوس واپس
جستن الذی انکه بوسوس وسوسه کند الوسوسة وسوسه کردن فی
اندر الصدور سینها الصدر سینه الجنة والجن پریان الجنی یکی
الفلق مدنیست پنج آیتست بیست وسه کلمه است هفتاد
وسه حرفست محکم است الفلق سپیده دم ونیز چاهیست در دوزخ
ما انچ ویرا وچه وجیست وبخلق بیافرید الخلق بیافریدن غاسق
شب تاریک شونده الغسق شب تاریک شدن وادا چون وقب درآید
الوقوب درآمدن النفاثات زنان در دمندگان النفاثة یکی النفث
در دمیدن افسونگر العقد گرهها العقدة یکی العقد گره زدن وپیمان بستن
الحاسد بدخواه الحسد بدخواستن حسد بدخواهست الاخلاص

مکی است بقول بشتر چهار آیتست بقول مدنیان و بصریان و کوفیان و پنج
بقول مکیان و شامیان پانزده کلمه است چهل حرفست محکم است هو او
یکی احد یکی بحقیقت الله الصمد بی نیاز و نیز آنکه همه خلق نیاز بدو برند
لم یلد کس را نزاد و نه زادند او را الولادة زادن و لم یکن نبود و نباشد
الکون بودن له مر او را کفوا همتا و مانند احد یکی و هر کس **لهب**
مکی است پنج آیه است بیست و نه کلمه است هشتاد و یک حرفست محکم است
تبت زیان کار شد و هلاک شد التب زیان کار و هلاک شدن یدا دو
دست اللهب لهب آتش وقدرة و نعمت لا ابی جماعة اذ لهب کنیت کافر
که نام او عبد العزی بود ما اغنی نه بی نیاز کرد او را الاغناء بی نیاز کردن عنه او را از و خواسته
المال خواسته الاموال جماعة کسب اندوخت الکسب اندوختن یعنی کار کردن سیصلی
سر انجام در شود در آتش الصلی آتش در شدن النار آتش النیران جماعة ذات
خداوند اللهب زبانه آتش و امرأته زن او المرأة زن حمالة بارکش الحطب هیزم
حمالة الحطب عبارة عن النمیمة الجید گردن الاجیاد گردنها جماعة ها و جید [illegible]
الحبل رسن الحبال جماعة المسد لیف خرما **النصر** مدنیست سه آیه است
نوزده کلمه است و هفتاد و نه حرفست محکم است جاء بیامد المجی آمدن النصر
یاری کردن الفتح گشادن و رایت دیدی الناس مردمان یدخلون
در می آیند الدخول در آمدن الدین کیش الادیان جماعة افواجا گروه گروه
الافواج گروهها الفوج یکی فسبح پس تسبیح کن [illegible] یاد کن التسبیح خدا را
بپاکی یاد کردن و استغفره آمرزش خواه از و الاستغفار آمرزش خواستن
انه بدرستی که او بود و باشد توابا توبه پذیرنده توبه گناه کاران
کافرون مکی است شش آیت است بیست و شش کلمه است نود

احد
بود
کان م

جار

چار حرفست اندر وی یکجا منسوخ است و باقی او آیت سیف است یا ایها ای
شمان الکافرون ناگرویدگان الکافر یکی الکفر و الکفران ناگرویدن و ناسپاس
کردن لا اعبد نپرستم ما تعبدون آنچه می پرستید شما و لا انتم عابدون نه شما
پرستندگانید العبادة پرستیدن و لا انا و نه من عابد پرستنده ام ما عبدتم
آنچه می پرستید شما لکم شما را دینکم کیش شما الدین کیش الادیان جماعة
لی مرا دینی کیش من **الکوثر** مکیست سه آیت است ده کلمه است چهل و دو حرف
محکم است انا بدرستی که ما اعطیناک بدادیم ترا الاعطاء بدادن الکوثر نیکیها
بسیار و نیز نام جوییست در بهشت فصل پس نماز کن الصلاة نماز کردن و انحر
اشتر بکش النحر اشتر کشتن و دست بر سینه نهادن در نماز ان بدرستی و راستی که
شانئک دشمن دار تو الابتر دم بریده و بی فرزند **ماعون** مکی است و بعضی گفته اند
تا فویل للمصلین مکی است و باقی مدنیست و هفت آیه است بقول بصریان و کوفیان
و شش بقول حجازیان و شامیان بیست و پنج کلمه است صد و بیست و نه حرف
است یکذب بدروغ دارد التکذیب بدروغ داشتن فذلک پس آن یدع دور کند
الدع دور کردن الیتیم بی پدر و الیتامی جماعة و لا یحض نه انگیزد الحض بر
انگیختن علی بر الطعام خورش الاطعمة جماعة المسکین درویش المساکین جماعة
فویل وای و سختی و یقال الویل وادٍ فی جهنم المصلین نماز کنندگان [illegible]
ساهون فراموش کنند کان الساهی یکی یراؤن ریوی کار کنند الریاء
والمراءاة ریوی کاری کردن یمنعون باز میدارند المنع باز داشتن الماعون
زکوة و گفته اند چیز عاریت دهند از متاع خانه دیگ و تبر و چراغ و مانند آن
قریش مکی است چهار آیه است بقول کوفیان و شامیان و بصریان و پنج
بقول حجازیان هفده کلمه است هفتاد و سه حرفست محکم است لایلاف

یا ایها
الکافرون لا اعبد ما تعبدون ولا انتم عابدون ما اعبد
کوثر
المصلی یکی

سار اسنت وساختن تخر شدن بهم او مردن وغضب کردن قریش نام قبیله
است فی رحلة الرحلة بار نهادن از برای سفر الشتاء زمستان
الصیف تابستان فلیعبدوا کو پرستید العبادة پرستیدن هذا البیت
البیت خانه الجوع جماعه الطعم خورش داد ایشان را الاطعام خورش
دادن الجوع گرسنگی وامنهم وایمن کرد ایشان را الایمان ایمن کردانیدن
الخوف ترسیدن الفیل مکی است پنج ایت است بیست و سه کلمه است
نود و شش حرف است محکم است الم تر او ندیدی کیف چگونه
فعل کرد الفعل کردن وبالکسر الاسم الاصحاب یاران الصاحب یکی
الفیل پیل الافیال جماعه الم یجعل اونکرد الجعل کردن کیدهم بیسکالش
ایشان التضلیل بی‌خبر کردن و گمراه کردن ارسل بفرستاد الارسال فرستادن
الطیر مرغان الطیور جماعه الطائر یکی ابابیل گله گله مرغان الابول یکی گله
ترمیهم بیندازند ایشان را الرمی انداختن وقذف کردن الحجارة سنگها
الحجر یکی السجیل خشت پخته وجوشیده کعصف همچو برگ کشت ماکول
خورده شده الاکل خوردن الهمزة مکی است نه ایت است سی و سه
کلمه است صد و سی و سه حرف است محکم است ویل لکل همزة بدگوی
از پس پشت اللمزة بدگوی روباروی جمع گرد کرد الجمع گرد کردن
وعدده و بارها شمرد از التعدید بارها شمردن یحسب پندارد
الحسبان پنداشتن اخلده جاوید کرد الاخلاد جاوید کردن کلا
نه چنانکه گویند حقا لینبذن هر اینه پس پشت انداخته شود النبذ
از پس پشت انداختن الحطمة شکستن ومنه الحطام للمتکبر الیابس من
النبات الحطمة دوزخ وما ادریک چه دانستی تو وما یدریک چه

تو را

الادراو

دانستی تو الادراک دانستن ودریافتن الموقدة افروخته الایقاد
اتش افروختن التی الت تطلع برسید و دید و برشود الاطلاع برسیدن
و دیده ور شدن الافئدة دلها الفواد یکی الموصدة در بسته الایصاد
در بستن العماد ستونها العمد جماعه ممددة کشیده التمدید
نیک کشیدن العصر مکی است سه ایت است
چهارده کلمه است هفتاد و سه حرف است اندرو یکجا ناسخ است و یکجا
منسوخ است العصر گیتی فی خسر زیان کاری الا مگر امنوا
بگرویدند الایمان گرویدن عملوا کار کردند العمل کار کردن
الصالحات کارهای نیکو وتواصوا اندرز کردند التواصی بایکدیگر اندرز
کردن بالتواصی بیکدیگر الحق سزاوار و راستی الصبر شکیبایی کردن
التکاثر مکی است هشت ایت است بیست وهشت کلمه است
وصد و بیست حرف است محکم است الهکم مشغول کرد شما را الالهاء مشغول
کردن التکاثر فخر کردن به بسیاری مال حتی تا زرتم تا برسیدید الزیارة برسیدن
المقابر گورستانها المقبرة یکی وسوف زود باشد و بر انجام تعلمون
بدانید شما العلم دانستن ثم پس لو اگر الیقین درست لترون
هر اینه ببینید شما الجحیم اتش بزرگ العین دیدن لتسالن هر اینه پرسیده
شوید السوال والمسالة پرسیدن یومئذ ان روز النعیم نعمتها النعمة
یکی القارعة مکی است نزد بصریان هشت ایت است و در مدنیان نزد ده
کوفیان یازده ایت است سی و شش کلمه است صد و چهل و دو حرف است محکم
است القارعة کوبنده و نام قیامت القرع کوفتن ومنه المقرعة الفراش
پروانه انجراع الفراشة یکی المبثوث پراکنده البث پراکندن الجبال کوهها
الجبل یکی العهن پشم رنگین المنفوش پشم زده کاندر هوا میشود

شد
العصر
یعنی وصیت کردن مر
التکاثر
القارعة
کرده شده

المنفش پشم زده اما اعمال سخن نهایت نیکو ومن هر که الثقل گران شدن
ثقلت گران بار شد بهار سنجیدها الميزان ترازو الادری دانستن سخن بعث
عیشة زندگانی العیش زیستن راضیة پسندیده الرضی پسندیدن
الرضوان خشنودی خفت سبک شد بلی شد الخفة سبکی بار شدن
الام مادر واصل هر چیزی الامهات جماعة امها جایگاه ازو هاویة دوزخ
فرو برنده جای بسیار گرم وسوزان الحمی گرم شدن سورة العادیات مکی
بازده آیه است چهل کلمه است صد وشصت وسه حرفست محکم است
العادیات اسبان دونده العادیة یکی العدو دویدن الضبح دم زدن اسب
در حال دویدن الموریات آتش زنندگان الایراء آتش بیرون آوردن القدح
آتش زدن در کار کسی خلل آوردن المغیرات غارت کنندگان الاغارة
غارت کردن الصبح والصباح سپیده دم فاثرن برانگیختند الاثارة بر
انگیختن وشوریدن نقعا گرد زمین وضع آوردن باد بهدو النقع گرد در هوا
توسطن در میان شدند الوسط در میان شدن الجمع گرد کردن الکنود
ناسپاس الکند جماعت الشهید گواه الشهدا جماعة الشهد گواهی داد
وحاضر شدن الحب دوستی الخیر نیکی ومال بسیار التشدید سخت
الاشدا جماعة افلا یعلم آیا نمی داند بعثر از گور بر انگیخته شود و زیر وزبر
کرده شود البعثرة از گور بر انگیختن و زیر و زبر کردن القبور گورها القبر
گور حصل پدید کرده شد التحصیل پدید کردن لا الخبیر آگاه بهمه خبر ها
از قرآن یکی است بر قول بعضی مدنیست است آیات است نزد
مدنیان وکوفیان ونزدیک مکیان وبصریان وشامیان نه آیه است و بیست کلمه
است صد وچهل ونه حرفست محکم است زلزلت جنبانیده شد شود
الزلزلة والزلزال جنبانیدن اذا زلزلت چون جنبانیده شد

الارض

الارض زمین الارضون جماعت اخرجت بیرون آورد الاخراج بیرون آوردن
الاثقال گرانیها الثقل یکی و نیز دفنت گذاشته جای جای برنیک الاثقال جماعة
ونقال الاثقال گنجها ومردگان نیز باشند ما لها چه بود او را تحدث خبر دهد
التحدیث خبر دادن الاخبار آگاهیها الخبر یکی اوحی پیغام فرمود الایحاء پیغام
وحی کردن لنا مر از ان یصدر باز گردد الصدر باز گشتن الاشتات
پراکندگان لیروا تا نموده شود الاراءة نمودن اعمالهم کردارهای ایشان المثقال
هم سنگ جوی المثاقیل جماعة الذرة مور خرد واغاز اگر دیش افتاب خاید
الذر جماعة یره ببیند اورا سورة البینة مکی است ومدنی است نه آیات است نزد
بصریان وهشت نزد کوفیان نود چهار کلمه است وسیصد نود و شش حرفست
محکم است الاهل کسان الاهلون جماعة الکتاب نبشته الکتب جماعة مشرکین
انباز آرندگان المشرک یکی الاشراک انباز آوردن و شریک شدن منفکین
باز باشندگان از کفر خویش الانفکاک از هم باز بودن و گشتن تاتیهم بیاید
بدیشان الاتیان آمدن البینة حجت هویدا البینات جماعة الرسول
پیغامبر الرسل جماعة الرسالة پیغام یتلو می خواند التلاوة خواندن الصحف کتابها
الصحیفة یکی مطهرة پاکیزه کرده التطهیر پاکیزه کردن القیمة والقیم راست تفرق
پراکنده شد التفریق پراکنده شدن اوتوا داده شدند ایشان را
یوتوا بدهند الایتاء دادن من بعد پس امروا فرموده شدند الامر
فرموده شدن المخلصین یکدلان الخالص یکی الاخلاص یکدل رویی
کردن الحنیف مسلمان و ثابت بر دین حق حنفاء گشتگان از دین بد الحنیف
یکی یقیموا بر پای دارند الاقامة بر پای داشتن الصلوة نماز وقد
قدر و دوا استعفاد الصلوة جماعة الزکوة اجر بر پا داشته مال بدهند
وواجب شود دادن آن از خاصیت الزکوة جماعة جهنم نام دوزخ

خالدين جاويد شد كان الخلود ها و دايم الابد هميشه اوليك ايشان الخيريه
و بهتر البرية آفريده كان الجزا پاداش الاجرة جماعة عند نزديك الجنات بهشت ها
الجنة يكي العدن جاي بودن تجري مي رود الجريان رفتن تحت زير الانهار جويها
النهر يكي رضي الله عنهم و رضوا عنه خدا از ايشان خشنود شد و ايشان
از وي خشنود شدند خشي بترسيد الخشية ترسيدن سورة القدر مكي است
و بعضي مدني است و گفته اند شش آية است بقول مكيان و شاميان و پنج بقول
ديگران سي كلمة است صد و دوازده حرف است محكم است انزلناه فرو فرستاديم
اورا الانزال فرو فرستادن الليلة شب الليالي جماعة القدر اندازه كرده ليلة
القدر شب حكم شب بيست و هفتم ماه رمضان الخيرية الفية اى الالف
والوف جماعت الشهر ماه الشهور و الاشهر جماعة تنزل فرود آيند و اصله
تتنزل التنزل فرود آمدن الملائكة فرشتگان الملك يكي الروح جان
و جبريل ع م و نيز نام فرشته ايست ع م الاذن فرمان امر كار يعني انا اسلام
درود المطلع وقت بر آمدن روز الفجر سپيده دم سورة علق مكي است
بيست آيت بقول حجازيان و شاميان و نوزده بقول عراقيان هفتاد و دو كلمه است
و دويست و هفتاد و هفت حرف است محكم است اقرأ بخوان القراءة خواندن العلقة
خون بسته العلق جماعة الاكرم بزرگوارتر علم بياموزانيد التعليم آموزانيدن
القلم خامه تراشيده الاقلام ليطغى براستي از حد در گذرد الطغيان از حد
در گذشتن رءاه بيند الاستغناء بي نيازي جستن الرجعى و تا
رجع باز گشت الرجوع باز گشتن النهي باز داشتن ينهى العبد بنده العباد
والعبيد جماعة ان كان الهدى راه راست نمودن او امر التقوى پرهيزكاري تولى
روي بگردانيد التولي روي بگردانيدن لئن لم ينته اگر باز نيايد الانتهاء
باز بودن و بغايت رسيدن لنسفعا هر آينه فرا گيريم السفع فرا گرفتن

الناصية موي پيشاني النواصي جماعة كاذبة دروغ زن الخاطئة گناهكار فليدع گو
بخوان الدعاء خواندن ناديه همه ياران او النادي و الندي مجلس جاي الزبانية
دوزخ الزبني يكي لا تطعه فرمان بردار مكن اورا الاطاعة فرمان برداري
كردن واسجد سر بر زمين نه السجود سر بر زمين نهادن واقترب نزديك شو
الاقتراب نزديك شدن والتين مكي است متشابه است باتفاق هشت
چهار كلمه است صد و پنجاه حرف است محكم است التين والزيتون دو كوه اند
بشام و قيل التين انجير الزيتون ميوه ايست در عرب الطور كوه با درخت
سينين نيكو و مبارك و نيز نام كوه است بشام البلدة والبلاد شهر البلاد
جماعة الامين استوار و ايمن الانسان جماعت ... لقد هر آينه احسن
نيكوتر التقويم راست كردن رددناه باز گردانيديم او را الرد باز گردانيدن
اسفل فروتر اسفل سافلين فروتر فروتران لهم مر ايشان را الاجر مزد الاجور جماعة ممنون
گم كرده المن گم كردن و بن سر بريدن و بريدن و سپاس نهادن و عطا دادن الناس او
نيست بوالي الحكم انكه دو خصم بحكم او رضا دهند الحكم حكم كننده الحاكم
داور الحاكمين حكم كنندگان احكم الحاكمين داسترين داوران
الم نشرح مكي است هشت آيت است بيست و هفت كلمه است صد و ... حرف
علم است الم نشرح او نبايد نكرديم ما الشرح بايد كردن لك مر ترا اوضعنا فرود
نهاديم الوضع فرو نهادن عنك از تو الوزر گناه الاوزار جماعة انقض گران بار كرد
الانقاض گران بار كردن الظهر پشت الظهور جماعة و رفعنا بر داشتيم
ما الرفع بر داشتن انصب رنجه شدن فانصب رنجه شو و ايستا ذكرك ياد
تو الذكر ياد كردن مع با العسر دشواري اليسر آساني فرغت پرداختي الفراغ فانصب
پرداختن فارغب اندر وي رغبت كن الرغبة اندر وي بودن و خواستن الضحى
مكي است يازده آية است چهل كلمة است صد و هفتاد و دو حرف است محكم است

هم نشينان او
و روشن و بلند
احكم
دين و سلاح و پيرايه
فانصب پس رنجه شو
النصب رنج
شدن و نهاد و بپاي كردن

الضحی وقت برآمدن آفتاب و نیز سوگند است بچاشتگاه سجی تاریک شد و آرام گرفت
التسجی تاریک شدن و آرام گرفتن ما ودعک بدرود نکرد ترا التودیع بدرود کردن
و ما قلی و دشمن نگرفت ترا القلی دشمن گرفتن للآخرة آن جهان الاولی این جهان
فترضی تا خشنود شوی الرضا خشنود شدن الم یجدک نیافت ترا الوجود والوجدان
یافتن فآوی پس جای داد ترا الایواء جای دادن ضالا گمشده العائل درویش
العائلون جماعة العیال دوستی فلا تقهر پس غلبه مکن القهر غلبه کردن السائل خواهنده
السائلون جماعت فلا تنهر پس بانگ بر مزن النهر بانگ زدن النعمة [illegible] النعم جماعة
واللیل مکی است بیست یک آیت است هفتاد و یک کلمات است ۳۱۰
دو حرف محکمست یعنی یغشی بپوشید الغشیان پوشیدن النهار روز النهر جماعة
تجلی روشن شد یا گرد التجلی روشن شدن یا گرد الذکر نر الذکور جماعة الانثی ماده
الاناث جماعة سعیکم کوشش شما السعی کوشیدن و کار کردن [illegible] پرهیزکار
شده واتقی پرهیز کرد الاتقاء پرهیز کردن صدق راست گویی داشت التصدیق راست
گویی داشتن الحسنی نیکویی و بهشت فسنیسره زود باشد که آسان کنیم الیسری آسان کرده
بخل بخیلی کرد البخل بخیلی کردن العسری کار دشوار و دوزخ تردی در
هلاک افتاد التردی در هلاک افتادن علینا بر ما فانذرتکم بیم کردم شما را
الانذار بیم کردن تلظی زبانه میزند التلظی زبانه زدن الاشقی بدبخت تر الشقی بدبخت
وسیجنبها زود باشد که دور کنند او را التجنب دور کردن الاتقی پرهیزکار تر التقی
پرهیزکار یتزکی پاک گرداند [illegible] تجزی پاداش کرده شود و مکافات
کرده شود الجزاء پاداش کردن و مکافات کردن الابتغاء جستن الوجه روی [illegible]
خشنودی و رضا [illegible] الوجوه جماعة الاعلی برترین [illegible]
الشمس مکی است و شانزده آیت است نزدیک یکسان و پانزده نزدیک
دیگران ۵۴ کلمات است ۲۵۴ حرف محکم است الشمس آفتاب القمر ماه

تلیها

تلیها از پس او برفت التلو از پس رفتن جلیها روشن کرد او را التجلیه روشن کردن
تجلی روشن شد التجلی روشن شدن و پیدا آمدن که مخلوقات طاقت دیدن آن ندارند
السماء آسمان السموات جماعة بناها بر آورد او را البناء بر آوردن طحیها بگسترانید او را
الطحو بگسترانیدن النفس تن و حقیقت چیزی الانفس والنفوس جماعة سویها راست کرد
او را التسویه راست کردن فالهمها پس در دل افکند او را الالهام بدل افکندن الفجور بدکرداری
فتاکی کردن افلح رست الفلاح رستن زکیها پاک کرد او را التزکیه پاک کردن
خاب نومید شد الخیبه نومید شدن دسیها نهان کرد او را التدسیه نهان کردن
ثمود نام قبیله است الطغوی [illegible] انبعث برخاست الانبعاث برخاستن
ناقة النافة شتر ماده النوق جماعة السقیا آب خورانیده سقیاها آب خوردن
عقروها پی کردند او را العقر پی کردن فدمدم پس خشم گرفت الدمدمة خشم
خشم گرفتن و عذاب فرستادن و هلاک کردن الذنب گناه الذنوب جماعة العقبی آخر کار
قیامت البلد بلا خلاف مکی است بیست آیت است هفتاد و دو کلمات است ۳۲۰
سی و یک حرف محکم است لا اقسم سوگند یاد کنم الاقسام سوگند یاد کرد
بهذا البلد این شهر یعنی مکه انت حل تو رشایسته الحل شایسته الحل والحلال شایسته
الوالد پدر الولد پسر و فرزند الولادة زادن الوالدون جماعة الوالدة مادر الوالدات
جماعة الکبد سختی و رنج ان لن یقدر که هرگز توانا نشود القدرة توانا شدن اهلکت
نیست کردم الاهلاک نیست کردن لبدا خواسته بسیار توده بر هم نهاده عینین
دو چشم العین یکی العیون جماعة اللسان زبان الالسن والالسنة جماعة شفتین
دو لب الشفة یکی الشفاه جماعة النجدین دو راه [illegible] النجد یکی النجود
جماعة اقتحم خویشتن در افکند و بگذاشت الاقتحام خویشتن در افکندن و بگذاشتن
العقبة گریوه العقبات والعقاب جماعة فک گشادن الرقبة گردن الرقاب جماعة
ذی مسغبة گرسنگی المسغبة [illegible] مقربة خویشی المقربة [illegible] المرحمة بخشودن

الا ایشان الایات جماعت اولئک ایشان الایمن والمیمنة سوی دست راست الیامن
جماعة المشأمة سوی دست چپ المشائم جماعت — الفجر مکی است ۳۰ و نه
ابن آیت نزد بصریان و سی نزد کوفیان ۱۰ [illegible] و هفت کلماتست [illegible] هفتاد و
هفت حرفست محکم است الفجر دمیدن صبح ذی الحجر الشفع جفت الوتر طاق یسر
رود السری بشب رفتن هل هیت القسم سوگند خوردن الحجر خرد عاد قبیله
ادم نام جائیست یا نام شهر است المثل مانند الامثال جمع مثلها مانندان جابوا ببریدند
الجوب بریدن الصخرة سنگ خارا الصخر والصخور جماعة الوادی رود بار الاودیة
جماعة فرعون نام کافریست الاوتاد میخ الاوتاد جماعت اکثروا بسیار کردند الاکثار
بسیار کردن الفساد تباهی صب ریخت الصب ریختن السوط تازیانه العذاب
رنج المرصاد رصاد راه گذر که مردم نگاه بانان باشند المراصد جماعة ابتلاه
بیازمود اورا الابتلاء بجربی آزمودن اکرمه گرامی کرد اورا الاکرام گرامی
کردن نعمه نعمت داد اورا التنعیم نعمت دادن الرزق روزی الارزاق جماعة
اهانی خوار کرد مرا الاهانة خوار کردن التراث میراث اللم فراهم آوردن الجم
بسیار کردن دکت دریم شکست شود الدک دریم شکستن الصف رسته الصفوف
جماعت تذکر پند گیرد التذکر پند گرفتن الذکری پند انی کجا قدمت پیش
فرستادم التقدیم پیش فرستادن الحیوة زندگانی لا یعذب عذاب نکند التعذیب
عذاب کردن الوثاق بند واستوار المطمئنة آرامیده الاطمینان آرامیدن ارجعی
باز گرد الرجوع باز گشتن عاشیه مکی است ۲۶ آیه است ۹۲ کلماتست سیصد
و [illegible] حرفست اندر وی ناسخ نیست و منسوخ نیست هل اتیک آمد بتو
هل هست الغاشیه نام قیامت است پوشیده باشد الغشیان پوشیده شدن خاشعة
ترسنده الخشوع ترسیدن عاملة کار کننده ناصبة رنج کشنده تسقی آب داده
شود السقی آب دادن العین چشم العیون جماعة ضریع گیاهی ... الضریع خار خشک

لا یسمن فربه نکند الاسمان فربه کردن ناعمة تازه پوست از آن نعمت عالیة بلند شونده
العلو بلند شدن لا تسمع نشنوی لاغیة بیهوده اللغو بیهوده گفتن السرر تختها
السریر یکی الاکواب دستانها بی دسته فیه بنی الکوب یکی النمارق بالشتها
النمرقة یکی مصفوفة برهم نهاده الاصف برهم نهادن الزرابی شادروانها الزربیة
یکی افلا ینظرون نگرند النظر نگریستن الابل اشتر الابال جماعة نصبت بپای کرده
شد النصب بپای کردن سطحت گستریده شد السطح گستریدن مذکر پند دهنده التذکیر
پند دادن المذکر پند دهنده لست نیستی بمسیطر نگاهبان الاکبر بزرگتر الاکابر جماعة
الایاب باز گشتن الحساب شمار کردن الاعلی مکی است نوزده آیه است ۷۲
کلماتست ۲۷۱ حرفست اندر وی ناسخ نیست و منسوخ نیست قدر اندازه کرد التقدیر
اندازه کردن و هر یک بجای نهاد المرعی چراخور المراعی جماعة غثاء خاشاک برآب
الهوی سیاه سنقرئک بخوانیم تو را الاقراء بخوانیدن لا تنسی فراموش نکنی النسیان
فراموش کردن شاء الله خواست خدای عز و جل الخشیة ترسیدن الجهر آواز برداشتن
خفی پنهان شود الخفی پنهان شدن ینفع سود دهد النفع سود مند شدن یجنبها
دور شد از آن التجنب دور شدن الکبری بزرگتر لا یموت نمیرد الموت مردن ولا یحیی
زنده نشود الحیوة زنده شدن یؤثرون بر گزینند الایثار بر گزیدن الدنیا این جهان
الاولی نخستین ابراهیم وموسی نام پیغامبرانند الطارق مکی است هفده آیه است
۶۱ کلمه ۲۳۹ حرفست اندر وی منسوخ نیست و ناسخ نیست والسماء والطارق
سوگند است بآسمان و ستاره که نام وی طارق است الطارق شب آینده الطروق
شب آمدن النجم ستاره الثاقب روشن الثقوب روشن شدن حافظ نگاه دارنده الحافظ
نگاه بانان الحافظون جماعة الحفظ نگاه داشتن مم از چه الماء آب المیاه جماعة الدافق
جهنده الدفق جستن بین میان الصلب پشت الاصلاب جماعة الترائب استخوانهای سینه
الترائب یکی الرجع باز گردانیدن و باز گشتن تبلی پدید کرده شود الابلاء پدید کردن

الاخراج
برون کردن
خاشاک برآب
الطارق

السرائر رازها الرجع نیرومند القوی نیرومند القوی جماعة الصدع شکافتن الفصل جدا
کردن الهزل بیهوده دروغ کفتن مهّل وامهل زمان ده الامهال زمان دادن رویدا اندک
ونرم وآهسته مکی است ١٧ آیت است ٦١ کلمه است ٢٥٤ حرف

البروج کوشکها البرج یکی والیوم الموعود روز قیامت الموعود وعده کردن الشاهد
حاضر آمده وکواه الشاهدون جمع الشهود حاضر آمدن وکواهی دادن شهود حاضر
آمده وکواهی داده قتل لعنت کرده شد وکشته شد القتل لعنت کردن وکشتن الاخدود
مغاک الاخادید جماعة الوقود هیزم نقموا ناپسندی کردن ای ناسپاسی کردن النقمة
ناپسندی کردن العزیز عزیز الحمید ستوده الملک پادشاهی الشیء چیز
الاشیاء جماعة فتنوا بیازمودند الفتنة بیازمودن المؤمنین مردان کرویدکان المؤمن
یکی المؤمنات زنان کرویدکان المؤمنة یکی لم یتوبوا باز نکشتند التوبة بازکشتن الحریق
آتش سوزان الفوز رستن الکبیر بزرک الکبار جماعة البطش کرفتن یبدی
پیدا کند الابداء پیدا کردن وآغاز کردن ویعید باز کرداند الاعادة باز کرداندن
الغفور آمرزنده کناه الودود دوست دار فعّال کننده ذو خداوند العرش
تخت بزرک فعّال کننده لما یرید خواهد الارادة خواستن الجنود لشکرها
الجند یکی وراء پس المحیط دانا مجید بزرک اللوح تخته الالواح جماعة انشقت
مکیست ٢٥ آیت است نزد بصریان و ٢٣ نزد کوفیان ودیکران ١٠٩ کلمه است
٤٣٠ حرفست محکمست انشقت بشکافت الانشقاق شکافتن اذنت
کوش داشت وفرمان برداری کرد الاذن کوش داشتن وفرمان برداری کردن
حقت واجب کشت الحق واجب کشتن مدت کشیده شد المد کشیدن القت بفکند
الالقاء بفکندن تخلت تهی شد التخلی تهی شدن کادح کار کننده برنج الکدح
کار کردن برنج فملاقیه پس خواهی دید حق را الملاقاة دیدن یحاسب شمار کرده
شود المحاسبة شمار کردن ینقلب باز کردد الانقلاب باز کشتن مسرورا شاد کرده

السرور

السرور شاد کردن وشادمانه شدن الثبور هلاک کردن السعیر آتش
افروخته ظن کمان برد الظن کمان بردن ان لن یحور که هرکز باز نکردد
الحور باز کشتن بلی آری البصیر بینا الشفق سپیدی فرو شدن
آفتاب وسرخی آن در اول شب واللیل وما وسق کرد کرد
الوسق کرد کردن اتسق تمام شد الاتساق تمام شدن لترکبن
هر آینه بر نشینی الرکوب بر نشستن یوعون نهان کنند الایعاء
نهان کردن فبشرهم مژده ده البشر مژده دادن الیم دردناک
مکیست ونزد عباس وقتاده مدنیست آیت مکر مستثنا از آن
الذین اجرموا تا آخر سوره مکی است وسی آیت است ١٦٩ کلمه است ٧٣٠
حرفست محکم است للمطففین کم نمایندکان وکم سنجندکان التطفیف کم
نمودن وکم سنجیدن اکتالوا برای خود پیمودند الاکتیال برای خود پیمودن
یستوفون تمام خواستند الاستیفاء تمام خواستن کالوهم پیمودند اوزنوهم
یا سنجیدند ایشان را الوزن سنجیدن یخسرون کم کنند الاخسار کم کردن
مبعوثون برانگیختکان البعث برانگیختن یقوم برخیزد القیام برخاستن سجین
سنکیست در زیر زمین هفتم السجن ایضا زندان الفجار کافران وبدکرداران الفاجر
یکی مرقوم نشان کرده الرقم نشان کردن المعتدی بیدادکر واز حد در کذرنده
المعتدون جماعة الاعتداء بیدادی کردن الاثیم بزه مند الاثمون جماعة الاساطیر
افسانها الاسطورة یکی الاولین پیشینان الاول یکی ران زنک افکند الرین
زنک افکندن القلوب دلها القلب یکی المحجوبون باز داشتکان الحجب والحجاب
باز داشتن لصالوا الجحیم درآیش شوندکان دوزخ یقول کوید کنتم بودید الابرار
نیکو مردان البر یکی العلیون بلند پایکان المقربون نزدیک کردکان التقریب

نزدیک کردن الازلات نزدیک کردن آیات ختمها آنهاست الاراتک یکی تعرف بشناسی الموقرة العرفان
بشناختن النضرة تازکی روی الرحیق شراب خالص مختوم مهر کرده الختم مهر کردن
ختامه مهر او المسک مشک فلیتنافس المتنافسون آرزو کنند آرزوکنان التنافس
آرزو نمودن مزاجه آمیزش او المزاج آمیخته المزج آمیختن التسنیم بلندترین شراب
اهل بهشت یشرب بیاشامد الشرب و تشرب بیاشامیدن اجرموا گناه کردند الاجرام
گناه کردن یضحکون خندند الضحک خندیدن مروا گذشتند المرور
گذشتن یتغامزون چشم نمایند الغامز چشم نمودن الفاکهین شادکان الفاکهة
یکی ثوب پاداش داده التثویب پاداش دادن
مکی است بورده آیت
۸۰ کلمه است ۴۲۹ حرف محکم است انشقت شکافت الانشقاق شکافتن الکواکب ستاره
یکی انتثرت پراکنده شد و فرو ریزید الانتثار پراکنده شدن و فرو ریختن البحار البحور البحر
دریاها البحر یکی فجرت گشاده شد و آب روان شد التفجیر گشادن و آب روان کردن
اخرت واپس داشت التاخیر واپس داشتن ما غرک چه بفریفت ترا الغرور فریفتن
عدلک راست کرد ترا التعدیل راست کردن ای کدام الصورة چهره الصور جمع یکذب
دروغ شمارند الترکیب بر هم نشاندن الکرام کرام کریمان الکریم یکی الکاتبین نویسندگان
الکاتب یکی الکتابة نوشتن الغایب دور شونده الغیبوبة دور شدن غایبان
دور شوندگان لا تملک پادشاه نشود و مالک نشود الملک پادشاه شدن
و مالک شدن مکی است سی و شش آیه است نزد مدنیان و سی و شش
و نه نزد دیگران صد و شصت کلمه است هفتصد و سی حرف محکم است کورت
در پیچیده شد التکویر در پیچیدن انکدرت تیره شد الانکدار تیره شدن سیرت
بفرستادند العشار اشتران ده ماهه آبستن العشراء یکی عطلت فرو گذاشته شد
التعطیل فرو گذاشتن و بیکار کردن الوحوش ستوران بیابانی الوحشی یکی حشرت برانگیخته

الحشر انگیختن سجرت پر کرده شد التسجیر پر کردن و بر جوشانیدن و تافتن تنور زوجت جفت
کرده شد التزویج جفت الموؤدة زنده در گور کرده الواد زنده در گور کردن سئلت پرسیده
شود السؤال پرسیدن نشرت باز کرده شود النشر باز کردن کشطت از جای خود
کشیده شد الکشط از جای خود کشیدن و پوست باز کردن سعرت افروخته شد التسعیر
افروختن ازلفت نزدیک کرده شد الازلاف نزدیک کردن احضرت بیاورد الاحضار
بیاوردن الخنس بازپس خزندگان الاخنس بازپس خزنده الجواری روندگان الجاری یکی
الکنس نهان شوندگان عسعس تاریکی شد العسعسة تاریکی در آمدن تنفس بر آمد و
دم کشیدن مکین جاه مند مطاع فرمان بردار کرده الاطاعة فرمان برداری کردن
ثم آنجا المجنون دیوانه المجانین جماعة الافق کرانه آسمان الآفاق جماعة المبین پیدا
الظنین بدگمان الظنة بدگمانی متهم الاظناء جماعت الظنة رفتی کردن الشیطان
دیو و هر جانوری که در کشی باشد الشیاطین جماعة الرجیم انداخته الرجم انداختن
این تذهبون میروید الذهاب شدن عبس مکی است چهل آیه است نزد حجازیان و
چهل یک نزد بصریان و چهل دو نزد دیگران ۱۳۳ کلمه است ۵۲۳ حرف محکم
است عبس روی ترش العبوس روی ترش کردن الاعمی نابینا العمی و العمیان
جماعة لعله شاید بود تصدی پیش آمد التصدی پیش آمدن انت تو تلهی مشغول شوی
التلهی مشغول مکرمة بزرگوار کرده شد التکریم بزرگوار کردن السفرة
نویسندگان البررة نیکان الکوة کافر کرد او را الاکفار کافر کردن النطفة
آب چکیده النطف جماعة السبیل راه السبل جماعة اماته بمیرانید او را
الاماتة میرانیدن اقبره بگور کرد او را الاقبار بگور کردن انشره زنده کرد او را
الانشار زنده کردن شققنا بشکافتیم الشق شکافتن فانبتنا
برویانیدیم الانبات برویانیدن الحب دانه الحبوب جماعة العنب انگور الاعناب

جاعت القضب سبت تر النخل درخان خرمان النخل يكي الحدائق بوستانها كرد
بر كرد او ديوارها باشد الحديقة يكي الاغلب ستبر كردن الفاكهة ميوه الفواكه
جماعت الاب كياه نار المتاع انجه بدان برخورداري كيرند الاستوجاعت الا
نعام چهارپايان النعم يكي الصاخة بانكي كه كوش را كر كند الصخ كر كردن بغر
بكريزد الفرار كريختن المرو برد الاخ برادر الاخوة والاخوان جماعة الاب
بدر الاباء جماعة الابن پسر الابناء والبنون جماعة الصاحبة زن الصاحبات
جماعت الشان كار الشيون جماعة مسفرة روشن شونده الاسفار
روشن شدن الغبرة كرد ترهقها بوشد انرا الترهق بوشيدن الارهاق
بوشانيدن القترة سياهي الفجرة بدمردان
مكي است
٤٢ ايه است بزد كوفيان وچهل ونخ بنزد ديكران صد وهفتاد ونه كلمه
است هفتصد وپنجاه وسه حرفست محكم است والنازعات بحق كشندكان
جان النزع كشيدن جان الغرق نابيدا كردن الناشطات بازكشايندكان
النشط بازكشادن السابحات آشناكنندكان السبح آشنا كردن السابقون
بيش شوندكان السبق بيش شدن المدبرات بپايان كار بازكرندكان
التدبير بپايان كار نكرستن ترجف بجنبد الرجف بجنبانيدن و بجنبيدن الراجفة
تتبعها ازپس در آيد التبع ازپس در آمدن الواجفة بجنبد الوجيف طپيدن
ابصارها بيناييها البصر يكي الحافرة اول عمر العظام استخوانها
العظم يكي النخرة بوسيده اذا انگاه الكرة بازكشتن الزجرة بازداشتن الساهرة زمين قيامت ناداه بخواند اورا النداء خواندن
المقدس پاك كرده التقديس پاك كردن طوي نام واديست الارائة نمودن
اراه بنمود اورا عصى بفرماني كرد المعصية بي فرماني كردن ادبر ازپس باز
رفت

رفت الادبار ازپس بازرفتن فحشر بيرون كرد الحشر بيرون كردن اخذه
بكرفت اورا الاخذ بكرفتن النكال عقوبت كردن خصم العبرة چشم وكوش
كرفتن السمك آسمان خانه السموك جماعة اغطش تاريك كرد الاغطاش
تاريك كردن ضحيها كسترانيد ازا الدحو كستر انيد ارسيها استوار كرد
الارساء استوار كردن الطامة بلا بلند بزرگ برزت بيرون آورده شد
التبرز بيرون آوردن المقام جاي ايستادن الهوى كام دل الاهواء
جماعة الماوى جاي بودن الساعة نامه قيامت ايان كي فيم در آخ منتهيها
رسيدن جاي وتمامي داشتن كان نجانستي لم يلبثوا درنك نكردند اللبث درنك
كردن العشية كاه نماز خفتن العشايا جماعة
مكي است چهل و
يك ايه است نزد مكيان وبصريان وچهل بنزد كوفيان صد وهفتاد ودو كلمه است
هفتصد وهفتاد حرفست محكم است عم از چه تساءلون مي پرسند التساول
بيكديكر پرسيدن النبا آگاهي الانبا جماعة مختلفون خلاف كنندكان الاختلاف خلاف
كردن المهاد كهوارها المهد يكي ازواجا جفتان الزوج جفت يكي النوم خواب
سباتا آسايش اللباس پوشش پوشيدنها المعاش جاي زيستن العيش زيستن
فوقكم زبرشما فوق زبر سبعا هفت شدادا سختان الشديد سخت السراج
چراغ السرج جماعة الوهاج تابان المعصرات ابرها بانند التجاج برجوشنده
الثج برجوشيدن النبات برهر برويد از زمين الحب برستن الفافا باغها كشن
اللف الميقات بيدا كرده وقت ينفخ در دميده النفخ در دميدن الصور مانند سر
كاو فتحت انبم فرو كشاده شد الفتح والتفتيح از بم فرو كشادن الابواب درها
الباب يكي السراب كو آب للطاغين جاي بازكشتن الحقب هشتاد سال الاحقاب
جماعة لا يذوقون نچشند الذوق چشيدن البرد خنكي وخواب الحميم آب كرم

الفساق سرم و کنده الوفاق درخورد لا یرجون نه ترسند و امید ندارند
الرجاء امید داشتن و ترسیدن احصیناه بشمردیم ما آنرا الاحصاء شمردن
فلن نزیدکم افزون نکنیم شما را الزیاده افزون کردن المفاز جای رستن
الکواعب ناربستانها شدن الکاعب یکی الاتراب هم زادان الترب هم زاد کاسا
دهاقا قدح با شراب براش الکاس قدح با شراب عطاء بخشش
حسابا بسنده خطابا سخن گفتن الروح فرشته است که تنها یک صف
ایستد و همه فرشتگان در صف دیگر لا یتکلمون سخن نگویند التکلم سخن
گفتن الصواب راستی التراب خاک **سورة المرسلات** مکی است مگر یک آیه که اذا
قیل لهم ارکعوا تا آخر سوره پنجاه آیه است صد و هشتاد یک کلمه است هشتصد و
شانزده حرفست محکم است المرسلات فرستادگان الارسال فرستادن العرف کار
نیکو العاصفات جدا کنندگان الفرق جدا کردن الملقیات اندازندگان الالقاء
انداختن العذر حجت پیدا کردن النذر بیم کنندگان الانذار بیم کردن توعدون
وعده کرده شوید الوعد وعده کردن الواقع هر آینه بباشد الوقوع افتادن طمست
ناپیدا کرده شد الطمس ناپیدا کردن فرجت گشاده شد الفرج گشادن نسفت برکنده
پیدا کرده شد النسف پیدا کردن التوقیت وقت پیدا کردن اجلت زمان
داده شد التاجیل زمان دادن نهلك نیست کنیم الاهلاك نیست کردن
نتبعهم از پس در آریم ایشان را الاتباع از پس در آوردن الاخرین پسینیان
المهین سست المهاد جماعة القرار آرامگاه المکین جای استوار الی قدر
ما تجا بمعنی ناست الکفات جای فرا آمدن الاحیاء زندگان الحی زنده المیت
مرده الموتی والاموات مردگان الرواسی والراسیات کوهها استوار الراسی یکی
الشامخات کوهها بلند الشامخ یکی اسقیناکم آب دادیم شما را الاسقاء

ابر

آب دادن الفرات آب خوش انطلقوا روان شوید الانطلاق مصدر الظل
الظلال جماعة الظلیل سایه پوشنده الشرر شرر آتش القصر کوشک القصور
جماعة الجمالات کلها اشتران الجمالة یکی الصفر زردان الاصفر یکی
والصفراء زنی لا ینطقون سخن نگویند النطق والمنطق مصدر یعتذرون
عذر خواهند الاعتذار مصدر جمعناکم گرد کردیم شما را الجمع مصدر یشتهون
آرزو برند الاشتهاء مصدر هنیئا نوش و گواران المحسنین نیکوکاران
المحسن یکی الاحسان مصدر تمتعوا برخوردار گردید التمتع مصدر القلیل
اندک ارکعوا نماز کنید الرکوع مصدر **سورة الدهر** مکی است و بعضی
گفته اند مدنیست سی و یک آیه است ۲۴۳ الکلمه است ۱۰۵۵ احرف ناسخ نیست
و منسوخ دو جای است الحین گاه الاحیان جماعة الدهر روزگار الامشاج
آمیخته مردان و زنان که یکجا باهم آمیزد المشج نبتلیه آزموده کنیم او را الابتلاء مصدر
الشاکر آزادی کننده الشاکرون جماعة الشکر آزادی کردن الکفور ناسپاس
الکفر جماعة اعتدنا ساخته ایم الاعتداد مصدر السلاسل زنجیرها السلسلة یکی
الاغلال بندها الغل یکی الکافور معروف و نام چشمه ایست در بهشت یوفون
تمام کنند الایفاء تمام کردن النذر پیمان النذور جماعة مستطیرا پراگنده و بهم کس
رسنده الاستطارة مصدر الاسیر گرفتار الاسری والاساری جماعة العبوس
ترش روی القمطریر دژم [illegible] فوقیهم نگاه داشت ایشان را الوقایة مصدر
و لقیهم پیش آورد ایشان را التلقیة پیش آوردن الحریر دیبا
متکئین تکیه بازنندگان الاتکاء تکیه باز نهادن الارائک تختها الاریکة یکی دانیة
نزدیک آینده الدنو مصدر ذللت فرمانبردار کرده آمد شد التذلیل
مصدر القطوف بارها و میوها القطف یکی و یطاف و بگردانیده شود الطواف

تمام و خنک

عبر جامه ابریشم

مصدر الآتیان آوردن الآناء یکی الاوانی جماعة الفضة سیم القوارير شیشهء
القارورة یکی الزنجبیل معروف شراب تسمی نام کرده شود التسمیة مصدر
السلسبیل چشمهء در بهشت الولدان کودکان الولید یکی مخلدون جاودانه
کرده کان و گوشوارها در گوش کردن التخلید جاودانه کردن و گوشوار در گوش کردن
اللؤلؤ مروارید بزرگ اللؤلؤة یکی منثورا پراکنده کرده النثر مصدر الثیاب
جامها الثوب یکی السندس دیبا تنک الخضر سبزان الاخضر یکی الاستبرق
دیبا ستبر و حلوا پیرایه بسته شدند التحلیة مصدر الاساور دست ورنجها السوار یکی الطهور پاک و پاک کننده و نزلناه فرو فرستادیم
التنزیل فرو فرستادن الحکم فرمان البکرة بامداد الاصیل شبانگاه الاصال والاصل
جماعة للطویل شب دراز الطول جماعة العاجلة این جهان یذرون یله کنند
الوذر مصدر شددنا سخت کردیم الشد مصدر اسرهم آفرینش و بندها شانرا
بدلنا بدل کردیم التبدیل مصدر اتخذ فرا گرفت الاتخاذ مصدر العلیم دانا
الحکیم درست کار و درست گفتار یدخل درآرد الادخال درآوردن الظالمین
ستمکاران الظالم یکی اعد بساخت الاعداد ساختن سورة القیمة
مکی است چهل آیت نزد کوفیان و ۳۹ نزد دیگران ۱۹۹ کلمه است ۶۵۲
حرف در وی ناسخ و منسوخ نیست القیمة رستخیز اللوامة ملامت کننده
البنان سر انگشتان البنانة یکی الامام پیش رفتن الامامة جماعة ایان کی برق بدرخشید
البرق بدرخشیدن خسف بگرفت الخسف بگرفتن ماه و آفتاب و کسی را
در زمین فرو بردن المفر جای گریز الوزر پناه جای المستقر جای آرامیدن
الاستقرار مصدر ینبؤا آگاه کنند التنبئة مصدر القی فرو کذاشت الالقاء مصدر
المعاذیر بهانها المعذرة یکی و عذر خواستن لا تحرک مجنبان التحریک مصدر

لتجل تا بشتابی العجلة مصدر البیان پیدا کردن ناضرة تازه بوستان از نعمت
باسرة ترش روی البسور مصدر الفقرة شکستن الفاقرة شکننده بلغت برسید
البلوغ مصدر التراقی چنبر گردنها الترقوة یکی الراقی پرشوننده و افسون کننده
والتفت پیچید الالتفات بهم در شدن کیاه و شاخ درخت پیچیدن الساق
معروف اجاع بارتقت از سختی الساق رانیدن یتمطی می خرامد التمطی خرامیدن
اولی لک نزدیک آمد ترا بدی پرحذر باش یترک دست بازداشته شود الترک
دست بازداشتن شدی تمنی المنی آب که فرو ریزند از وی باشد تمنی اندازه کرده شود
المنی مصدر سورة المدثر مکی است ۵۶ نزد دیگران اول سوره است که بر
رسول صلعم فرود آمده است ۲۵۵ کلمه است ۱۰۱۰ حرف است در دو جای منسوخ
است المدثر جامه در کشنده الادثار مصدر کبر خدای را بپاکی یاد کن التکبیر
مصدر الرجز بتان فاهجر بهل سو شو الهجر مصدر تستکثر بسیار خواهی
الاستکثار مصدر نقر دمیده شود النقر دردمیدن الناقور صور ذرنی
بگذار مرا وحیدا تنها مهدت ساخته کردم التمهید مصدر یطمع امید دارد الطمع
مصدر انه که سفر ارهقه مرا الزیادة مصدر العنید ستیزه کش العند جماعة
سارهقه زود باشد که تکلیف کنم او را الارهاق مصدر الصعود الا الصعد
جماعة فکر اندیشه کرد التفکر مصدر استکبر بزرگی جست الاستکبار مصدر
السحر جادوی یوثر روایت کرده شود الاثر مصدر البشر آدمی ساصلیه
زود باشد که به آتش درآرم او را الاصلاء به آتش درآوردن سقر دوزخ لا تبقی
لا تذر نگذارد الابقاء مصدر لواحة سوزاننده تسعة عشر نوزده الولة شمار
لیستیقن بیقین شود الاستیقان مصدر و یزداد بیفزاید الازدیاد مصدر ولا یرتاب
تا بیگمان شود الارتیاب مصدر المرض بیماری ماذا چه اراد المثل داستان الامثال جماعة

ونثار کرده

چیزی است در عرب خشبوی چون عسل

خیره شدن

و حجت آوردن و تحمید کردن

فرو گذاشتن

وعذاب وبلای

بدشوار داشتن و رسانیدن

بدروشتن و گرد بنهادن

چیزی ازکوزه البشرة بیرون پوست

ادبر

يضل گمراه كند الاضلال مصدر دبر از پس در ايستاد الدبور مصدر الكبر بزرگان
النذير بيم كننده النذر جماعة يتقدم پيش شود التقدم پيش شدن يتأخر واپس
از پس ماند التأخر واپس ماندن رهينة گرو وهلا سلككم در آورد شما را
السلوك مصدر نخوض در حديث شويم الخوض در حديث شدن الشافعين
خواهش كنندگان الشفاعة مصدر معرضين روي گردانيدگان الاعراض مصدر
الحمر خران الحمار خر مستنفرة رمندگان الاستنفار مصدر القسورة شير نر
ابداً ان منشرة بازكرده النشر مصدر الاهل سزا المغفرة آمرزيدن
هو اهل التقوى واهل المغفرة يعني از من بترسيد كه او سزاي آن هست
كه بيامرزد او را كه بترسد از او   مكي است نوزده آيت است نزد
اسماعيل و نزد بصريان بيست آيت است [illegible] كلمه است هفتصد و سي و نه
حرف است دو جاي ناسخ است و يك جاي منسوخ است المزمل التزمل جزي
در خود پيچيده الزمل مصدر نصفه نيمه او او انقص يا كم كن ورتل و گشاده
خوان پس يكديگر الثقيل گران الاثقال جماعة ناشئة ساعتها اشد وطاء
قيام و قرآن خواندن در شب اقوم راست تر القيل گفتن سبحا فراخي تبتل از خلق
ببر التبتيل مصدر المشرق جاي بر آمدن آفتاب المشارق جماعة الوكيل كار
دان ونگاهبان الجميل نيكو اولي النعمة خداوندان اولات خداوندان زنان النعمة
توانگري الانكال بندها النكل يكي ذا و ذي و ذو خداوند الغصة
بگلو گرفتن آب الكثيب توده ريگ الكثب جماعة المهيل فرو ريخته
وبيلا گران الوبيل گران و با الولدان الشيب سپيدان الاشيب يكي
ادنى كمتر و نزديكتر الثلث سه يك الثلثان دو سه يك الطائفة
گروه المرضى بيماران المريض بيمار و آخرون ديگران الآخر يكي يضربون بروند الضرب [illegible]

النفل

الفضل
زيادة في يقاتلون كارزار كنند المقاتلة والقتال مصدر واقرضوا وام دهيد الاقراض مصدر
القرض وام القروض جماعة الحسن نيكو   مكي است بيست ٨ آية است ٢٦٦ كلمات
٥٠ ٩ حرف است محكم است استمع بشنود و گوش داشت الاستماع مصدر اوحي فرمان فرستاده شد
النفر گروه الانفار جماعة العجب شگفت الرشد راه راست الجد بزرگي السفيه بي خرد السفهاء جماعة
الشطط بيداد [illegible] الرجال مردان الرجل يكي الرهق بپوشيدن و در رسيدن فزادوشان رهقا
اي كبرا يعني [illegible] خويشتن بيني و كبر پريان گفتند كه ما بجستيم آسمان را
[illegible] بجستيم پريان [illegible] فرستد البعث مصدر لمسنا بسوديم اللمس مصدر ملئت
پر كرده شد الملأ مصدر الحرس پاسبانان الحارس يكي الشهب ستارگان روشن الشهاب يكي نقعد
بنشينيم القعود مصدر المقعد جاي نشستن الرصد پاسبان الراصد يكي لا ادري ندانم الدراية دانستن
القدد گروهها القدة يكي نعجز عاجز كنيم او را الاعجاز مصدر الهرب گريختن البخس كم كردن
[illegible] الاسلام مصدر القاسطون جور كنندگان تحروا جستند التحري مصدر ماء غدقا آب
بسيار صعدا دشوار كار لبدا انبوه افتاده ادعوا خوانم الدعاء مصدر الضر گزند رسانيدن
لن يجيرني زينهار ندهد الاجارة مصدر ملتحدا پناه [illegible] الالتحاد مصدر البلاغ رسيدن الرسالة
پيغامها اضعف سست تر الضعفاء جماعة عددا شمار [illegible] العدة يار [illegible] كردن [illegible]
يظهر پديد كند الاظهار مصدر ارتضى پسند كند الارتضاء مصدر الخلف [illegible] احاط
الاحاطة مصدر   مكي است ٢٨ آية است نزد كوفيان و نزد ديگران ٢٩ و نزد بصريان ٢٢٤ كلمه
٢٩ حرف است محكم است نوح نام پيغامبر القوم گروه الاجل هنگام الاصابع انگشتان واستغشوا
جامه بر سر كشيدند الاستغشاء مصدر واصروا پاي بر گناه بودند الاصرار مصدر جهارا آشكارا اعلنت
آشكارا كردم الاعلان مصدر اسررت پنهان كردم الاسرار مصدر مدرارا باران الدر بارها
الفجاج راهها [illegible] فراخ الخسار زيانكاري مكروا بد سگاليد المكر مصدر كبارا سخت بزرگ ودا ونسرا
نامهاي بتان الخطيئات گناهها اغرقوا غرقه كرده شدند الاغراق مصدر انصارا ياران الديار هيچ كس

اشهدوا گواه گیرید لا تخف نترسند اللائی و اللوانی و اللاتی و اللوانی ان یئسن نا امید شدند از المحیض حیض ثمار شدن زن الوجد توانگر یشمان وجدکم یافت شما لا تضاروهن رنج منمای ایشان المضیق تنگ کنید فاستوا آمر بیکشید نعاسرتم دشوار کرفتند کاین چندا القریه دیه الوبال النج و رنج نکلبت نکرار ایما الذین امنوا ان من ازواجکم یا العرسوره مدنیه ۱۸ ایه است ۲۴۰ کلمات ۱۰۷۰ حرف صوکم بنگاشت شما را الزعم بگمان گفتن اصاب برسید تعفو در گذری بکردانید الشح بخیلی التغابن یکدیگر افریفتن و مغبون شدن کم ار زدیش فیمت کرده باشد یا برعکس معنی روز قیامت که فیمیان دنیا آنجا مش قیمتی و پیش هم فیمیان فیناکم فحت اند مدنیه ۱۱ آیات ۱۷۷ حروف الجنة سپر هضد و ابکشتن طبع مهر کرده شد لا یفقهون در نیابند تعجبک خوش آید اجسامهم تنها ایشان الخشب چوبها خشک مسنده جای باز نهاده یؤفکون بکردانید شما را ینفضوا پراکنده شوند انی از کجا ولولم الفاسقون بیرون شوندگان از فرمان مدنیه ۱۱ آیات ۱۷۵ کلمات ۱۹۹ حرف بحکم است القدوس پاکیزه الامی نانویسنده بالحق و داد رسند حملوا بار برنهاده شد نهاد و بازگشتند بدین جهودی تمنوا آرزو برید فانشروا پراکنده شوید یقول بعض یکی و یقول بعض نهی سوره آیات ۲۲۱ کلمات ۲۳۷ حرف المقت دشمنایکی مرصوص دیواری که در و شکاف نباشد توذونی بیازارید زاغو بکشت الوزیع بکش اوزیر مدرفع ساخت لیطفئوا تا بکشند کره دشوار داشت ادلکم راه نمایم شما الحواریون یاد الطائفه گروه ایدنا قوی کردانیدیم ظاهرین چیرکان الممتحنه مدنیه ۱۳ ایه است ۸ ...۳ کلمات ۱۰۱ حرف اخیتم پنهان کردید اتعفوکم دست یابند شما اولاکم

خوشیما و شما الاسوة پی بردن براءة بیزاران بدا پدید آمد اتبنا بازگشتیم عاد یتم دشمنا یکی لم یقتلوکم کارزار نکردند با شما تبروهم نکوی با ایشان نیکوی کردن تقسطوا داد کنید و داد دهید الاقساط داد کردن تولوهم دوستی دارید با ایشان مهاجرات خانمان بدرود کنندگان الجناح بزه و لا تمسکوا دست در نزنید العصم عهدها فات در گذشت فعاقبتم غنیمت یافتید یبایعنک با تو عهد بندند لا یسرقن دزدی نکنند الزنا پلید کاری کردن البهتان دروغ کفتن الحشر مدنیه ۲۴ ایه است ۴۵ کلمات ۱۹۱۳ حرف حصونهم حصارها اشاة قذف در افکند الرعب ترسیدن یخربون ویران کنند فاعتبروا پند گیرید الجلاء از خانه و شهر آواره شدن شاقوا خلاف کردند اللینه خرما بن رنگ افاء سوی او کرد انید او جفتم در انداختید الخیل اسپان الخیول جمع الرکاب اشتران دولة الوتر خویشتن بتواجای کرفتن الحاجه درباب و نیاز مندی الخصاصه بد حالی و تهی دستی الغل خیانت لیولن بهزیمت پشت نمایند الرهبه ترسانیدن محصنه حصار الجدر دیوارها الیاس دلیری الغد فردا انسی فراموشی کرد الانسا فراموش کردن متصدعا بشکافت السلام بی عیب المومن آرام دهنده خالق المهیمن گواه راست مجادله مدنیه ۲۲ ایات بقول یکیا و دو نزد دیگران ۴۷۰ کلمات ۱۹۹۲ حرف تجادلک با تو بستیهید تشتکی کله کند التی و رجواب باز دادن التحریر بنده آزاد کردن تیماسا یکدیگر اسباید یحادون مخالفت میکنند کبتوا بر روی افکنده شدن النجوی راز گفتن یتناجون با یکدیگر راز گفتن حیوک آفرین کردند ترا لیحزن تا غمگین کند تفسحوا فراخ بنشینید فانشزوا برخیزید الدرجات پایگاهها اطهر پاک تر یحلفون سوگند خورند استحوذ چیره شد الحزب سپاه

الاغلین تهراننده خره ستوم نیاودن بایکدیکر دوستی داریة المواده دوستی
داشتن العشیرة گروهی از خویشاوندان سوره الحدید مکیست ۲۸ آیت
نزد شیاو بنزد دیگران ۲۹ و ۵۴۴ کلمات ۹۶ و ۲۴۲ حرفست یسعی
رونده کند الظاهر پیدا بهشتی الباطن نهان از جلوکی یوج ابدآرد
ینزل فرود آید مستخلفین بجای دیگران المیثاق پیمان استواء
المیراث الجراز مرده ماند فیضاعفه افزون کند البشری مژده نقتبس
بهره گیریم فالتمسوا السور بارو بتربصتم جستم واشتید الامانی آرزوها
الغرور بغرتنی الغلبة باد خریدن یانی کاه ابید الا یکاه امدن الزینة آرایش
التفاخر بسر آوازی کردن یهیج خشک شود سابقون پیش دستی کنید
الاسی دریغ خوردن المختال بکشی رونده البحر نازند القسط براستی
وداد و قفینا از پس یکدیکر فرستادیم المقفیة از پس الاثار نیشانها
الرهبانیة برسیدن ابتدعوها نو نهادند فما رعوها نکاه داشتند انرا
الرعایة نکاه داشتن کفلین دو بهره دافعه ۹۶ آیات نزد کوفیان و ۷۷
نزد بصریان و نزد حجازیان و شامیان ۴۷۳ کلمات ۱۷۰۳ حرفست
خافضه افکننده رجت جنبانیده شد بست ریزه ریزه کردن هبا
گرد منثار اکنده السابقون پیش روند کان الثلة گروه متقابلین
روی بیکدیکر یصدعون درد سر یتخیرون برکزینند و لاینزفون نی
عقل نشوند النزف مصدر الحور العین فراخ چشمان الکنون دو نهفته
السدر درخت کنار المخضود خار زده الطلح درخت
موز المنضود بر هم نهاده مسکوب ریخته شده السکب آب
ریختن العرب زنی شوی دوست الحمیم آب گرم الیحموم دود سیاه

سیاه مرهی

الطرح ستر فی ابناند کان الحنث بزه الزقوم درختیست
اندر دوزخ الهیم اشتران تشنه النزل روزی
تمنون نطفه اندارید که برحم ریسد الامنا مصدر اللدع
رویانیدن الحطام شکسته و ریزه شده فظلتم روز
کذاشتید تفکهون عجب دارید و پشیمانی خورید مغرمون
تاوان کرده کان المزن ابر سپید الاجاج تلخ تورون
آتش در کیرانید المقوین نوشکان مدینین جزاداده کان
الریحان سیرغم ورورری سوره الرحمن مکیست مختلف بقول
بعضی و مدنی بقول بعضی ۷۸ آیت نزد بصریان و لا نزد مدنیان
و ۸ نزد کوفیان ۳۵۱ کلمات ۱۳۳۰ حرفست الانام
خلق الاکمام غلافها و کاردوهای درختان میوه
الصلصال گل خشک الفخار سفالینه الجان پدر پریان
المارج زبانه آتش بلتقیان فراهم رسند البرزخ
لایبغیان بجوشند و نیاسند البغیة مصدر الاعلام کوهها
علامرکوهها الفان نیست شونده الفنا نیست
شدن یبقی پایند و هست و بماند البقا مصدر

المعشر گروه تنفذون بگذرید النفوذ مصدر
الاقطار گوشها النحاس دود لا تنتصران کینه
بتوانید آهخت الورد گل الدهان روغنها
السماء آسمان الافنان شاخها البطائن
آسترها الجنی بار درخت قاصرات چشم فروگیرندگان
لم یطمثهن مجامعت بکرده کسی ایشان الیاقوت معروف
مدهامتان دو درخت سبز که بسیاهی
زنند نضاختان بر جوشنده الخیرات زنان
نیکو روی الخیمه یکی الرفرف مرغزار و بالش
الرفارف جماعة العبقری بساطها کرانمایه العبقریة
یکی الحسان نیکو رویان سورة القمر پنجاه و پنج است
سیصد و چهل و دو کلمه است چهار صد و سی حرف مستمر
جاودانی بود ان الاستمرار مصدر النذر بیم کردن

المزدجر

المزدجر جای بد الجراد ملخ منتشر پراکنده شد
المنهمر بسیار فرو دوانیده الدسر میخها آهنین
مدکر پند گیرنده الادکار مصدر النحس شوم منقعر از بن
بر آمده السعر دیوانگی الکذاب بسیار دروغ
گوینده الاشر انبارده فاصطبر شکیبایی کن
القسمة بخش المحتضر حاضر آمده بدو فتعاطی
بگرفت فعقر شمشیر زد الهشیم شکسته
حنظیره یعنی حظیره سازند از بهر گوسفند
الاحتظار حظیره ساختن الآل جی بودن
السحر پیش از سپیده دم تماروا شک آوردند
نادوه بخواستند او را المراوده مصدر
الضیف مهمان التصبیح بامداد کردن مستقر
آرام گیرنده الاستقرار آرام گرفتن البراءة
بیزاری گرفتن از کسی الزبر کتاب.

سیهزم الجمع بگریزانند شان موعدهم جای
وعده شان ادهى بزرگتر امر تلخ تر یسحبون
بزوى شان کشیده السحب بروی کشیدن
اللمح چشم زدن اشیاعکم مانند ان شما الشیع گروه
مستطر نوشته شد سورة النجم مکی شصت و دو ایت
سیصد و شصت کلمه است
هزار و هشصد و پنج حرف هوی فرود شد
وما غوی گم بوده نشد یوحی بعیلم فرستاده
می شود المره نیرو فتدلى خویشتن فرو کرد است
التدلی خویشتن فرو گذاشتن قاب اندازه قوسین
دو کمان افتمارونه با او خصومت میکنند
المماراة مصدر لات و منات و عزی نام بتان
ضیزی کم گشته نارا ست الضیر
مصدر اسا و پاداش بد دادند شان

اسا پاداش بدی دادن الکبائر گناهان
بزرگ اللمم گناهان خرد الاجنة کودکان که
اندر شکم مادر باشند الاکداء خیر و صدقه دادن
فتح تمام کرد لا تزر بر نگیرد گناهها و ازرة بردارنده
اضحک ابکی یانید اقنی خرسند کرد انید الشعری
نام ستاره ایست اهوی بیفکند ازیمان الاهواء
مصدر فغشیها پس بپوشانید آنرا
المغشیه بپوشیدن ازفت نزدیک الازف
مصدر الازفة نام قیامت السامدون
غافلان السمود غافل بودن و شدن
سورة الطور مکیت چهل و هفت آیات
نهصد و هشتاد و دو کلمه است هزار و پانصد حرف ...
...

الطور

اسما

العمارة آبادان کردن المسقف آسمان خانه المسجور پر کرده

السجر مصدر الدافع باز دارنده نسیر برده السیر مصدر

المحتاب بهم در رسانیدیم بدیشان الالحاق در رسیدن

ما التناهم کم نکردیم ما الالت کم کردن ینازعون

یکدیگر را قدح شراب می دهند و می ستانند

التنازع مصدر الغلمان کودکان

الغلام یکی باعیننا بنگاه داشت ما

الاحلام خردها الحلم یکی السلم نردبان

جو بین ریب المنون گردش روزگار الکسف پاره

آسمان المساقط افکنده السقوط مصدر سحاب

سحاب مرکوم ابر بر هم نشانده الرکوم مصدر یصعقون بیهوش

شونده الذاریات مکیه شش و یک آیه است

سیصد و شصت کلمه است هزار و دویست و بیست و هشتاد

حرفست اندرو ناسخ نیست و منسوخ دو جای الذاریات بادها

دمنده

اسلحت باداشی دمنده الذرو مصدر الوقر بار کردن

المقسمات بخش کنندگان التقسیم بخش کردن الحبک

راهها آسمان الخراصون دروغ زنان الخرص

مصدر الغمرة بیهوشی و بدبختی و رنج یهجعون

بخسپند الهجوع مصدر راغ بگشت الروغ مصدر

العجل گوساله حنیذ بریان الایجاس مصدر

الصرة بانگ صکت بر روی زد العجوز گنده پیر

العقیم نازاینده الخطب کار الطین گل مسومة

نشان کرده التسویم نشان کردن المسرفین نفقه

کنندگان نه بحق الاسراف بناحق

نفقه کردن الرکن تبار و گرانه آسمان الیم

دریا الملیم ملامت زده و سزاوار الرمیم پوسیده

الصاعقة آتش که از آسمان فرود آید الصواعق جماعة

الاید نیرو انا لموسعون ما توانگریم ما فراخ کردانیدیم الماهدون

بكريزى الخَيل بكريختن الخطاء بوشش الحديد تيز
القرين يار القرناء جماعة ما اطغيته بيراه نكردم اورا
الاطغاء بيراه كردن لا تختصموا بيكار نكنيد الاختصام
بيكار كردن امتلأت بر شدي الامتلاء بر شدن الاواب
تو بركشته الايوب جماعة ادخلوا در آييد الدخول در آمدن
فنقّبوا بكشتند التنقيب در شهرها كشتن المحيص جاى رستن
الغروب مانده شدن الطلوع بر آمدن آفتاب الغروب فرو شدن
واستمع بشنو الاستماع شنيدن وگوش داشتن تشقق بشكافد التشقق
بشكافتن سورة الحجرات مدنى است هژده آية است سيصد و چهل
سه كلمه است هزار و چهارصد و هفتاد و نه حرف محكم است
الصوت آواز الاصوات جماعة تحبط باد شود الحبوط باد
شدن لا تشعرون ندانند الشعر دانستن يغضون فرود
آرند الغض فرود داشتن آواز و چشم الحجرات خانها والحجرة يكى
فتبينوا بپايان كار رسيد التبين بپايان كار رسيدن الجهالة
نادانى نادمين پشيمانان النادم يكى الندامة پشيمان شدن لعنتم
هر آينه بزه كار شويد العنت بزه كار شدن حبب دوست
گردانيد التحبيب دوست گردانيدن كرّه دشوار گردانيد
التكريه دشوار گردانيدن الراشد راه راست يابندگان الراشد
يكى والرشاد راه يافتن و بودن اقتتلوا كارزار كنيد الاقتتال
كارزار كردن ولا تلمزوا عيب مكنيد اللمز عيب كردن فاصلحوا

كستر انيده ايم المهد مصدر الذنوب بهره الذنب جمع فلا يستعجلون
شتاب نكنند الاستعجال مصدر سورة ق مكية ٤٥ آيت
٣٥٧ كلمات ١٤٧٠ حرفست در و منسوخ دو جا و باسم نيست
ق نام وكلام قرات و يا نام كوه المريج شوريده البهيج شاد كننده
و بچشم نماينده الحصيد درو ده الحصد درودن الباسقات
بلند شوندگان البسوق بلند شدن الطلع بار درخت
الطلعة يكى الرأس چاه الايكة مرغزار و بيشه تبع
نام ملكى است از ملوك يمن الوعيد بيم افعيينا
درمانده ايم العى مانده شدن اللبس پوشش خلق
آفرينش الجديد نو حبل الوريد رگ گردن الا
و ندة جماعة يتلقى فراهم رسند التلقى مصدر
المتلقيان آن دو فرشته كه موكل اند
بر مردم يلفظ سخن از دهن بيفكند اللفظ مصدر الرقيب نگاه
بان العتيد حاضر السكرة سختى و بيهوشى تحيد

بكريزى

آشتی دهید الاصلاح آشتی دادن و نیکو کردن بغت ستم
کرد البغی ستم کردن تفیء باز اید الفیء باز آمدن لا یسخر
افسوس نکند السخریة افسوس کردن یعنی ~~بلعب بد~~ فلا تنابزوا
بلعب مخوانید یعنی بلقب بد التنابز بلقب خواندن الالقاب
نامها کردانیده اللقب یکی فلا تجسسوا باز جست مکنید التجسس
باز جست کردن ولا یغتب از پس بد مکوئید الاغتیاب از پس بد
کفتن ایحب دوست دارد الاحباب دوست داشتن الشعوب
نبکاهها بزرک الشعب یکی القبایل نبکاهها خرد القبیلة یکی
لتعارفوا تا یکدیکر را بشناسید التعارف یکدیکر را شناختن الاعراب
بیابانیان الاعرابی یکی لا یلتکم کم نکند و باز ندارد شما را اللت کم
کردن و باز داشتن سورة الفتح مدنی است بیست و نه آیه است پانصد
و شصت کلمه است دو هزار و چهار صد و سی حرفست اندرو یکجا ناسخ و
منسوخ نیست السکینة آرامش السوء بدی الدایرة کردش الدوایر
جمع الدایرة کشتی لعنهم نفرین کرد ایشانرا اللعن نفرین کردن یعزروه
بزرک کردانید اورا التعزیر بزرک داشتن توقروه حرمت داشتید
اورا التوقیر حرمت داشتن نکث عهد شکست النکث عهد شکستن
درپیمان تاب باز دادن المخلفون از پس کذاشتکان التخلیف از
پس کذاشتن شغلتنا مشغول کرد ما را الشغل مشغول کردن الضر
زیان المضرة زیان کردن البور هلاک شدکان البایر یکی البوار
هلاک شدن المغانم غنیمتها المغنم یکی الحرج تنکی الاعرج لنک

ورشته تاب باز داد

العرج

العرج جمع اثابهم پاداش داد شمارا الاثابة پاداش دادن
عجل پیش داد و اشتاب کرد التعجیل مصدر کف باز داشت
الکف باز داشتن السنة روش خلت کذشت و برفت خلوا
کذاشته شد الخلاء تهی کردن مکة معروف اظفر یاری داد الاظفار
مصدر الهدی قربانیها معکوفا باز داشته العکوف باز داشتن
در روی فرا کردن چیزی المحل جای واجب شدن تطؤهم فرو کر
زیر پای ایشانرا الوطء فرو کرفتن زیر پای المعرة رنج و
و کناه لو تزیلوا اکر جدا شوند التزیل جدا شدن الحمیة ننک
و نام الالزام لازم کردن الکلمة سخن الرؤیا خواب دیدن
محلقین سر ستردکان التحلیق مصدر مقصرین موی کوتاه کنندکان
التقصیر سست کاری کردن و کوتاه کردن موی کنی بند کرد الکنایة
بند کردن الرحماء نرم دلان الرحیم یکی الشطاء اول برک کشت
آزره نیرومند کرد اورا الایزاد نیرومند کردن فاستغلظ سطبر
شد السوق پایها کشت والسوق بازار الاسواق جمع سورة الحجرات
مکی است سی و هشت آیه است نزد کوفیان سی و نه نزد شامیان و
حجازیان چهل نزد بصریان پانصد و سی و نه کلمه است ده هزار سیصد
و چهل و نه حرفست اندرو ناسخ یکجا و منسوخ دو جاست البال حال و دل
الباطل ناچیز و نادرست لتتم بدید شما اللقاء دیدن امتحنوا
بکشتید الامتحان کشتن بسیار الاوزار سلاحها و التی جنک منشروا
استوار کردن کنید الشد مصدر یثبت استوار کنید التثبیت استوار کردن

پروزی دادن
و در جایها مقیم شدن و باز داشتن
فشد
برخیزد برفراشتی
دم کبر
و باز ماندکان از چیزی
الکفایة
بری کشت
الذراع
کشاورزان
الاذهان
الدرکی دست
ادایوین کیدا
زری دارد

وبرجای داشتن التعس نگوساری و زبان کاری فاحبط کار ببا
کرد الحابط سرانجام دستر هلاک کرد و دمار براورد التدمیر مصدر
المثوی بودن جای الآسن گیرنده الاسون بوی گرفتن اللبن
شیر الطعم مزه الخمر می الخمور جمع اللذة مزه العسل انگبین مصفی
روشن کرده الثمر میوه الثمرات والثمار جمع الامعاء رودکانیها
المعی یک بغتة ناگهان الاشراط نشانیها الشرط یکی المنقلب
جای گشتن التقلب گشتن السورة معروف السور جمع محکمة استوار
کرده الاحکام استوار کردن المغشی بیهوش گشته عزم دل بکاری
نهاد العزیمة دل بر کاری نهادن الافساد تباهی کردن تقطعوا
پاره پاره کنند التقطیع پاره پاره کردن اصمه کر کرد ابشارا الاصمام
کر کردن اعمی کور کرد الاعماء کور کردن افلا یتدبرون نمی اندیشند
اندیشند التدبر اندیشیدن اقفالها بندها الاقفال یکی ارتدوا
بر گشتند الارتداد برگشتن تبین پدید شد التبین پدید شدن
سول بیاراست التسویل آراستن التوفی بمیرانیدن توفتهم
بمیرانند ایشان را اسخط بخشم آورد الاسخاط بخشم آوردن الاضغان
کینها الضغن یکی الالانة نمودن اللحن سخن نادرست لا تهنوا
سستی مکنید الوهن سست شدن السلم آشتی کردن الاعلون بلندتر
الاعلی یکی یترکم کم مکند شما را الوتر کم کردن فیحفکم با ستیدبا شما الحاح
یتبدل دیگر آرد الاستبدال دیگر آوردن سورة الاحقاف کلمات
سی و پنج آیه است نزد کوفیان و چهار نزد دیگران سیصد و چهل و چهار
کلمه است دو هزار سصد حرف اندر وی منسوخ دو جای و

و ناخ نبت حمر حکم کرده شد انج بوذیت یستجیب پاسخ کردن
نخواهد الاستجابة پاسخ کردن خواستن تفیضون در شوند
الافاضة در شدن در کاری و اب دوانیدن و تحمله باز گشتن
الانیاض نیز البدع نو الافک دروغ گفتن العربی تازی
زبان الحزن اندوهگین شدن وصینا اندرز کردیم التوصیة
اندرز کردن بوالدیه با در و مادر الابوان والوالدان نیز الفصال
از شیر باز کردن الاشد غایة جوانی وجرد اوزعنی در دل من افگن
الایزاع در دل افگندن یتقبل بپذیریم التقبل بپذیرفتن یتجاوز
در گذاریم التجاوز مصدر اف نیستوس و باتنوین کلمه ایست که در وقت
ملامت و دلتنگی گویند و دشواری و جدایی و کراهیت العقوق
کردهها یستغیثان فریاد خواهند الاستغاثة مصدر الامم گروهها
الامة یکی یعرض پیش ارند العرض پیش آوردن اذهبتم
ببردید ایشان را الاذهاب بردن و استمتعتم برخورداری
گرفتید الهون خواری الاحقاف تودههای ریگ الحقف یکی العارض
ابر پیش آینده که سایه افگند مستقبل پیش اینده الممطر باراننده
الامطار بارانیدن مکنا جای دادیم ما التمکین جای دادن
یجحدون منکر شوند الجحود منکر شدن حاق گرد بر کرد در گرفت
الحیق مصدر یستهزؤن افسوس کنند الاستهزاء افسوس کردن
حولکم گرد بر گرد شما صرفنا بگردانیدیم ما الحضور حاضر آمدن
القربان انج بدان نزدیکی انصتوا خاموش باشید الانصات

خاموش بودن و گوش داشتن سورة الجاثية مکی است سی و هفت
آیة است نزد کوفیان و شش نزد دیگران چهارصد و هشتاد کلمه است
دو هزار و نود و یک حرفست اندرو منسوخ یکجاست و ناسخ نیست
الهمز انسوس الرجز عذاب الفلك کشتی الافلاك جمع الشریعة
یاه راست الشرایع جمع البصائر راهها سلمای البصیرة یکی اجترحوا
کار زار کنید الاجتراح کار زار کردن المحجة نحس درست الحجج
جمع الجاثیة در زانو افتاده الجثو در زانو افتادن یستعتبون
خشنودی خواهند الاستعتاب خشنودی خواستن الکبریاء
بزرگی سورة الدخان مکی است پنجاه و شش آیة است نزد حجازیان و
هفت نزد بصریان و نه نزد کوفیان سیصد و چهل و شش کلمه است هزار
چهارصد و سی و یک حرفست ناسخ نیست اندرو و منسوخ دو جاست
المبارکة خجستگی کردن الشك الدخان دود المستقمون انصاف
جویندگان المنتقم یکی الانتقام مصدر ادوا بگزارید التادیة
بگزاردن نستنسخ نسخت کردیم لا تعلوا بلند و بزرگوار شوید
العلو بلند و بزرگوار شدن ترجمون از سنگ کشیدمرا الرجم بسنگ
کشتن و سنگسار کردن فاعتزلون دور شوید از من الاعتزال دور شدن
فاسر شب روید الاسراء شب رفتن رهوا خشك اورثنا میراث
دادیم ما الایراث مصدر تغلی بر جوشد الغلی بر جوشیدن
فاعتلوه بجفا بکشید العتل بجفا کشیدن سواء میان تمترون
بگمان شوید الامتراء بگمان شدن سورة الزخرف مکی است هشتاد
و نه آیات نزد شامیان و نزد دیگران هشتصد و سی و سه کلمه است
هزار و چهارصد و سی حرفست اندرو دو جای منسوخ است ناسخ نیست

الفطرة العقب التمتع الظهور
آفرینش باشنه برخورداری برشدن

مقرنین توانایان الاقران توانا گشتن و جمع کردن الجزء بهره
اصفیکم برگزید الاصفاء برگزیدن مسودا سیاه شوند الاسوداد
سیاه شدن ینشأ بر بالند التنشئة بر بالیدن الحلیة پیرایه
الحلی جمع الخصام پیکار کردن الخصم یکی مستمسکون جنگ در
زنندگان الاستمساك جنگ در زدن الامة دین مقتدرون
بر روندگان الاقتداء بر پی رفتن فطرنی بیافرید مرا الفطر
بیافریدن الفطرة آفرینش العقب پاشنه الاعقاب جمع
متعت برخورداری دادم التمتیع مصدر یظهرون بر شوند
الظهور بر شدن الزخرف آرایش الزخارف جمع یعش روی
بگرداند العشو روی بگردانیدن نقیض بر گماریم التقییض
البعد دوری مشترکون انباز شدگان الاشتراك انباز شدن
تسمع بشنوانی الاسماع بشنوانیدن الصم کران الاصم یکی الملا
مردمان المصر شهر الامصار جمع یبین بدید کند الابانة بدید کردن
الذهب زر الاذهاب جمع مقترنین یار شوندگان الاقتران
یار شدن استخف سبك داشت الاستخفاف مصدر آسفونا بخشم
آوردند رسولان مارا الایساف بخشم آوردن السلف گذشتگان
الجدل سخن بیهوده یخلفون بجای دیگران بایستند الخلافة بجای
دیگران ایستادن الاخلاء دوستان الخلیل یکی یحبرون شاد کنند
شمارا الحبور شاد کردن الصحاف کاسهاء پهن الصحفة یکی تلذ مزه
یابد اللذاذة مصدر لا یفتر سست مکنید التفتیر سست کردن
مبلسون نومید شدگان الابلاس نومید شدن مالك نام فرشته که

بر دو رخ است ما کثون در نک کنندکان الملک مصدر ابرموا
استوار کردن الابرام مصدر یصفون نشان دهند الوصف والصفة
نشان دادن سورة الشوری مکی است بنجاه وسه آیة است نزد
کوفیان و دیگران وهیصد و ست کلمه است هزار و بانصد هشتاد
حرفست درو ناسخ یکجای ومنسوخ سه جای تکاد خواهد المکادة
خواستن التفریق کرد الفرق جمع المقالید کلیدها المقلد یکی
شرع بدید کرد الشرع مصدر لاعدل تا راستی کند العدل مصدر
یحاجون با یکدیگر حجت آرند داحضة حجت تباه شونده الادحاض
حجت تباه شدن النصیب بهره الانصاب جمع لم یأذن دستوری ندادن
الاذن مصدر الروضات مرغزارها الروضة یکی یقترف کار کند الاقتراف
مصدر یمحو پاک کند المحو پاک کردن ویحق درست کند الاحقاق
درست کردن یقبل بپذیرد القبول مصدر قنطوا نا امید شدند القنوط
مصدر یعفوا در گذارد العفو مصدر رواکد ایستاده الرکود
ایستادن کشتی در آب و باد یوبقهن هلاک شان کند الایباق هلاک
کردن الشوری مشورت کردن الملجأ جای پناه یهب بدهد
الهبة بدادن و بخشیدن الحجاب پرده الحجب جمع الروح سخن خدای
عز وجل سورة فصلت مکیست بنجاه و دو آیه است نزد بصریان
وسه نزد حجازیان وچهار نزد کوفیان هفصد ونود وشش کلمه است
سه هزار وسیصد وپنجاه حرفست درو منسوخ یکجا وناسخ نیست الاکنة
پوششها الکنان یکی الوقر گرانی گوش الانداد مانندان
الند یکی الاقوات روزیها القوة یکی الطایعین خوش منشان

الطایع خوش منش الطوع خوش منشی کردن ایام نحسات
روزهای شوم لنذیقهم تا بچشانیم ایشانرا الاذاقة مصدر
استحبوا برگزیدند الاستحباب برگزیدن یوزعون دور کنند
الوزع دور کردن الجلود پوستها الجلد یکی اینجا بمعنی فرج است
انطق بسخن آورد الانطاق مصدر تستترون بپوشید الستر
پوشیدن الاستتار پوشیده شدن اردیکم هلاک کرد شما را
الارداء هلاک کردن المعتبین خشنودی دادگان الاعتاب
خشنودی دادن الحظ بخش ینزغنک در تباهی افکند دیو ترا
النزغ در تباهی افکندن استعذ باز داشت خواه الاستعاذة
مصدر لا یسأمون بستوه نشوند السآمة بستوه شدن اهتزت
بجنبید الاهتزاز جنبیدن یلحدون بگردند الالحاد بگشتن
الاعجم بد زبان العجم یکی الشفاء بهتری دادن آذناک آگاهی
دادیم ترا الایذان مصدر الیؤس والقنوط سخت نومید
الیؤس والقنط جمع ونأی دور شود النأی دور شدن نای
ینای سورة المؤمن مکی هشتاد ایه نزد بصریان وحجازیان
وهشتاد و پنج نزد کوفیان وشش نزد شامیان هزار و چهارصد و
نود کلمه است چهار هزار و بانصد وشست حرفست درو ناسخ یکجا و
منسوخ دو جا الطول افزونی همت آهنگ کرد و غم خورد
الهم مصدر الروح قرآن و نام فرشته نیز التلاقی یکدیگر را دیدن
لیدحضوا تا حجت تباه کنند الادحاض مصدر وسعت فراخ فراز
رسید رحمت السعة مصدر یاد ذوی بیرون ایندکان

البروز بیرون آمدن الحناجر سرها گلو الحنجرة یکی هاماً
و قاردن تام کازان استحیوا زنده گذارند و شرم دارند الاستحیا
مصدر المتکبر بزرگ التکبر بزرگ منشی کردن یکتم پنهان کند
الکتم والکتمان مصدر الدأب خوی فمازلتم بگشتید الزوال
بگشتن الاسباب رسنها السبب یکی و اینجا درهای آسمانست الاتباب
والتتبیب زیان کردن النجاة رستن لاجرم ناچار افوض
کار با خدای گذارم التفویض مصدر یتحاجون با یکدیگر حجت آرند
التحاج با یکدیگر حجت آوردن التبع پس روان التابع یکی
الداخرین خواران الداخر یکی الدخور خوار شدن الطفل
کودک الاطفال جمع الشیخ پیر الشیوخ جمع یسجرون برکنند و بیفروزند
التسجیر برکردن و بیفروختن تمرحون شاد شوید المرح مصدر
قصصنا قصه بر داشتیم القصص قصه بر داشتن و بر کسی رفتن
هنا انگاه سورة الزمر یکی است هفتاد و دو نزد حجازیان
وسه نزد دیگران صد و هشتاد و دو کلمه است چهار هزار و هفتصد
و هشت حرفست در وی منسوخ چهار جایست و ناسخ نیست الاصطفا
برگزیدن زلفی نزدیکی خوّله عطا داد اورا التخویل مصدر
الظلل سایه بانها الظلة یکی یخوّف بیم کند التخویف مصدر الطاغوت
هر چیزکه در فرمان بردن او معصیت حق باشد تنقذ برهانی
الانقاذ مصدر الغرف و دوارها الغرفة یکی لا یخلف وعده
خلاف نکند الاخلاف مصدر و خلف دادن الینابیع چشمها
الوانه گونها اللون یکی متشابها یکدیگر مانند التشابه مصدر

مازال
التناد
ازیکدیگر رمیدن

مثانی

مثانی دو گانی تقشعر موی بر تن خیزد الاقشعرار مصدر تلین
نرم شود اللین نرم شدن العوج کژی متشاکسون دشخویی
کنان التشاکس مصدر یحلّ فرود آید الحلول مصدر اشمأزت
بیارامید الاشمئزاز بیارامیدن فرطت سستی کردم التفریط
مصدر الجنب پهلو اینجا بمعنی امرست الجنوب جمع مطویات
در پیچیده ها الطی در پیچیدن اشرقت روشن شد الاشراق
روشن شدن و کردن الزمر گروهها الزمرة یکی طبتم خوش شدید
الطیب خوش شدن حافین گرد بر گرد درگیرندگان الحفوف
مصدر سورة ص یکی است هشتاد و پنج آیة است نزد بصریان
و شش نزد حجازیان و شامیان و هشت نزد کوفیان هفتصد و سی
و دو کلمه است سه هزار و هفتاد حرفست اندر و منسوخ دو جاست
و ناسخ نیست لات نیست حین مناص جای گریز النوص گریختن
عجاب سخت عجب الملة کیش الملل کیش جمع الاختلاق دروغ
گفتن فلیرتقوا گو بر شوند الارتقاء بر شدن الفواق
ان مقدار دو بار دو شیدن شیر الافاویق جمع القط
نامه القطوط جمع قطنا نامها التسور بر شدن المحراب
پیش گاه المحاریب جمع ففزع بترسید الفزع ترسیدن لا
تشطط ستم مکن الاشطاط تسع و تسعون نود و نه النعجة ماده
میش النعاج جمع الخلطا انبازان خرّ در روی افتاد الخرور
مصدر الصافنات اسبان بسته بر سه پای ایستاده و پای
چهارم سر سم بر زمین نهاده الصافن یکی الصفن بر سه پای

و بد خویی کنان

النقم ناپسندی کردن

روزگار اندک

ايستادن الجياد اسبان نيك رو الجيد يكى توارت بنهان
شد طفق درايستاد بكار الطوف مصدر المسح ماليدن
الجيد تن الاجساد جمع ينبغى بايد رخاء باد نرم الوهاب
بخشنده الغواص بدريا فروشونده الغواصون جمع الاصفاد بندها
الصفد يكى اركض باى بجنبان الركض مصدر الضغث يك
مشت كياه يا خواب شوريده لاتحنث سوكند دروغ مكن الحنث
مصدر النفاد سپرى شدن شكله مانند او مرحبا فراخى باد
ضعفا دو چندان انظرنى زمان ده مرا الانظار زمان دادن
متكلفين خويشتن نمايندكان التكلف خويشتن نمودن
الاكتال برنج كارى كردن سورة الصافات مكى است هشتاد
پنج آية است نزد بصريان وشش نزد حجازيان وشاميان و
وشت نزد ديكران سيصد وشصت ودو كلمه است سه هزار و
هيصد وبيست حرفست اندرو منسوخ دوجا وناسخ نيست المارد
والمريد ديو ستنبه المردة جمع الجانب كرانه الجوانب جمع الدحور
دور كردن الواصب بيوسته الوصوب بيوستن وهموار شدن
خطف بربود الخطف مصدر فاستفتهم جواب خواه از ايشان
الاستفتاء جواب خواستن لازب شبكننده اللزوب شبليدن
يستسخرون افسوس الاستسخار افسوس كردن وقفوهم
بايستانيد ايشانرا الوقف ايستانيدن لاتناصرون يكديكر يارى
نكرديد التناصر مصدر مستسلمون كردن نهندكان الاستسلام
مصدر الغول درسلاكى افكندن البيض بيض مرغ البيضة يكى

مدينون باداش دادكان الدين باداش دادن وشمار كردن
وطاعت داشتن الشوب آميختن الغوا بيانشد الغار
بيافتن يهرعون بشتابند الهرع بشتافتن الكرب غمكين كردن
السقيم بيمار السقام جمع يزفون بشتابند الزوف مصدر
تنحتون بتراشيد النحت مصدر الذبح بسمل كردن اذبحك
بسمل كنم تا تله در روى افكند التل مصدر الجبين يكسوى پيشانى
الجبين جماعة المستبين بديد شونده الاستبانة بديد شدن وبديد كردن
البعل نام بت البعول جمع الغابرين ماندكان وكذشتكان ابق بكريخت
المشحون بركرده الشحن بركردن فساهم تير زد بقرعه فالتقمه بدهان
دركشيد الالتقام مصدر اليقطين درخت كدو الساحة ميان سراى
الساحات جمع سورة يس مكى هشتاد وسه آيه نزد كوفيان
ودو نزد ديكران هفتصد وبيست وهفت كلمات است سه هزار حرفست
اندرو ناسخ ومنسوخ يكجا الذقن زنخ الاذقان جمع مقمحون سربلند
كرده شدكان وچشم فراز كردكان الاقماح مصدر السد كنان وكذان
بستن امام مبين لوح محفوظ فعززنا نيرومند كرديم التعزيز
بفال بد داشتن اقصى دورتر خامدون مردكان الخمود مصدر مردن اتش
تطيرنا بفال بد داشتيم التطير بفال بد داشتن نسلخ بيركشيم السلخ
مصدر مظلمون درتاريكى شوندكان المظلم يكى العرجون چوب خوشه خرما
چون خرما ازوى باز كنند خشك شود العراجين جمع تدرك دريابد
الادراك دريافتن ودر رسيدن الفلك چرخ الافلاك جمع الصريخ

ورخته امتوار كرده ودرماس حال

بوست بيرون كشيدن

فریادرس ینسلون بپوید دوند النسلان بپوید دویدن المرقد جای
خفتن الرقود خفتن وامتازوا جدا شوید الامتیاز جدا شدن
الجبل افزیدکان الجبلات جمع مسخنا صورة بگردانیم المسخ مصدر نعمره
زندگانیش دهیم التعمیر زندگانی دادن ننکسه باز گردانیم التنکیس نگونسار کرده
مصدر الرکوب برنشستن الملکوت پادشاهی سورة فاطر مکی
چهل وشش آیة است نزد کوفیان و پنج نزد دیگران هفتصد هفتاد وهفت
کلمه است سه هزار وصد وسی حرفست اندرو ناسخ ومنسوخ دو جا الاجنحه
بالها الجناح یکی ثلاث سه گان رباع چهار چهار یصنعون کار کنند
الصنع مصدر یصعد برشود الصعود برشدن یبور نیست شود
البوار نیست شدن العذب والفرات آب خوش وگوارا
والسایغ گوارا السوغ بگوار شدن الملح نمک الطراوة تازه شدن
تستخرجون بیرون آرید الاستخراج بیرون آوردن تلبسونها بپوشند
اندرا اللبس مصدر مواخر کشتیها باپانگ المخر کشتی باپانگ کردن القطمیر
ایج در دنگ خرما باشد الحمل بار الاحمال جمع الحمر کرها الجدد راهها
بکوه در الجدة یکی الغرابیب سخت سیاهان السود سیاهان البیض
سپیدها الحمر سرخها الدواب جنبندگان المقتصد میانه روندگان
الاقتصاد مصدر یصطرخون فریاد خواهند الاصطراخ مصدر بانگ کردن
سورة السبا مکی است و پنجاه آیة است نزد شامیان وچهار نزد
سه هزار وپانصد و دوازده حرفست اندرو یکجا ناسخ ومنسوخ است
لایعزب دور نشود العزوب دور شدن الجنة والجنون دیوانگی
اوبی بهم روز تسبیح کنید التاویب همه روز تسبیح کردن النا نرم
کردیم الالانة نرم کردن السابغات زرههای فراخ وتمام السابغة

نگونسار کرده
در دنبک
شکافتن کشتی آب را
بانگ کردن

یکی السوغ تمام شدن السرد میخ وحلقه زره الرواح شبانگاه
اسلنا آب دوانیدیم الاسالة مصدر القطر مس گداخته التماثیل
پیکرها التمثال یکی الجفان کاسهای بزرگ الجفنة یکی الجواب
حوضها الجابیة یکی القدور دیگها القدر یکی دابة الارض
مور زمین المنساة عصا المناسی جمع سبا نام شهریست السیل
آب رفتن السیول جماعة العرم بند آب ریش دشتی العرمة یکی الاکل
میوه الاکال جمع الخمط شوره وترش الاثل گز گز باعد دور کن
المباعدة دور کردن السفر شهر شهر رفتن مزقنا بدریدیم التمزیق
مصدر فزع بیم از دل برده شد التفزیع مصدر الکافة همه لاتستاخرون
خویشتن باز پس نکشید لایستقدمون فرا پیش نشود الاستقدام مصدر
استضعفوا خوار داشته شدند الاستضعاف مصدر المعشار
دهیکی فرادی یکان یکان التناوش گرفتن سخت حیل جدا کرده شد
الحول مصدر حال یحول سورة الاحزاب مدنی است هفتاد وسه
آیة است هزار ودویست وهشتاد کلمه است پنج هزار ونهصد ونود
ونه حرفست اندرو یکجا ناسخ ودوجای منسوخ است الجوف [illegible]
الادعیا پسر خواندگان الدعی یکی القطر کرانها اخطاتم خطا کردید
الاخطاء مصدر تعمدت آهنگ کرد التعمد آهنگ کردن یثرب
نام شهر مصطفی صلی الله علیه وسلم یستاذن دستوری خواهند الاستیذان
مصدر العورة اینجا بنگاه داشت حاجت آید العورات جمع ما
تلبثوا درنگ نکردند التلبث درنگ کردن الیسیر اندک عاهدوا پیمان
کردند المعاهدة پیمان کردن المعوقین بازدارندگان التعویق

پیکر
مورچه که چوب را خورده
از زمین
کل
دارا
شوره گز

مصدر تسلم فرا زاید الانجة تنک دستان الشحیح بکی سلقوا زبان
آوری کردند البادون بیابانیان البادی یکی یتستظر باید الانتظار
بباید لم ینالوا نیابند النیل یافتن القاصی شارستانها الصیصة
یکی تا سرون بر ده کیر بد الاسر برده کرفتن اخرجکن کسیل کنم تان
التسریح کسیل کردن لا تخضعن فروتنی مکنید ای زنان قرن در خانه
بنشینید الوقار در خانه نشستن ولا تبرجن آراسته بیرون میایید
التبرج مصدر الرجس پلیدی المخیرة برکزیدن المبدی پیدا کننده
زید نام پسر خوانده بیغامبر الوطر حاجت الحسیب بسنده بکار
وشمار کنند یصلی درود دهد التصلیه درود دادن المنیر روشن
دع یله کن الاذی رنج العم برادر پدر الاعمام جمع العمة خواهر پدر
العمات جمع الخال برادر مادر الاخوال جمع الخالة خواهر مادر الخالات
جمع یستنکحها بزنی کندان زن را الاستنکاح مصدر خالصة خاصه ترجی
وابس کنی الارجاء وابس کردن عزلت جدا شدی العزلة مصدر تقر
روشن شود القرة بودن دستوری دهند الایذان مصدر است
مستانسین غم کزارندکان الاستیناس غم کزاردن وهم دم شدن یوذی
رنجه دارد الایذاء رنجه داشتن سلموا سلام دهید التسلیم مصدر احتملوا
برداشتند الاحتمال مصدر یدنین نزدیک کنند الادناء مصدر الجلابیب
چادرها الجلباب یکی المرجفون خبر بد افکنند کان الارجاف مصدر
لنغرینک هرانیه برغلانیم ترا الاغراء مصدر یجاورونک همسایکی کنند
المجاورة مصدر قتلوا بسیار کشتند شان التقتیل مصدر تقلب از جای
بجای بکردد اندا التقلیب مصدر سادتنا مهتران ما السید یکی فبراه

بیزار کرد اورا التبرئة مصدر الوجیه روی شناس الوجهاء جمع
التسدید راست واستوار الامانة زینهاری الامانات جمع فابین
نخواستید الاباء نخواستن سورة السجل مکی است بنجاه وبنج آیت
سیصد هفتاد ودو کلمات هزار وبانصد ونوزده حرفست اندرو ناسخ
ومنسوخ نیکجا است بدأ آغاز کرد البداء مصدر نسله فرزندان او
السلالة کل بیرون کشیده از روی زمین السلالات جمع وکل بر کاشته شد
ناکسوا سر فرو افکند کان النکوس والنکس سر فرود افکند التجافی
دور شدن المضاجع بسترها المضجع یکی الضجع پهلو بر زمین نهادن الاجرز
زمین بی نبات الاجراز جمع سورة لقمان مکی است سی وسه آیت
بانصد وچهل وهفت کلمه است دوهزار وصد وده حرفست درو ناسخ
ومنسوخ نیکجا یشتری بخرد تمیل بکراید المیل بکرایستن لقمان نام
مردی عامین دو سال العام یک صاحبهما یارکن شان المصاحبة
مصدر الخردل سپند دانه لا تصعر روی بکردان التصعیر روی کردانیدن
الخد رخ الخدود جمع اسبغ فراخ وتمام کرد الاسباغ مصدر العروة دسته
جای نضطرهم بیچاره کردانیم الاضطرار مصدر الموج شورش آب الامواج
جمع الختار فریبنده الختارون جمع الرحم زهدان الارحام جمع سورة
الروم مکی است شصت وسه آیت هشتصد ونود کلمه سه هزار وپانصد وسی وچهار
حرفست اندرو ناسخ نیست ومنسوخ دو جا است الروم معروف
البضع کم از ده تمسون شبانکاه در آیید تظهرون کاه نماز پیشین
کردید الاظهار نماز پیشین کردن اهون آسانتر الهین آسان و
خوار فطرة آفرینش دین فطرة الله ملازم باشید دین خدا را

يصدّعون بپراكنند الاصداع مصدر الودق باران نيك الخلال ميانه
الشيبة بپرى سوره العنكبوت مكى است شصت ونه آيه است نهصد
هشتاد وكلمه چهار هزار ونود ونه حرفست اندرو دو جاى منسوخ است
وناسخ نيست الطوفان آب عذاب السفينة كشتى السفن جمع الاوثان
بتان تقلبون گردانيده شويد القلب گردانيدن حرّقوه بسوزانيد
التحريق مصدر ضاق تنگ شد الضيق مصدر لا تعثوا تباهى مكنيد
العثو مصدر جاثمين فرو خسيدگان الجاثم يكى الجثوم مصدر مستبصرين
بينا شوندگان الاستبصار بينا شدن العنكبوت تننده عنكبوتات جمع
لا تخطه نه نوشتى الخط نوشتن الحيوان زيستن جاودان الحرم گرد مكه
جاى امن يتخطف بربايد التخطف ربودن القصص
مكى است هشتاد وهشت آيه چهارصد وچهار كلمه است وپنج هزار و
هيصد حرفست اندرو ناسخ نيست ومنسوخ يكجاست يذبح بسيار گلو بريد
التذبيح مصدر التقطه برچيد اورا الالتقاط برچيدن ربطنا بستيم
اورا الربط بستن الجنب دورى وجاى كنارى الناصحون نيك خواهندگان
الناصح يكى النصيحة مصدر الغفلة بى خويش بودن فوكزه مشت زد
اورا يترقب چشم دارد الترقب مصدر استنصره يارى خواست
الاستنصار مصدر توجه روى نهاد التوجه مصدر تلقاء سوى وبرابر
ورد بيامد الورود بيامدن تذودان مى رانند الذود راندن
الرعاء شبانان الراعى يكى استاجره مزدور كن اورا الاستيجار
مصدر انكحك بزنى دهم ترا الانكاح مصدر هاتين اين دو زن
تاجرنى مزدورى كنى از براى من الاجر مزدورى كردن الاجير

مزدور

الاستصراخ فرياد خواستن

مزدور الاجراء جمع حجج سالها الحجة يكى اشق دشوار كنم المشقة
مصدر آنس بديد وبيافت الايناس مصدر امكثوا درنگ كنيد
الجذوة نيم سوخته تصطلون گرم شويد الاصطلاء مصدر الشاطى
كرانه رود بار الشواطى جمع البقعة پاره زمين هموار البقاع جمع
العصا چوب دست الجان مار خرد ولم يعقب بر نگشت التعقيب
مصدر واضمم فراز آر الضم مصدر الرهب بترسيدن برهانان
دو حجت البراهين جمع افصح كشاده زبان تر الفصيح يك الفصحاء
جمع الفصاحة مصدر الردء يار العضد بازو الاعضاد جمع المقبوحين
زشت كردگان تطاول دراز شد التطاول مصدر العمر زندگانى
الاعمار جمع وصلنا پيوسته داشتيم التوصيل مصدر يدرؤن باز زنند
الدرء وباز زدن يجبى گرد كرده شود الجبى مصدر گرد كردن آب
وخراج بطرت ناسپاس شدند البطر مصدر ناسپاس شدن وانباز
ده شدن تكن نهان دارد الاكنان مصدر سرمداً هميشه الضياء روشنائى
ها تو ابياريد الكنوز گنجها الكنز يكى المفاتح كليدها لتنوء
هر آينه بگرانى برخيزد النوء مصدر العصبة گروه العصب جمع
ويكأن انبيني سورة النمل مكى است نود وسه آيه است
حيل ونه كلمه است چهار هزار وهفصد ونود وسه حرفست اندرو
منسوخ يكجا وناسخ نيست يعمهون سرگشته شوند العمه سرگشته
شدن القبس پاره آتش الجيب گريبان الجيوب جمع ورث ميراث
برد الوراثة مصدر النمل مور جمع النمال جمع لا يحطمنكم تا نشكند
شمارا الحطم مصدر تبسم دندان بخنده برهنه كرد التبسم مصدر التفعّل

الجيب گريبان

کم جستن الهدهد جانور معروف الخبأ پنهانی چیزی افتونی
جواب دهید مرا الافتاء جواب دادن الصاغرون خواران
الصاغر یکی الصغر خوار شدن العفریت دیو ستنبه العفاریت
جمع نکروا از حال بگردانید التنکیر مصدر هکذا همچنین اللجة
میان دریا ممرد هموار کرده التمرید مصدر الرهط گروه الاداها
جمع لنبیتنه هر اینه شبیخون بزنیم التبییت مصدر بعدلون
بگردند العدول گشتن بل ادارک نه که دریافت و بدانست الادراک
مصدر الجامدة برجای ایستنده الجامدون جمع الجمود بجای ایستادن
استوار کرد کبت در روی افکنده شد الکب مصدر سورة الشعراء
مکی است دویست و بیست و شش آیه است دویست و نود و هفت کلمات
پنج هزار پانصد چهل دو حرفست درو ناسخ یکجاست و منسوخ نیست بخع
خویشتن کشنده البخع مصدر محدث نو کرده الاحداث مصدر الم
نربک انی پروردیم ترا التربیة مصدر عبدت بنده کردی تو
التعبید مصدر المسجونین زندانیان السجن زندان الثعبان مار
بزرگ تلقف فرو خورد لاصلبنکم هر اینه بردار کنم شما را التصلیب مصدر
الضیر گزند الشرذمة گروه الشرازم جمع تراءی بدیدند یکدیگر را
التراءی الجمعان دو گروه الجموع جمع فانفلق بشکافت الانفلاق
الطود کوه بزرگ و بلند الاصنام بتان مرضت بیمار شدم المرض
مصدر الحایشفین آسانه دهد مرا الشفاء مصدر فکبکبوا در روی افکنده
شدند الکبکبة مصدر الصدیق دوست الاصدقاء جمع الطرد راندن
الریع راه بلند و پیدا تعبثون بازی کنید العبث مصدر المصانع

جابها و بناها المصنعة یکی الهضیم نرم کرده و برهم نشانده در غلاف
الفاره خوش منش الفارهون جمع المسحرین مشغول کرده کان و فربان
بود ادی کردکان التسحیر مصدر بالحار و الحاء جایز القسطاس کبان
اسقط فرو افکن الاسقاط مصدر التقلب بر گشتن یهیمون
خیره شوند الهیم خیره شدن و روی نهادن بجایی سورة الفرقان
مکی است هفتاد و هفت آیه است هفتصد و نود کلمات سه هزار هفتصد
و هشتاد و سه حرفست اندرو یکجا ناسخ و چهار جا منسوخ الفرقان
کتابی که حق را از باطل جدا کند فاکتتبها برای خود نوشت الاکتتاب
مصدر التغیظ خشم گرفتن الزفیر دم زدن القدوم بیامدن قدمنا
بیامدیم المقیل جای خفتن نیم روز القیلولة مصدر الغمام ابر یعض
بخاید العض بخاییدن خذولا یاری نادهنده الخذلان مصدر
الجملة همه الجمل جمع التفسیر پدید کردن الوزیر دستور الوزراء جمع
تبرنا هلاک کردیم التتبیر مصدر النسب باکسی باز خواندن الصهر
خویشاوندان از جانب زن یا شوی خلفة پس یکدیگر هونا نرم
لم یقتروا تنگ نکردند القتر بر عیال تنگ کردن القوام راستی
الاثام عقوبت ما یعبؤ چه باک دارد العبؤ باک داشتن لزاما
پیوسته بودن سورة النور مدنی است شصت و دو آیه است
سیصد شانزده کلمات هزار و ششصد حرفست اندرو ناسخ دو جای
و منسوخ هشت جای فاجلدوهم تازیانه زنید ایشان را الجلد تازیانه هشتاد
الجلد تازیانه التلقی بدیرفتن من تولی فنلقنا دم و پیش آمدن و سلعسهم
الملائکة و اینجا رد کردنست الولق زبان در دهان بگردانیدن تشیع

اشکارا شود الشیاع مصدر خطوات کامها الخطو مصدر لا یاتل تقصیر مکن
سوکند مخور الایتیال مصدر الخبیثات زنان بلید کار الخبیثون
مردان الخبائة بلید شدن الخمار دامنی الخمر جمع الاریکه در بابت
الایامی بیوکان الایم یکی ولیستعفف کو از حرام باز باش الاستعفا
مصدر فکاتبوا ابند را بدو باز فروشید المکاتبة بنده را بدو باز
فروختن لا تکرهوا ستم مکنید الاکراه مصدر الفتیات زنان
جوان الفتاة یکی وابنجا اماست الامة پرستار البغاء پلید کاری
کردن بلغة هذیل التحصن حصار کرفتن واز حرام باز بودن العرض
خواسته العروض جمع الله نور السموات والارض خدای راه نمای اهل اسمان
و زمین است وقیل روشن کننده اسمان و زمین المشکاة روزن
و طاق الزجاجة ابکینه الدری ستاره درفشان الوقد
افروخته زیتها هون یعنی هوار و نرم و جای بلند الظمآن تشنه
الظماء جمع یزجی بیراند الخلال جار بر انداز الرکام ابر بر هم نشسته
البرد ژاله السنا روشنی الاستاجاعة البرق درخش مذعنین
کردن نهند کان الاذعان مصدر یحیف ستم کند الحیف مصدر
الظهیرة نماز پیشین و کرمکاه العشاء شبانکاه و نماز خفتن ثلث عورات
لکم این سه وقت برهنکی و عورات است القواعد زنان از زن بشده
القاعدة بنیاد یتسللون خویشتن از میان بیرون کشند التسلل
مصدر اللواذ پنهان یکی کردن سوره المومن مکیاست صد و
هژده آیه هزار و هیصد کلمه است چهار هزار و هشصد چهل حرف
اند و ناسخ یکجا و منسوخ نیست الفردوس آن باغ که در وی هر درختی

باشد المضغة پاره کوشت نه استخوان جون خاییده المضغ جمع فکسونا
پس پوشانیدیم ما الکسوة مصدر سینا و سنین نام کوهست الصبغ نان خورش
الاصباغ جمع یتفضل افزونی کند التفضل مصدر التنور معروف
هیهات جون دور است یعنی دور است فلان در مکان یا در صفت و این
انکاه کویند که سخت دور باشد تترا پس یکدیکر الربوة زمین
بلند وجلة ترسان الوجل مصدر یسارعون بشتابند المسارعة مصدر
یجارون زاری کنید الجوار مصدر تنکصون برپاشنه باز کردید التکص
برپاشنه باز کشتن سامرا بازی کننده افسانه کوینده السمر مصدر ناکبون
از راه کشتکان النکب مصدر فما استکانوا بو شیدند الاستکانة بو شیدن
الهمزات چیزها که دیو در دل افکند تلفح بسوزد اللفح مصدر کالحون
روی ترش کنندکان الکلوح مصدر اخسئوا دور شوید الخسوء
مصدر سوره البروج مکیاست اند و یکجا ناسخ و چهار جای
منسوخ است تذهل مشغول شود الذهول مشغول شدن سکاری مستان
تعتر ارام دهیم الاقرار مصدر هامدة فرو مرده الهمود فرو مردن
ثانی دعم و دو تو الثنی مصدر العطف بکسوی کردن الحرف کوشه
و کرانه الجوف میانه الصابئ از کیش بکیشی شونده النصاری
ترسایان المجوس مغ المقامع تبرزینها الغم اندوه العاکف
شهری العاکفون جمع بوانا جای دادیم التبویة مصدر و اذن
بانک نماز کوی التاذین مصدر الحج آهنک قصد کردن الرجال پیادکان
الراجل یکی الضامر شتر باریک میان و نزار الزیج سفر الضمر والضمور
مصدر العمیق دور و فرود زرف البهیمة ستور البهائم جمع البائس

دروېش التقشف جهتني وشكوخني وسترن موی بغل وپیش ف
تاخن جیدن العتیق كرامی وازاد كرده وكردن الحناق جمع الشعایر
نشانیها رج ارسی ودر بان وطواف الشعیره یكی المنسك جای پادساه
كردن المناسك جمع المخبت زاری كننده الاخبات مصدر البدن قربانیها
كه بكه فرستند كوسپند وكاو البدنه یكی الصواف دستها فراهم آورده نزدیك
كلو بریدن وانهاكه صف كشیده ایستاده باشند بوقت قربان كردن وجبت
بیفتاد الوجب مصدر القانع خرسند المعتر المتحری را عرض كند و
جیزی نخواهد الدماء خونها هدمت ویران كرده شد الهدم مصدر
الصوامع جایگاهها عبادة كردن الصومعه یكی البیعه كلیسا ترسایان
البیع جمع قصر مشید كشك بلند برآورده تمنی بخواند وآرزو برد الامنیه آرزو
الامانی جمع ینسخ حكم بكرداند النسخ حكم بكردانیدن مخضرة سبز شونده
الاخضرار سبز شدن لا ینازعنك بیكار نكنند با تو التنازع مصدر یسطون
حمله كنند السطو مصدر الذباب مكس الاذبه والذبان جمع یسلبهم بربایند
از ایشان السلب مصدر لا یستنقذوه نرهانند از او الاستنقاذ مصدر
اعتصموا باز داشت خواهید الاعتصام مصدر وجنگ در چیزی زدن نیز است
سوره الانبیاء مكی است اندر وناسخ سه جای ومنسوخ سه جای قصمنا
بشكستیم القصم بشكستن احسوا بیافتند الاحساس بیافتن یدمغه
بشكند از او الدمغ مصدر الزاهق باطل شونده الزهوق مصدر لا
یستحسرون مانده نشوند الاستحسار مصدر الرتق بستن ففتقناهما
بگشادیم ما آن هر دو را الفتق مصدر نبهتهم خیره كند ایشان را البهت
خیره كردن یكلؤكم نگاه دارد الكلاءة مصدر یصحبون برهانند النفخة

و النفخ النفوخ دمیدن بوی خوش الجذاذ پاره پاره النافلة بسه
دنماز فضایل نفشت بشب چرا كرد النفش چرا كردن كوسپند بشب وفهم باز
كردن الغنم كوسپندان ففهمناها دریا بانیدیم ما التفهیم مصدر اللبوس
زره پوشیدن اللباس پوشش یاجوج وماجوج خلقی است ذو الكفل
مردیست از بنی اسرائیل الحدب بالا شاخصة بیرون ایستد الشخوص از جای
بجای شدن الحصب هیزم الزفیر بیرون آوردن دم بناله حسیسها او از
آن السجل عهد نامه ونامه حكم ونام فرشته سوره طه مكی است اندرو
ناسخ یكجا ومنسوخ چهار جای طه ای مردا یا ای ماه شب چهارده از
طاهر تا هو الثری خاك نمناك فاخلع بیرون كن الخلع مصدر نعلیك دو نعل
خود فتردی پس هلاك شوی الردی مصدر اتوكؤا تكیه كنم اهش
برگ درختان فرو كنم الهش مصدر المارب حاجتها الحیه مار
السیرة روش السیر رفتن وراندن واحلل بگشای الحل مصدر التابوت
معروف فاقذفیه در انداز او را القذف در انداختن الساحل كناره
دریا السواحل جمع یكفله بپذیرد او را الكفالة پذیرفتن اصطنعتك
بر گزیدم ترا از بهر خود الاصطناع مصدر ولا تنیا سستی مكنید الونی
مصدر یفرط بیشی كند الفرط مصدر النهی خرد تارة اخری بار دیگر
یسحتكم هلاك كند شما را السحت والاسحات مصدر مثلی جاعق
نا فضلتر امثلهم نا فضل تر ایشان استعلی غلبه كرد الاستعلاء غلبه
كردن یخیل بگمان افكند التخییل مصدر الجذع تنه درخت الجذوع
جمع یبسا زمین خشك الدرك در یافتن المن ترنجبین السلوی جانور
ولج ای كرك سامری نام مردیست ذكر در بنی اسرائیل الاسف

اندوهگین شدن الخوار بانگ گاو نبرح راست شویم البراح
مصدر اللحیة ریش اللحی جمع ولم ترقب نگاه نداشتی الترقب
مصدر زرقا کبود چشمان الزرق یکی الصفصف زمین هامون
و تروم الامت بالا الهمس آواز نیک عنت فروتنی کرد العنو مطیع
و لا تعری برهنه نشوی الظما تشنه شدن لا تضحی پیش آفتاب نیای
الضحو پیش آفتاب آمدن لا یبلی کهن نشود البلی مصدر یخصفان
بر هم می نهادند الخصف مصدر الورق برگ درخت اهبطا فرود
روید الهبوط مصدر الضنک سختی و عذاب کور الزهرة شکوفه
سورة مریم مکی است اندرو ناسخ دو جا و منسوخ یک جای ک کافیست
ه هادیست ی مویدست ع علیم است ص صادقست از هر نامی حرفیست
واشتعل بگرفت الاشتعال بگرفتن العاقر نازاینده العواقر جمع سمیا
هم نام السمی کودک جمع الصبی کودک خرد حنانا مهربانی انتبذت
یکسو باز گشت الانتباذ مصدر تمثل مانند کردن العصی دور
اجارها بیاورد الاجارة المخاض درد زه خاستن النسی ایج حیض
بدان پاک کنند السری جوی خرد هزی بجنبانید تساقط فرو افکند
التساقط مصدر الرطب خرمای تر جنیا چیده الجنی چیدن میوه
فریا کار شگفت فاشارت باگشت نمود الاشارة مصدر الملی
روزگار دراز الغی جاهیت در دوزخ حتما ای قضاء اثاثا
متاع و در بایست خانه الضد همتا تؤزهم بجنبانند ایشان را الاز
مصدر الوفد بطلب عطا آمدن ادا کار بزرگ الهد کوفتن اللد
سخت خصومت کردن اللدی رکزا آواز نرم سورة الکهف
بزرگاه پادشاه شدن وردا تشنگان

مکی است اندرو یکجا منسوخ و ناسخ نیست و ثمه الصعید ارد زمین
الکهف خانه در کوه آوی جای گرفتند الاوی مصدر هیئ
بساز التهیة ساختن المرفق ارج و ایج بدان رفق گیرند
از صلاح کار تزاور بگردد التزاور بگشتن العرض بگشتن و براه
آمدن و سوی دست نگه کردن الفجوة جای فراخ الایقاظ بیدار
کردن الیقظ بیدار الرقود خفتگان الراقد یکی الوصید میان
سرای و گفته باشند در الارصاد جمع الورق سیم الاوراق دراهم
جمع ولیتلطف دور نگرستن اعثرنا برسانیدیم الاعثار
مصدر الکلب سگ السرادق سرای پرده یغاثوا فریاد رسند شان
الاغاثة مصدر یشوی بریان کند الشی مصدر مرتفقا تکیه کرده بر آرنج
الارتفاق مصدر کلتا هر یکی از دو تن و کلا بجای مرد یحاوره پاسخ
کند المحاورة مصدر تبید هلاک شود البید مصدر الزلق زمین
تر نبات الازلاق جمع کفیه کف هر دو دست خود را الکف میانه
دست لا یغادر در دست بان ندارد المغادرة مصدر الموبق جای
هلاک شدن قبلا برابر مواقعوها در افتند کان المواقعة مصدر
الموئل پناه جای السرب سمج یعنی راه خشک جاوزا در گذشتند
المجاوزة مصدر الغدا چاشت خرقها سوراخ کرد الخرق
مصدر امرا کار بزرگ استطعما طعام خواستند الاستطعام مصدر
یضیفوا مهمان دارند التضیف مصدر ینقض ویران شود الانقضاض
ویران شدن التاویل باز گشتن و پایان کار اعیبها سوراخ
کنم از آن العیب مصدر الغصب ستم رسیدن ذی القرنین

نام مرد بیت الستر برده الجدار دیوار الجدر جمع الردم
رخنه برآوردن الزبر آهن ریزه الزبرة جمع ساوی برابر کرد
المساوات مصدر الصدفین دو کوه الاصداف جمع افرغ فرو ریز
الافراغ مصدر نقبا سوراخ الفردوس سرة الجنة وافضلها حولا
از جای بجای کشتن المداد آنچ بدان مینویسند سورة بنی اسرائیل
مکیة اندرو ناسخ دو جا و منسوخ سه جا فجاسوا بکشتند گرد شهر
الجوس مصدر الحصیر بوریا و زندان الحصر جمع الحصر التبذیر
مال نه در طاعت نفقه کردن الاملاق درویش شدن القربة نزدیک
آمدن القربی خویشی القریب خویشاوند الاقرباء جمع ولا تقف
از پس مرو القفو مصدر الرفات پوسیده فسینغضون زود
باشد که سر بجنبانند الانغاض مصدر التحویل بگردانیدن الوسیلة پیوند
نزدیکی الوسایل جمع لاحتنکن هر آینه ببیخ کنم شان الاحتناک
مصدر موفورا تمام داده الوفر تمام دادن واستفزز سبک کن
یعنی بلغزان الاستفزاز مصدر واجلب لشکر بکش الاجلاب مصدر
وشارک انبازی کن المشارکة مصدر القاصف شکننده القصف
شکستن ترکن آرام گرفتن الدلوک گشتن وقت زوال و فرو رفتن
فتهجد شب بیدار باش التهجد مصدر الشاکلة خوی الشکل گشکان
خبت فرو مرد الخبو مصدر القتور تنگ دست القتر جمع اللفیف
هم گروه وجمع آمیخته با یکدیگر ولا تخافت آواز پست مکن التخافت
مصدر سورة النحل مکیة اندرو ناسخ دو جا و منسوخ
سه جا الدفؤ گرمی تریحون آنجا سوی شب آنگاه باز

آرید الاراحة مصدر تسرحون بچرا کنید السرح مصدر
البغال استران تسیمون بچرا کنید الاسامة مصدر العلامة
نشان الکامل تمام الکمال مصدر ان تحرص اگر آرزو نمای الحرص
مصدر التخوف ترسانیدن تتفیؤ بگردد التفیؤ بگشتن یتوارى
پنهان شود التوارى مصدر الجؤ زاری کردن وازراه بکس
العرش حفظ بس پدسه پنهان کند اورا الدس مصدر الفرث
سرگین شکنبه الفروث جمع السکر آنچ مست کند النحل زنبوران انگبین
النحلة یکی الکل گرانی و عال یوجهه بفرستندش التوجیه مصدر ورو
بجایی آوردن نیز الجو میان آسمان و زمین الظعن از جای بجای
شدن الاصواف پشمها الاوبار پشمها اشعار الوبرة یکی الاشعار
مویها الشعر موی نیز الاکنان خانها در کوه الکن یکی السرابیل
پیراهن السربال جمع الحر گرما تبیانا پیدا شدنی التوکید استوار
نقضت تاب باز داد النقض مصدر و عهد شکستن نیز الغزل ریسمان
الانکاث ریسمانها تاب باز داده النکث یکی الدخل بد اندر وی
از عیب وخیانت فتزل بلغزد الزلل مصدر الثبوت پایداری
الثمن بها الرغد زندگانی خوش الخنزیر خوک اهل او آن برداشته
شود الاهلال مصدر السبت شنبه السبوت جمع سورة الحجر
مکیة اندرو ناسخ و منسوخ پنج جاست ربما بسا الامل امید داشتن
سکرت چشم بسته کرده التسکیر مصدر اللواقح بادها که درختان را
آبستن دهد بعض آبستن کند الحماة گل تیره الحمأ جمع المسنون گنده
الس مصدر الغل کینه لا یلتفت منگرد الالتفات مصدر

دابرآ أخو لا تفضحوا رسوا مکنید الفضیحة مصدر لعمرک بزندگانی
تو للمتوسمین مر فراست کنندگان را التوسم مصدر وبنشانی داستن نیز
امام مبین راه پیدا الحجر نام وادیست میان مدینه وشام المقتسمین بخش
کنندگان الاقتسام مصدر سورة ابراهیم مکیست اندرو منسوخ
یکجا وناسخ نیست یسومونکم بچشانند عذاب وخواری شمارا السوم مصدر
تاذن آگاهی داد واستفتحوا یاری خواستند الاستفتاح یاری خواستن
الصدید زرداب یتجرعه جرعه جرعه خورد التجرع مصدر یسیغه گوارد
ازا گوارد آید هیچ جاکتر اشتدت سخت شد الاشتداد مصدر
اجزعنا آزاری کردیم الجزع مصدر المصرخ فریاد رسنده الاصراخ
مصدر الفرع شاخ الفروع جمع اجتثت از بن بر کنده شد
الاجتثاث مصدر الخلال والخلة دوستی داشتن بیکدیگر دائبین
پیوسته کاران وهمیشه روندگان در فرمان خدای عز وجل الدوب
مصدر واجنبنی دور کن مرا الجنوب مصدر مقنعی سر فرود
افکندگان الاقناع مصدر الهوی برتهی سورة الرعد مکیست
اندرو ناسخ ومنسوخ دوجاست متجاورات نزدیک یکدیگر
التجاور مصدر صنوان درختان خرما از یک بیخ بر آمده الاکل
بار درخت الأکال المثلات عقوبتها التغیض کم کند
وکم دهد الغیض مصدر مستخف پنهان شونده السارب
بیرون شونده السروب مصدر لا یغیر دیگر گون کند التغیر
مصدر الرعد تندر المحال سخت عقوبة کردن فاحتمل
برداشت الزبد کف بر روی آب الازباد جمع الجفاء

سورة یوسف مکی است و
رود آورد طوبی نام درختست
وبرو اطرحوا بیفکنید اورا الطرح الغیابة تاریکی الجب چاه
عمارت ناکرده سنک السیارة والعیر کاروان نرتع چرا کنیم الرتوع
مصدر الذیب گرگ القمیص پیراهن الادلی دلو فرو کرد
دلو خورد الادلاء مصدر وجعت اوردن نیز التدلیة بر کشیدن البضاعة
لختی از مال که برای تجارت جدا کنند شروه خریدند یا فروختند
اورا الشراء مصدر الدرهم درم الزاهدین دل سردان غلقت الابواب
در ها بست التغلیق دربستن هیت لک فرا تر آی قدت
القد بدریدن جامه القبل پیش شغف دل ببرد التشغف
مصدر السکین کارد الکبیر بزرگ یافتند حاش دوری باد
فاستعصم خویشتن نگاه داشت اصب دل یکی میل کرد الصبو
مصدر اعصر شیره کنم العصر شیره کردن الخبز نان الارباب بتان
فیصلب بر دار کرده شود الصلب البقرات ماده گاوان اعجف
لاغر السمین فربه السمان جمع السنبل خوشه سنبلات وسنابل وسنبل جمع
تعبرون خواب بگزارید العبارة خواب گزاردن الامة روزگاری یغاث
باران فرستند ایشان را الاغاثة مصدر الآن اکنون حصحص بدید آمد استخلصه
برگزینم اورا جهزهم بساخت شما التجهیز کار مسافر وعروس وجز آن ساختن
الرحال والاوعیة جایگاه طعام نمیر خوار بار آریم المیر مصدر البعیر
اشتر الاباعرة جمع فلا تبتئس غمگین مشو البغاة والصاع والصواع
پیمانه وجای آب السارقون دزدان تفقدون گم جوید التفقد گم جستن

ابتيئسوا نوميد شديد الابتياس مصدر وابيضت سپيد شد
تفتؤا بخنبى ونكردى الفتوء مصدر للحرض تباه شونم اشكوا
كله كنم ونالم الشكاء مصدر البث اندوه وغم تحت تحسسوا جست
جوى كنيد وبكاويد التثريب سرزنش كردن فصلت جدا گردد العير برون رفت كاروان از شهر
الفصال مصدر تفندون نادانى منسوب كنيد التفنيد مصدر البدو بيابان
سورة الرعد بكبت ازر تا سه نبت ومنسوخ چهار جاست مستودع
زينهار جاى آن استيداع مصدر بحبسه باز دارد اورا الحبس مصدر
تردى خوار دارد الازدراء بچشم خوارى نگرستن مجراها رانده شدن آن
يعصمنى نگاه دارد مرا المعى فرو واثب اقلعى باز دار الجودى نام كوهى
بشام وقيل بموصل اعتراك برسيد بتو الاعتراء برسيدن واستعر
زندگانى داد التعمير زيان كردن لم يغنوا نبودند الغنى بودن وباز
ايستادن الحنيذ در زمين بريان كرده الحنذ مصدر الروع ترسيدن
الاواه آه كننده از بيم خداى العصيب سخت دشوار المكيال پيمانه التوعيق
سزاوار دادن وشايسته كردن لا يجرمنكم مسازد الجرم ساختن
يقدم درپيش رود القدوم مصدر اورد در آرد الايراد مصدر
الرفد بخشش سعدوا نيكبخت شوند مجذوذ برين الجذ مصدر
الزلف ساعتها شب تمت تمام شد سورة يوسف بكيسا ازرو
ناسخ نيست ومنسوخ نيست جاست قدم صدق پيش فرستاده نكوئى
وازخرفت آراسته شود الازين مصدر فزيلنا جدا كنيم كرديم
التزييل مصدر يستنبئونك آگاهى خواهند از تو الاستنباء
مصدر اى آرى لتلفتنا تا بگردانيد مارا اللفت مصدر الابطال

باطل كردن القبلة آنجا كه روى بدو كنند بوقت نماز الميدان تن دتنه
براهين وزره جست سورة النور مدنيست اندرو ناسخ
چهارده جاى ومنسوخ شش جاى فسبحى برويد الشيخ در زمين دفين
الاسلاخ بكذشتن ماه تخلوا تهى كنيد التخلية مصدر استجار كه زينهار
خواهد الاستجارة مصدر الاعد وخونى الذمة پيمان طعنوا عيب كردند ليجد
دوست گرفتند فتولوها بنا حستيد ازا الافتراق مصدر الكساد ناروا شدن خنين
نام واديست رحبت فراخ شد الرحابة مصدر تخبر لجبد العيلة درويش شدن
الجزية گزيت يضاهون بكديگر را مانند شوند المضاهات مصدر الاحبار دانشمندان
الجبر كى الرهبان صومعه داران يكنزون گنج نهند يحمى گرم كردن شود الاحماء مصدر
النسئ تاخير كردن ليواطئوا سزاوار آيند المواطاة سزاوار بودن انفروا بيرون
شويد النفر مصدر اثاقلتم خود را گران ساختيد التثاقل مصدر الغار خانه
در كوه الشقة دورى در رفتن ره وجا يتردون بگردند العدة ساز كار
فثبطهم باز داشت شان التثبيط مصدر الخبال تباهى ولاوضعوا هراينه
بشتافتند الايضاع مصدر السماع جاسوس سماعون ج التفت هزيمه الكسلان
كاهل يفرقون بترسند الفرق مصدر المغارات غارها المدخل در رفتن
جاى يجمحون بشتابند وسر بارز نند يلمزك در روى بدگويد ترا يسخطون
خشم گيرند السخط مصدر ليرضوكم خشنود كنند شمارا الارضاء مصدر الخلا
بهره فاعقبهم باداش داد شان المطوعين افزونى كنندگان النطوع مصدر
بهد توانائى المعذرون سستى كنندگان التعذير مصدر الفيض دويدن آب
الدمع آب چشم اجدر سزاوارتر الدوائر سختيها شدند المردود ستنبه
شدن ونافرمانى كردن خلطوا بياميختند الارصاد ساختن شدن حارب
وبكاه بان براه نشاندن

جنگ کرد اثخن بنیاد نهاد التأنیس مصدر الشفا کرانه رود الجرف
رودهای فرو ریزنده الهور مصدر فانهار فرو ریزد المخمصة گرسنگی
لیتفقهوا تا دین آموزند التفقه مصدر الولی نزدیک شدن یلونکم
نزدیک شوند شما را انصرفوا باز گشتند الانصراف مصدر سورة الانفال
مدنیست در و ناسخ هفت جا و منسوخ شش الانفال غنیمتها النفل
یکی ذات الشوکة سلاح دار مردفین از پس یکدیگر در کردشگان النعاس
خفتن و در نسخه در خون شدن است الزحف گروهی که با شکوهی سوی دشمن روند
و بجنگ شدن متحرفا گردنده التحرف کشتن متحیزا جمله شوند یار بازگشت
البوء مصدر ولیبلی بیازماید و نیکوئی دهد البلاء مصدر خاصة گرتن
لیثبتوک تا استوار کنند ترا الاثبات مصدر المکاء شخولیدن یعنی
بانگی که از میان دو لب آید چون آواز مرغی التصدیة دست زدن الخمس
پنج یک الاخماس جمع العدوة کرانه رود فشلتم بد دل شدید الفشل مصدر فلاک
اندک کردن الجار همسایه و زینهاری الجیران جمع فئة ذ برمان القرید
الرباط بستن اسب از بران کارزار ترهبون بترسانید الارهاب
مصدر جنحوا بگشتند الجنوح مصدر یخدعوک بفریبند ترا حرض برانگیز التحریض
مصدر غنمتم غنیمت گرفتید الولایة دوستی الولایة پادشاهی سورة
الاعراف مکیت در و دو جا ناسخ و دو جا منسوخ المص
مذوما نکوهیده الذأم مصدر دوری بپوشیده شد الموارات مصدر
سوءتهما شرمهاراشان السوءة قاسمهما خورد با ایشان المقاسمة
با کسی سوگند خوردن دلیهما فرود آوردن شان التدلیة مصدر الویش
جامه نیکو الریاش جمع التمه سوراخ سوزن الخیاط سوزن العرف بالاو

نیکوئی

نیکوئی و بیانه الاعراف جاءه حثیثا شتاب اقلت برداشت
الاقلال مصدر نکدا اندک عیّن کور دلان السهول زمینهای نرم السهل یکی
عفوا بسیار شدند العفو مصدر واسترهبوهم بترسانیدشان
الاسترهاب مصدر مهما هرگاه القمل ملخ بیاده و قیل کنه بزرک الضفادع
غوکان الضفدع یکی افاق بهوش آمد الافاقة مصدر تجرّ بکشید الجر
مصدر فلا تشمت دشمن شاد مکن الاشمات مصدر سکت بنشست
و خاموش شد کرانی و بیمانه الاسباط گروهها دیران یعقوب نیز
النسخة از جایی باز نویسند استسقیه آب خواست او الاستسقا
مصدر فانبجست آب بر جوشید الانبجاس آب بر جوشیدن
ظللنا سایه کردیم التظلیل مصدر حطة فرود افکندنی الحط فرود
افکندن و کم کردن شرعا در آب شدنی الشروع در آب شدن و در
کاری شدن القرد کپی نتقنا بر کندیم ما النتق مصدر یلهث زبان
از دهن بیرون افکند الحفی دانا صامتون خاموشان الصموت
مصدر الطائف پیش آینده خیال الطیف پیش دل آمدن و
گشتن خیال سورة الانعام مکیت در و سیزده جا منسوخ و ناسخ نیست
القرطاس کاغذ فلمسوه بسودند او را اللمس سودن النفق نیج
بطیر میپرد الطیران مصدر یصدفون روی بگردانید الصدوف
مصدر الرطب تر الیابس خشک جرحتم بیاختید الجرح ساختن
تبسل گرو نهد الابسال مصدر استهوته غلبه کرد او را الاستهواء مصدر
الحیران فرو مانده آزر نام پدر ابراهیم صلوات الله جن تاریک
در آمد الجنان مصدر افل فرو شد الافول مصدر بازغا برآینده

النزوع بر آمدن النوى خستهٔ خرما النواة یکی متراکبا برهم نشسته
المتراکب مصدر قنوان خوشهار خرما القنو یکی الرمان انار اثمر
بیرون آورد الاثمار مصدر الینع بار درخت و بجتن میوه لا تسبوا
دشنام مدهید السب مصدر الحمولة شتران بارکش الفرش اشتران
خرد الضان میش المعز بز اشتملت کرد کرد الاشتمال مصدر الشحم
پیه الشحوم جمع سورة المائدة مدنیت اندرو نوزده جا ناسخ و ده
جای منسوخ الصید شکار الهدی آنچ هدیه فرستد بکعبه الهدیة یکی
القلاید گردن بندها القلادة یکی آمین آهنگ کنند کان فاصطادوا
شکار کنید الاصطیاد مصدر تعاونوا یاری کنید التعاون مصدر
المنخنقة خفه شده الانخناق مصدر الموقوذة کوفته شده الوقذ
مصدر النطیحة سرون زده النطح مصدر السبع دده ما ذکیتم بسمل کردید
التذکیة مصدر النصب بت سنگین الاستقسام بخش کردن الازلام
تیرها مقامری متجانف کرایند التجانف کرایستن الجوارح سگان
شکاری التکلیب سگ شکاری را شکار آموختن مسافحین پلیدکاران
المسافح یکی الاخدان دوستان التیمم آهنگ کردن وانقکم پیمان
بست شمارا المواثقة مصدر النقیب سالار النقباء جمع فاغرینا
بانگیختیم ما الاغراء مصدر الغفرة گستکی الفترة سست شدن یتیهون
حیران گشتند التیه مصدر فطوعت فرمان برداری کرد التطوع مصدر
الغراب زاغ الاغربة جمع یبحث بازکاوید البحث مصدر اجل
بهر جبر ینفوا دور کرده شوند النفی دور کردن السحت حرام بحکمونک
میانجی کنند ترا التحکیم مصدر الربی و الربانی مردی خدائی وخدای

شناس الربیون و الربانیون جمع استحفظوا نگاه داشت
خواست شدید الاستحفاظ نگاه داشت خواستن الانف بینی
السن دندان الجروح خستگیها قصاص کشتن سر بر المنهاج
راه پیدا لا تغلوا از حد مگذرید الغلو مصدر لا یتناهون
یکدیگر را ان تا سایت باز نداشتند القسیس مهتر ترسایان
المیسر قمار بازی الرماح نیزها الرمح یکی الکعبة خانهٔ قبله
البحیرة اشتر گوش شکافته السائبة اشتر بله کرده الوصیلة دوره
کر یک شکم آید یکی نر و یکی ماده الحامی اشتری که بچهٔ او در کار آمده باشد
عشر بر رسیده شد العشور مصدر الاستحقاق حق خواستن الکهل
دو موی الکهول جمع الهیئة مانند وسان تبرئ بهتری داد الابرار
مصدر الامکة نابینا مادرزاد الاکمه جمع الابرص پیس المائدة
خوان الموائد جماعة العید جشن مسلمانان الاعیاد جمع
سورة النساء مدنیت اندرو بیست جا ناسخ و دو جا منسوخ الحوب
گناه تعدلوا لوا بکردید وجور کنید العدل میل کردن وجور کردن
الصدقات کابینها الصدقة یکی نحلة بخشش هنیئا مریئا
نوش و گوارا ان یکبروا بزرگ شوند الکبارة مصدر الربع
چهار یک الثمن هشت یک الکلالة میراث خوار جز پدر و فرزند
لا تعضلوا باز مدارید العضل باز داشتن زنان را از شوی کردن عاشروهن
خوش بزید المعاشرة مصدر القنطار پوست گاو پر زر یا سیم القناطیر
جمع افضی برسید الافضاء برسیدن بیکدیگر الربیبة دختندر

الرّبائب جمع للجحور کنارها الحجر یکی للجلیلة زن وشوی بوده
العقّ آمون راست ایستد کان النشوز فرمانی کردن زن شوهر را
العاب از جوی کذرین العبور مصدر دعنتا بکند دارمارا المراغا
مصدر الکی زبان از دهان بکردانیدن الجبت بت التنفیر آن جاهل
بداشت خسته خرما باشد نضجت بسوخت النضج مصدر یتحاکمون
باکدیکر حکم شوند التحاکم مصدر شجر خلاف کرد الثبة کروه
الثبات جمع لیبطئن دیر کند التبطئة مصدر مشیدة بنا افراشته
التشیید مصدر اذاعوا آشکارا کردند الاذاعة مصدر یستنبطونه
بیرون آرند الاستنباط مصدر التنکیل بعقوبت بکدیکر را باز
داشتن ارکسهم باز کردانید شان الارکاس باز کردانیدن وکوسا
کردن حصرت تنک شد الحصر مصدر وتنک دل شدن و درماندن در
سخن الدیة خون بها الدیات جمع للجیلة جاره الحیل جمع المراغمة
بجاوزی کسی را از خود بریدن تقصروا کم کنید القصر مصدر نا الموت
در یابد الالم مصدر فلیبتکن هراینه ببرند التبتیک مصدر کوش
ازین بریدن یمنیهم بارزو آرد ایشانرا التمنیة مصدر النقیر
آن برده که بر خسته خرما در روباشد یصالحا آشتی کند الاصالح مصدر
المعلقة اویخته کرده التعلیق مصدر یخادعون بفریبند المخادعة
مصدر مذبذبین جنبانیده کان دمیدمانیده کان میان کفر و ایمان
الذبذبة مصدر قلوب غلف دلها در پوشش الراسخون استوار بوده کان
الرسوخ مصدر یستنکف ننک ندارد الاستنکاف مصدر سورة المائدة

مدنیة اندرو سه جای ناسخ و دو جای منسوخ المقنطرة بالابیار
جمع کرده القنطرة مصدر واحد و تثنیه و جمع هو مقنطرات للحصور
ان مرد که با زن رغبت نکند الابکار بامداد کردن الاقلام تیرها
قرعه زنند العلم یکی تدخرون ذخیره نهند الادخار مصدر نبتهل
زاری کنیم الابتهال مصدر یختص بر گزیند الاختصاص مصدر الیکن
زمین خانه کعبه لا یالونکم سستی نکنند الالو مصدر الانامل
سر انکشتان الانملة یکی غدوت بامداد کردی الغدو مصدر بیتهم نام
جاهیت الکاظمین خشم فرو خورندکان الکظم مصدر القرح ریش شدن دل
دوان کردانیدیم المداولة مصدر یمحص کناه پاک کند التمحیص مصدر
المحق نیست کردن تحسّونهم بکشتید الحس کشتن تصعدون
شتاب بر کوه بر شوند الاصعاد مصدر غزی جمع غاز بان الغزو مصدر
یطوقون در کردن افکنند التطویق مصدر زحزح دور کرده شد
الزحزحة مصدر صابروا با یکدیکر شکیبایی کنید در جنگ المصابرة
مصدر سورة البقرة مدنیة اندرو نوزده جا ناسخ و یک
جا منسوخ است الم بعضی کفته اند سوکند است بحروف مقطعات
دهر حرفی که بر اوایل سورتهاست دلیل است بر کلمه الف الله
او ولام لطف او و میم ملک او فما ربحت سود نکرد الربح سود
کردن استوقد بر افروخت الاستیقاد آتش بر افروختن الصیب
باران الصایب جمع البعوضة پشه خورد یسفک خون بنا حق
ریزد السفک مصدر فازلهما بلغزانید الازلال مصدر انفجر
آب بر جوشید البقل تره البقول جمع القثاء خیار الفوم

گندم و سیر العدس نسک البصل پیاز ادنی فرومایه الفارض
پیر کار الفوارض جمع العوان میانه نوجوان و نه پیر العون جمع صفرا
وفاقع زرد رنگ الشیة رنگ فادارائم خصومت را یکدیگر انداختند
اثر بیا در خورانیدن شدند الاشراب مصدر بابل نام جاهیست
هاروت و ماروت نام دو فرشته است که نگونسار او یخته اند در آن
چاه راعنا بعمت جودان شد خرما و شبان ما الرعینة شد خزدی
مثابة جای بازگشت الثوب بازگشتن الصبغة دین شطر سوی
الوجه ابخ روی بسوی او آرند الصفا و المروة نام کوه است بمکه
اعتمر عمره آورد الاعتمار مصدر ینعق بانگ بر کوسپند زد الا
النعیق مصدر آن و بانگ کردن راغ نیز الجنف میل کردن یطیقونه
بتوانید ازا الاطاقة توانستن رمضان ماه عفو کناه سوزان الرفث
مجامعت کردن و فحش کفتن تختانون خیانت کنند الاختیان
مصدر باشروهن جماع کنید المباشرة مصدر احصرتم باز داشته شد
شمار الاحصار مصدر استیسر آسان شد تزودوا توشه بر گیرید
التزود مصدر الازداد جمع تعجل شتابد المشعر الحرام جایگاهی که در مزدلفه
حاجیان بر قا ایستند المناسک جمع لاعنتکم بر اینه در رساند
شمار الاعنات مصدر یولون سوگند خوردند الایلاء مصدر القروء
تے غازی زنان و پاکی حولین دو سال تشاور صلح را مر کیر الاسترضاع
مکرر دایه گرفتن از بهر کودک شیرخوار عرضتم پوشیده کفتید التعریض
مصدر الخطبة زن خواستن المقتر درویش الاقتار مصدر
الغرف هاران قرار طالوت نام ملکیست از بنی اسرائیل اعترف

آب بچنگال برداشت الاغتراف مصدر جالوت نام کافریست
ولا یوده گران بار نکنید او را الاود مصدر الانفصام بریده شدن
لم یتسنه از حال نگشت التسنه مصدر ننشزها زنده کنیم او را الانشاز
مصدر فصرهن باره شان کن الصور مصدر آن و میل کردن نیز الصفوان
سنگ لشن الوابل باران بزرگ قطره الوبل جمع الصلد سنگ لشن که
بر رو خاک نباشد الطل باران نرم الطلول جمع الاعصار گردباد
فاحترقت بسوخت الاحتراق مصدر تغمضوا چشم فراکیرید
الاغماض مصدر الالحاف الحاح کردن یتخبطه دیوانه کرد او را
التخبط دیوانه کردن المس دیوانگی یربی افزون کند
العسرة تنگ دستی المیسرة فراخ دستی النظرة زمان دادن
الاملاء املا کردن الاملال املا کردن و ملول کردن الحرام
ناشایست الاسلاء سوگند خوردن تمت

۹۷۸

هذه اللغات سنة یوم الجمعة وقت الضحی احدی و عشرین شهر رمضان المبارک

التابوت معروف و قیل صندوقی بود که موسی را چون حرب سخت شدی از آن پیش
داشتی السکینة آرام و آیتی از آیتهای حق تعالی که در روزگار طالوت
از آسمان بر زمین آمد و سر وی چون گربه بود و روی چون روی
آدمی و دو بال او چون دو بال مرغ البقیة پاره ماند از چیزی و چنین
گویند پاره‌ها بود از الواح موسی علیه السلام افتاده بود و عصا و نعلین و عمامه
و عصا هرون هو

